

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО
ГЛУХІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА
ЗАПОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
УНІВЕРСИТЕТ ЗАХІДНОЇ МАКЕДОНІЇ (ГРЕЦЬКА РЕСПУБЛІКА)

II Всеукраїнська науково-практична конференція
з міжнародною участю

НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА: ПОЧАТОК РЕФОРМ

Маріуполь – 2020

Нова українська школа: початок реформ: зб. тез доповідей ІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції, 27 березня 2020 року / за заг. ред. Л.В. Задорожної-Княгницької. Маріуполь: МДУ, 2020. 284 с.

Члени редколегії:

Задорожна-Княгницька Л.В., доктор педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри педагогіки та освіти Маріупольський державний університет

Воєвутко Н.Ю., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та освіти, Маріупольський державний університет

Гріва Е., професор прикладної лінгвістики кафедри початкової освіти Університету Західної Македонії

Йорданідіс Г., професор адміністрування та менеджменту освіти, проректор Університету Західної Македонії

Мойсеєнко Р.М., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та освіти Маріупольський державний університет

Нетребя М.М., кандидат філологічних наук, доцент кафедри педагогіки та освіти Маріупольський державний університет

Тимофєєва І.Б., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та освіти Маріупольський державний університет

Хаджинова І.В., асистент кафедри педагогіки та освіти Маріупольський державний університет

Рекомендовано до друку Вченою радою факультету іноземних мов
Маріупольського державного університету
(протокол № від лютого 2020 року)

**Редакція не несе відповідальності за авторський стиль праць,
опублікованих у збірнику**

© Колектив авторів, 2020

© Кафедра педагогіки та освіти МДУ, 2020

СЕКЦІЯ І
ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ РЕФОРМУВАННЯ
ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Prof. Eleni Griva,
University of Western Macedonia,
egriva@uowm.gr
Dr Ifigenia Kofou,
Hellenic Open University
ikofou@gmail.com

**ALTERNATIVE ASSESSMENT: RETHINKING THE METHODS OF
ASSESSMENT IN A MODERN CLASSROOM**

Introduction

In the modern educational context, assessment, exclusively centered on student achievement, is being increasingly questioned because of its limitations to capture real learning (Mupoz-Restrepo, 2017). Modern assessment practices are moving to a) a *holistic orientation* (Pokrivčáková, 2015), b) an adaptation of *informal assessment techniques*, c) *formative assessment* (Griva & Kofou, 2017). As a result, assessment for learning on a continuous basis has been recently supported as a way to enhance student learning, develop self-assessment skills and improve teaching practices (Black, & Wiliam, 1998). In this line, experts have experimented different ways of alternative/authentic assessment that could record a wider variety of information on students' language skills and knowledge as well as their motives, flexibility, self-confidence, learning strategies, etc. (Tsagari, 2004).

Alternative/authentic assessment methods are sensitive to students' background, skills, strengths and needs, and are designed to provide personalized student profiles from diverse tools and practices, such as the portfolio, journals/diaries/logs, projects and think aloud protocols (see Valencia, 1990). The assessment outcomes are used to (re)plan teaching, improve classroom practice, and advance children's learning. In such an educational context, assessment is viewed as a shared responsibility between the teacher and the student. On the one hand, it offers the teachers an opportunity to be reflective on their own practices; on the other hand, it offers the students an opportunity to be reflective on their own learning (Hamayan, 1995, in Griva & Kofou, 2017).

Basic features of alternative assessment

-Alternative assessment is a dynamic, continuous and evolving process integrated creatively into the teaching process, which allows students to show what they can do.

-Alternative assessment contributes to a systematic and ongoing process of collecting and recording a variety of information about student progress and relates to the learning processes not just to the final result (Vavrous, 1990).

-Alternative assessment takes into account the 'whole learner' and his/her background, it considers a range of skills, abilities, attitudes and offers a variety of assessment tools to address different learning styles.

-Alternative assessment supports students' autonomy and critical thinking, encourages students to improve their 'know-how' and it provides them with more opportunities for

self-regulation, self-reflection and self-evaluation (Barootchi & Keshvarz, 2002, in Griva & Kofou, 2017).

Methods and Techniques of alternative assessment

There is a variety of valuable tools that are mostly formative in nature and make it easier to make a judgment in a descriptive way including a wealth of student-related information, as well as to make evaluative decisions (Hamayan, 1995; Brown, 1998; Ioannou-Georgiou & Pavlou, 2003; Tsaggari, 2008). These tools help: a) students to reflect on and understand what they have to do to improve language learning and b) teachers to provide students with useful feedback, to make decisions about their students' individual needs, to set meaningful goals for instruction and to make modifications and adaptations of their work in the future.

Portfolios: They are valuable self-assessment tools that include a collection of student work and "function like a photo album containing a variety of 'photos' taken at different times and different contexts" (Wiggins & McTighe, 2007, p. 85).

Journals/Diaries: They are regarded as significant self-assessment tools that require students to write their thoughts on their learning process on daily or weekly basis. They help them to exert control over and understand their learning process/progress and provide them with opportunities to identify and set learning goals.

Play-Based Assessment: Play-based assessment (including games, role play, debates, oral presentations) is a valuable tool for teachers to evaluate students' oral skills informally in terms of their ability to understand concepts and present them to peers and to the teacher (see Herrera et al., 2007).

Think-aloud protocols: It is an important tool for recording students' processes and strategies of receiving controlling and monitoring their learning during their engagement in a task. While working on a task (e.g. reading a passage or writing a text), students think aloud and give explanations, and the teacher manages to "reveal" their hidden steps (Ericsson & Simon, 1984).

Self- and peer assessment: Self/peer-assessment is a valuable tool for learning and evaluating, because, when students are engaged in assessing their own work, they try to learn the criteria for high-quality while assessing themselves and their peers; they acquire a clear picture of the learning outcome or the targeted goals. Although assessing one's own language learning is not an easy process, even young learners should be helped to develop self-assessment skills.

Observations: It is a useful tool for teachers to record students' behaviors on a consistent basis, and be able to know more about their students' interests and needs, as well as to document how much progress the students have made and whether they need further opportunities to develop their skills.

Project based assessment: It is grounded on the constructivism theory by supporting student active engagement in problem-solving activities and inquiry-based situations (Doppelt, 2003). It is a learner-centered teaching and assessing approach, which enables the teacher to use and connect school life to real world life.

Rubrics: They are simple scoring devices (including specific evaluation criteria) designed with the purpose to gather specific information in relation to the way students can demonstrate performance and the way teachers can assess their efforts.

Anecdotal Records: The purpose of this instrument is to provide opportunities for the teacher to regularly observe students' skills and capabilities and to adapt the lesson according to their needs. The teacher keeps notes/records and writes comments on students' behaviors and their learning progress. These notes are usually brief, such as key words or key phrases related to the observed episode/incident.

Conclusion

Although alternative techniques are time-consuming and labor-intensive, they prove to be beneficial both for the teacher, as they offer opportunities to provide a more holistic evaluation of the students' achievements, and for the students, since they help them be responsible and autonomous learners.

Taking into account the complexity of the modern educational context, the diverse students' linguistic and educational needs and the need for an in-depth instruction so as to respond to the learners' need for an individualized use of the language for several reasons, it seems that alternative assessment is the 'key'.

Thus, the implementation of alternative assessment practices should be included in the educational agenda for the next years, aiming to help teachers change their stances about assessment practices and understand all the learning possibilities offered by the alternative/authentic assessment paradigm in a modern school that provides students with the 21st century skills in a global educational environment.

REFERENCES

- Black, P. & Wiliam, D. (1998). Assessment and classroom learning. *Assessment in Education*, 5 (1), 1-74.
- Brown, H. D. (1998). *Principles of language learning and teaching*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Doppelt, Y. (2003). Implementation and Assessment of Project-Based Learning in a Flexible Environment. *International Journal of Technology and Design Education*, 13, 255-272.
- Ericsson, K.A. & Simon, H.A. (1984). *Protocol analysis: Verbal reports as data*. Cambridge: MIT Press.
- Griva, E. & Kofou, I. (2018). *Alternative assessment in Language learning: Challenges and Practices*. Volume I. Thessaloniki: Kyriakidis editions.
- Herrera, S.G., Murry, K. G., & Cabral, R.M. (2007). *Assessment accommodations for classroom teachers of culturally and linguistically diverse students*. Boston, MA: Pearson Education Inc.
- Ioannou-Georgiou, S. & Pavlou, P. (2003). *Assessing Young Learners*. Oxford: Oxford University Press.
- Mupoz-Restrepo, A. (2017). Rethinking the Uses of Assessment in the Second Language Classroom. *Magis*, 115-132.
- Pokrivčáková, S. et al. (2015). *CLIL in Foreign Language Education: e-textbook for foreign language teachers*. Nitra: Constantine the Philosopher University.
- Tsagari, C. (2004) Alternative Methods of Assessing Achievement. In West, R. & Tsagari, C. (Eds.) *Testing and Assessment in Language Learning* (pp. 334-341). Patras: Hellenic Open University.
- Tsagari, D. (2008). *Assessment literacy of EFL teachers in Greece: current trends and future prospects*. Accessed at <http://www.ealta.eu.org/conference/2008>.

Valencia, S. (1990). A portfolio approach to classroom reading assessment: The whys, whats, and hows. *The Reading Teacher*, 43, 338-340.

Vavrous, L. (1990). Put Portfolios to the test. *Instructor*, 100(1), 48-53.

Wiggins, G., & McTighe, J. (2007). *Schooling by design: Mission, action, achievement*. Alexandria, VA: ASCD.

Στεργιανή Ζήση,
Φιλολόγος, μεταπτυχιακό στην Οργάνωση και
Διοίκηση της Εκπαίδευσης,
Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
sergiazisi@hotmail.gr

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΜΕΝΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΣΤΙΣ ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΠΟΛΥΠΟΙΚΙΛΕΣ ΤΑΞΕΙΣ

Εισαγωγή

Η μετατόπιση από τη δασκαλοκεντρική – μετωπική στη μαθητοκεντρική διδασκαλία χαρακτηρίζει τη δομή των σύγχρονων εκπαιδευτικών συστημάτων στην προσπάθειά τους να επιτύχουν βέλτιστα αποτελέσματα στις γνωστικές και κοινωνικές δεξιότητες των μαθητών. Μαθητοκεντρισμός, ωστόσο, δε σημαίνει προσέγγιση των μαθητών μαζικά και ανώνυμα, αλλά εστίαση στη διαφορετικότητά τους, με δεδομένο ότι αποτελούν ξεχωριστές προσωπικότητες με διαφορετικές ανάγκες και ενδιαφέροντα (Tomlinson & Imbeau, 2010). Η διαφορετικότητα είναι εύκολα αντιληπτή στους μαθητές οποιασδήποτε τάξης γενικής εκπαίδευσης, που παρουσιάζουν μία ποικιλομορφία και σε γνωστικό επίπεδο και στο κοινωνικό- πολιτισμικό τους υπόβαθρο (Tomlinson, Brighton, Hertberg, Callahan, Moon, Brimijoin, Conover & Reynolds, 2003). Ταυτόχρονα, η διαφοροποίηση του καθενός ως προς τον τρόπο με τον οποίο μαθαίνει και επικοινωνεί με το περιβάλλον του επιβάλλει αυτόματα διαφοροποίηση στη διδασκαλία (Subban, 2006) σε επίπεδο περιεχομένου, διαδικασίας, προϊόντων, μαθησιακού περιβάλλοντος (Tomlinson & Imbeau, 2010).

Η διαφοροποιημένη διδασκαλία είναι μία φιλοσοφία, ένας καινοτόμος τρόπος σκέψης για τη διδασκαλία και τη μάθηση, στηριγμένος στην ποικιλότητα αξιοποίηση των διδακτικών τεχνικών και στρατηγικών ανάλογα με την ετοιμότητα, τα ενδιαφέροντα και τα μαθησιακά στυλ του κάθε μαθητή, ώστε η απόκτηση της γνώσης να είναι μια φυσική διαδικασία (Tomlinson, 2000). Στην παρούσα ανακοίνωση αναπτύσσεται η σημασία της διαφοροποιημένης διδασκαλίας σε όλα τα στάδια που διαμορφώνουν τον κύκλο της μάθησης, με ιδιαίτερη αναφορά στο γλωσσικό μάθημα, σε συνδυασμό με τον κομβικό ρόλο του εκπαιδευτικού στην αξιοποίηση των δυνατοτήτων του κάθε μαθητή.

Η σημασία της διαφοροποιημένης διδασκαλίας μέσα από τα στάδια της μάθησης

Η καινοτομία της διαφοροποιημένης διδασκαλίας δε συνίσταται στην παρουσίαση νέων στρατηγικών, αλλά στην ευέλικτη προσαρμογή τους στις ανάγκες του μαθητή ώστε η γνώση να καταστεί βιωματική, ευχάριστη και αποτελεσματική (Tomlinson, 2000). Η ευελιξία διαφαίνεται στον σχεδιασμό της διδασκαλίας, που περιλαμβάνει την αναγνώριση των επιθυμητών αποτελεσμάτων, την επιλογή των κατάλληλων εργαλείων αξιολόγησης, την επιλογή των τεχνικών που ανταποκρίνονται

στους μαθητές μιας συγκεκριμένης τάξης, με δυνατότητα ταυτόχρονης εποπτείας τους (Tomlinson & McTighe, 2006). Ο σχεδιασμός στη διαφοροποιημένη διδασκαλία δε σταματά στην εξατομίκευση, αλλά προχωρά στη δυναμική τροποποίηση του μαθήματος, ώστε να εμπλέκονται ενεργά όλοι οι μαθητές (Tomlinson *et al.*, 2003) και κανείς να μη νιώθει περιθωριοποιημένος.

Γενικά, η ευελιξία διέπει όλα τα επίπεδα διαφοροποίησης, που είναι αλληλένδετα μεταξύ τους: ποικιλομορφία στο υλικό και στους τρόπους παρουσίασής του, στις στρατηγικές, στα προϊόντα των μαθητών (Βαλιαντή & Νεοφύτου, 2017). Για παράδειγμα, η ευέλικτη ομαδοποίηση πραγματοποιείται κάθε φορά με διαφορετικά κριτήρια, γνώσης, ενδιαφερόντων, δεξιοτήτων, που θα καθορίσουν την ομοιογένεια ή την ανομοιογένεια των ομάδων, ανάλογα με τον στόχο των δραστηριοτήτων (Levy, 2008).

Η ευελιξία έρχεται ως φυσικό αποτέλεσμα της διεισδυτικής και ορθής αποτίμησης των αναγκών των μαθητών, η οποία αποτελεί και πρωταρχική προϋπόθεση για την παροχή βοήθειας στους μαθητές. Η τυπική βαθμολογική αξιολόγηση δεν αρκεί για να χαρτογραφήσει ο εκπαιδευτικός την ποικιλόμορφη τάξη. Οργανικά δεμένη με τη διαφοροποιημένη διδασκαλία είναι η εναλλακτική αξιολόγηση με τις μορφές της περιγραφής, της αποτίμησης της πορείας του μαθήματος, της συνεχούς και ανεπίσημης αξιολόγησης, που αποτυπώνουν τις πραγματικές συνθήκες στην τάξη και καταγράφουν ποιοτικά την εξέλιξη τόσο των μαθητών όσο και του εκπαιδευτικού (Γρίβα & Κωφού, 2019).

Επειδή η διαφοροποιημένη διδασκαλία βασίζεται στην αλληλόδραση των μαθητών μεταξύ τους και με τον εκπαιδευτικό, με βασικό κανάλι επικοινωνίας τη γλώσσα (Subban, 2006), και επειδή ο καθένας διακρίνεται για το προσωπικό γλωσσικό του υπόβαθρο (Watts-Taffe, Laster, Broach, Marinak, McDonald Connor & Walker-Dalhouse, 2012), το γλωσσικό μάθημα ενδείκνυται εξ ορισμού για διαφοροποίηση στη διδασκαλία. Η ευέλικτη χρήση των τεχνικών διδασκαλίας έχει ως πρωταρχικό στόχο να ξεδιπλωθεί η σκέψη του μαθητή μέσα από τη γλωσσική του έκφραση, ώστε αυτή να είναι αξιοποιήσιμη σε ένα ρεαλιστικό- βιωματικό επικοινωνιακό πλαίσιο. Ένα παράδειγμα καθολικής μάθησης και αξιολόγησης είναι το γλωσσικό portfolio, οργανωμένο από τον ίδιο τον μαθητή, ώστε να παρακολουθεί τη γλωσσική του εξέλιξη στο πλαίσιο των μαθησιακών στόχων (Γρίβα & Κωφού, 2019), όπως σύνταξης ενός βιογραφικού και παραγωγής οποιουδήποτε κειμενικού είδους.

Η διαφοροποιημένη διδασκαλία έχει αποδώσει καρπούς με βελτίωση των μαθησιακών ικανοτήτων και επιδόσεων (Βαλιαντή & Νεοφύτου, 2017) και με ενίσχυση της αυτόνομης μάθησης δίνοντας έμφαση στην ενεργό εμπλοκή του μαθητή (Tomlinson *et al.*, 2003), που αποτελεί και τον ουσιαστικότερο σκοπό στο σύγχρονο σχολείο, δηλαδή διαμόρφωση ανεξάρτητων προσωπικοτήτων που μπορούν να υποστηρίξουν τον λόγο τους. Ταυτόχρονα, συμβάλλει στην ουσιαστική κοινωνικοποίηση των παιδιών μέσα από τη συνειδητοποίηση του ρόλου τους στην ομάδα και μέσα από την ενεργό ακρόαση που αναδεικνύει και τον σεβασμό στη διαφορετικότητα (Tomlinson & Imbeau, 2010).

Ο ρόλος του εκπαιδευτικού στη διαφοροποιημένη διδασκαλία

Διαφοροποίηση στη διδασκαλία σημαίνει δράση του εκπαιδευτικού στην ενεργοποίηση όλης της τάξης. Ο εκπαιδευτικός αποτιμά το πρόγραμμα σπουδών,

αναλύει τους μαθητές, ερευνά, εστιάζει στα δεδομένα και ταυτόχρονα στοχάζεται πάνω στις δικές του δεξιότητες (Rock, Gregg, Ellis & Gable, 2008), ώστε να προβεί στις κατάλληλες κάθε φορά επιλογές των τεχνικών διδασκαλίας. Ο εκπαιδευτικός που διαφοροποιεί τη διδασκαλία του αξιοποιεί στο έπακρο όλα τα δεδομένα για κάθε μαθητή και μέσω της δυναμικής αξιολόγησης, που συνεπάγεται συνεχή αποτίμηση των δυνατοτήτων του, και μέσω της δημιουργίας ενός κλίματος για διαφοροποιημένη διδασκαλία εισάγοντάς την στους συναδέλφους του, που σημαίνει συνεργασία μαζί τους πάνω στους κοινούς μαθητές και κατάθεση προτάσεων για το εκπαιδευτικό έργο (Watts-Taffe *et al.*, 2012).

Αν ο σχεδιασμός του μαθήματος απαιτεί άριστη γνώση των μαθητών του (MacGillivray & Rueda, 2001 στο Subban, 2006· Tomlinson & Imbeau, 2010), η διδασκαλία στην πράξη προϋποθέτει απόλυτη αφοσίωση, πολλά αποθέματα ενέργειας και εναλλακτικών σχεδίων δράσης για να διαχειριστεί την απρόβλεπτη τάξη και τους αυστηρούς του κριτές, που αρκετές φορές αμφισβητούν την αναγκαιότητα της γνώσης σε μια διδακτική ενότητα. Χρειάζεται να διαθέτει όλες τις δεξιότητες του ηγέτη, που εμπνέει τους μαθητές του, απελευθερώνει τις δυνατότητές του και σταδιακά τους ενισχύει ως προς την αυτονομία στη μάθηση. Όπως με τους συναδέλφους του, έτσι και με τους μαθητές του διαμορφώνει ένα κλίμα διαφοροποίησης που εστιάζει στον σεβασμό της διαφορετικότητας με την καθιέρωση καθημερινών συνηθειών και άτυπων συμβολαίων (Tomlinson & Imbeau, 2010).

Επίλογος

Η φιλοσοφία της διαφοροποιημένης διδασκαλίας στηρίζεται στο ίδιο το έργο του εκπαιδευτικού, δηλαδή στη συνεχή του εγρήγορση για ανταπόκριση στις μαθησιακές ανάγκες. Η εμπειρία του καθενός δείχνει ότι ποτέ δε διδάσκει το ίδιο μάθημα με τον ίδιο τρόπο, ακόμη και στην ίδια σχολική τάξη. Συνειδητά ή ασυνείδητα διαφοροποιεί τη διδασκαλία του (Levy, 2008). Επομένως, η διαφοροποιημένη διδασκαλία δεν αποτελεί ουτοπία, αλλά εσώτερη ανάγκη, για να αποκτήσει νόημα η ίδια η διδασκαλία σε κάθε διδακτική ώρα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Βαλιαντή, Σ., & Νεοφύτου, Λ. (2017). *Διαφοροποιημένη διδασκαλία: Λειτουργική και αποτελεσματική εφαρμογή*. Αθήνα: Πεδίο.

Γρίβα, Ε., & Κωφού, Ι. (2019). *Η εναλλακτική αξιολόγηση στο σύγχρονο εκπαιδευτικό περιβάλλον: Σχεδιασμός και εφαρμογή μεθόδων αξιολόγησης για τα γλωσσικά μαθήματα*. Θεσσαλονίκη: Κυριακίδη.

Levy, H. M., (2008). Meeting the needs of all students through differentiated instruction: Helping every child reach and exceed standards. *Clearing House: A Journal of Educational Strategies, Issues and Ideas*, 81(4), 161-164.

Rock, M.L., Gregg, M., Ellis, E., & Gable, R.A. (2008). REACH: A Framework for Differentiating Classroom Instruction. *Preventing School Failure*, 52 (2), 31-47.

Subban, P. (2006). Differentiated instruction: A research basis. *International Educational Journal*, 7(7), 935-947.

Tomlinson, C.A. (2000). Reconcilable Differences? Standards-Based Teaching and Differentiation. *Educational Leadership*, 58(1), 6-11.

Tomlinson, C.A., Brighton, C., Hertberg, H., Callahan, C.M., Moon, T.R., Brimijoin, K., Conover, L.A., & Reynolds, T. (2003). Differentiated Instruction in

Response to Student Readiness, Interest, and Learning Profile in Academically Diverse Classrooms: A Review of Literature. *Journal for the Education of the Gifted*, 27(2/3), 119-145.

Tomlinson, C.A., & Imbeau, M.B. (2010). *Leading and Managing a Differentiated Classroom*. Alexandria: ASCD.

Tomlinson, C.A., & McTighe, J. (2006). *Integrating Differentiated Instruction and Understanding by Design: Connecting Content and Kids*. Alexandria: ASCD.

Watts-Taffe, S., Laster, B.P., Broach, L., Marinak, B., McDonald Connor, C., & Walker-Dalhouse, D. (2012). Differentiated Instruction: Making Informed Teacher Decisions. *The Reading Teacher*, 66(4), 303-314. DOI:10.1002/TRTR.01126

Dr Eleni Korosidou,

University of Western Macedonia

koro_elen@hotmail.com

Dr Ioannis Theodorou,

Primary School Teacher- Teacher Trainer

gi.theodorou@gmail.com

Prof. Eleni Griva,

University of Western Macedonia

egriva.efl@gmail.com

PARENTAL INVOLVEMENT AS A KEY FACTOR FOR STUDENT SUCCESS IN THE MODERN SCHOOL

Introduction

This research article aims to explicate the significance and the benefits of parental involvement in the Greek modern school by underlining the importance of parents' participation and the need to build school-family/ community partnerships to support children's successful education. As parental involvement in school activities is associated with significant benefits for children's school success and their overall development (Wang & Sheikh-Khalil, 2014), the need for the introduction of programs that bridge the distance between the school and the home environment becomes even more ardent (Reese, Suggate, Long, & Schaughency, 2010).

In more detail, Weiss (2010) emphasizes that the school-parent-community involvement in the learning process has benefits for all its members, namely parents, students and teachers. He claims that parents: a) learn how to support their children throughout their education, b) systematically cooperate with all teachers and keep up to date on the progress and behavior of their children, and c) seem to significantly increase the likelihood of their children being admitted to higher education. On the other end of the spectrum, the students: a) feel the support provided by teachers, b) receive meaningful help from their parents, c) become able to monitor their progress, and d) are likely to increase their chances of entering higher education. Last but not least, teachers: a) receive significant support from students' parents in their educational work, b) collaborate with all school staff to enable the active involvement of parents in the process of student preparation and c) interact with students and parents in a positive way. The critical role of parents in the students' successful academic performance is further corroborated, among others, by Sapungan and Sapungan (2014) and Pinantoan

(2013) who further elucidate the potential benefits of parental involvement for the child's academic, social and personal development.

School-family communication practices in modern communities

In the recent years a number of intervention programs have been launched by researchers aiming to propose practices to improve school-family communication practices and influence educational policy in the modern school (Epstein, 2018). Among the theoretical models developed is that by Epstein (1992) who proposes a parental involvement model based on the theory of the overlapping spheres of influence. There are six types of involvement in this model with the ultimate aim of improving students' progress. More specifically, they include: a) parenting, b) communicating, c) volunteering, d) learning at home, e) decision making, and f) collaborating with the community. Hoover-Dempsey and Sandler (1995) introduce a five-level model to support specific types of parental involvement in education, while they also attempt to explain parents' motivation and perceptions regarding their participation in their child's education. In addition, Vincent (2000) suggests a model where four different types of school-family relationship are described, focusing on aspects of communication among them and their perceptions or their expectations concerning the role of the school, the educational system and their children's progress.

School-family collaboration is also reported to significantly improve learning outcomes in the modern multicultural school, where there are minority families in an educational community. This improvement is achieved through parents' knowledge of the educational system and vice versa (Gaitan, 2012: 306). According to Gaitan (2012), three possible types of school-community-family collaboration can be distinguished:

1. *Conventional cooperation*, where teachers do not take into account the culture of minority families at all. They usually communicate with minority families in a conventional manner, through notes or phone calls. In this way they mistakenly assume that the parents know the language of the host country and they are able to speak on the phone or even visit the school when requested. Therefore, the barriers that exclude parents from access to school are the language, the cultural capital of the host country, and the actions of the school itself, which is primarily targeted at the indigenous population (Gaitan, 2012: 308).

2. *Culturally responsive cooperation*, where teachers are culturally sensitive. They do not seek to integrate minority families into the culture of the host country. On the contrary, their attitude towards these families is characterized by acceptance. Teachers recognize the cultural heritage of these families and seek a '*cultural conversation*' that takes place within the context of school life (Gaitan, 2012: 309).

3. *Empowerment cooperation*, realized in communities where minority parents are organized. They create better conditions for their children, also achieving maximum cooperation with the educational community for the benefit of the whole school community (Gaitan, 2012: 310).

A parental involvement framework in the Greek primary school: A summary of empirical findings

A year-long research study was launched in the context of the Greek state primary school, aiming at the introduction of an innovative parental involvement program for parents whose children attended the first grade. Family engagement in the

school practices was enhanced, aspiring to promote children's learning and ensure that all children can develop the skills they need to succeed from an early age. Data collection and analysis of qualitative data (questionnaires to the parents, interviews with the school staff and the focus group members) led to the formation of the following four axes, which were proven to be of critical importance in a parental involvement framework.

Ongoing evaluation of parental attitudes and expectations: Parents were informed about the goals and the philosophy of the parental involvement program before its implementation. Through the distribution of questionnaires as well as through interviews, parents' attitudes and expectations regarding their role in the achievement of the learning objectives was evaluated both before but also after the implementation of the program. Discussions that parents had with the teacher engaged them in a reflection process and provided researchers with useful feedback regarding an ongoing evaluation of the program.

Creating a culture of collaboration through parental encouragement and tutoring: Information was provided to parents by the researchers and the teacher concerning how they can help their children set educational goals and do their homework. Educational practices were made clear and all parents, even those coming from lower socio-economical or educational backgrounds had the opportunity to express their views or concerns. School-family relationships were put at the core of the program and all parents were encouraged not to hesitate to participate in the school events and activities.

Parent engagement through homework involvement: Parental involvement included home-based activities, such as organizing the child's study time, monitoring children's homework or developing their literacy skills through extra-curricular activities. To that end, children's parents were provided with appropriate supportive and educational material. The educational material was available online, so as to enable free access to it anytime and offer to all parents the opportunity to help their children improve their skills. In that way inclusive experiences were reinforced, supporting all families and children's learning at home.

Supporting focus group discussions: Focus groups were established with some of the parents, mainly those who could attend the teaching sessions or those who could voluntarily influence the attitude of other parents towards the enhancement of their children's literacy. The focus group parents could be involved in the classroom as observers at specific days and times that were jointly agreed upon with the teacher. Discussions followed in order to let them engage in a reflection process concerning the teaching and learning practices.

REFERENCES

Epstein, J., L. (2018). School, family, and community partnerships in teachers' professional work. *Journal of Education for Teaching*, DOI. 10.1080/02607476.2018.1465669.

Epstein, J. (1992). School and Family Partnerships. In M. Alkin (Eds.) *Encyclopedia of Educational Research*. (6th edition). New York, MacMillan, 1139-1151.

Gaitan, C., D. (2012). Culture, Literacy, and Power In Family–Community–School–Relationships. *Theory Into Practice*, 513, 305–311.

Hoover-Dempsey, K. V., & Sandler, H. M. (1995). Parental involvement in children's education: Why does it make a difference? *Teachers College Record*, 97(2), 310–331.

Morin, A.(2013). *Parents and teachers working together, parent - teacher partnerships*. Retrieved April 01, 2015, from <http://childparenting.about.com/od/schoollearning/a/parents-and-teachers-working-together.htm>

Pinantoan, A. (2013). *The Effect of Parental Involvement on Academic Achievement*, 22 September 2013. Retrieved March 10, 2015, from <http://www.teachthought.com/learning/the-effect-of-parental-involvement-on-academic-achievement/>

Reese, E., Suggate, S., Long, J., & Schaughency, E. (2010). Children's oral narrative and reading skills in the first 3 years of reading instruction. *Reading, & Writing*, 23, 627–644.

Sapungan, G.M. & Sapungan, R. M.(2014). Parental Involvement in Child's Education: Importance, Barriers and Benefits. *Asian Journal of Management Sciences and Education*, 3(2): 42-48.

Weiss, H. (2012, October 15). Retrieved from www.harvardfamilyresearchprogram.com

Ευμορφία Κηπουροπούλου,
Δρ. Παιδαγωγικής, Ειδική Επιστήμων ΠΤΔΕ,
Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
ekipourooulou@uowm.gr

Η ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΤΗΣ ΣΥΜΠΕΡΙΛΗΨΗΣ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ

Εισαγωγή

Με τη μεγάλη εισροή προσφυγικών πληθυσμών τα τελευταία χρόνια η Ελλάδα βρέθηκε αντιμέτωπη με την τεράστια πρόκληση να διαχειριστεί την – προσωρινή ή μόνιμη – υποδοχή και φιλοξενία σημαντικού αριθμού προσφύγων και των οικογενειών τους. Πέρα από την καταγραφή του νεοεισερχόμενου πληθυσμού¹, έπρεπε να ληφθεί μέριμνα άμεσα για τη στέγαση, την τροφή και την ιατρική φροντίδα αυτών των ανθρώπων. Βασική και άμεση ανάγκη δημιουργήθηκε και στον τομέα της εκπαίδευσης, δεδομένου ότι αρκετές χιλιάδες μεταξύ των νεοεισερχόμενων ήταν παιδιά προσχολικής και σχολικής ηλικίας. Η είσοδος και η ένταξη των προσφυγόπουλων στα ελληνικά σχολεία αποτέλεσε και αποτελεί ένα ζήτημα, το οποίο απασχόλησε σε πολύ μεγάλο βαθμό την ελληνική πολιτεία και την εκπαιδευτική κοινότητα από το χρονικό διάστημα 2016 μέχρι και σήμερα, στη διάρκεια του οποίου εκδόθηκαν οι πρώτες υπουργικές αποφάσεις και έγιναν οι πρώτες ενέργειες για την

¹ Σύμφωνα με στοιχεία που δημοσίευσε η Ύπατη Αρμοστεία το 2019 στην χώρα μας ,οι μεταναστευτικές ροές έχουν φτάσει στο σύνολο στα 62.190 άτομα, από τα οποία τα 49.438 κατέφθασαν στη χώρα μέσω θαλάσσιων αφίξεων και 12.752 μέσω χερσαίων αφίξεων. Μέσα στο 2018 το ποσοστό των παιδιών και γυναικών προσφύγων ξεπέρασε το 59% του συνολικού μεταναστευτικού πληθυσμού που δέχθηκε η Ελλάδα. <http://www.immigration.gov.gr/>

εκπαίδευσή τους². Στην προσπάθεια για την ένταξη και την προετοιμασία για το μέλλον των προσφύγων που συρρέουν στην Ελλάδα η εκπαίδευση αναδεικνύεται σε θεσμό υψηλής προτεραιότητας. Το εκπαιδευτικό σύστημα, επομένως, καλείται να βρει αποτελεσματικούς τρόπους συνεκπαίδευσης των γηγενών και προσφυγικών και μεταναστευτικών μαθητικών πληθυσμών, εστιάζοντας στη δημιουργία διαπολιτισμικής κουλτούρας στις σχολικές μονάδες και στον τρόπο διδασκαλίας στο σχολικό περιβάλλον καθιστώντας μάλλον μονόδρομο τη συμπερίληψη στη σχολική κουλτούρα.

Ο ρόλος του εκπαιδευτικού στο πλαίσιο της εκπαιδευτικής συμπερίληψης

Η έννοια της εκπαιδευτικής συμπερίληψης περιλαμβάνει δυο διαστάσεις, την κοινωνική και την παιδαγωγική οι οποίες και αποκλείουν τις διαδικασίες της αφομοίωσης. Στόχος τόσο κοινωνικός όσο και παιδαγωγικός είναι όλοι ανεξαιρέτως οι μαθητές να αντιμετωπίζονται ως ισότιμα μέλη της εκπαιδευτικής κοινότητας. Πρωτεύουσες αξίες τις οποίες πρεσβεύει η Παιδαγωγική της Συμπερίληψης είναι η παροχή ίσων ευκαιριών για όλα τα παιδιά καθώς και η παραδοχή και ο σεβασμός της ισότητας και της διαφορετικότητας όλων των παιδιών. Δε νοείται παιδί «μη εκπαιδευόμενο» στην τάξη (Choleva, 2017). Πρόκειται για μια νέα φιλοσοφία αλλαγής του συνόλου των διαδικασιών του σημερινού σχολείου, που περιλαμβάνει μεταρρυθμιστικές μεταβολές για το σύνολο των μαθητών και των μαθητριών και αποσκοπεί στη συμπερίληψη όλων των παιδιών (Ευαγγέλου & Μουλά, 2016:157).

Για την επίτευξη μιας συμπεριληπτικής εκπαίδευσης δεν αρκούν απλώς στρατηγικές και συγκεκριμένες μέθοδοι διδασκαλίας αλλά είναι απαραίτητο να αλλάξουν ριζικά οι στάσεις, οι πεποιθήσεις και οι διδακτικές ώστε όλοι οι μαθητές και όλες οι μαθήτριες να έχουν ευκαιρία στη μάθηση. Η ενσωμάτωση δεν αποσκοπεί μόνο στην ακαδημαϊκή ανάπτυξη αλλά και στην κοινωνική ανάπτυξη των μαθητών και μαθητριών, ενθαρρύνοντας την ισότιμη συμμετοχή τους στο κοινωνικό γίγνεσθαι (Μάμας 2014: 81-83).

Σύμφωνα με τους Florian & Black Hawkings 2011: 826, Pantic, N. & Florian, L. (2015) βασική αρχή της Παιδαγωγικής της Συμπερίληψης αποτελεί μεν η μείωση των εκπαιδευτικών ανισοτήτων αναδεικνύεται δε καίριος και ο ρόλος των εκπαιδευτικών στην απόδοση και πρόοδο των μαθητών και μαθητριών καθώς και η εκπαίδευση των εκπαιδευτικών ως φορέων κοινωνικής αλλαγής. Στο πλαίσιο του παραπάνω μοντέλου οι ατομικές διαφορές γίνονται αποδεκτές χωρίς να βασίζονται αποκλειστικά σε εξατομικευμένες προσεγγίσεις. Πρόκειται για μια διαδικασία επέκτασης των ήδη διαθέσιμων προσεγγίσεων και εκπαιδευτικών πρακτικών οι οποίες εφαρμόζονται στο πλαίσιο της Παιδαγωγικής της Συμπερίληψης και οι οποίες μπορούν να υποστηριχθούν από τις εκάστοτε σχολικές μονάδες ενώ απορρίπτεται η παραδοχή της ιεραρχίας των «πολλών» και των «κάποιων» εκπαιδευόμενων.

Στο πλαίσιο αυτό ενεργοί φορείς στην εφαρμογή της Παιδαγωγικής της Συμπερίληψης είναι οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί οι οποίοι χρειάζεται να επιδεικνύουν συνέπεια ως «φορείς δράσης» με επίγνωση των ρόλων τους, με ικανότητα αναγνώρισης του κοινωνικού αποκλεισμού, με αντιμετώπιση των δυσκολιών που

² Η ουσιαστική αλλαγή έγινε με το Ν. 4415/2016 (ΦΕΚ Α.159) «Ρυθμίσεις για την ελληνόγλωσση εκπαίδευση, τη διαπολιτισμική εκπαίδευση και άλλες διατάξεις».

αντιμετωπίζουν οι μαθητές ως διλήμματα και όχι ως ελλείμματα, με διάθεση και πρακτικές συνεργασίας με άλλους φορείς ή ομάδες, όπως είναι οι συνάδελφοι εκπαιδευτικοί, οι κοινωνικές υπηρεσίες και οι οικογένειες των μαθητών. Χρειάζεται, επίσης, να προβαίνουν σε αναστοχασμό των δράσεών τους.

Από έρευνες γίνεται φανερό πως οι εκπαιδευτικοί νοηματοδοτούν διαφορετικά τη συνύπαρξη των μαθητών, που προέρχονται από διάφορες χώρες στο σχολείο (Pickert & Chock, (1997), Leighton & Harkins (2010), Κηπουροπούλου (2019), ενώ παρουσιάζουν αντιφατικές απόψεις. Οι έρευνες καταλήγουν ότι είναι αναγκαία τόσο η αλληλεπίδραση και η ενεργητική συμμετοχή των εκπαιδευτικών αλλά και η ενημέρωση μέσω επιμορφωτικών προγραμμάτων προκειμένου να αλλάξει ο τρόπος με τον οποίο οι εκπαιδευτικοί αντιμετωπίζουν τα ζητήματα της ταυτότητας και της διαφορετικότητας.

Σύμφωνα με τους Byram (2008), Byram, Nichols & Stevens (2001) και Heller & Wocniak (2009) στο πλαίσιο μιας Παιδαγωγικής της Συμπερίληψης είναι απαραίτητο ως εκπαιδευτικοί να αποβάλουν την καχυποψία σχετικά με τους άλλους πολιτισμούς καθώς και την άκριτη πίστη στον «δικό τους» πολιτισμό, να αποκτήσουν γνώσεις σχετικά με τις κοινωνικές ομάδες, τα πολιτισμικά τους προϊόντα, τις πρακτικές τους και τις διαδικασίες κοινωνικής και διαπροσωπικής αλληλεπίδρασης και να καλλιεργήσουν ικανότητες εντοπισμού και ερμηνείας εθνοκεντρικών οπτικών, πολιτισμικών παρεξηγήσεων ή αντιτιθέμενων ερμηνειών των κοινωνικών φαινομένων. Η διαπολιτισμική ικανότητα αποτελεί μία πολύπλευρη και δυναμική έννοια για την ανάπτυξη της οποίας κρίνεται αναγκαία η καλή γνώση του ιστορικο-πολιτισμικού συγκείμενου της χώρας υποδοχής, ο σεβασμός, η ενσυναίσθηση, η επικοινωνιακή επίγνωση και αποτελεσματική προσαρμογή σε πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα.

Επιλογικά

Καθώς η αφομοιωτική ουσιαστικά εκπαιδευτική πολιτική που ακολουθήθηκε στο ελληνικό σχολείο αποδείχθηκε ανεπιτυχής και αναποτελεσματική. Παρόλες τις εκπαιδευτικές αλλαγές που έχουν πραγματοποιηθεί μέχρι και σήμερα, συνήθως δεν αξιοποιείται το γλωσσικό και πολιτισμικό κεφάλαιο των μεταναστών μαθητών με αποτέλεσμα τις διακρίσεις και τη χαμηλή απόδοση των μαθητών και μαθητριών που προέρχονται από μεταναστευτικά περιβάλλοντα. Για τη διαμόρφωση επομένως, ενός πολιτισμικά ευαισθητοποιημένου πλαισίου γίνεται φανερό ότι απαιτείται η συνεργασία όλων των εμπλεκόμενων πλευρών, εκπαιδευτικών, μαθητών και μεταναστών γονέων (Pantic, N. & Florian, L. ό.π., Γρίβα Α.Ε. & Στάμου Α. 2014).

Στο πλαίσιο των δράσεων είτε των εκπαιδευτικών φορέων είτε των προγραμμάτων εκπαίδευσης εκπαιδευτικών είτε των ατομικών προσπαθειών για έναν εκπαιδευτικό μετασχηματισμό με γνώμονα την εκπαιδευτική ισότητα και την εκπαίδευση για όλους χρειάζεται να θυμόμαστε ότι η ευαισθητοποίησή μας στα ζητήματα ετερότητας:

«σημαίνει πως είμαστε ανοιχτοί ακόμη και όταν ο ‘άλλος’ δεν επιθυμεί να προσδιορίζεται ως τέτοιος, ακόμη και αν θέλει να περνά απαρατήρητος (ή να νομίζει πως περνά). Ο ‘άλλος’ μπορεί να επιθυμεί την αφομοίωση ή επιλεκτικά να τονίζει την ταυτότητά του όποτε ο ίδιος το επιθυμεί. Ή ακόμη μπορεί να τον διακατέχει μια αμφιθυμία σε σχέση με την εθνική του ταυτότητα [...] Οι μειονότητες πρέπει να

έχουν τον πρώτο και τον τελευταίο λόγο ως προς τον αυτοπροσδιορισμό τους και ως προς τις διεκδικήσεις και τα αιτήματά τους. Όποια άλλη στάση είναι πατερναλισμός» (Χοντολίδου 2003: 13 & 16).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ευαγγέλου Ο., Μουλά Ε. (2016). «Συγκριτική θεώρηση της διαπολιτισμικής και της συμπεριληπτικής εκπαίδευσης», *Έρκυνα, Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών-Επιστημονικών Θεμάτων*, Τεύχος 10ο, 155-165.

Choleva, A. (2017). «Κι αν ήσουν εσύ; Ένα πρόγραμμα ευαισθητοποίησης στα ανθρώπινα δικαιώματα και σε θέματα προσφύγων με βιωματικές δραστηριότητες, τεχνικές θεάτρου και εκπαιδευτικού δράματος». *Διάλογοι. Θεωρία και πράξη στις επιστήμες αγωγής και εκπαίδευσης*, 3, 142-156. doi:<http://dx.doi.org/10.12681/dial.15208>.

Γρίβα Α.Ε. & Στάμου Γ.Α. (2014). *Ερευνώντας τη διγλωσσία στο σχολικό περιβάλλον. Οπτικές εκπαιδευτικών, μαθητών και μεταναστών γονέων*. Θεσσαλονίκη: Δέσποινα Κυριακίδη.

Μάμας Χ. (2014). «Συμπεριληπτική και διαπολιτισμική εκπαίδευση: Δύο όψεις του ίδιου νομίσματος» στο *Διαπολιτισμική Εκπαίδευση: Προκλήσεις, παιδαγωγικές θεωρήσεις και εισηγήσεις*, Χατζησωτηρίου Χ, \. και Ξενοφώντος Κ. επιμ., Καβάλα: Σαίτα, σελ. 80-96.

Χοντολίδου, Ε. (2003). «Ταυτότητες και Λογοτεχνία στο σχολείο», στο *Ταυτότητες και Ετερότητες, Κλειδιά και Αντικλειδιά*, 2002-2004.

Byram, M. (2008). *From foreign language education to education for intercultural citizenship*. Clevedon: Multilingual Matters Ltd.

Byram, M., Nichols, A. & Stevens, D. (2001). *Developing intercultural competence in practice*. Clevedon: Multilingual Matters LTD

Heller, G.G., & Wozniak, M., (2009). “Developing an intercultural competence programme at an international cross-border university”. *Intercultural Education*, 20(sup.1), 113-124.

Florian, L., & Black-Hawkins, K. (2011). “Exploring inclusive education”. *British Educational Research Journal*, 37, 813-828.

Kipouropoulou E. (2019). “Primary School Teachers’ Perceptions About Refugee Children Inclusion in Greek Schools: Are Teachers Prepared?”, *Sino Us English Teaching*, Vol.16, 5, NY, David Publishing Company, 240-249.

Leighton L. & Harkins M. (2010). “Teachers Perceptions of their Cultural Competencies : An Investigation into the Relationships among Teacher Characteristics and Cultural Competence, . *The Journal of Multiculturalism in Education*, Vol.6 (2), 1-28.

Pantic, N., & Florian, L. (2015). “Developing teachers as agents of inclusion and social justice”. *Education Inquiry*, 6(3), 333-351.

Χρυσάνθη Μάρκου,
Εκπαιδευτικός, MSc στις Ανθρωπιστικές Σπουδές και Νέες Τεχνολογίες,
Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
chrysanthimarkou@gmail.com

Ελένη Γρίβα,
Καθηγήτρια, *Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας,*
egriva@uowm.gr

**ACT AS AN INTERCULTURAL ENCOUNTER: ΜΙΑ ΠΡΟΤΑΣΗ
ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑΣ ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΩΝ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΩΝ ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ
ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΩΝ ΣΕ ΔΙΓΛΩΣΣΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΜΑΘΗΣΗΣ**

Εισαγωγή

Η συνύπαρξη μαθητών με διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο σε μια σχολική τάξη δημιουργεί τις κατάλληλες προϋποθέσεις και συνθήκες για την ανάπτυξη της διαπολιτισμικής ικανότητας των μαθητών, δηλαδή της ικανότητας τους να επικοινωνούν αποτελεσματικά και να χρησιμοποιούν κατάλληλες διαπολιτισμικές επικοινωνιακές στρατηγικές και δεξιότητες, κατά την αλληλεπίδραση τους με άτομα με διαφορετική πολιτισμική ταυτότητα.

Μέσα από την συγκεκριμένη πρόταση προτείνουμε ένα πιλοτικό πρόγραμμα ανάπτυξης των διαπολιτισμικών επικοινωνιακών δεξιοτήτων και στρατηγικών σε δίγλωσσα υβριδικά περιβάλλοντα μάθησης, όπου οι μαθητές θα αναπτύσσουν την διαπολιτισμική τους ικανότητα, λειτουργούν ως «διαπολιτισμικοί διαμεσολαβητές», χρησιμοποιούν αποτελεσματικά διαπολιτισμικές επικοινωνιακές στρατηγικές σε διάφορα πλαίσια επικοινωνίας.

Η ανασκόπηση της βιβλιογραφίας σχετικά με την ανάπτυξη της διαπολιτισμικής ικανότητας και των διαπολιτισμικών στρατηγικών επικοινωνίας, αναδύει την ανάγκη για τον σχεδιασμό προγραμμάτων που θα δημιουργούν επικοινωνιακά πλαίσια επαφής μαθητών με μαθητές με διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο (ή διπολιτισμικό υπόβαθρο) όπου οι μαθητές θα αλληλεπιδρούν και θα συνεργάζονται (Barrett, Byram, Lazar, Mompoint- Gaillard & Phillipou, 2014), και την ανάπτυξη ενός ολοκληρωμένου θεωρητικού πλαισίου για την καλύτερη κατανόηση της διαπολιτισμικής επικοινωνίας (Tan, Choo, Kang & Liem, 2017). Οι κοινωνικές αλλαγές απαιτούν μέτρα που προωθούν τον διαπολιτισμικό διάλογο και την διαπολιτισμική αλληλεπίδραση (Barrett, 2018) και την ανάπτυξη της ικανότητας διαπολιτισμικής διαμεσολάβησης (Bartáková, 2018). Επίσης τονίζεται η ανάγκη διερεύνησης των αλληλεπιδράσεων ατόμων με διττή πολιτισμική ταυτότητα με άτομα από τον ίδιο πολιτισμό, με απώτερο σκοπό την βαθύτερη κατανόηση των διαπολιτισμικών επικοινωνιακών αλληλεπιδράσεων ατόμων με διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο (Toomey, Dorjee, & Ting-Toomey, 2013).

Αναπόσπαστο κομμάτι της εκπαίδευσης σε δίγλωσσα περιβάλλοντα μάθησης αποτελεί και η χρήση νέων συνεργατικών και επικοινωνιακών εργαλείων, που κινητοποιούν τους μαθητές για περισσότερη συμμετοχή σε καταστάσεις διαπολιτισμικής επικοινωνίας, και μέσα από την χρήση τους οι μαθητές από διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο αναπτύσσουν τις γλωσσικές τους δεξιότητες καθώς επικοινωνούν (Usó Juan & Martínez Flor, 2008). Επομένως, κρίνεται αναγκαία

και η διερεύνηση των νέων μέσων τεχνολογίας και η αξιοποίηση τους κατά την ανάπτυξη διαπολιτισμικών στρατηγικών.

Μεθοδολογία του προτεινόμενου προγράμματος

Η μεθοδολογία του προγράμματος στηρίζεται στο Διαπολιτισμικό Αναπτυξιακό Μοντέλο Συνέχειας (Intercultural Development Continuum) του Hammer (2011), το οποίο βασίστηκε στο μοντέλο Ανάπτυξης Διαπολιτισμικής Ευαισθησίας (Developmental Model of Intercultural Sensitivity) του Bennett (1993, 2004). Τα μοντέλα αυτά περιγράφουν την μετάβαση από την μονοπολιτισμική διάσταση της άρνησης στην διαπολιτισμική διάσταση της αποδοχής και της ανοικτότητας.

Πλαίσιο εφαρμογής

Οι παρεμβάσεις του πιλοτικού προγράμματος που προτείνεται περιλαμβάνουν την διδασκαλία της δεύτερης/ ξένης γλώσσας σε υβριδικά περιβάλλοντα μάθησης (εξ αποστάσεως συναντήσεις ασύγχρονης και σύγχρονης εκπαίδευσης) αλλά και διαζώσης συναντήσεις σε ένα διαδραστικό πολυτροπικό περιβάλλον, με την βοήθεια των νέων τεχνολογιών.

Δια ζώσης συναντήσεις: Οι μαθητές στις δια ζώσης συναντήσεις δουλεύουν σε ομάδες αλλά και ατομικά. Μπορεί να χρησιμοποιηθεί το Wordpress για την δημιουργία μιας σχολικής εφημερίδας. Τα άρθρα που θα γράφουν οι μαθητές θα σχετίζονται με διάφορα στοιχεία πολιτισμού, με γνώμες για ταξίδια, κτλ. Επίσης μπορούν να χρησιμοποιηθούν δραστηριότητες επαυξημένης πραγματικότητας (με την χρήση του Aurasma- HP reveal, της εφαρμογής live coloring ar, και άλλες εφαρμογές που δίνουν την δυνατότητα δημιουργίας ενός περιβάλλοντος επαυξημένης πραγματικότητας). Τέλος, θα χρησιμοποιηθούν Web 2.0. συνεργατικά και επικοινωνιακά εργαλεία, καθώς και εργαλεία ψηφιακής αφήγησης.

Εξ αποστάσεως παρεμβάσεις: Οι παρεμβάσεις ασύγχρονης εκπαίδευσης θα βασιστούν στο εργαλείο Edmodo, όπου θα δημιουργηθεί μια ηλεκτρονική τάξη. <https://new.edmodo.com/home>. Οι μαθητές, μέσα από την πλατφόρμα αυτή, θα μπορούν να δημοσιεύουν, να αλληλεπιδρούν με τους υπόλοιπους μαθητές, να συμμετέχουν σε κουίζ και δημοσκοπήσεις. Χρησιμοποιούνται επίσης και εργαλεία σύγχρονης εκπαίδευσης, όπου οι μαθητές θα επικοινωνούν μέσω τηλεδιασκέψεων με τον ερευνητή, ή με τους μαθητές κατά στο 2^ο στάδιο υλοποίησης.

Τυπολογία δραστηριοτήτων

Σύμφωνα με τους Barrett et al. (2013)· Liu (2019)·, Usó Juan και Martínez Flor (2008), τα βασικά στοιχεία που πρέπει να περιλαμβάνουν οι δραστηριότητες που σχεδιάζονται για την ανάπτυξη διαπολιτισμικής ικανότητας θα πρέπει να είναι: 1) *Εμπειρία*, όπου μέσα από δραστηριότητες, παιχνίδια, κοινωνικά μέσα οι μαθητές αναπτύσσουν σεβασμό προς το διαφορετικό, γνώσεις μέσα από την αλληλεπίδραση και την επικοινωνία, 2) *Σύγκριση*, όπου οι μαθητές, συγκρίνουν τα στοιχεία διαφορετικών πολιτισμών με τον δικό τους, με στόχο την βαθύτερη κατανόηση, και διαμεσολάβηση διαφορετικών πολιτισμικών νορμών, 3) *Ανάλυση*, όπου με την στοχευόμενη καθοδηγούμενη συζήτηση και την χρήση ηχητικών ή βιντεοσκοπημένων αρχείων οι μαθητές αναστοχάζονται σχετικά με ήθη, αξίες και πιστεύω, 4) *Αναστοχασμός*, όπου οι μαθητές συζητούν σχετικά με τις προϋπάρχουσες γνώσεις και εμπειρίες, αναπτύσσοντας την κριτική επίγνωση και κατανόηση, και αναδιαμορφώνοντας τις στάσεις τους (Beacco, 2013), 5) *Διαπολιτισμική αλληλόδραση*,

όπως για παράδειγμα η εμπλοκή σε διαπολιτισμικό διάλογο και συνεργατικές δραστηριότητες με άτομα με διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο.

Επίλογος

Οι διαπολιτισμικές επικοινωνιακές δεξιότητες και στρατηγικές συγκαταλέγονται στις βασικές δεξιότητες του 21^{ου} αιώνα, προκειμένου κανείς να μπορεί να προσαρμόζει την στάση και την συμπεριφορά του σε διαφορετικά πολιτισμικά επικοινωνιακά πλαίσια. Επομένως, είναι απαραίτητος ο σχεδιασμός εκπαιδευτικών προγραμμάτων που να προάγει αυτές τις δεξιότητες, προκειμένου οι μαθητές, και μελλοντικά πολίτες, να είναι ικανοί να εμπλακούν ενεργά και αποτελεσματικά σε μια διαπολιτισμική επικοινωνιακή αλληλεπίδραση σε σύγχρονα και ασύγχρονα περιβάλλοντα μάθησης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Barrett, M. (2018). How schools can promote the intercultural competence of young people. *European Psychologist*.

Barrett, M., Byram, M., Lazar, I. Mompoin- Gaillard, P., & Phillipou, St. (2013). *Developing intercultural competence through education*. Strasbourg: Council of Europe Publishing

Bartáková, S. (2018). Czech-English cross-language mediation in EFL teaching and learning. (Diploma Thesis). *MEDIACE A JEJÍ APLIKACE VE VÝUCE ANGLICKÉHO JAZYKA*, Prague.

J. C. (2013). *Specifying languages' contribution to intercultural education. Lessons from the CEFR*. Language Policy Unit Education Department Council of Europe.

Bennett, M. J. (1993). Toward ethnorelativism: A developmental model of intercultural sensitivity. In R. M. Paige (Ed.), *Education for the intercultural experience*, σελ. 21–71, Yarmouth, Main: Intercultural Press.

Bennett, J. M., & Bennett, M. J. (2004). *Developing intercultural sensitivity: An integrative approach to global and domestic diversity* (pp. 147-165).

Gill, S. (2007). Overseas students' intercultural adaptation as intercultural learning: A transformative framework. *Compare*, 37(2), 167-183.

Hammer, M. R. (2011). Additional cross-cultural validity testing of the Intercultural Development Inventory. *International Journal of Intercultural Relations*, 35(4), 474-487.

Κωφού, Ιφ. & Γρίβα, Ε. (υπό έκδοση 2020). Στρατηγικές διαπολιτισμικής επικοινωνίας: Εναλλακτικές προσεγγίσεις Διδασκαλίας και Αξιολόγησης στο Σύγχρονο Πολυπολιτισμικό Περιβάλλον. Στα Πρακτικά 2nd ICOMEU, Θεσσαλονίκη.

Liu, J. (2019). Strategies for Developing Intercultural Communicative Competence in College English Education Based on Situational Cognition Theory.

Tan, J. P. L., Choo, S. S., Kang, T., & Liem, G. A. D. (2017). Educating for twenty-first century competencies and future-ready learners: research perspectives from Singapore.

Toomey, A., Dorjee, T., & Ting-Toomey, S. (2013). Bicultural identity negotiation, conflicts, and intergroup communication strategies. *Journal of Intercultural Communication Research*, 42(2), 112-134.

Treleaven, L., Freeman, M., Leask, B., Ramburuth, P., Simpson, L., Sykes, C., & Ridings, S. (2007). Beyond workshops: A conceptual framework for embedding development of intercultural competence in business education. *Herdsa News*, 29(3), 9-11.

Usó Juan, E., & Martínez Flor, A. (2008). Teaching intercultural communicative competence through the four skills. *Revista Alicantina de Estudios Ingleses*. 21 (2008), 157-170.

Olena Pavlenko,

Doctor of Philology, Professor,

English Philology Department

Mariupol State University

pavlenkoelena2017@gmail.com

FOREIGN LANGUAGES PROVISION IN UKRAINIAN PRIMARY SCHOOLS

A number of pressing challenges facing primary education in Ukraine include questions over how to provide adequate training that meets all modern requirements in teaching young learners in general, and in teaching foreign languages to them in particular. Keeping up to date with recent educational issues concerning foreign language teaching comes to be an important factor in providing attitudes and motivation for foreign language learning. This is one of the key ideas of the New Ukrainian School Reform launched in 2017 to confirm that there is an urgent necessity to make certain changes to the primary national curriculum regarding the above-mentioned issues. Teaching and learning foreign languages in Ukraine is recognized as a key area for national development, with the aims of the National Languages Strategy consisting of motivating learners, promoting their interest in other cultures [7, p. 11].

Recognizing education as the central sphere of human development and intellectual growth President of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, V. Kremen underlined the necessity to establish the priority of science and education in society. According to him, “science is a sphere producing new knowledge, and education makes knowledge applicable to human needs and makes them active” [5, p. 90]. He also focused on the idea to considerably modernize the educational activities aimed at upbringing an innovative person – the one with innovative thinking, innovative culture and thus, capable of providing personal self-development. The idea was echoed in commencement speech of Lilia Grinevich, the former minister of Education and Science of Ukraine, who underlined that «if we don’t even try to modernize learning and teaching process by incorporating the best teaching methods, then we cannot expect real change» [6].

Furthermore, the reformation of the educational sphere is being realized on the competent approach that is supposed to prepare the child for the globally independent world. The researchers claim that there is an extreme necessity of internationalizing teacher education curriculums by giving them an international dimension. The most effective way to reach this goal is to incorporate global issues to every section in teacher training programs.

Concurrently, researchers [3] also advocate for modification in teacher training practices regarding global education. They accentuate, in particular, on the following criteria: «Global education involves (1) the study of problems and issues which cut across national boundaries and the interconnectedness of cultural, environmental, economic, political, and technological systems, and (2) the cultivation of cross-cultural understanding, which includes development of the skill of «perspective-taking», that is being able to see life from someone else's point of view» [3]. According to them, the finest technique to impart global perspectives into teacher education programs is by «modeling pedagogy through the use of not just readings and lectures, but role plays, case studies, and collaborative investigation of useful resources among colleagues» [4, p. 90]. This is particularly important in teaching foreign languages to primary school children.

In this context, the government's crucial aim has been to drive up criteria in Ukraine's primary schools to match European standards. As a result, "Communication in foreign languages" based on recommendations of the European Parliament and of the European Council comes to be recognized as one of the key competencies of educational values of the New Ukrainian School. This is an excellent opportunity to renovate foreign language teaching and open new prospects to monitor it effectively. Such close examination is now imperative for a number of reasons embracing the lack of active and effective cooperation between teachers, parents and young learners as well as insufficient practice in measuring the realization of the competency approach in learning a foreign language.

Practical implementation of large-scale educational reform and teacher development programs is now available due to the worldwide expertise made by the British Council that is currently working in close cooperation with the Ministry of Education and Science in Ukraine. For the New Ukrainian School reform, the British Council offers a wide range of the best-in-class training for English teachers specializing in training young learners. With its immense experience, new methodology and state-of-the-art educational materials it supports and promotes language education reform in Ukraine. Working together with Cambridge English British Council launched the project supported by the Ministry of Education and Science in Ukraine "Pre-Service Teacher Training Reform" that focuses on the methodology of teaching English to young learners in grade 1 as well as on providing the opportunities to use innovative teaching and learning practices.

With similar regard to the role of foreign language teaching in a primary school, socio-cultural approach in language learning has gained its increasing popularity as a means of developing the trainees' linguistic ability as well as their cultural awareness [7, p.10]. For this reason, the young learners should be well aware of potential differences between their own culture and that of others, as well as advance their assertiveness and acquire the means and personal resources to get by and cope with these differences [2].

Further program improvements and innovations suggest a greater emphasis on interactive learning, and a reduction of traditional teacher-centered lessons. In this regard, shifting to a student-centered approach in learning and teaching proves to be very rewarding. Encouraging young learners' positive attitude proves to be to be an

important factor in defining children's advancement in foreign language learning. The evidence also show that games and activities naturally stimulate young learners to language learning. While repetition and practical assignments come to be essential in language learning, games as well as learning pamphlets by heart and singing songs prove to be ideal techniques in teaching a foreign language to young children.

Thus, the objective demand to work out a new concept of language teaching to young children has given rise to the belief that learners have to acquire communication skills together with cultural knowledge. As a result, when demonstrating primary school children that language learning can be fun, they will be looking forward to secondary school language lessons and attend them with greater eagerness and anticipation.

BIBLIOGRAPHY

1. Гриневич, Л., Елькін, О., Калашнікова С., та ін. (2016). Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. Київ: Міністерство освіти і науки України. URL: <http://mon.gov.ua/Новини%202016/12/05/konczepczyia.pdf> (дата звернення: 25.02.2020).
2. Council of Europe. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching and assessment. Cambridge: CUP, 2001.
3. Gal, D. (2005), "Global Perspectives for Teacher Education", Baker, D. and Wiseman, A. (Ed.) *Global Trends in Educational Policy (International Perspectives on Education and Society, Vol. pp. 259-287. at: [https://doi.org/10.1016/S1479-3679\(04\)06010-4](https://doi.org/10.1016/S1479-3679(04)06010-4) (accessed 20 February 2020).*
4. Kissock, C. & Richardson, P. (2010). Calling for action within the teacher profession: It is time to internationalize teacher education. *Teaching Education*, 21(1), 89-101.
5. Nychkalo N. "New Ukrainian School": the Present and the View to the Future. *Labor et Educatio*. 2017. № 5. С. 89-106.
6. The New Ukrainian School (Conceptual principles of secondary school reform), available at: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Book-ENG.pdf> (accessed 20 February 2020).
7. Pavlenko, O. Cultural attribute in language learning «Вестник ЗКГУ», 2019. №2. С.10-16.

Бадасен Є. О.,
здобувачка вищої освіти,
Маріупольського державного університету
elisaveta.badasen.2106@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ В НУШ

Усе більше зростає розрив між життям та морально-духовним розвитком дитини. Стає очевидним, що відсутність культури поведінки, її моральних норм, негативно відбиваються на її моральному та емоційному стані. Потрібно усвідомити, якщо не буде вирішена проблема розвитку і становлення моральної особистості, то ні про які перетворення у нашому житті не може бути і мови.

Моральне виховання – виховна діяльність школи і сім'ї, що має на меті формування стійких моральних якостей, потреб, почуттів, навичок і звичок поведінки на основі засвоєння ідеалів, норм і принципів моралі, участь у практичній діяльності [1].

Формування моральної свідомості, почуттів і звичок – це єдиний процес, наслідок якого є створення морально повноцінної, духовно багатой і щасливої людини нового світу. Особистість лише тоді починає набувати стійкі моральні якості, коли цьому сприяють об'єктивні умови, її позиція у колективі, значимість соціальної ролі, яку вона виконує.

Завдання вчителя та школи – формувати в учнів тільки такі звички поведінки в колективі, в сім'ї, в суспільстві, які відповідають вимогам моралі, створювати всією системою засобів виховного впливу такі моральні відносини, при яких би дитина переживала задоволення від того, що вона своїми вчинками, своєю поведінкою приносить радість людям, творить добро для них. Це – азбука морального виховання. Крім того, завданням морального виховання в школі є також формування національної свідомості й самосвідомості, прагнення жити в гармонії з природою, свідомої дисципліни, обов'язку та відповідальності, поваги до закону, до старших, до жінок.

Моральне виховання в школі спрямоване на прищеплення та розвиток моральних якостей, міцних переконань, забезпечення виконання учнями статуту школи, правил поведінки для учнів, виховання в учнівській молоді інтересу до вивчення свого родоводу, національних, релігійних традицій. Класні керівники та адміністрація школи проводять в цьому напрямку певну роботу [1].

Навчання з формуванням цінностей та виховання особистості дитини здійснюється також завдяки певним практикам та педагогічним стратегіям:

Перше – це допомога іншим, бо допомагаючи іншим, учні відкривають як свої внутрішні цінності, так і розвивають більше моральних цінностей, звичок і чеснот.

Крім цього, школи поступово впроваджують навчання в групах – так зване кооперативне навчання. Спільна ціль у групі однолітків сприяє навчанню домовлятися, йти на компроміси, але й відстоювати свою позицію, виробляти спільну навчальну стратегію та зосереджуватися на цінностях, які важливі кожному члену команди. Дискусії на морально-етичні теми на рівні класу дозволяють зрозуміти цінності суспільства і водночас порівняти їх із власними [3].

Нова українська школа формує ціннісні ставлення і судження, які слугують базою для щасливого особистого життя та успішної взаємодії з суспільством.

Виховний процес стає невід’ємною складовою всього освітнього процесу і орієнтує на загальнолюдські цінності, зокрема морально-етичні (гідність, чесність, справедливість, турбота, повага до життя, повага до себе та інших людей), соціально-політичні (свобода, демократія, культурне різноманіття, повага до рідної мови і культури, патріотизм, шанобливе ставлення до довкілля, повага до закону, солідарність, відповідальність) [2].

Щодо моральних почуттів учнів: вони формуються й розвиваються під впливом фактів і явищ навколишнього середовища, художньої літератури, кіно, телебачення. Завдання педагогів – спрямувати ці впливи на правильний шлях, на спонування вихованців до вияву найблагородніших переживань громадської честі, справедливості, любові до Вітчизни, до народу, до праці на благо суспільства. Учителі не можуть не зважати і на той факт, що при умові нормального розвитку школярів у роки їх юності починає виявлятися чисте і благородне почуття любові, яке відбивається на всьому духовному житті людини. Головне у вихованні старшокласників – добиватися, щоб самі учні прагнули до моральної чистоти. Тож уся система методів морального виховання, які застосовуються у старших класах школи (бесіди, лекції диспути, громадська діяльність та ін), має бути спрямована на розвиток самосвідомості учнів, на самовиховання і самовдосконалення [1].

Отже, моральне виховання є невід’ємною складовою сучасного виховання школярів. І, наприклад, навчання через цінності допомагає створити ефективне навчальне середовище, що підвищує рівень академічних досягнень та розвиває навички спілкування та взаємодії учнів, які зберігаються протягом усього життя. Спілкування у діяльності і через спільну діяльність впливає на моральне обличчя дитини, збагачує її моральний досвід, задовольняє потребу у самоствердженні. Тож ми, як майбутні вчителі маємо пам’ятати, що перш за все та попри все треба виховати людину, громадянина своєї країни, наповненого усіма моральними якостями та цінностями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Формування моральних цінностей учнів у системі виховної роботи: веб-сайт. URL: https://ru.osvita.ua/school/lessons_summary/upbring/33843/ (дата звернення: 18.02.2020).
2. Виховання на цінностях: веб-сайт. URL: <https://www.facebook.com/435095373519420/posts/449310695431221/> (дата звернення: 18.02.2020).
3. Спільні цінності – продуктивна школа: веб-сайт. URL: <https://nus.org.ua/view/spilni-tsinnosti-produktyvna-shkola/> (дата звернення: 18.02.2020).

Бондаренко Т. Ю.,
здобувачка вищої освіти,
Маріупольський державний університет
bondayar1106@gmail.com

ЗАРУБІЖНІ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Сучасний стан міжнародних відносин України у різноманітних сферах життєдіяльності, вихід її у європейський та світовий простір, нові політичні та культурні реалії потребують певних трансформацій і у сфері освіти як важливого державного інституту, у тому числі й у галузі викладання іноземної мови. Сьогодні, як ніколи раніше, статус англійської мови має тенденцію до постійного зростання. Серед світової спільноти вона все ширше набуває ролі засобу міжкультурного спілкування. Усе це зумовлює визначення основних стратегічних напрямків удосконалення цілей, змісту, зарубіжного досвіду викладання англійської мови.

Серед найновіших методів викладання та навчання англійської мови, що виникли переважно в англomовних країнах, все більшого поширення набувають методи, які об'єднують у собі комунікативно-пізнавальні цілі. Досліджуючи тему зарубіжного досвіду викладання англійської мови, ми виявили, що вона є надзвичайно глибокою і цікавою. Різноманітні течії і напрямки розроблялися за участю провідних науковців, лінгвістів, психологів, методистів, педагогів і ін. Зарубіжні методики та підходи принесли неоцінений вклад в розвиток викладання англійської мови [2].

Одним із перспективних напрямків розвитку освіти в сучасному світі вважається змішане (перевернуте) навчання (blended learning).

На думку вітчизняних авторів А. М. Стрюка, Ю. В. Триуса, В. М. Кухаренка, змішане навчання – це цілеспрямований процес здобування знань, умінь та навичок в умовах інтеграції класної та позакласної навчальної діяльності здобувачів освіти на основі використання і взаємного доповнення технологій традиційного, електронного, дистанційного та мобільного навчання при наявності самоконтролю учня за часом, місцем, маршрутами та темпом навчання [4].

Як і кожна методика викладання, змішане навчання має переваги та недоліки, однак постійно розвивається і, безперечно, дозволяє розглядати його як нагальну технологію змін і трансформацій. Використання методу змішаного навчання дає можливість якісно змінювати зміст викладання англійської мови, різноманітність ресурсів електронної складової змішаного курсу відкриває нові можливості презентації навчального матеріалу [1].

При проведенні змішаного навчання використовуються різні навчальні платформи та інструменти. Найбільш поширеними серед них є Kahoot!, Quizlet, використання QR-кодів.

Для перевірки самостійно опрацьованого матеріалу можна використовувати навчальну онлайн-платформу Kahoot! Це спеціальний веб-сайт, який допомагає власноруч створювати тести та завдання для учнів та застосовувати їх в онлайн

режимі. Також використання платформи Kahoot! є одним із способів підвищення активності учнів на уроках, зацікавлення та створення атмосфери змагання [3].

На сьогодні існує безліч способів і технологій інтерактивного застосування моделей зарубіжного досвіду викладання і навчання англійської мови. Одним із них є застосування QR-коду (Quick Response code). За допомогою додатків, встановлених на мобільний телефон чи планшет, учнів можна скерувати на необхідний веб-сайт, показати їм певну інформацію чи відправити посилання на відео.

Зважаючи на вище зазначену інформацію та зарубіжний досвід викладання англійської мови в закладах загальної середньої освіти, освітня концепція застосування змішаного навчання Blended learning, в рамках якої учень отримує знання як самостійно, онлайн, так і на уроках, надає вчителю невичерпну кількість можливостей творчо підходити до подачі матеріалу, вносити у навчальний процес елемент гри, пропонувати учням інтерактивні завдання, отримувати від них неупереджений feedback та відповідати на виклики нового століття.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андреев О. О. Педагогічні аспекти відкритого дистанційного навчання: монографія. Харків: ХНАДУ, 2013. 212 с.
2. Гапонова С. В. Огляд зарубіжних методів викладання іноземних мов у ХХ ст. *Іноземні мови*. 2005. №2. С.18-22.
3. Котовська А. Основні тенденції сучасної методики викладання іноземних мов. *English*. 2011. №17. С. 47.
4. Кухаренко В. М. Змішане навчання. *Вебінар: Кухаренко В.М.*: веб-сайт. URL: <http://www.wiziq.com/online-class/2190095-intel-blended> (дата звернення: 14.02.2020).

Воєвутко Н. Ю.,

к. пед. наук, доцент,

доцент кафедри педагогіки та освіти,

Маріупольський державний університет

n.voyevutko@mdu.in.ua

АНАЛІЗ ЗМІСТУ ТЕРМІНА «ОЗНАКИ ДИСКРИМІНАЦІЇ» В МЕЖАХ АНТИДИСКРИМІНАЦІЙНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ПІДРУЧНИКІВ

У процесі запровадження антидискримінаційної експертизи підручників країни пройшли свій особливий шлях, що, у свою чергу, обумовило відмінності формування національних терміносистем антидискримінаційної експертизи освітнього контенту. Природньо, що більшість термінів є подібними, адже йдеться про міжнародні законодавчі акти та англійську, як першомову. Однак, імплементація міжнародного законодавства у національні виміри відбувалась з урахуванням державних стратегій термінотворення, що, звісно, наклало відбиток на формування національних терміносистем.

Здійснюючи антидискримінаційну експертизу підручників в українському освітньому просторі, спираючись на вітчизняний та закордонний досвід (англомовний та грецькомовний), спостерігаємо проблему, коли, по-перше, одні

й ті ж явища мають різні найменування у вказаних мовах, по-друге, подібні терміни мають різне дефініційне наповнення.

Терміносистема «недискримінаційний освітній простір» – це система спеціальних назв, яка має власну організацію на логічному і мовному рівнях та висловлює систему понять на стику таких наук, як юриспруденція, соціологія і педагогіка.

Спостереження за функціонуванням цієї терміносистеми в українському, грецькому та кіпрському освітніх просторах дозволяють стверджувати, що в більшості випадків терміни й поняття на позначення експертизи (у тому числі підручників) на засадах недискримінації вперше з'явилися саме в англійській мові, і тому в аналізовані мови увійшли як прямі запозичення з англійської за допомогою адекватного за змістом перекладу в межах тенденції до використання загальноприйнятої інтернаціональної термінології. Їх адаптація державними мовами відбувалася під впливом національних традицій термінотворення.

Досліджуючи процес найменування спеціальних понять, можна помітити, що в усіх аналізованих мовах сформувалась група термінів на позначення захищених законом ознак, за якими забороняється дискримінація. Однак, сам перелік вказаних ознак у різних державах на рівні національного законодавства різний. Це свідчить про неоднакове розуміння змісту терміну «ознаки дискримінації».

Наприклад, Директива про расову рівність вимагає, щоб держави-члени ЄС забороняли дискримінацію за ознакою расового чи етнічного походження в сферах зайнятості, соціального захисту, включаючи соціальне забезпечення, охорону здоров'я, освіти, і надання та/або доступ до товарів і послуг, включаючи житло. Крім того, Директива вимагає поширення заборони на дискримінацію в сфері зайнятості за ознакою релігії або переконань, інвалідності, віку і сексуальної орієнтації [3].

В Україні цей перелік регламентується Законом «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні (2014)». Такими ознаками є: раса, колір шкіри, політичні, релігійні та інші переконання, стать, вік, інвалідність, етнічне та соціальне походження, громадянство, сімейний та майновий стан, місце проживання, мовні або інші ознаки [1].

У Греції захищеними від дискримінації ознаками є: расове чи етнічне походження, колір, релігійні чи інші переконання, інвалідність або хронічне захворювання, вік, сімейний або соціальний статус, сексуальна орієнтація та гендерна ідентичність або будь-які інші ознаки.

В Республіці Кіпр спектр захищених ознак ширший. Окрім тих, що визначені у Греції, на Кіпрі забороняється дискримінація за такими ознаками, як спільнота, мова, особливі потреби, стать, політичні чи інші переконання, національне або соціальне походження, народження, багатство або будь-яка інша ознака [2, с.12].

Отже, спільним у всіх чотирьох законодавствах є захист за ознаками: расове та етнічне походження, колір шкіри, релігійні переконання, стать, вік, інвалідність, соціальний статус, сімейний, майновий стан, мова, сексуальна орієнтація. Наведений перелік відносимо до інтернаціональних ознак.

Натомість, у кожній досліджуваній країні законодавчими актами закріплено деякі ознаки, що відображають національну специфіку. Наприклад, «спільнота», «особливі потреби» (Кіпр), «гендерна ідентичність» (Греція), «політичні переконання» (Україна, Кіпр), «місце проживання», «громадянство» (Україна).

Крім того, до національної специфіки можна віднести розширення дефініцій деяких термінів. Так, у Греції визначають не суто «інвалідність», а «інвалідність та хронічне захворювання»; в Україні не «соціальний статус», а «соціальне походження».

Таким чином, визначення змісту терміну «ознаки дискримінації» в аналізованих мовах є різним у відсотковому співвідношенні інтернаціонального та національного. Пов'язуємо це з особливостями національних потреб кожного суспільства. Це впливає на розуміння сутності поняття «антидискримінаційна експертиза підручників», адже якщо інтернаціональна складова змісту терміна може інтерпретуватися як глобальна (є однозначно зрозумілою в усіх мовах), то національна складова терміна додає додаткових дефініцій (специфічних для аналізованих мов).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні. Закон України № 1263-VII від 13.05.2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17> (Дата звернення: 24.01.2020).

2. A comparative analysis of non-discrimination law in Europe. Directorate-General for Justice and Consumers. Luxembourg: Publications Office of the European Union. 2017. 156 p.

3. Council Directive 2000/43/EC implementing the principle of equal treatment between persons irrespective of racial or ethnic origin. 2000. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32000L0043&from=en> (Дата звернення: 24.01.2020).

Год Т. О.,
здобувачка вищої освіти,
Мариупольського державного університету
tatyanagod00@gmail.com

ЕКОЛОГІЧНА ГРАМОТНІСТЬ ЯК ОДНА ІЗ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Освіта є дуже важливою у житті кожної людини. Концепція Нової української школи розкриває ключові компетентності, які сприяють гармонійному розвитку особистості.

Метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу Українського народу, підвищення освітнього рівня

громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору.

Виділяють десять ключових компетентностей Нової української школи: спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами, спілкування іноземними мовами, математична компетентність, уміння вчитися впродовж життя, інформаційно-цифрова компетентність, основні компетентності у природничих науках і технологіях, ініціативність і підприємливість, соціальна та громадянська компетентності, обізнаність та самовираження у сфері культури, екологічна грамотність і здорове життя [1; 2].

У педагогіці поняття «компетентність» означає володіння знаннями, досвідом у певній галузі. Під екологічною компетентністю розуміють сукупність екологічних знань, умінь і навичок, які проявляються в активній життєвій позиції та діяльності людини у взаємовідносинах з природою.

Сьогочасне суспільство має дуже багато проблем. Однією з найбільш поширених проблем є екологія. Саме тому дуже важливими є екологічна грамотність і здорове життя, як одна з концепцій НУШ.

Зміст екологічної освіти можна реалізувати повною мірою лише на основі тісного переплетення урочних та позаурочних форм навчання. Такий взаємозв'язок допоможе встановити не тільки уявлення, а й закріпити практичні навички екологічного виховання.

Екологічна компетентність багатокомпонентна і включає мотиваційну діяльність, яка передбачає творче застосування наявних знань та вмінь, власного життєвого досвіду і дає змогу особистості ефективно діяти та досягати конкретної мети в сферах екології.

Найважливішою складовою екологічної компетентності є формування мотивації учнів щодо збереження і примноження природи і її багатств. Мотиваційна сфера школяра – це сукупність мотивів, адекватних меті екологічної освіти, яка пов'язана з суспільними потребами і особистісною спрямованістю самого учня. В основі мотиваційної діяльності школярів лежать навчально – пізнавальні мотиви, які викликають розумову активність і соціальні мотиви та визначають усвідомлення необхідності в екологічних знаннях, навичка, і спонукають до взаємодії із природою [3].

Компонентами мотиваційної сфери є: мотиви учня, його цілі, емоції, а також уміння вчитися самостійно. Мотиваторами, які спонукають школярів до екологічної діяльності, вважають причетність учнів до довкілля і громадянської відповідальності за екологічний стан і потребу у досягненні результатів у природоохоронній роботі [4].

Складові екологічної компетенції взаємозалежні і впливають на один одного. Формування мотивацій спонукає до навчальної діяльності, яка реалізується в практичних заходах. На певному етапі розвитку учень відчуває недостатність знань, неспроможність продовжити екологічну діяльність. Це зумовлює виникнення нових ідей та дій [5].

У шкільній практиці поширені різноманітні методи і форми навчання, що сприяють активізації творчої діяльності учнів. Заслужовують на увагу ті з них, які допомагають розвитку вмінь систематизувати знання, самостійно їх набувати,

використовувати на практиці. До них належать різні види дидактичного матеріалу, в тому числі задачі, ігри, вікторини.

Отже, формування екологічної компетентності учнів – безперервний процес, який здійснюється відповідно до віку учнів, обсягу та рівня їх знань та досвіду, психологічних особливостей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року : Указ Президента України від 25.06.2013 р. № 344/2013 URL: <http://www.president.gov.ua/documents/15828.html> (дата звернення: 20.11.2019).
2. Про освіту: Закон України від 19.01.2019 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 20.11.2019).
3. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям. Київ: Радянська школа, 1987. 543с.
4. Суходольська О. В. Стимулювання пізнавальної діяльності учнів. *Педагогічна майстерня*. 2015. N 1.С. 16-18.
5. Пузир Т. М. Екологічна культура особистості як складова в системі охорони навколишнього середовища. *Проблеми освіти: науково-методична збірка*. 2011. N 69. С. 105-109.

Гриньова О. П.,

директорка комунального закладу,

«Маріупольська загальноосвітня школа I-III ступенів № 57

Маріупольської міської ради Донецької області»

Grinoks227@ukr.net

КОНЦЕПЦІЯ РОЗВИТКУ ШКОЛИ: ПЕРЕДУМОВИ ТА АЛГОРИТМ СТВОРЕННЯ

Сьогодення готує нам багато сюрпризів щодня – зміна пріоритетів та стратегій, технологій, які зі своєю появою перепрограмовують зміст і саме цілепокладання. Реформування освітньої галузі докорінно впливає на світогляд, сприйняття місії, змісту роботи, постановки завдань, побудування освітнього процесу в цілому не тільки педагога, керівника закладу, але й усіх учасників освітнього процесу в цілому, всієї громади, яка опікується життям певного закладу освіти. Відповідно до чинного законодавства України, Закону «Про освіту» до вересня 2022 року повинен завершитися процес створення закладів загальної середньої освіти нового типу [1, с.77]. Чи спроможна одна людина осмислити такі зміни? Ні. Необхідна командна взаємодія: адміністрації, педагогів школи, учнів, батьків та всієї громади, щоб адекватно та різносторонньо сприймати зміни, легше адаптуватися в них. Коли людина працює у команді, її потенціал зростає в рази. Людині доводиться співвідносити свої потреби з потребами інших членів команди, важливим постає питання емоційного клімату у колективі однодумців. В освітньому процесі чимало таких ситуацій, які кидають виклик та тестують згуртованість колективу.

Іншою стає лідерська парадигма управління закладом освіти та іншою стає безпосередньо функція керівника закладу освіти. Виникає нагальна потреба у новому способі управління. Новими ознаками лідерства виступають зміни, нова

візія, вплив, цінності та загальнокомандна культура. Керівник повинен вміти працювати з різноманітністю. На зміну контролю приходять менторство. «Інтелектуальна робота потребує індивідуального підходу. Керування людьми змінюється лідерством, заснованим на зверненні до їхніх інтересів, інтелекту, гідності і честі» (Пітер Друкер).

Розвиток лідерства на сучасному етапі передбачає:

- прийняття динаміки змін; спроби зберегти стабільність приречені на провал;
- розуміння невідворотності змін і криз, в них – джерело енергії і самонавчання;
- передбачає зміну образу думок, пізнання себе та розуміння інших;
- керівник не зобов'язаний володіти усіма знаннями й навичками, якими володіють його підлеглі;
- формування команд;
- зміщується акцент з відносин «влада-підкорення» до відносин партнерства і співробітництва;
- давати підлеглим відповідальність за прийняття управлінських рішень, за консультування, вони – експерти. Але запроваджувати стиль керівництва, який би створював відчуття, що вони працюють добровільно;
- етичні норми набувають великої ваги.

Отже, зміни зовнішнього середовища, внутрішніх характеристик закладів загальної середньої освіти і самої особистості диктують потребу у лідерстві, яке не тільки долає структурні, культурні та особистісні перепони та створює потенціал у школах та громаді, а й підтримує зміни та процеси самоорганізації у школі, генерує розвиток взаємостосунків та соціального капіталу, розвиває професійну майстерність кожного працівника [2, с. 42].

Важливою передумовою створення концепції розвитку закладу освіти є визначення трендів розвитку освіти, основних векторів, у яких взагалі рухається сучасна освіта. Варто будувати «нову» школу чи залишити «стару»? А може варто звернути увагу на досвід інших країн? Залишити «традиційну»? Це питання, які постають перед освітянами останні роки. Оцінювання досвіду інших країн, світових трендів в освіті дозволяє зламати стереотипи, а також переоцінити власний досвід, переосмислити траєкторію розвитку закладу взагалі. Побачити «вчорашню» школу, яка є в очікуванні майбутнього. Виникає бажання будувати іншу школу, яка: заохочує «робити різноманітність», бути «не таким як усі», а не схиляється до одноманітності, змушує бути «таким як усі»; сприяє становленню інформаційної культури особистості, а не культивує пасивне некритичне сприйняття інформації; підсилює спроможність здобувати ще не існуючі знання, а не змушує зазубрювати «вчорашні» знання; стимулює розвиток горизонтальних партнерських зв'язків, мережевої взаємодії, а не зациклюється на вертикальних ієрархічних зв'язках. Так, відомими світовими трендами в освіті, включаючи досвід зарубіжних країн, вважаються:

- 1) перевинайдення школи;
- 2) «hi-teach у світі hi-teck»;
- 3) вчитися впродовж усього життя знанням, які ще не існують;

- 4) зміна парадигми і уявлення про рушійні сили розвитку освіти: свобода, індивідуальність, різноманітність;
- 5) роздержавлення школи;
- 6) глобальна освіта з індивідуальним дотиком;
- 7) EQ – школа, яка підсилює у дитини емоційну радість;
- 8) новий освітній дизайн.

Вивчаючи особливості освітніх трендів, треба уникати каргокульту (копіювання), враховуючи особливості традиційної школи, менталітет та можливості всіх учасників освітнього процесу [3, с.23].

Опрацювання та ретельне вивчення зазначених передумов створення концепції розвитку школи дозволяє команді освітян замислитися над визначенням системи поглядів, певного розуміння явищ і процесів розвитку певного закладу освіти – *концепцією*.

Концепція – це певний спосіб розуміння, трактування предмету, явища, процесу, основна точка зору на предмет чи явище; керівна ідея.

Структура Концепції розвитку закладу загальної середньої освіти може мати довільну форму, але рекомендується зробити акцент на нижченаведених складових [4]:

1. Філософські засади розвитку закладу освіти.
2. Місія, візія, цінності.
3. Мета, завдання.
4. Пріоритетні напрямки роботи.
5. Очікувані результати.

Місія – роль, яку надає собі організація в суспільстві або ставить перед собою індивідуальна особистість. *Місія* – це високе призначення, відповідальна роль [5]. Визначає чітко виражену причину існування організації, деталізує статус організації і забезпечує напрям і орієнтири для визначення цілей і стратегій на різних організаційних рівнях. Місія формулюється керівником школи або є результатом спільної колективної праці співробітників школи. Вказує на головні цінності та основні пріоритети школи. Вона повинна являти собою компактний текст, де декларуються загальні принципи роботи та статус закладу освіти, наводяться суспільно значимі наміри шкільної громади. Як правило, у місії надаються найбільш важливі характеристики освітнього закладу. У тексті місії не прийнято відображати ресурсні та операційні компоненти. Місія вказує на устремління школи до майбутнього. Керівництво школи несе відповідальність за впровадження у життя ідей та установок, які зазначені у місії.

Візія організації – це добре сформульоване подання образу організації. Воно має пояснити, чим є організація й якою вона прагне бути, а також показати її відмінність від інших конкурентів. Важливим є трансформувати візію закладу у короткий список реалістичних цілей з конкретними строками їх досягнень.

Цінності є уявленням про належне, про краще, про найважливіше, заради чого потрібно працювати. Наше ставлення до цінностей є емоційним, вони іноді протирічать одна одній. Слід зазначити, що цінності сприймаються як процес, а не кінцевий стан [6, с. 17].

Мета – це бажаний результат, якого прагне досягти працююча разом група людей. Мета є прямим наслідком добре продуманого процесу аналізу і синтезу. Досягнення мети передбачає, що кожен учасник організації повинен мати відповідне завдання. Тоді, як *завдання* – це робота, яку необхідно виконати наперед визначеним способом і у визначені терміни. Цілі управління організацією визначають шляхи реалізації концепції, її розвитку й основні напрями діяльності.

Вважаючи на вищезазначене, алгоритм розробки Концепції розвитку закладу освіти може бути представленим у наступному вигляді [7, с. 179]:

1. Обґрунтування необхідності розроблення Концепції розвитку.
 2. Проведення комплексного моніторингу діяльності закладу та умов його функціонування (SWOT - АНАЛІЗ).
 3. Прийняття рішення про розроблення Концепції розвитку закладу.
 4. Власне розробка Концепції:
 - робота над з'ясуванням філософських (світоглядних) засад розвитку закладу;
 - визначення місії, візії, цінностей закладу загальної середньої освіти;
 - визначення основних принципів діяльності закладу;
 - постановка мети і завдань, визначення пріоритетних напрямів діяльності закладу;
 - опис конкретних очікуваних результатів;
 - визначення шляхів реалізації.
 5. Попередня експертиза Концепції (на актуальність, цілісність, реалістичність, технологічність та контрольованість) .
- Таким чином, для створення Концепції необхідно спочатку визначитися з філософськими засадами розвитку закладу освіти, його місією, візією, конкретизувати мету і завдання, окреслити пріоритетні напрями та чітко уявляти результати розвитку закладу загальної середньої освіти. На основі цього створюється стратегія розвитку школи, складаються перспективні плани, здійснюється моніторинг та діагностика діяльності освітнього закладу, вносяться зміни до структури тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про освіту» (із змінами та доповненнями станом на 16 липня 2019 року), офіційний текст. Правова Єдність. Київ, 2019. 123 с.
2. Калашнікова С.А. Освітня парадигма професіоналізації управління на засадах лідерства: монографія. К.: Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2010. С. 41-42.
3. Громовий В.В. Самооцінювання якості роботи закладу загальної середньої освіти /Рекомендації. Дніпро: Середняк Т. К., 2019. 87с. URL: https://drive.google.com/file/d/17yfh_c_OfUyU75Oglf6eisZWuAdO2P/view (дата звернення: 22.02.2020).
4. Концепція. URL: http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc_philosophy/2537. (дата звернення: 22.02.2020).
5. Місія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Місія>. (дата звернення: 19.02.2020).

6. Пригожин А.И. Цели и ценности. Новые методы работы с будущим. М.: Издательство «Дело» АНХ, 2010. С.15-24.

7. Робінсон К., Ароніка Л. Школа майбутнього. Революція у вашій школі, що назавжди змінить освіту. Львів: Літопис, 2016. 258 с.

Довшан Є. Ю.,
учитель початкових класів,
КЗ «Початкова школа №36 – школа повного дня
Маріупольської міської ради Донецької області»
vshan19955@gmail.com

ШКІЛЬНИЙ БУЛІНГ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Булінг (bullying, від англ. «bully» — хуліган, забіяка, задирака, грубіян, насильник, «to bully» — задиратися, знущатися, змушувати погрозами) — повторювані, свідомі, навмисні та обдумані дії з наміром нашкодити, викликати страх шляхом погрози подальшою агресією[1].

Суть булінгу вбачають все-таки не в самій агресії або злості кривдника, а в презирстві, зневазі — сильному почутті відрази до покірливого, того, хто ніби не заслуговує на повагу. Це дозволяє кривдникам шкодити без почуття провини, співчуття чи емпатії. Кривдник надає собі привілеї домінантності, контролю, права виключення та ізоляції жертв. Також значну роль у процесі булінгу відіграють спостерігачі, яких за дослідженнями 88% від усіх дітей : частина з них долучається до кривдника, інша, аудиторія, підбурює його до подальшого знущання, і лише від 10 до 20% намагаються якось допомогти, коли над кимось знущаються [1].

Потерпілий не здатен ефективно захищати себе, тому певною мірою беззахисний перед кривдником або їх групою. Кривдник не припиняє свої дії після того, коли йому так скажуть батьки чи вчителі, він наступного разу просто «не попадеться на гарячому» [1].

Види булінгу можна об'єднати в групи вербального, фізичного та емоційного (соціального) знущання, які часто поєднуються для більш сильного впливу. 70% знущання відбувається вербально: принизливі обзивання, дошкуляння, жорстока критика, плямування репутації, висміювання, агресивні зауваження, записки з погрозами застосування насилля, поширення неправдивих обвинувачень, ворожих чуток та пліток. Нажаль, кривдник часто залишається непоміченим та непокараним, однак образи не залишаються безслідними для «об'єкта» приниження.

Фізичне насильство найбільш помітне, однак складає менше третини випадків булінгу (штовхання, підніжки, зачіпання, бійки, ляпаси, пошкодження та знищення одягу та особистих речей жертви, а також погляди, жести, образливі рухи тіла та міміки обличчя).

Найскладніше зовні помітити емоційне (соціальне) знущання — систематичне приниження почуття гідності потерпілого шляхом ігнорування, ізоляції, уникання, виключення. Діти створюють веб - сторінки та сайти, де можуть вільно спілкуватися, коментувати, ображаючи інших, поширювати плітки, фотографії особистого характеру та іншу інформацію; також кривдники

відсилають електронні листи та повідомлення своїм жертвам, у яких їх всіляко принижують. У такому просторі не існує жодних захисних для жертви бар'єрів – ані часових, ані просторових, тому швидко, лише натисканням кнопки, образлива інформація поширюється серед тисяч людей. Дослідники встановили, що кожна сімнадцята дитина зазнає знущань через Інтернет, причому близько однієї третини з цього числа вважають такі інциденти надзвичайно образливими та принизливими.

Жертви можуть і не знати про чутки, що про них ходять, однак страждати від їх наслідків. Ці методи частіше використовуються дівчатами для навмисного відчуження жертви або руйнування дружніх стосунків. Маніпуляції, залякування, шантаж – це та зброя, яку застосовують до жертви з метою її соціального виключення.

Існує багато причин, чому деякі діти здійснюють булінг. Найчастіше виділяють такі причини: помилкове уявлення про те, що агресивна поведінка допустима; бажання завоювати авторитет в очах друзів та однолітків; бажання привернути увагу впливових дорослих; нудьга, здирство, компенсації за невдачі в навчанні чи громадському житті; через тиск батьків, через жорстоке поводження батьків та відсутність їхньої уваги до дитини. Часто діти вважають знущання способом стати популярними, керувати та мати вплив на інших, привернути увагу, змусити інших їх боятися. Інші просто заздрять тим дітям, над ким знущаються, а деякі навіть не усвідомлюють почуттів жертви та обсяг шкоди від їхньої поведінки. Однак наголошується, що булінговій поведінці діти навчаються, тобто, якби не бачили б вони моделей жорстокої поведінки серед дорослих, по телебаченню тощо, то таких загрозливих масштабів булінгу можна було б уникнути [2]. Жертви булінгу зазнають чимало страждань, окрім збентеження та образи на кривдників чи спостерігачів. Часто вони відчувають психологічне та фізичне виснаження чи приниження, пропускають заняття, не можуть концентруватися на шкільних заняттях.

Важливо визнати серйозні довгострокові наслідки для тих, хто знущається. Кривдники у школі зазвичай стають агресивними дорослими, для яких є більшою вірогідністю бути багаторазово засудженими за злочинні дії. Щодо спостерігачів, то булінг може викликати у них почуття тривоги чи страху. Спостерігання булінгу призводить до порушення почуття ввічливості та коректності, вони змінюються на нетолерантність, фальшиві відчуття уповноваження та свободи завдавати шкоди іншим, пригнічуються співчуття, емпатії, сором. Таким чином порушується здібність дітей спілкуватися, вести переговори та йти на компроміс.

Як не прикро, але однією з причин «булінгу» є й нестабільність сучасної сім'ї (багато дітей живе з одним із батьків, значна частина дітей проживає з родичами або опікунами у зв'язку з виїздом батьків за кордон, існує багато функціонально неспроможних, деструктивних сімей). У зв'язку з цим у дітей в таких сім'ях з'являються емоційні розлади, депресивні стани, агресивність, що значною мірою впливає на взаємовідносини в учнівському колективі [3].

Основні завдання соціально-педагогічної і корекційної роботи з жертвами шкільного насилля:

- створити психологічний комфорт для отримання жертвами булінгу позитивного досвіду підтримки і довіри;
- сформувати навички упевненої поведінки, розвинути впевненість в собі, позитивне самосприйняття;
- допомогти учням розвинути навички конструктивного спілкування, комунікативну компетентність;
- мінімізувати відчуття людиною своєї самотності шляхом формування потреби у приналежності до групи;
- підвищувати рівень емоційної комфортності шляхом зниження тривожності;
- працюючи з колективом, в якому зафіксовано явище булінгу, необхідно в напрямку зниження агресивності, формування толерантності, емпатійності в учнів з метою вторинної профілактики виникнення булінгу [3].

Булінг вкрай негативно впливає на соціалізацію жертви, дезадаптуючи її з усіма наслідками, а саме: руйнування або ж затримка формування сфер, в яких здійснюється становлення особистості – діяльності, спілкуванні, самосвідомості [3]. Це проблема, яка руйнує життя багатьом дітям у різних варіаціях, починаючи від отримання дитячих комплексів жертви, які потім переслідуватимуть людину впродовж усього її життя, і закінчуючи кримінальними порушеннями для агресора. Хочеться сказати найголовніше: ми всі – учасники процесу булінгу, чи як агресор, чи як жертва, чи як спостерігач. І ми маємо про це говорити, маємо діяти, а не стояти осторонь.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Bullying [Електронний ресурс] // Мюллер В.К. Новий англо-російський словник. перераб. і доп. изд. URL: <http://www.rambler.ru/dict/new-enru/00/55/78.shtml> (дата звернення 09.01.2020 рік).
2. Зінеєвич Н. Булінг як соціально - педагогічна проблема. 2015 року. URL: http://zineevich.blogspot.com/2015/12/blog-post_7.html (дата звернення 26.12.2019 рік).
3. Психологічна проблема булінгу в шкільному середовищі . Департамент освіти та науки Івано-Франківської міської ради, 2014 року. URL: http://osvita-mvk.if.ua/content&content_id=1846 (дата звернення 26.12.2019 рік).

Єсаулкова В. В.,

здобувачка вищої освіти,

Мариупольський державний університет

esawy2444@gmail.com

УКРАЇНСЬКІ НАРОДНІ ТРАДИЦІЇ

У СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ

Найбільшим скарбом національного повчання молодого покоління завжди виступає народ, який надає вихованню народного характеру. Засадами й головним методом національного виховання є народні традиції. Фермуари повчальної мудрості народу, незглибимий своєрідний великий кошик

конституцій і засобів національного виховання являють собою дорогоцінний ресурс народної педагогіки, один з чинників неподільного масового труда [1].

Нашій країні важливо та доцільно виховувати громадян, що мають ґрунтовно осмислену життєві установи. Загартувати такий індивід можна за умови становлення освіти, механізм виховання та навчання якої базується на концепціях національної філософії, народознавства, поглядах етнопедагогіки, педагогічному баченні тощо. У рамках сучасності школа та вчителі ангажовані відповісти на питання: як дисциплінувати школяра до долі в майбутньому постіндустріальному чи інформаційному суспільстві, примножуючи концепцію норм та надбання, що вже є сталими в українського народу.

Народні українські традиції у вихованні є одним з найважливіших інгредієнтів проблематики загартування монади. Це питання безмежне у своїх доктринах. У пошуках рішення до цього питання зробили свій внесок представники різних наук, загалом генії педагогіки.

К.Д. Ушинський є одухотвореною ланкою в історичному процесі національного розвитку. Концепції його народного виховання набувають значущої сили щодо комплектування народного характеру у свідомості та національної психології людини. Педагог вважав, що справжня ціль виховання ховається в тому, щоб надати дитині базис сталих традицій, які б перетворилися у її ціль життя, корегуючи фундамент цілісності його поглядів.

С.Ф. Русова підкреслювала увагу на розширенні й збагаченні методів пов'язування виховання з історичними традиціями власного народу, дитина навчиться по-справжньому високо цінувати культурні здобутки, глибоко проникне в духовну скарбницю власного народу. Формування індивіду на драбинках моралізації, націоналізації та гартування самосвідомості дитини доцільно відбувається за участю у виховній роботі підвищеного національного піднесення у кращих традиціях народу.

Український вчений В.М. Верховинець казав, що за допомогою народних ігор та пісень можна вдосконалити та розвинути в школяра усі елементи сутності та властивості, які є необхідною умовою та органічною частиною становлення особистості широко розвиненої.

Підвалини традицій – це міцно сформовані, успадковані від попередніх навіть не давноминулих генерацій, що чіпляються за суспільну думку та засади, які наслідують загальнолюдська культура. Коли йде мова про традиції народу у вихованні школяра, важливо акцентувати увагу на практичній значущості методичних орієнтирів. Світова грамотність та величавий емпіризм тенденції педагогічної теорії й практики визначає і встановлює, наочно демонструючи, що кожен народ загальною тривалістю в багато поколінь створює власну народну систему виховання. У часи державного й духовного пробудження України найголовнішу роль відіграє спроектований народом механізм ідей, поглядів і переконань [2].

Педагогічний підтекст національних традицій засновується на результативності та продуктивності виховних потуг тривалістю в десятки, сотні років та зміни багатьох поколінь та виступають важливим засобом повчання. Через низку певних народних традицій українська нація стилізувала та

моделювала себе, свою духовну та народну культуру, народний сплеск менталітету у своїх дітей.

Національна символіка пристосовує та навіює приналежність до незалежної держави, гартує повагу, святоблिवість до рідної Батьківщини. У хвилини використання ігор, пісень та обрядів у навчальному та виховному функціонуванні прищеплюється шана традицій минулого, шанобливе ставлення до батьків, інтерес до національної історії, духу минулого, прояву гідності та мудрості багатьох людей у рідній країні.

Використовуючи досвід попередників на уроках, факультативах, у процесі колективної праці під час суспільно-корисних заходів та різноманітних позакласних виховних та навчальних закладів, педагог виділяє культурне надбання як особливість становлення особистості, плекає навчання шляхом патріотичного осмислення, національного обґрунтування сучасної дійсності [3].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Руденко Ю. Концепція патріотичного виховання учнів. *Освіта*. 2001. № 4. С.10-15.
2. Бабій. В. Сімейні традиції та їх виховне значення. *Позакласний час*. 2004. № 7-8. С.27-31.
3. Гевко О. Формування національно-патріотичних рис у студентів. *Рідна школа*. 2001. №11. С.47-48.

Заболотна Ю. О.,

учитель початкових класів,

*КЗ «Початкова школа №36 – школа повного дня
Маріупольської міської ради Донецької області»*

yu.a.zabolotnaya@gmail.com

ШЛЯХИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Екологічні проблеми носять глобальний характер і зачіпають все людство. На сучасному етапі розвитку суспільства питання екологічного виховання набуває особливої гостроти. Головна причина цього – тотальна екологічна безвідповідальність. У зв'язку з цим необхідно посилити і більше приділяти уваги екологічному вихованню в сучасній школі вже з перших років виховання дітей.

Спілкування з природою завжди було засобом виховання. Про її вплив на розумовий розвиток, на формування моральних та естетичних якостей особистості писали видатні педагоги. В.О. Сухомлинський доводив, що природа сама собою не виховує. Виховує лише активна взаємодія дитини з нею. Тому екологічне виховання та екологічна культура тісно пов'язані з природоохоронною діяльністю [6].

Система екологічного виховання й покликана слугувати вирішенню зазначеної вище проблеми. Вона ж виступає окремим напрямом педагогічної теорії і практики. Отже, екологічне виховання - це систематична педагогічна діяльність, спрямована на розвиток у людини культури.; усвідомлення себе частиною природи, відчуття відповідальності за неї як за національне багатство,

основу життя на Землі, залучення вихованців до активної екологічної діяльності, нетерпиме ставлення до тих, хто завдає шкоди природі [1].

Мета екологічного виховання – отримання учнями базових знань з галузі екології, а також придбання так званої екологічної ввічливості - тобто якостей такої поведінки, яке спрямоване на мінімізацію шкоди навколишньому середовищу, раціональне її витрачання ресурсів та інше [5].

Екологічне виховання не може орієнтуватися тільки на розум. Необхідно впливати на емоції і почуття. В школі цьому сприяє навчання рідної мови, літератури, художнє і музичне мистецтво, а також, формування так званої, екологічної свідомості на засадах «глибокої екології» [7].

Форми екологічного виховання реалізуються через систему методів екологічного виховання. Українські педагоги (С. Шмалей, Л. Стасюк, П. Ацегейда, Т. Ковальчук та ін.) активно досліджують і апробують різноманіття методів екологічного виховання молодших школярів [2, с. 134]. Назвемо ці методи: екологічна лабілізація (від лат. *labilis* – нестійкість) – недоцільність традиційних технологій екологічної діяльності; екологічна асоціація (від лат. *associatio* – поєднання) – встановлення зв'язку між природними образами, художня репрезентація природних об'єктів (від англ. *representatoin* – представляти) – відображення природних об'єктів у творах мистецтва; екологічна ідентифікація (від лат. *identificare* – ототожнення) – порівняння людини з певним природним об'єктом; екологічна експектація (від англ. *expection* – чекання) – психологічне навіювання на зустріч з природою; екологічна емпатія (від гр. *empathia* – співчуття) – співчуття природному об'єктові; екологічної рефлексії (від лат. *reflexio* – відбиття) – погляд на свої екологічні дії збоку; екологічна ритуалізація (від англ. *ritual* – обряд) – організація екологічних обрядів; екологічна турбота [3, с. 164].

Також розглядається, як сучасні концепції екологічного виховання молодших школярів, підручник для початкової школи. Для аналізу використовуємо підручник з курсу «Я досліджую світ» для 1 класу (Воронцова Т.В.). Програма з курсу «Я досліджую світ» в 1-му класі реалізується через змістові лінії: «Об'єкти природи», «Взаємозв'язки у природі», «Земля – планета Сонячної системи», «Україна на планеті Земля», «Рідний край», «Охорона і збереження природи», «Методи пізнання природи» [4].

Отже, актуальність обраної теми зумовлена тим, що початкова школа – це школа самореалізації, самоактуалізації особистості. Початкова школа – це перший освітній рівень, який закладає фундамент загальноосвітньої підготовки школярів. Тому пріоритетне завдання на сучасному етапі має бути не лише сформувати в учнів певну кількість знань, а забезпечити подальше ставлення особистості дитини, а в першу чергу допомогти дітям самотійно та творчо мислити. Але найголовніша джерело розумового розвитку дітей – це природа. Оскільки краса природи загострює сприймання і пробуджує мислення дітей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Борей М. О. Екологічне виховання в початкових класах. Крилів. 2017, С.12. URL: <http://navigator.rv.ua/wp-content/uploads/2018/10/eklogichne-vyhovannya.pdf> (дата звернення: 20.03.2019 р.).

2. Войтович А.Ю. Екологічне виховання учнів початкових класів загальноосвітньої школи (друга половина XX століття). Дрогобич, 2016. 272 с.

3. Войтович А.Ю. Принципи екологічного виховання молодших школярів у другій половині XX століття. *Молодь і ринок*. № 8 (127) серпень, 2015. С. 164.

4. Воронцова Т.В. Я досліджую світ: посібник для вчителя. Т. В. Воронцова, В. С. Пономаренко, О.Л. Хомич, І.В. Гарбузюк, Н. В. Андрук, К. С. Василенко. Київ: Алатон, 2018. 432 с.

5. Грінь С. О., Довбишова Н. О., Мананкова В. Л. Екологічне виховання дітей як внесок майбутнє планети. *Молодий вчений*. № 12 (39) грудень, 2016. С. 412-416. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2016/12/100.pdf> (дата звернення: 20.03.2019 р.).

6. Дічек Н. Природа в педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського. Сімейний портал. 2016. URL: <https://familytimes.com.ua/formuvannya-harakteru/pryroda-v-pedagogichniy-spadshchyni-v> (дата звернення: 20.03.2019 р.).

Згара С. В.,

здобувачка вищої освіти,

Мариупольський державний університет

sv1516@ukr.net

ФУНКЦІЇ КЛАСНОГО КЕРІВНИКА

У зв'язку з реформою Міністерства освіти і науки в українській школі функції класного керівника грають ключову роль в виховному процесі. Уміння знайти новий підхід в організації виховної діяльності це першочергове завдання сучасності. Це сприяє чіткому визначенню подальших функцій класного керівника і його дій.

Класний керівник – учитель, який поряд з викладанням того чи іншого предмета здійснює загальну роботу по об'єднанню зусиль учителів, що працюють у тому чи іншому класі, координації їхніх вимог для досягнення найкращих результатів у виховній і навчальній роботі з учнями класу [1].

Класними керівниками призначають найбільш досвідчених учителів. Як правило, кожен класний керівник вважає доцільним працювати з одним дитячим колективом упродовж тривалого часу (5-7 років) [2]. За цей час керівник в змозі вибудувати більш ретельний підхід до кожного учня з урахуванням його особливостей, використати якомога ширший діапазон виховних методів, заходів та особистого впливу.

Завдання і зміст роботи класного керівника можливо простежити у його функціях:

1. Забезпечувати оптимальні умови для всебічного гармонійного розвитку вихованців.

2. У співпраці з батьками, вчителями, проводити цілеспрямовану роботу зі здійснення завдань національного виховання школярів у процесі навчально-виховної роботи в школі та за її межами.

Одним із ключових компонентів концепції Нової української школи є педагогіка партнерства, яка ґрунтується на взаємодії між учнем, класним керівником, учителем і батьками. Нова школа допомагатиме батькам здобувати

спеціальні знання про стадії розвитку дитини, ефективні способи виховання в дитині сильних сторін характеру і чеснот залежно від її індивідуальних особливостей. Діалог і багатостороння комунікація змінить односторонню авторитарну комунікацію «вчитель» – «учень» [3].

3. Систематично вивчати індивідуальні і соціально-психологічні особливості розвитку учнів свого класу. Для цього класний керівник використовує метод педагогічної діагностики. За допомогою педагогічної діагностики можна визначити зону найближчого розвитку особистості учня. Діагностика пов'язана з визначенням шляхів досягнення виховної мети [4].

4. Здійснювати організацію і виховання первинного учнівського колективу, всебічно вивчати динаміку розвитку колективу, розвивати спілкування в колективі на рівні вимог принципу демократичного співробітництва, координувати діяльність з колективом учителів, які працюють у цьому класі.

5. Проводити виховні та організаційні заходи, організовувати позакласну виховну роботу з учнями.

Позакласна виховна робота спрямована на закріплення, поглиблення знань, застосування їх на практиці, розширення кругозору учнів, формування наукового світогляду. До них належать класні години, етичні бесіди, зустрічі з відомими людьми, екскурсії, свята, змагання, турніри, виставки, конкурси, колективні творчі справи [5].

6. Здійснювати організаційно-виховну роботу з учнями, вчителями та батьками учнів, спрямовану на формування у школярів старанності і дисциплінованості у процесі навчальної діяльності з урахуванням їхніх розумових можливостей.

7. Домагатись єдності вимог до вихованців з боку школи і сім'ї, підтримувати зв'язок з вихователями груп продовженого дня, керівниками гуртків, студій, спортивних секцій, дитячими громадськими організаціями.

8. Вести нормативну документацію класу, подавати керівництву школи відомості про успішність, розвиток і вихованість учнів, стежити за станом ведення учнями щоденників [2].

Робота класного керівника має бути цілеспрямованою, системною, спланованою діяльністю, що ґрунтується на базі програми виховання всього колективу школи, аналізу попередньої діяльності, позитивних і негативних тенденцій громадського життя, а також на основі особистісно-орієнтованого підходу з урахуванням актуальних завдань, що стоять перед педагогічним колективом школи, і ситуації в класному колективі [6].

Класний керівник є тим, хто забезпечує цілісність, згуртованість класного колективу, є його головою і провідним вихователем.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. С. 165.

2. Омеляненко В. Л. Теорія і методика виховання: навч. посіб. Київ: Знання, 2008. П. 3.5.

3. Концептуальні засади реформування середньої школи / за ред. М. Грищенко. Київ, 2016.

4. Бричок С. Б. Інноватика у вихованні: зб. Матеріалів наук. праць. Рівно: РДГУ, 2015. С. 135.

5. Марків В. М. Теорія виховання: навч. посіб. Кривий Ріг: 2015. С. 69.

6. Ленчук Л.С. Система роботи класного керівника у сучасній школі: навч. посіб. Кременець: РМК, 2018.

Зубцова Ю. Є.,

к. пед. наук, доцент кафедри
дошкільної та початкової освіти,
Запорізький національний університет
zubtsova22@gmail.com

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

Сучасний розвиток освіти в Україні передбачає демократизацію і гуманізацію освітнього процесу, спрямовує педагогів на розуміння індивідуальних відмінностей дітей і врахування їх при організації навчання та виховання. Впровадження інклюзивної освіти доводить, що суспільством визнається різноманітність потреб усіх тих, хто хоче вчитися.

Теоретико-методологічні основи організації інклюзивного навчання в навчальних закладах розглядаються вітчизняними та зарубіжними дослідниками, серед яких О. Глоба, Е. Данілавичюте, В. Засенко, Дж. Кларк, Л. Коваль, А. Колупаєва, С. Литовченко, Ю. Найда, Т. Сак, Н. Софій, Г. Стангвик, А. Таранченко, О. Федоренко та ін.

Аналіз робіт вчених стверджує, що інклюзивне навчання вимагає специфічних педагогічних умов, дотримання яких сприятиме всебічному гармонійному розвитку особистості і формуванню активної життєвої позиції.

Серед основних умов інклюзивного навчання в Новій українській школі є створення освітнього середовища і позитивного мікроклімату для задоволення освітніх потреб учнів, формування міжособистісного спілкування дітей в інклюзивну класі; забезпечення диференційованого супроводу учнів з особливими освітніми потребами; надання консультативної допомоги сім'ям.

Педагогічному колективу належить важлива роль у створенні сприятливої освітньої ситуації в закладі загальної середньої освіти, в якому відкрито інклюзивні класи. Суб'єктами інклюзивного освітнього простору виступає адміністрація (директор та його заступники), вчителі-класоводи початкових класів, вихователі груп продовженого дня, вчителі-предметники та класні керівники учнів середньої та старшої ланки, асистенти вчителів, психолог, соціальний педагог, корекційні педагоги та інші.

Впровадження інклюзивного навчання в закладі загальної середньої освіти зумовлює особливі вимоги до професійної та особистісної підготовки педагогів, які, крім базового рівня знань за фахом, повинні мати уявлення і розуміння сутності інклюзивної освіти, володіти знаннями про психологічні закономірності особистісного розвитку дітей з ООП, про шляхи здійснення їх соціальної та освітньої інтеграції, способи адаптації (модифікації) навчально-розвивальних програм для дітей з різними порушеннями психофізичного розвитку.

Готовність педагогічного колективу до роботи з дітьми з особливими потребами передбачає їх позитивне сприйняття ідеї включення в середовище нормотипових однолітків.

На думку Г. Стангвик, практична реалізація ідеї інклюзії залежить перш за все від готовності педагогічних працівників здійснювати професійну діяльність в нових умовах; сама ідея інклюзії повинна стати складовою їх професійного мислення і володіння професійними ролями, необхідними для інклюзивного навчання [1, с. 7].

Важливими умовами забезпечення доступу до освіти дітей з особливими потребами є використання внутрішніх і зовнішніх ресурсів членів педагогічного колективу. Так, Ю. Богинська виділяє п'ять видів ресурсів, достатніх для соціально-педагогічної підтримки учнів з особливими потребами: нормативно-методичні, матеріальні, організаційно-функціональні, індивідуально-особистісне забезпечення (орієнтація на психологічні та мотиваційні особливості), інформаційно-просвітницькі [2, с. 123].

Інклюзія є потужним ресурсом для будь-якого закладу освіти. Виховне значення інклюзивного навчання для всіх дітей важко переоцінити. Інклюзія є випробуванням на міцність і професіоналізм всього освітнього середовища та значний ресурс, який може дати імпульс для розвитку всієї школи.

Як суб'єкт освітнього процесу інклюзивного класу педагог виступає проектувальником, організатором та безпосереднім учасником освітнього процесу. Суб'єктність педагогічної діяльності передбачає володіння відповідними принципами, формами, методами і прийомами її здійснення. У цьому педагог виступає як носій діяльнісної позиції, необхідної для досягнення цілей освіти та розвитку особистості. Зрозуміло, що при організації інклюзивної освіти вимоги до діяльності педагогів підвищуються, а їхні функціональні обов'язки розширюються.

В обов'язки вчителя входить визначення навчальних потреб учнів з ООП, планування дій на уроці та підготовка необхідних навчальних матеріалів, впровадження ефективної системи управління в класі, правил поведінки та очікувань від учнів, розробка планів уроків і проведення навчальних занять, оцінки результатів успішності учнів.

Е. Данілавічюте та С. Литовченко визначаючи стратегії викладання в інклюзивній освітній установі зазначають, що завдання педагога полягає в пошуку актуальних для дитини ситуацій, в яких би вона могла діяти у відповідності зі своїми можливостями і, спираючись на делікатну підтримку педагога, досягати відчутних позитивних результатів.

Фактори, пов'язані з особистістю вчителя, грають важливу роль в плануванні і реалізації навчання учнів з особливими потребами в інклюзивну класі. Характер планування та подальшого навчання залежить від обсягу попередньої підготовки вчителя, його досвіду роботи з такими дітьми, установок і поглядів щодо побудови та впровадження навчального процесу для них, рівня інтересу до предмета, а також від того, наскільки впевнено вчитель підходить до вирішення своїх професійних завдань щодо учнів з особливими потребами. У той же час в контексті інклюзивної освіти найважливіші фактори – ціннісні

установки вчителя щодо навчання і викладання. Так, на кожному уроці дітей потрібно залучати до змістовних видів діяльності; за своїм характером навчання і викладання повинні бути позитивним; в процесі навчальної діяльності учні повинні постійно переживати ситуацію успіху; все більше регулювати власну навчальну діяльність і бути здатними набувати нових знань, умінь і навичок, заповнюючи прогалини між наявними знаннями і поставленими навчальними цілями. До того ж школярам необхідно надавати наочні і зрозумілі приклади і рекомендації; слід створювати умови для набуття ними різноманітного досвіду, який посилює навчальну діяльність, забезпечувати можливості для практики, спонукати до активного пізнання, надавати більше часу для відповіді. Важливо, щоб процес навчання піддавався модифікації, мав динамічний характер [3, с. 52].

Варто відзначити, що методи навчання, які застосовує учитель, повинні мати корекційно-розвивальну спрямованість. Тобто крім дидактичної мети, метод повинен містити і корекційну складову, спрямовану на розвиток учнів. Вчителю в умовах інклюзії важливо враховувати індивідуальні особливості учня; конкретне порушення; рівень актуального і зону найближчого розвитку дитини; особливості пізнавальних процесів; темп діяльності; динаміку стомлюваності; самооцінку; особливості емоційно-вольової сфери та характеру тощо.

Таким чином, педагог, який працює в інклюзивному класі повинен мати:

- здатність організувати спільну та індивідуальну діяльність дітей з різними типами порушень;
- готовність застосовувати рекомендовані методи і технології, що дозволяють вирішувати діагностичні та корекційно-розвиваючі завдання;
- здатність здійснювати збір та первинну обробку інформації про історію розвитку і захворювання дітей з ООП;
- здатність контролювати свій емоційний стан у взаємодії з дітьми з ООП та їхніми батьками;
- здатність здійснювати психологічне просвітництво вчителів-предметників, асистента і батьків з питань особливостей психічного розвитку дітей з ООП;
- здатність зібрати і підготувати документацію про дитину для обговорення із членами команди супроводу.

Отже, всі спеціалісти, які працюють з дитиною з особливими освітніми потребами, повинні допомагати один одному, обмінюватися досвідом. Варто намагатися максимально використовувати ресурси закладу освіти для досягнення головної мети – реалізації дитиною її потенційних можливостей і підготовки до життя в суспільстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Стангвик Г. Интегрированное обучение : мировой опыт / под ред. С. Пейла, К. Нейера и С. Хегерта. Лондон: [б.в.], 1997. 156 с.
2. Богинская Ю. В. Социально-педагогическая поддержка студентов с ограниченными возможностями в высших учебных заведениях : теория и практика : монография. Ялта : РИО РВУЗ «КГУ», 2012. 384 с.
3. Данілавичюте Е. А., Литовченко С. В. Стратегії викладання в

інклюзивному навчальному закладі: навчально-методичний посібник / за ред. А. А. Колупасової. Київ :Видавнича група «А.С.К.», 2012. 360 с.

Ігнатова О. М.,
соціальний педагог,
Маріупольський міський технологічний ліцей
ignatovaen8@gmail.com

МОДЕЛЬ ВЗАЄМОДІЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ МАРІУПОЛЬСЬКОГО МІСЬКОГО ТЕХНОЛОГІЧНОГО ЛІЦЕЮ З БАТЬКАМИ «ЛІЦЕЙ+ СІМ'Я = УСПІШНА ОСОБИСТІСТЬ»

Успішність освітнього процесу залежить від того, як складаються відносини між педагогами, учнями та батьками. Батьки і педагоги - вихователі одних і тих же дітей, і результат виховання може бути успішним тоді, коли вчителі та батьки стануть одностудцями. Сім'я та освітній заклад мають спільну мету – виховати всебічно розвинену гармонійну особистість, здатну реалізувати себе в професійному, громадянському і сімейному аспектах.

У Концепції Нової української школи наголошується, що запорукою успіху нової школи є тісна співпраця з батьками, громадами і підтримка з їхнього боку. Ключову роль у здійсненні якісної співпраці з батьками відіграє психологічна служба нашого освітнього закладу, схема-модель цієї взаємодії має таку **орієнтовну структуру** (див. рис. 1) та **етапи** (див. табл. 1):

Рис. 1. Схема-модель взаємодії психологічної служби ММТЛ з батьками

Таблиця 1

Етапи взаємодії психологічної служби освітнього закладу з батьками
Діагностичний етап (2018 - 2019 н.р.)

<i>№</i>	<i>Заходи</i>	<i>Термін</i>
1	Вивчення вітчизняного та закордонного досвіду роботи з проблеми, визначення змісту діяльності з батьками, особливостей освітнього маршруту батьків дітей.	протягом року
2	Підготовка та проведення батьківських зборів «Роль батька та матері у формуванні особистості дитини». Практичні заняття.	вересень-жовтень

Проектувальний етап (2019-2020 н.р.)

1	Проведення соціологічних досліджень, створення інформаційно-аналітичного банку даних: - підготовка та проведення анкетування батьків, аналіз анкетних даних; - діагностування батьків за методикою Століна В.В.; - вивчення та аналіз структури, матеріального стану, побуту, соціально-педагогічного напрямку виховання в учнівських сім'ях	вересень – грудень
2	Розробка критеріїв проведення моніторингового дослідження рівня «батьківської майстерності».	січень-лютий
3	Створення програми спільних дій: батьки – педагоги – психологічна служба.	вересень

Етап реалізації (2020 – 2021 н.р.)

<i>№</i>	<i>Заходи</i>	<i>Термін</i>
1	Організація та проведення класних батьківських зборів (за окремими планами).	постійно, двічі на семестр
2	Проведення тренінгових занять з батьками за програмою курсу «Усвідомлення батьківства»	2 рази на рік
3	Організація та проведення зустрічей батьків та учнів з соціальними працівниками, лікарями.	протягом року
4	Підтримання ініціативи батьків та участь у проектах і заходах ліцею.	постійно
5	Організація роботи батьківської творчої групи «Попередження булінга в учнівському середовищі»	постійно
6	Індивідуальні консультації для батьків з проблем виховання та навчання.	постійно
7	Презентації кращих батьківських досвідів сімейного виховання дітей.	1 раз на рік
8	Організація роботи батьківської творчої групи (за запитом)	постійно

9	Проведення днів відкритих дверей з метою ознайомлення батьків з методиками роботи вчителів, вимогами до учнів під час освітнього процесу.	2 рази на рік
10	Здійснення моніторингових досліджень та систематичне інформування учасників про результати.	1 раз на рік
11	Проведення психологічних досліджень.	постійно
12	Організація роботи батьківського всеобучу (за окремим планом).	4 рази на рік
13	Здійснення правової освіти батьків, залучення до цієї роботи працівників правоохоронних органів.	постійно

Етап рефлексії та корекції (2021 – 2022 н.р.)

<i>№</i>	<i>Заходи</i>	<i>Термін</i>
1	Аналіз результатів взаємодії психологічної служби ліцею з батьками.	квітень - травень
2	Прогнозування щодо напрямків подальшого впровадження моделі взаємодії психологічної служби «Ліцей+ сім'я = успішна особистість ».	травень

Зміст роботи психологічної служби ліцею з батьками полягає в наступному: підвищення психолого-педагогічних знань батьків (лекції, семінари, індивідуальні консультації, семінари-практикуми); залучення батьків у навчально-виховний процес (батьківські збори, спільні творчі справи, групи, допомога у зміцненні матеріально-технічної бази); участь батьків в управлінні ліцею (рада ліцею, батьківські комітети).

Форми та методи роботи з батьками спрямовані на підвищення педагогічної культури батьків, на зміцнення взаємодії закладу та родини, на посилення їхнього виховного потенціалу.

Психологічна служба дає батькам можливість розповісти все те, із чим вони хотіли би познайомити вчителя в неофіційній обстановці, та з'ясувати важливі відомості для своєї професійної роботи з дитиною: особливості здоров'я дитини; її захоплення, інтереси; переваги у спілкуванні в родині; поведінкові реакції; особливості характеру; мотивації навчання; моральні цінності родини. Навчання батьків можна будувати не тільки у зв'язку з їхньою участю в житті ліцею, а й у зв'язку з їх власним підвищенням кваліфікації. Наприклад, учні старших класів цілком могли б допомогти зацікавленим мамам і татам освоїти навички роботи на комп'ютері чи навчити їх користуватись Інтернетом. У всякому разі, подібна практика має дуже велику педагогічну перспективу, тому що у взаємодії дітей і дорослих вчителі й учні мають привабливу можливість тимчасово помінятися місцями.

Отже, навчання батьків – це перший крок до побудови майбутніх батьківських об'єднань, співтовариств дітей і батьків на основі їхньої спільної діяльності. Дуже важливо уміло використовувати цю активність, не обдурити довіру батьків, тому що основне знання, яке вони одержать на початку своєї взаємодії зі школою, – це ставлення школи до них.

Протягом усього періоду навчання родина проходить через низку труднощів, які їй не завжди вдається вирішити власними силами. Організація консультацій для батьків учнів у ліцеї – один з найбільш актуальних і викликаних сьогоденням напрямів співробітництва закладу та родини. Головна мета консультації – досягнення більш глибокого, об'єктивного розуміння батьками проблем дитини, її особистості в цілому, визначення своєї виховної стратегії у спілкуванні з нею та способів взаємодії з іншими учасниками освітнього процесу.

Проблема взаємодії освітньої організації та сім'ї останнім часом дуже актуальна, тому що саме від характеру взаємодії педагога з батьками, батьків з дітьми, педагога з дітьми будуть складатися і подальші результати роботи за всіма напрямками розвитку, виховання і освіти учнів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Нова українська школа : *Міністерство освіти і науки України: веб-сайт*. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola> (дата звернення 22.01.2020).
2. Про Освіту: Закон України від 2017, № 38-39, ст.380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення 22.01.2020).

Конькова Х. І.,
здобувачка вищої освіти,
Мариупольський державний університет
konkova19@ukr.net

ФОРМУВАННЯ ДУХОВНО-ЕТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ТЕЛЕБАЧЕННЯ

Формування духовно-етичних цінностей засобами телебачення є актуальною темою в наш час. Засоби телебачення проникли в усі сфери життя. Вдома, у школі, школярів оточує різні види мас медіа (кіно, газети, інтернет, радіо, новини та інші). Телебачення формує світогляд школярів, пробуджує пізнавальний інтерес, впливає на розвиток мовлення, сприяє духовно-моральному становленню, здійснює естетичне виховання[1].

Духовно-етичні цінності – це основна й визначальна частина виховання. О.Вишневський вважав, що основними завданнями цього виховання є: засвоєння дітьми абсолютних вічних цінностей, до яких відносимо віру, чесність, любов, красу, нетерпимість до зла, милосердя, правду, мудрість, великодушність, досконалість, доброту, надію, щирість, гідність, сумління, справедливість, вдячність тощо.

Л. Чорна називає впливи телебачення узагальненими, стверджує, що телебачення у дітей «...розмиває уявлення про реальний світ, заважає читанню книг та іграм, які формують фантазію, соціалізацію, розвиток мислення, аргументацію, спілкування, заміщає інші продуктивні види діяльності. Чим більше дитина витрачає часу на телебачення, тим вужчий обсяг уваги, менша її стійкість, менш розвинені мовленнєві навички, більша зосередженість і пасивність».

Під духовно-етичним вихованням розуміється процес сприяння духовно-етичному становленню людини, формуванню у нього: - етичних почуттів

(совісті, віри, відповідальності, громадянськості, патріотизму); - етичного вигляду (терпіння, милосердя, лагідності); - етичної позиції (здатності розрізненню добра від зла, вияву самовідданої любові, готовності до подолання життєвих випробувань); - етичної поведінки (готовність служіння людям і Вітчизні, вияв духовної розсудливості, слухняності, доброї волі) [2].

Телебачення за своєю суттю та соціальними функціями має величезні можливості впливу на духовний розвиток школярів. В. Абраменкова виокремлює такі основні тенденції впливу цього засобу масової комунікації на дитячу свідомість:

1. Перевага візуальної інформації з теле-, відео- й комп'ютерного екрану, який певним чином викривлює зображення предметів, викликає деформацію у сенсорній системі дитини, у процесах сприйняття нею навколишньої дійсності та понятійного мислення, що перебуває на стадії становлення; 2. У дитини формується психологічна залежність від екрану, що зрештою може призвести до відчуження від живого спілкування з іншими людьми, до звуження сфери спільної діяльності дитини та дорослих у сім'ї;

3. Екран стає заміником традиційної гри з однолітками;

4. Екранні образи, маючи властивість закарбовуватися у свідомості, формують картину світу сучасної дитини, що призводить до переоцінки традиційної системи цінностей та образу життя.

Сучасне телебачення пропонує для дітей не тільки розважальні програми, а й пізнавальні [3]. Деякі з передач впливають на дитячу свідомість негативно. Пропоную переглянути перелік дитячих передач, які так чи інакше сприятимуть моральному розвитку дитини:

1. «Майстер Шеф», «Хата на тата», «Один за всіх» - це сучасні телепередачі, які впливає на дитячу свідомість з негативної точки зору, тому що, містять сцени жорстокості, насильства, непристойні слова і жести, вони транслюються в час «доступний для дітей»;

2. Мультфільми-казки, як: «Колобок», «Теремок» - дуже ефективно розв'язують будь-яку життєву емоційну проблему. Їх психологічний сенс і користь для дитини – підготувати її до сприйняття складніших творів. Вихованець навчається послідовно сприймати події, а це розвиває його пам'ять та увагу;

3. «Спанч Боб (Губка Боб)», «Шрек» – є серії з промовистими назвами: «Ласкаво просимо в помийницю», «Губка Боб і маніяк-душитель» тощо. Також у перекладах багатьох мультфільмів широко використовують жаргонну лексику, як-от: прикольно та ін. Сучасна анімація часто пропонує недитячі теми, про що свідчать такі фрази з популярного мультфільму «Шрек», як: «Будемо розповідати одне одному про любовні пригоди», «Ми сексуальні». Діти, використовують цю лексику, вважаючи її справжньою, живою, «прикольною». Але саме вона стає для них ґрунтом культури мовлення у подальшому;

4. «Маша і ведмідь» (серія «День варення») – У процесі перегляду виокремлюють три принципи впливу на свідомість і поведінку дітей: інформатизації, імітації, ідентифікації.

Отже, засоби масової інформації є потужним інструментом впливу на духовно-моральний розвиток дітей підліткового віку. Задля забезпечення умов ефективного формування та розвитку духовних потреб школярів було б доцільно підвищити вимоги до діяльності засобів масової інформації, запроваджувати заходи попередження їх негативного впливу, сприяти ефективному використанню засобів масової інформації для ствердження духовних загальнолюдських цінностей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лемко Г.І. ЗМІ як засіб духовно-морального виховання підлітків: *Наукові записи*. 2012. С.59-63.
2. Батрак А. Духовно-моральне виховання учнів. 2014. №1. С.18-21.
3. Городиська В.В. Використання мультфільмів для реалізації морального виховання старших дошкільників: *Наукові записи*. 2015. С.146-150.

Круш О. М.,

здобувачка вищої освіти,

Маріупольський державний університет

ГУМАНІСТИЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЗА КОНЦЕПЦІЄЮ НУШ

Методологічні засади гуманістичного виховання сучасних учнів детермінуються положеннями гуманістичної етики, основними державними документами України про освіту та виховання та ґрунтуються на концепції Нової української школи.

В основу становлення сучасного суспільства мають бути покладені провідні принципи гуманізму та демократизації. Саме початкова школа має стати осередком формування активного громадянина з високим рівнем свідомості, творчої активності, відповідальності, який керується у своїй діяльності і поведінці гуманістичними цінностями. Загальна середня освіта має забезпечувати продовження всебічного розвитку дитини як цілісної особистості, її здібностей і обдарувань, збагачення на цій основі інтелектуального потенціалу народу, його духовності і культури, формування громадянина України, здатного до свідомого суспільного вибору [1].

Проблема виховання гуманістичних цінностей досліджувалася у різних аспектах: загальнотеоретичні засади гуманізації виховання молодших школярів викладені у працях Я. Коменського, А. Макаренка, В. Сухомлинського; психологічні аспекти розкриті у працях І. Беха, О. Киричука, Г. Костюка; процес формування гуманних відносин у позаурочній діяльності став предметом дослідження В. Коротєєвої, Г. Ясякевич.

Дефініція «цінність» розкривається через аналіз її соціологічної, соціокультурної, психологічної, педагогічної складових: соціологічна (особливе суспільне явище, завдяки якому потреби й інтереси соціального суб'єкта (людини, групи людей, суспільства) переносяться на предмети і духовні надбання, надаючи їм певних соціальних властивостей з точки зору їх значення для буття даного суб'єкта). Соціокультурна (суспільна система, в межах якої відбувається динамічний розвиток цінностей особистості з різних соціальних

груп і суспільства в цілому. Психологічна (біопсихічні потреби людини; вираження природних потреб людини) Педагогічна (пізнавально-діюча система, що є посередньою і зв'язуючою ланкою між суспільною свідомістю, ідеологією, яка закладена в систему освіти і діяльності педагога).

Народжене новим часом і новою соціально-культурною ситуацією сучасне виховання здобуло нові риси, які суттєво відрізняють його від виховання тоталітарної доби: 1) процес виховання особистості здійснюється в контексті національної та загальнолюдської культури: зміст культури визначає зміст виховання. Шлях до вершини людської цивілізації свій, неповторний, ментально забарвлений; 2) свобода вибору підростаючого покоління є основою методологічного вирішення виховних проблем – альтернатива соціальній нормі, яка не допускає відхилень від загальноприйнятого; 3) границі виховання розширюються і охоплюють навчання й освіту як засіб виховання; 4) у вихованні мають гармонійно поєднуватись інтереси особистості – вільний саморозвиток і збереження своєї індивідуальності; суспільства – щоб саморозвиток особистості здійснювався на моральній основі, а виховання сприяло репродукції культурних, соціалізованих людей; держави, нації – щоб усі діти стали компетентними громадянами-патріотами, гуманістами здатними забезпечити країні гідне місце в цивілізованому світі [3, с.265].

Отже, можна зробити висновок, що у пошуках засобів гуманізації виховного процесу в сучасній школі педагогічна наука і практика орієнтується на самоцінність людської особистості школяра, її внутрішні ресурси і саморозвиток. Пріоритетом шкільного виховання є створення і забезпечення умов, які сприяють повноцінному особистісному розвитку кожної дитини. Ми погоджуємося з думкою вчених Інституту проблеми виховання, що виховний процес в сучасній школі має бути зорієнтованим на особистість школяра, формування його моральної свідомості, моральних цінностей, що проявляються у його поведінці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про Державну національну програму «Освіта» («Україна XXI століття»): Постанова від 3 листопада 1993р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF> (дата звернення: 20.02.2020).

2. Герчанівська П. Е. Культурологія: термінологічний словник. К.: Національна Академія керівних кадрів культури і мистецтв, 2015. 439 с.

3. Бех І., Ганнусенко Н., Чорна К. Концепція виховання гуманістичних цінностей в учнів загально-освітньої школи. URL:http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/43932/2005_36_61.pdf?sequence=1 (дата звернення: 20.02.2020).

Ксенофонтowa Є. Р.,

здобувачка вищої освіти,

Маріупольський державний університет

УМОВИ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЗАОХОЧЕННЯ В РАМКАХ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Однією з ключових і найбільш важливих проблем в освітньому процесі є проблема стимулювання, тобто того, як правильно і ефективно впливати на

дитину, мотивувати її, щоб досягнути своєї навчальної та виховної мети. Стимулювання часто визначає ефективність всього освітнього процесу, тому кваліфіковані педагоги повинні завжди приділяти належну увагу цьому аспекту. До найвідоміших методів стимулювання належать: заохочення та покарання.

У сучасному світі серед педагогів існують різні думки і погляди щодо використання покарань і заохочень у навчанні і вихованні дітей. Одні вважають, що треба надавати перевагу заохоченню, і якомога менше використовувати покарання. Інші думають, що карати потрібно якомога частіше, заохочувати ж лише зрідка. А є й такі, хто не визнає методів стимулювання і переконаний, що заохочення і покарання не потрібно використовувати зовсім.

Заохочення – це спосіб педагогічного впливу на особистість, що виражає позитивну оцінку вихователем поведінки вихованця з метою закріплення позитивних якостей і стимулювання до діяльності [1].

Заохочення спрямоване на вдосконалення дитини. Відзначаючи успіхи в діяльності і поведінці дітей, вихователі викликають у них прагнення зробити ще більше. У школі використовуються різноманітні види заохочень. Найбільш поширеними є похвала, подяка, різні види нагород (похвальна грамота, нагородження медаллю після закінчення школи) [2].

У концепції нової української школи роблять акцент на важливості використання методу заохочення як засобу стимулювання учнів для досягнення виховних цілей і гармонійного всебічного розвитку вихованців [3].

Можна виділити п'ять основних видів заохочення як прийому педагогічного впливу: заохочення схваленням, похвалою; заохочення-нагорода. Заохочення довірою. Заохочення задоволенням певних інтересів, потреб. Заохочення вираженням позитивного ставлення. Важливим фактором доцільності використання методу заохочення є його ефективність. Виділяють наступні умови ефективності використання методу заохочення:

1. Необхідна розумна доля заохочення. Враховується, перш за все, психологічний аспект заохочення, його наслідки. Заохочуючи, вихователі повинні прагнути, щоб поведінка вихованця спрямовувалась не на прагнення отримати схвалення або нагороду, а внутрішніми переконаннями, моральними мотивами.

2. Заохочення не повинно протиставляти вихованця решті членів колективу.

3. Заохочення повинно розпочинатися з відповіді на питання: кому, скільки і за що.

4. Заохочення вимагає індивідуального підходу.

5. Використовуючи заохочення, необхідно виявляти обережність і почуття міри. Не потрібно хвалити:

- а) за те, що дароване природою (розум, здоров'я, врода тощо);

- б) за те, що досягнуто не своїми зусиллями, своєю працею;

- в) понад два рази за одне й те ж досягнення;

- г) у зв'язку з жалістю;

- д) у зв'язку з бажанням сподобатися [2].

Однак, варто пам'ятати, що того, хто хвалить, не завжди люблять. Необхідно утримуватись від заохочень там, де без них можна обійтись. Багато

видатних педагогів, які займалися проблемою заохочення і покарання у вихованні дітей, любили повторювати крилаті слова К.Д. Ушинського: «Якщо ми до цих пір застосовуємо заохочення і покарання, то це показує недосконалість нашого мистецтва виховання. Краще, якщо вихователь досягне того, що заохочення і покарання стануть непотрібними» [4].

Безумовно, у наші дні у вихованні без цих засобів не обійтися, і задача полягає в тому, щоб їх використання було ефективним, продуктивним і грамотним у педагогічному сенсі. Оволодіння ж мистецтвом застосування заохочень і покарань вимагає і від педагогів, і від батьків чималих зусиль. І потрібно прагнути до того, щоб заохочення і покарання стали використовуватися лише як досконала педагогічна корекція, точно розрахований і тонко здійснений вплив вчителя і суспільної думки колективу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1.ЗайченкоІ.В. Педагогіка. Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів: веб-сайт. URL: <https://westudents.com.ua/knigi/344-pedagogka-zaychenko-B.html> (дата звернення: 18.02.2020).

2.Волкова Н.П. Педагогіка: Посібник для студентів вищих навчальних закладів: веб-сайт. URL: <http://pedagogy.lnu.edu.ua/departments/pedagogika/library/volkova.pdf> (дата звернення: 18.02.2020).

3.Бібік Н.М. Нова українська школа: поради для вчителя: веб-сайт. URL:<https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/%D0%9D%D0D0%B8%D0%BD%D0%B8/2018/12/12/11/20-11-2018rekviz.pdf> (дата звернення: 18.02.2020).

Кулігіна О. В.,

учитель української мови і літератури,
Маріупольський міський технологічний ліцей,
leka.kuligina@gmail.com

Жульова О. А.,

учитель української мови і літератури,
Маріупольський міський технологічний ліцей,
zhulevaelena1@gmail.com

АЛГОРИТМ УПРОВАДЖЕННЯ В ЗАКЛАДІ ОСВІТИ СИСТЕМИ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ РОБОТИ НА ЗАСАДАХ ІМЕРСІЇ

Зміни у сфері освіти на сучасному етапі, продиктовані загальними світовими запитами, спрямовуються на розвиток індивідуальної обдарованості, креативності, а особливо наукового мислення дитини. Концепцією Нової школи обумовлена подальша індивідуалізація: «робота за індивідуальними планами, окремими навчальним траєкторіями, у рамках індивідуальних дослідницьких проєктів» [3]. Сьогодні майже в кожній школі (ліцеї, гімназії тощо) провадиться більш-менш системна робота з виявлення й розвитку дитячої обдарованості, організовується науково-дослідницька діяльність, створюються предметні гуртки та об'єднання за інтересами. Однак залишається відкритим питання збалансованості запитів, які педколектив ставить перед учнівством, і

зацікавленістю самих дітей, особливо коли йдеться про науково-дослідницьку діяльність.

Отже, актуальним завданням закладу освіти стає розбудова дієвої системи розвитку дитячої обдарованості, яка буде мотивувати учасників освітнього процесу, враховувати їхні особисті інтереси та спрямовувати в продуктивне річизще наукового пошуку. Методом, який дозволяє реалізувати поставлене завдання, вважаємо імерсію.

Метою дослідження є побудова алгоритму упровадження в закладі освіти системи науково-дослідницької роботи на засадах імерсії.

Імерсійний метод (метод занурення) переважно застосовується в лінгводидактиці, його потенціал для навчання іноземній мові та культурі привернув увагу багатьох учених (Н.Н. Anderson, N.C. Rhodes, A.D. Mathers-Gasparian, T.W. Fortune, D.J. Tedick, M. Bostwick, T.H. Korppi, F. Genessee, M. Swain, J. Cummins, M. Byram, C. Morgan) та є більш дослідженим в США, Канаді, країнах Західної Європи [4].

Поширення зазначеного методу в інші сфери педагогіки, зокрема в організацію науково-дослідницької діяльності дітей, виявлення і розвиток дитячої обдарованості, є центральною темою наших досліджень [2]. Можемо стверджувати, що освітнє середовище, побудоване з використанням методу імерсії, є емоційно насиченим і вільним для вияву індивідуальності дитини, створює сприятливі умови для виявлення і розвитку дитячої обдарованості [1].

Імерсійне середовище – це сфера інтересів дитини, яка стає предметом вивчення, а отже, навчання стає не самоціллю, а інструментом пізнання, унаслідок чого відбувається психологічне розвантаження освітнього процесу. Системна науково-дослідницька робота на основі методу імерсії розпочинається саме зі створення імерсійного середовища, в якому можливі виявлення й розвиток дитячої обдарованості. Подальшими кроками алгоритму впровадження системи науково-дослідницької роботи в закладі освіти на засадах імерсії є інформування й навчання, сприяння й підтримка.

I. Забезпечення та створення імерсійного середовища.

- Аналіз середовища інтересів дітей: аналіз існуючого середовища, яке вже створене в закладі освіти; аналіз тих середовищ, в яких задіяні діти поза межами школи; залучення психолога, який проводить анкетування й аналізує, що цікавить дітей, які вже займаються улюбленою справою, і що цікаве тим, хто ще не задіяний ніде.

- Розбудова середовища: відкриття гуртків (також на платній основі), пошук інших можливостей фінансового забезпечення зацікавлених педагогів.

- Налагодження зовнішніх зв'язків: організація зв'язків із закладами вищої освіти, підприємствами, залучення до освітнього процесу різних фахівців, батьків тощо, щоб діти проявляли свою зацікавленість у межах закладу освіти.

Отже, будується імерсійне середовище, в якому плануємо залучити дітей до науково-дослідницької діяльності.

II. Інформація та навчання

- Інформування вчителів: учителі-організатори науково-дослідницької діяльності мають володіти здобутою інформацією про інтереси дітей, щоб у

процесі роботи обрати напрям дослідження і сформулювати тему, яка буде логічним продовженням процесу пізнання того, що цікаво дитині.

- Організація методичних і психологічних тренінгів щодо застосування методу імерсії в організації науково-дослідницької діяльності.

III. Створення системи сприяння й підтримки

- Адміністративна: Виділення в навчальному плані годин на індивідуальні заняття. Вільний графік навчання (за необхідності). Підтримка адміністрації у вирішенні організаційних питань (щоб учитель займався безпосередньо дитиною, а не супровідними паперами та проблемами). Заохочення вчителів (додаткові вихідні й відпустки, премії, грамоти, підвищення кваліфікації тощо).

- Методична: Організація наукової Літньої школи, консультацій. Організація взаємодії з закладами вищої освіти міста, підприємствами, науковцями, практиками.

- Психологічна: Організація консультацій психологічної служби закладу, що має на меті навчити педагогів грамотно акцентувати увагу на предметі зацікавлення учня, ненав'язливо залучати науковий інструментарій (методи, прийоми наукового дослідження), не перебирати роботу на свої плечі, а давати дитині можливість працювати самостійно.

Таким чином, запропонований алгоритм дозволяє послідовно налагодити в закладі освіти науково-дослідницьку роботу на засадах імерсії на системній основі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кулігіна О.В. Імерсія як метод виявлення та розвитку дитячої обдарованості в освітньому процесі. *Нова українська школа в умовах викликів сучасності*: зб. тез доповідей I Всеукраїнської науково-практичної конференції, 11 квітня 2019 року / за заг. ред. Л.В. Задорожної-Княгницької. Маріуполь: МДУ, 2019. 248 с. С. 21-24.

2. Кулігіна О. В. Імерсія як метод організації науково-дослідницької діяльності учнів *Розвиток обдарованості дітей в умовах інноваційного освітнього простору*: матеріали III-ї Всеукраїнської науково-практичної конференції, 23-24 лютого 2017 р., м. Івано-Франківськ. К.: Інститут обдарованої дитини, 2017. 218 с. С. 156-163.

3. Нова українська школа: Концептуальні засади реформування середньої школи / Упор.: Л. Гриневич, О. Елькін та ін., заг. ред. М. Грищенко. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 24.02.2020).

4. Сушкова Н. А. Педагогические условия формирования межкультурной компетенции методом погружения. *Гуманитарные науки. Педагогика и психология*. Вестник ТГУ, выпуск 7 (75), 2009. С. 212-215. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/pedagogicheskie-usloviya-formirovaniya-mezhkulturnoy-kompetentsii-metodom-pogruzheniya/viewer> (дата звернення: 24.02.2020).

НАЦІОНАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ СУЧАСНИХ ШКОЛЯРІВ

Сучасне виховання в Україні має забезпечувати приєднання молоді до світової культури й загальнолюдських цінностей. За своїми формами й методами воно спирається на народні традиції, кращі надбання національної та світової педагогіки [1, с. 165].

Серед українських педагогів сучасності, національне виховання в своїх працях розглядали С.С. Вітвицька, І.В. Зайченко, М.М. Фіцула та ін. Вони висвітлюють основи, принципи та методи національного виховання. Виховання – процес цілеспрямованого систематичного формування особистості, зумовленого суспільного розвитку, дією об’єктивних та суб’єктивних чинників [3, с. 322].

Національне виховання – це створена упродовж віків самим народом система поглядів, переконань, ідей, ідеалів, традицій, звичаїв та ін., покликаних формувати світоглядну свідомість та ціннісні орієнтації молоді, передавати їй соціальний досвід, надбання попередніх поколінь. Науково обґрунтоване, вірно організоване національне виховання відображає історичну ходу народу, перспективи його розвитку [3, с.323]. Національне виховання поділяється на декілька аспектів (рис. 1)

Рис.1. Аспекти національного виховання

Соціальний досвід – об’єкт пізнання і освоєння поколіннями суспільства в ході соціалізації [2, с.100].

Духовне надбання народу це мова, не просто засіб людського спілкування, а й виховання в собі справжньої людини з дитинства [2, с.101].

Сукупність політичних, економічних, та інших зв’язків між суб’єктами світового співтовариства з метою створення найбільш сприятливих умов для свого розвитку є саме культура міжнародних відносин [2, с.327].

Національна ідея, яка відіграє роль об'єднуючого, консолідуючого фактора у суспільному розвитку, спрямованого на вироблення життєвої позиції людини, ставлення її як особистості, як громадянина своєї держави формує у молоді незалежність від національної приналежності [2, с.105].

Розвинення духовної культури відображається у сфері людської діяльності, що охоплює різні сторони духовного життя людини і суспільства [2, с.106], моральна культура – духовне надбання особистості, сформоване на основі прийняття нею суспільно визнаних моральних норм, принципів, моральних ідеалів, засвоєння їх як звичних форм особистої поведінки, художньо-естетична культура – це становлення особистості, яка характеризується естетичним ставленням до мистецтва і дійсності, розвинутими художніми здібностями, що забезпечують безперервне духовне самовдосконалення протягом життя [2, с.107].

Правовою культурою є різновид загальної культури, який становить систему цінностей, що досягнуті людством у галузі права і стосується правової реальності певного суспільства [2, с.108].

Трудова культура – сформованість творчої працелюбної особистості, спрямованої на вироблення відповідних навичок та умінь професійної майстерності [2, с.109].

Екологічна культура – напрям людської діяльності та мислення, від якого і залежать природне існування сучасної цивілізації, її сталий розвиток у суспільстві [2, с.110].

Отже, національне виховання найбільш відповідає потребам відродження України. Воно стосується як українця, так і представників інших народів, що проживають в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артемова Л.В. Історія педагогіки : курс лекцій, навч. посіб. Київ, 2004. 171 с.
2. Гегель Г. Енциклопедія філософських наук: гол. ред. Гегель Г. Москва: Наука логіки, 1974. Т.1. 246 с.
3. Ортинський В.Л. Педагогіка вищої школи: гол. ред. Ортинський В.Л.: навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 472 с.

Куцєбова Т. Ф.,

учитель початкових класів,

КЗ «Маріупольська загальноосвітня школа I-III ступенів № 24

Маріупольської міської ради Донецької області»

Tatanacut@gmail.com

РОЗВИТОК ЕСТЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Сьогодні пріоритетом державної політики у галузі освіти і виховання особистості є формування інтелектуально розвинутої особистості, що здатна на осмислене визначення можливостей і життєвих цілей, наближення освіти до особистісних та суспільних потреб, естетизації життя суспільства. Педагогічна

теорія і практика чітко вказує на вагому роль естетичної культури у формуванні соціальної позиції, заснованої на гуманістичних цінностях, гармонізації емоційно-комунікативної сфери учня, оптимізації його поведінки. Також важливим завданням естетичного виховання є розвиток таких якостей, потреб і здібностей особистості, які перетворюють індивіда в активного творця естетичних цінностей, дозволяють йому не тільки насолоджуватися красою світу, а й перетворювати його «за законами краси» [3]. Все це зумовлює актуальність дослідження.

Культурна компетенція входить до 11 ключових компетенцій, зазначених у новому Державному стандарті початкової освіти [1]. Одна з важливих умов багатства естетичних потреб, почуттів, переживань є глибокий інтелектуальний розвиток людини. Естетичне виховання як неперервний процес здійснюватися передусім у діяльності, в різнобічній соціальній творчості. Необхідно не лише навчити кожну людину естетично-почуттєво реагувати на оточуючий світ, але й збудити потребу його перетворення без нанесення йому шкоди, згідно з естетичними нормами й ідеалами; постійно прагнути до високої професійної майстерності, розвиватись інтелектуально. Щоб виховати розвинену, естетично багату особистість, потрібно пройти нелегкий шлях. Слід займатися раннім і прискореним розвитком інтелекту, виховувати любов до краси у серці та душі перш за все молодших школярів, бо саме в цей час формується майбутня особистість. Саме у молодшому шкільному віці при провідній ролі пізнавальної діяльності відбувається інтенсивне накопичення, освоєння основних знань про світ: навколишніх речах, людях, людській діяльності, культурі. У цей період формуються елементи знань, уявлень про естетичні і художні явища [3].

В умовах школи естетичне виховання так чи інакше стосується всієї системи навчально-виховної роботи. Учні передусім оволодівають естетичними знаннями в процесі вивчення навчальних предметів. Лише такий освітній процес, що приносить учневі емоційне та естетичне задоволення може бути успішним та забезпечити високий рівень навчальних досягнень. Особливе місце тут займає музика, образотворче мистецтво, трудове навчання, які не лише сприяють формуванню естетичних почуттів і смаків, але й готують вихованців до естетичної діяльності. Велика роль збагаченні словника дитини естетичними поняттями, розвитку естетичної спостережливості, формуванні здатності до естетичного судження, активізації сенсорної сфери, стимулюванні позитивних естетичних емоцій належить сезонним та щоденним спостереженням та милуванням природою під час прогулянок та екскурсій, які є одними із форм організації освітньо-виховного процесу в ГПД. Для молодших школярів, у яких естетичний досвід ще незначний, для спостережень слід обирати об'єкти, які характеризуються виразністю, максимально концентрують естетичні якості [4].

Спілкуючись із природою, важливо показати дітям красу рідної природи у різні пори року: безмежне багатство барв у тихі, сонячні дні «бабиного літа», урочисту красу білосніжної зими, весняне пробудження природи, квітування садів, буйноцвіття влітку. Сприйняти красу рідної природи допоможуть дітям художні твори: вірші та прози, а також пейзажі полотна художників. Ці види мистецтва для читання та обговорення з учнями вчитель планує для проведення

виховних заходів. Неперевершені зразки опису природи знаходимо у творах Л. Українки, Т. Шевченка, Б. Чалого, М. Познанський, М. Пришвіна, В. Сосюри, М. Підгорянки, К. Перелісної та ін.

Ознайомлення з пейзажними картинами великих майстрів (І. Левітан «Золота осінь», «Весна», «Велика вода», О. Пластов «Перший сніг», І. Шишкін «Зима», «Осінь» Т. Яблонська «Весна») сприяє розвитку естетичного смаку, пробуджує бажання і розвиває вміння дітей розповісти про цю красу, побачити аналогічні картини в житті, серед оточуючої природи, зберегти красу природи. Кращому осмисленню пізнання природи сприяє слухання музичних творів «Політ джмеля» М. Римського-Корскова, «Весняні води» С. Рахманінова, «Жайворонок» М. Глінки, «Веснянка» Л. Ревуцького, твори П. Чайковського з циклу «Пори року», а також виготовлення виробів з природних матеріалів [3].

Таким чином, все вищезазначене дає можливість твердити, що всебічний розвиток особистості не можна уявити без її естетичної вихованості. Естетичне виховання передбачає розвиток в людини почуттів прекрасного, формування вмінь і навичок творити красу у навколишній дійсності, вміння відрізняти прекрасне від потворного, жити за законами духовної краси. В умовах школи учні, передусім, оволодіють естетичними знаннями в процесі вивчення навчальних різних дисциплін. Виняткову роль в естетичному вихованні школярів відіграють предмети гуманітарного циклу, на яких учні засвоюють багатство і красу рідної мови, знайомляться з шедеврами рідної та світової літератури, отримують знання, вчать мислити, розвиваються інтелектуально та естетично.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державний стандарт початкової освіти. URL:<http://dano.dp.ua/attachments/article/303/Державний%20стандарт%20початкової%20освіти.pdf> (дата звернення: 29.01.2020).
2. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL :<http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/konczepczya.html> (дата звернення: 29.01.2020).
3. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / заг. ред. Бібік Н. М. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плєяди», 2017. 206 с.
4. Сидоренко В.В. Концептуальні засади Нової української школи: ключові компетентності, ціннісні орієнтири, освітні результати. *Методист*. №5. URL: http://lib.iitta.gov.ua/710778/1/Стаття_Сидоренко_Рубрика%20методист.pdf (дата звернення: 29.01.2020).
5. Типові освітні програми для 1-2 класів НУШ. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/1-2-dodatki.pdf> (дата звернення: 29.01.2020).

Лодкін А. В.,
здобувач вищої освіти,
Маріупольський державний університет
andreu076@ukr.net

ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ПІДХІД У ВИХОВАННІ ШКОЛЯРІВ

Індивідуальний підхід – це принцип педагогіки, що забезпечує правильний педагогічний вплив на дитину, заснований на знанні і обліку особливостей його розвитку і рис особистості. Це принцип, згідно з яким в навчанні враховується індивідуальність кожного як прояв особливостей його психофізіологічної організації в її неповторності, своєрідності, унікальності [1].

У вихованні передбачає організацію педагогічних впливів з урахуванням особливостей і рівня вихованості дитини, а також умов його життєдіяльності. Здійснення індивідуального підходу вимагає, щоб весь процес виховання будувався диференційовано, отже, цілеспрямовано, в залежності від рівня розвитку фізичних умінь, розумових здібностей, індивідуальних психічних особливостей дитини, від характеру впливу на нього оточення [1].

Сама проблема індивідуального підходу носить творчий характер, але існують основні моменти при здійсненні диференційованого підходу до дітей: знання і розуміння дітей; любов до дітей; ґрунтовний теоретичний баланс; здатність педагога міркувати і вміння аналізувати [2].

Шлях в вивченні індивідуальних особливостей дитини В.О. Сухомлинський вважає за потрібне починати з його сім'ї, одночасно підкреслюючи необхідність педагогічної освіти батьків: «На моє глибоке переконання, педагогіка повинна стати наукою для всіх...». Педагог зазначав, що загальні форми роботи з батьками необхідно поєднувати з індивідуальними, так як в кожній родині свій уклад життя, традиції і складні взаємини між її членами [2].

Проблема індивідуалізації навчання пройшла декілька етапів:

- розробка загальних принципів з вивчення і врахування індивідуальних особливостей учнів. Я.А. Каменський зауважив, що в дітях більше здорової первородної чистоти і незіпсованості, тож треба допомогти їм розвинути ці позитивні якості.

- теоретична розробка індивідуального підходу. К.Д. Ушинський вважав, що головною умовою успішного навчання є врахування вікових особливостей учня.

- індивідуальний підхід розглядається як педагогічний принцип на рівні соціального. В ці роки набули широкого застосування Дальтон-план і лабораторно-бригадний методи навчання.

- стосується значного теоретичного то методичного осмислення принципу індивідуального підходу. Але цей період тривав не довго, так як почалося згортання фундаментальних наукових досліджень.

- сучасний період теоретичного переосмислення і практичного втілення індивідуалізації процесу навчання у нових умовах. В основу цього процесу покладена ідея цінності індивіда, згідно з якою, у процесі навчання, кожен хто

навчається повинен йти своїм шляхом і у притаманному йому психологічним характеристикам темпі [3].

Ми можемо зробити висновок, що сучасний етап дає більш можливостей в процесі виховання учнів, так як ураховується такий важливий компонент як емоційний стан. Отже, зараз, використовуючи індивідуальний підхід можливо досягти великих успіхів як у навчанні так і у вихованні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сутність індивідуального підходу. URL: https://studbooks.net/1271356/pedagogika/ponyatie_individualnom_podhode (дата звернення: 21.02.2020).
2. Сухомлинський. URL: https://studwood.ru/1764198/pedagogika/individualnyu_podhod_protssesse_vospitaniya_osnovnye_polozheniya_ponyatiya (дата звернення: 21.02.2020).
3. Індивідуальний підхід. URL: <https://vseosvita.ua/library/psihologo-pedagogicni-osnovi-zastosuvanna-individualnogo-pidhodu-v-navcanni-molodsih-skolariv-53702.html> (дата звернення: 21.02.2020).

Левашова О. О.,

здобувачка вищої освіти,

Мариупольський державний університет

АКТИВІЗАЦІЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Сучасний етап історичного розвитку України характеризується істотними змінами в житті її народу, оновленням усіх сфер діяльності людини, переоцінкою та утвердженням у свідомості нації нових світоглядних орієнтацій. Важливі положення концепцій визначають право школи й учителя на суверенність, автономність у виборі форм і методів навчання і право школи й учителя на суверенність, автономність у виборі форм і методів навчання і виховання учнів, забезпечення максимального врахування й розвитку їхніх індивідуальних здібностей, нахилів, талантів, реалізацію демократичних прав дітей.

Потреби життя, шкільна практика дають нове розуміння процесу навчання. Провідна роль в організації навчально-виховного процесу завжди належала і належить учителеві. Саме він здійснює керівництво процесом навчання, шукає оптимальні способи організації уроку з метою інтенсифікації навчання й розвитку творчої індивідуальності учнів. У концепції мовно-літературної освіти особливо наголошується на проблемі активізації пізнавальної діяльності школярів у навчально-виховному процесі. У концепції мовно-літературної освіти особливо наголошується на проблемі активізації пізнавальної діяльності школярів у навчально-виховному процесі. Про активність як один із основних принципів процесу пізнання і необхідність розвитку пізнавального інтересу педагогічна наука говорила вже давно. Дидакти й методисти одностайні в тому, що пізнавальний інтерес формується в організованій пізнавальній діяльності, спрямованій на оволодіння знаннями й практичними навичками. Тому так важливо для досягнення потрібного рівня засвоєння учнями програмованого матеріалу, високої їх навченості, систематично, цілеспрямовано підтримувати й

розвивати пізнавальний інтерес у школярів, ставити їх у ситуацію проблемного здобуття знань, практикувати нетрадиційне навчання [1].

Питання активізації пізнавальної діяльності розглядали у своїх працях психологи (Н. Менчинська, Д. Богоявленський, Г. Костюк, Г. Щукіна, І. Синиця) дидактики (М. Данилов, І. Лернер, М. Скаткін, М. Галенін та ін.). Доведено, що пізнавальна діяльність потребує створення умов, за яких реалізується пізнавальна самостійність та активність учнів. Інтелектуальна, вольова й емоційна сторони пізнавального інтересу становлять одне ціле. Активна вольова діяльність можлива тоді, коли процес навчання викликає в учня позитивне емоційне ставлення до засвоюваного матеріалу, спонукає його до різноманітної пізнавальної діяльності, вольового напруження. У такому разі засвоєння навчального матеріалу буде ефективним. З огляду на це вчитель має застосовувати ті форми й види діяльності, які підвищують продуктивність праці, а отже, й ефективність навчання [2].

Нині можна стверджувати, що більшість словесників активно впроваджують у практику новітні освітні технології чи їх елементи, нетрадиційні прийоми й методи навчання, використовують нові форми занять для активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів. Однак питання реалізації методів навчання, що забезпечують активне пізнання учнями нового, розвиток їх аналітико-синтезуючої й наукової діяльності, пізнавальної самостійності потребують, на мій погляд, більшої уваги і ґрунтовних наукових розробок. Отже, працюючи над активізацією пізнавальної діяльності учнів на уроках української мови та літератури, вчитель повинен добирати ті технології, де виступатиме помічником і радником, старшим товаришем. Він повинен забезпечувати організацію пошуково-дослідницької навчальної діяльності і працювати спільно з учнями, не розподіляючи функцій між ними, а виокремлюючи послідовні етапи розв'язання завдань. Педагог вестиме учнів шляхом відкриття, залучатиме до процесу самопізнання, самовдосконалення [3].

Високий результат у навчанні буде лише тоді, коли це навчання є внутрішньою проблемою дитини. В. Сухомлинський писав, що майстерність справжнього наставника розумової праці полягає в умінні встановити гармонію між нагромадженням фактичних знань у голові дитини і розвитком її інтелекту шляхом самостійного оволодіння знаннями. Навчання виховує учня лише тоді, коли воно є не механічним запам'ятовуванням, а розумовою працею.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Микитюк В. Принципи проблемності у викладанні української літератури. *Дивослово*. 2005. №1. С. 20-23.
2. Скрипченко О.В., Долинська Л.В., Огороднійчук З.В. Загальна психологія. Київ: Либідь, 2005. 464 с.
3. Коваль Л. Розвивальне навчання – у практиці. *Дивослово*. 2002. №10. С. 24-25.

Можасва Л. М.,
здобувачка вищої освіти,
Маріупольський державний університет
lyubamozhaeva@gmail.com

СІМЕЙНЕ ВИХОВАННЯ ЯК СОЦІАЛЬНО- ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Процес формування і розвитку особистості починається з родини, з моменту народження дитини. Саме батьки вводять дитину в складний світ людських взаємин. Сім'я є головним осередком, де відбувається становлення і розвиток особистості.

Питання налагодження сімейного виховання та соціалізації дитини в сім'ї неодноразово ставали предметом наукових досліджень. Так, у численних роботах вітчизняних і зарубіжних учених (Т. Алексєєнко, Ю. Азарова, Ф. Байкова, В. Гурова, Т. Кравченко, М. Міщенко, Т. Поніманської, Л. Пономаренко, В. Постового, А. Харчева, Т. Шеляг й ін.) розглядаються найрізноманітніші аспекти цієї проблеми: від теоретичних проблем сім'ї до основ психолого-педагогічної культури батьків та умов ефективного сімейно-родинного виховання. Проте на сьогодні залишаються малодослідженими особливості організації сімейного виховання, шляхи оптимізації цього процесу.

Сімейне виховання у широкому розумінні слова – це одна з найбільш древніх споконвічних форм соціалізації та виховання дітей, яка органічно об'єднує об'єктивний вплив культури, традицій, звичаїв, поглядів народу, сімейнопобутових умов і взаємодію батьків із дітьми, у процесі якої відбувається повноцінний розвиток і становлення їхньої особистості [3, с. 37].

Здійснений аналіз педагогічного досвіду дає підстави стверджувати, що єдиної класифікації методів сімейного виховання не існує через різноманітні підходи до їхнього розгляду, тлумачення та характеристики. Тому розглянемо групи методів роботи соціального педагога щодо налагодження процесу сімейного виховання: традиційні методи, а саме методи усвідомлення сімейних цінностей, методи організації діяльності та формування досвіду суспільної поведінки, методи стимулювання діяльності й поведінки; інтерактивні методи сімейного виховання, як правило, припускають моделювання реальних життєвих ситуацій, спільне вирішення проблем, рольові ігри [1, 2].

Класифікація названих методів є досить умовною, оскільки жоден із них не є універсальним, оптимальність виховного процесу в сім'ї досягається через комплексне і системне застосування всіх означених методів, які можуть частково переплітатися і взаємодоповнюватися.

Сімейне виховання – це взаємодія батьків із дітьми, яка ґрунтується на родинній емоційній близькості, сімейній гармонії, любові, турботі, повазі та захищеності дитини і сприяє створенню сприятливих умов для задоволення потреб у повноцінному розвитку і саморозвитку особистості дитини.

Визначені нами методи сімейного виховання не вичерпують всіх аспектів розв'язання проблеми, яку ми розглядаємо. Вона залишається актуальною і вимагає подальшої розробки ряду важливих питань, до яких належать: визначення педагогічних умов і пріоритетних напрямів сімейного виховання;

педагогічне обґрунтування ресурсного забезпечення сімейного виховання; здійснення спеціального всеобучу батьків із метою підвищення їхньої педагогічної компетентності з проблем виховання дітей у сім'ї; удосконалення форм і методів взаємодії виховних зусиль школи, сім'ї і громадськості з метою всебічного гармонійного розвитку особистості дитини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексєєнко Т. Ф. Виховний потенціал сім'ї в сучасних умовах. Український соціум. К., 2008. С. 63-67.
2. Ігри дорослих. Інтерактивні методи навчання / упоряд. Л. Галіцина. К. : Ред. загальнопед. газ., 2005. С. 8-16.
3. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка : навч. посіб. 4-те вид., допов. К. : Кондор, 2007. 656 с.

Москаленко І. І.,

директорка,

*КЗ «Спеціалізована школа з поглибленим
вивченням окремих предметів I-III ступенів № 4
Маріупольської міської ради Донецької області»*

ПРОБЛЕМА ЯКОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

За останні десятиліття соціокультурна ситуація в Україні значно змінилася. Одним з головних ресурсів розвитку країни стає людський капітал, фактор, який забезпечує її стабільність і прогрес. Україна, як будь-яка інша держава, потребує висококваліфікованих і мобільних спеціалістів, здатних приймати самостійні й відповідальні рішення в умовах світу, який швидко змінюється, що безумовно, ставить серйозні вимоги до системи освіти.

Вирішення цих завдань вимагає проведення розрахованих на довгострокову перспективу заходів, які не завжди можуть бути обмежені межами системи освіти. Зокрема, необхідно передбачити адаптації освітніх програм і отримання від них результатів, які відповідали б світовому ринку праці, покращити освітній менеджмент, інформаційну діяльність і маркетинг, сприяти мобільності учнів та педагогічних працівників. Але особливе значення для підвищення конкурентоздатності вітчизняної освіти має покращення її якості. Останнім часом у зв'язку з цим не стихає полеміка стосовно того, які критерії якості освіти та освітнього процесу є найбільш оптимальними і здатними забезпечити високий результат, які методи і форми слід використовувати в процесі управління навчальним закладом.

Один із видатних теоретиків концепції TQM (теорії загального управління освіти) А. Фейгенбаум зазначив, що якість освіти – це ключовий фактор у заочному змаганні між країнами, оскільки якість продукції і послуг визначається тим, як менеджери, викладачі, інженери та економісти формують, діють і приймають рішення відносно якості [1].

Підвищення якості освіти та доступ до неї є одним із головних завдань сучасної державної політики у галузі освіти, національним пріоритетом та передумовою національної безпеки держави, умовою здійснення права громадян

на освіту. Загалом проблема відображає глобальну тенденцію інноваційного розвитку освітніх систем, адже світова спільнота визнала, що освіта, добробут та здоров'я людини - основні чинники якості життя, а якість освіти - головна мета, пріоритет розвитку громадянського суспільства Європа сприймає якість освіти як об'єкт соціальної згуртованості та консолідації національних систем освіти. Зокрема, в угоді ЄС зазначається, що європейське співтовариство сприятиме розвитку якісної освіти, заохочуючи співпрацю між державами-членами ЄС та, якщо необхідно, підтримуючи та доповнюючи їхні дії, дотримуючись їх відповідальності за зміст освіти та організацію освітніх системи.

Бутова Н.О. вважає, що якість освіти, перш за все, вимірюється її відповідністю освітньому стандарту і залежить від рівня престижності освіти у громадській свідомості та системі державних пріоритетів, фінансування і матеріально-технічного оснащення освітніх установ, сучасної технології управління ними [3]. Усе це – зовнішні фактори. Внутрішні фактори, що забезпечують якість освіти:

- соціальні – всеосяжність освіти, безперервність, наступність, підготовка кадрів широкого профілю, єдність освіти і виховання, гнучкість, адаптивність, інноваційність;

- дидактичні – гуманізація, фундаментальність, спеціалізація та професіоналізація, інтенсифікація накопичування знань за допомогою інформатизації та комп'ютеризації, інтегративність, комплексність [2].

Якість освіти – соціальна категорія, що визначає:

- стан і результативність процесу освіти в суспільстві, її відповідність потребам і очікуванням суспільства (різних соціальних груп) у розвитку і формуванні громадських, побутових, професійних компетенцій особистості;

- певний рівень знань і вмінь, розумового, морального і фізичного розвитку, якого досягають ті, хто навчається на певному етапі відповідно до цілей, що плануються;

- ступінь задоволення очікувань різних учасників процесу від освітніх послуг, що надаються освітніми установами. Дана категорія вимірюється її відповідністю освітньому стандарту [3].

При формуванні якості освіти в навчальному закладі враховували головні закономірності управління закладом освіти, викладені в роботах А. Корольова, Ю. Конаржевського, В. Пікільної, В. Маслова, М. Поташника, В. Гуменюк, О. Ляшенко та інших.

Реформування системи освіти в Україні, вказує О. Ляшенко, зумовлює низку кроків, спрямованих на побудову державної системи моніторингу якості освіти, яка має ґрунтуватися на поєднанні національних моніторингових обстежень (зовнішнє тестування, регіональний моніторинг, моніторинг професійної придатності тощо) з міжнародними моніторинговими програмами (TIMSS, CIVIC, PIRLS, PISA тощо) [7].

В. Гуменюк зазначає, що якість освіти є складною категорією, що має цивілізований, соціально-системний, національно-регіональний вимір, характеризує освітньо-педагогічне, культурне, особистісне спрямування [5].

Велике методологічне значення для управління якістю освіти мають головні положення Закону України «Про освіту». Саме він визначає загальну філософію освіти, пріоритети й принципи, освітні шляхи й механізми розвитку національної освітньої системи. Основними в ньому є:

- положення про необхідність забезпечення рівного доступу до якісної освіти,
- постійне підвищення якості освітнього процесу, оновлення його змісту та рівня організації,
- запровадження освітніх інновацій, інформаційних технологій,

Апелюючи до цих висновків та результатів міжнародних досліджень у сфері якості освіти, вважаємо, що якість освіти можна покращити через наступні характеристики:

- учнів (їх здоров'я, мотивацію до навчання і, безумовно, результати навчання, які вони демонструють);
- процесів (у яких компетентні вчителі використовують технології активного навчання);
- змісту (сучасні програми, підручники);
- систем (раціональне управління, доцільне ресурсне забезпечення).

У контексті цього підходу якість освіти в школі ХХІ століття визначається як співвідношення мети й результату, що виражається в сукупності характеристик, які відображають рівень досягнутих кількісних та якісних результатів, рівень організації освітнього процесу, умови, у яких він протікає.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Feigenbaum A. V., Feigenbaum D. S. The power of management innovation: 24 keys for sustaining and accelerating business growth and profitability. McGraw-Hill, 2009. P.128. URL: <https://www.twirpx.com/file/1755862/> (дата звернення: 09.02.2020)
2. Бобровський М.В., Горбачов С.І., Заплотинська О.О. Рекомендації до побудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі загальної середньої освіти. Київ, Державна служба якості освіти, 2019. С. 240.
3. Бутова Н.О. Сутність і структура поняття «якість освітнього процесу» у філософській та психолого-педагогічній літературі. *Науковий вісник Донбасу*. 2012. №1. URL: <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN17/12bnotpl.pdf> (дата звернення: 09.02.2020)
4. Гонта В. Управлінські моделі в роботі директора школи. *Директор школи*. 2011. №24. С.1, 9-12.
5. Громовий А., Ізюмова А., Медведєва М. Адміністративний моніторинг якості знань. *Директор школи*. 2008. №47. С. 8-15
6. Гуменюк В. Нетрадиційні ресурси управління якістю освіти. *Директор школи, ліцею, гімназії*. 2006. № 1. С. 64-69.
7. Конституція України : офіц. текст. Київ : КМ, 2013. 96 с.
8. Ляшенко О. І. Пріоритети розвитку української школи в умовах реформування освіти. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка. Серія: Педагогічна*. 2016. № 22.

С. 39-42. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppkped_2016_22_13 (дата звернення: 10.02.2020).

9. Національна доктрина розвитку освіти: Указ Президента України від 17.04.2002р. №347/2002. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002> (дата звернення: 16.02.2020).

10. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Дата оновлення: 16.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 15.02.2020).

Налізко І. С.,
здобувачка вищої освіти,
Мариупольський державний університет
innanalizko@gmail.com

ОСНОВНІ СКЛАДНИКИ ПАРАДИГМИ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

«Нова українська школа» (НУШ) – це ключова реформа Міністерства освіти і науки. Головна мета – створити школу, в якій буде приємно навчатись і яка даватиме учням не тільки знання, як це відбувається зараз, а й уміння застосовувати їх у повсякденному житті. НУШ – це школа, до якої приємно ходити учням. Тут прислухаються до їхньої думки, вчать критично мислити, не боятись висловлювати власну думку та бути відповідальними громадянами. Водночас батькам теж подобається відвідувати цю школу, адже тут панують співпраця та взаєморозуміння [1].

Серед парадигм Нової української школи Міністерство освіти і науки декларує педагогіку партнерства, що ґрунтується на співпраці учня, вчителя та батьків. Замість запам'ятовування фактів та понять учні набуватимуть компетентностей (вільне володіння державною мовою, математична компетентність, інноваційність, екологічна компетентність, уміння навчатися впродовж життя, соціальні і громадянські компетентності, загальнокультурна грамотність, екологічна грамотність і здорове життя, інформаційно-цифрова компетентність, спілкування іноземними мовами, підприємливість). Щоб набувати компетентностей, школярі навчаються за діяльнісним підходом – тобто частіше щось роблять замість того, щоб просто сидіти за партами і слухати вчителя [3].

Сучасна початкова школа не може залишатися осторонь від процесів модернізації освіти, які відбуваються нині в усьому світі, і в Україні зокрема. Початкової ланки освіти стосуються всі світові тенденції та інновації: особистісно орієнтований підхід, інформатизація, інтеграція тощо. До них належить і компетентнісний підхід, поява якого пов'язана, насамперед, з кризою освіти, що полягає у суперечності між програмовими вимогами до учня, запитами суспільства і потребами самої особистості в освіті. Адже довгий час у вітчизняній системі освіти домінував знаннєвий підхід, результатом навчання якого була сукупність накопичених учнем знань (як інформації) умінь і навичок [2].

Міністерство освіти і науки також пропонує типові навчальні програми, проте будь-який учитель чи авторська група може доповнювати їх або

створювати свої. Учитель, який отримав свободу навчати, має отримати й свободу навчатися. І ця свобода теж передбачена реформою. Учитель тепер обмежений лише Державним стандартом освіти України. Батьки можуть створювати свої органи громадського самоврядування, а отже впливати на освітній та виховний процеси, також батькам легше контролювати фінанси школи. Усі навчальні заклади, які отримують публічні кошти (це, наприклад, бюджетні кошти та благодійні внески), зобов'язані оприлюднювати свій кошторис та інформацію про витрати. І батьки тепер можуть здійснювати перерахування благодійних внесків цілеспрямовано на школу, а не збирати готівкові кошти, які дуже складно обліковувати. Співпраця між усіма учасниками освітнього процесу – учителів, учнів, адміністрацій та батьків – наріжний камінь, який допоможе досягти всіх інших результатів. Адже тільки так можливо втілити головну мету: змінити освітнє середовище, впровадити навчання для життя. І врешті – зробити українську школу відкритою, цікавою та сучасною [3].

Таким чином, «Нова українська школа» (НУШ), є головним поштовхом у навчанні з допомогою якої незацікавленість учнів у навчанні – зникне! Завдяки ключовій реформі Міністерства освіти і науки, будується головна парадигма партнерства учня, вчителя та батьків, вона є більш розширеною та прозорою для всіх. Вірно підкреслюють те, що мета НУШ це – створити школу у якій буде приємно навчатись і яка даватиме учням не тільки знання, як це відбувається зараз, а й вміння застосовувати їх у житті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Красно Н.В. Нова українська школа – ключова реформа Міністерства освіти і науки. URL: http://ormr.gov.ua/news/1269_nova_ukrainska_shkola_kliuchova_reforma_ministerstva_osviti_i_nauki.html (дата звернення: 25.01.2020 р.).

2. Карпенко Н. В. Формування ключових компетентностей учнів початкової школи шляхом використання інформаційно-комунікаційних технологій навчання. URL: https://notebookteach.ucoz.ua/blog/dlja_sajta/2016-03-28-1 (дата звернення : 25.01.2020 р.).

3. Нова українська школа. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola> (дата звернення : 25.01.2020 р.).

Ніколенко Л. В.,
учитель початкових класів,
Рибинська загальноосвітня школа I-III ступенів
Волноваської районної ради, Донецької області
afinal3061986@ukr.net

НАЦІОНАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ СУЧАСНИХ ШКОЛЯРІВ

У Національній стратегії розвитку освіти України головною метою системи освіти нашої держави є створення умов для розвитку та самореалізації кожної особистості як відданого своєї державі громадянина, виховання покоління, здатного навчатися впродовж життя, створювати й розвивати цінності громадянського суспільства [1].

Формування ціннісного ставлення до суспільства та держави, виховання незалежної і гармонійної особистості, справжніх патріотів нашої Батьківщини – найголовніше завдання освітян [2].

Ураховуючи суспільно-політичну ситуацію, що склалася в Україні, усе більшої актуальності набуває виховання в молодшого покоління почуття патріотизму, відданості загальнодержавній справі зміцнення країни, активної громадської позиції.

Успішна держава – це успішні громадяни, які сповнені національної свідомості, любові до рідного краю, свого народу, шанобливого ставлення до його культури, традицій та звичаїв, горді за свою землю і здатні поважати своїх сусідів, толерантно ставляться до культури всіх народностей, які проживають в Україні [3].

Виховуючи школярів, потрібно враховувати, що пріоритетними рисами ціннісного ставлення особистості до суспільства і держави для них має бути відповідальність і дієвість. Учні мають не тільки ідентифікувати себе з українським народом, але й прагнути жити в Україні, розбудовувати свою країну, служити Вітчизні на шляху її національного демократичного відродження; працювати на її благо, захищати її; поважати закони України і дотримуватися Конституції; володіти державною мовою; визнавати пріоритети прав людини, поважати свободу, демократію, справедливість.

Навчальний заклад має стати для кожної дитини осередком становлення громадянина-патріота України, готового самовіддано розбудовувати країну як суверенну, незалежну, демократичну, правову, соціальну державу, забезпечувати її національну безпеку, сприяти єднанню українського народу та встановленню громадського миру та злагоди в суспільстві.

Принципове значення в досягненні мети та ефективній реалізації змісту виховання патріотизму в учнівської молоді приділяється учителю, його професійній готовності та переконанні в необхідності його здійснення, духовному і моральному самопочутті, в якому виявляється любов і щирість ставлення до Батьківщини і яке є запорукою успішності прищеплення учням відповідної якості [4].

Зростати справжніми громадянами своєї країни допомагають вчителі початкових класів, які є гарним прикладом для своїх вихованців.

Патріотизм – це почуття приязні, відданості, відповідальності до своєї Батьківщини. Патріотизм – серцевина людини, основа її активної позиції.

Любов до Вітчизни починається з любові до своєї Малої Батьківщини – місця, де людина народилася.

У цьому зв'язку, величезного значення набуває визначення мети, завдань, змісту та засобів патріотичного виховання дітей молодшого шкільного віку.

Державна національна доктрина визначила головну мету національно-патріотичного виховання на сучасному етапі – це передача молодому поколінню соціального досвіду, багатства духовної культури народу, його національної ментальності, своєрідності світогляду і на цій основі формування особистісних рис громадянина України: національної свідомості, розвинутої духовності, моральної, художньо-естетичної, правової, трудової, фізичної, екологічної культури, розвиток індивідуальних здібностей, таланту [1].

До основних завдань патріотичного виховання молодших школярів належать:

- формування любові до рідного краю;
- формування духовно-моральних взаємин;
- формування любові до культурного спадку свого народу;
- виховання любові, поваги до своїх національних особливостей;
- почуття власної гідності як представників свого народу;
- толерантне ставлення до представників інших національностей, до ровесників, батьків, сусідів, інших людей.

Розглядаючи патріотизм через поняття «ставлення», ми, вчителі початкових класів, працюємо за такими напрямками:

- ставлення до природи рідного краю, рідної країни;
- ставлення до людей, які живуть в рідній країні;
- ставлення до моральних цінностей, традицій, звичаїв, культури;
- ставлення до державного устрою [5].

Дитина молодшого шкільного віку може і повинна знати:

- як називається країна, в якій вона живе, її головне місто, столицю;
- своє рідне місто чи село, які в ньому є найголовніші визначні місця;
- які люди за національністю, за особистими якостями населяють її країну;
- чим прославили вони рідну країну і увесь світ;
- яка природа рідного краю та країни, де дитина живе;
- що являє собою мистецтво, традиції, звичаї її країни [6].

Навчальний предмет «Я у світі» спрямовано на соціалізацію особистості молодшого школяра, його патріотичне і громадянське виховання. Найважливішим виховним спрямуванням змісту названого предмета є формування в учнів найбільш значущих для українського народу цінностей: патріотизм, соціальна справедливість, первинність духовного щодо матеріального, гуманізм, працелюбство, взаємоповага; виховання в дитини свого власного «Я», віри у свої сили, здібності, талант; виховання творчої, соціально активної особистості, здатної бережливо ставитись до природи, світу, речей, розуміти значення життя як найвищої цінності [7].

Для досягнення мети патріотичного і громадянського виховання суттєву роль відіграють позакласні виховні заходи. Вони сприяють поглибленню знань учнів з історії та культури українського народу, його традицій, формуванню патріотичних поглядів, переконань та почуттів, відповідної поведінки [5].

Розмірковуючи про виховання у підростаючого покоління патріотизму, людяності, доброти, милосердя, не можна забувати, яку роль у ньому відіграє мистецтво, проведення свят, відвідування екскурсій, дотримання традицій українського народу.

В початковій школі закладається основа національної свідомості учнів, любов до рідної землі, своєї «малої батьківщини», виховується патріотична гордість за минуле і сучасне України, любов до рідної мови, формується духовно розвинена, творча, працелюбна особистість [4].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013> (дата звернення: 11.02.2020).

2. Міністерство науки України « Національно-патріотичне виховання», від 16 червня 2015 року URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/pozashkilna-osvita/vihovna-robota-ta-zahist-prav-ditini/nacionalno-patriotichne-vihovannya> (дата звернення: 11.02.2020).

3. Науково-методична робота «Формування патріотичних і громадянських якостей особистості учня». URL: <https://sno.udpu.edu.ua/index.php/naukovo-metodychna-robota/87-natsionalno-patriotychne-vykhovannia-ditei-ta-uchnivskoi-molodi-v-umovakh-modernizatsiinykh-suspilnykh-z> (дата звернення: 08.01.2020).

4. Методичні матеріали «Національно – патріотичне виховання в освітньому процесі школи», від 2019 року. URL: <https://naurok.com.ua/metodichni-materiali-nacionalno-patriotichne-vihovannya-v-osvitnomu-procesi-shkoli-122767.html> (дата звернення: 11.01.2020).

5. Методичні рекомендації щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах. URL: <http://dspu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/01/Методичні-рекомендації-щодо-національно-патріотичного-виховання-у-загальноосвітніх-навчальних-закладах.pdf> (дата звернення: 11.01.2020).

6. Освітня програма «Дитина». Київ, 2016 рік. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/programy-rozvytku-ditey/osvitnya-programa-ditina-nmc.pdf> (Дата звернення: 11.01.2020).

7. Методичні рекомендації щодо національно-патріотичного виховання на уроках в початковій школі . URL: <http://www.lyceum.univer.kharkov.ua> (Дата звернення: 11.01.2020).

Павлова С. В.,
здобувачка вищої освіти,
Маріупольський державний університет
Svetlana192000@ukr.net

СІМ'Я ЯК СЕРЕДОВИЩЕ СТАНОВЛЕННЯ МОРАЛЬНОЇ ОСОБИСТОСТІ

Сім'я – це колиска духовного народження людини. Вона є одним їх найдавніших інститутів виховання, де відбувається самопізнання і формуються потреби дитини в любові, ласці, повазі і спілкуванні. Саме сім'я закладає фундамент становлення моральної позиції дитини. Завдяки постійності, тривалості, емоційної забарвленості виховних впливів, їх різноманітності, своєчасному використанню механізму підкріплення [4].

Сім'я у вихованні дитини є першою і часто єдиною середовищем, яка формує його особистість. Дитинство - період високої чутливості дитини до виховного впливу і впливу середовища. У сім'ї дитина опосередковує норми людської свідомості, засвоює моральні цінності [3]. Діти є дуже добрими спостерігачами і те, що вони бачать навколо, все проєктують на себе. Це для них школа моралі. За своєю природою діти прагнуть до пізнання, виявлення і встановлення істини. В перші роки життя дитина встановив істину і затвердив, що краще тата і мами нікого немає. У цьому чільну роль грає моральне обличчя батьків, який імponує дітям і заражає їх, залишаючи глибокий відбиток на все подальше життя [5].

Велику роль у сімейному вихованні відіграє авторитет батьків. Без батьківського авторитету виховання неможливо. Головною підставою батьківського авторитету може бути робота батьків, їх цивільна особа, поведінка. Бути авторитетним батьком – значить притягувати дитини силою чарівності своєї особистості, керувати і допомагати там, де необхідно. Найчастіше авторитетом сім'ї є глава сімейства - це батько, який безпосередньо повинен володіти морально-етичною зрілістю, умінням спілкуватися з дітьми [4].

Авторитет батьків не є єдиним чинником у становленні моральності особистості, поряд з ним можна виділити також і загальноосвітню і педагогічну підготовленість батьків. Виховання в сім'ї носить комплексний, природний характер. Найважливішим фактором реалізації виховного потенціалу сім'ї виступає свідомо, цілеспрямована і систематична виховна діяльність батьків, яка підпорядкована ціннісним ідеалу і спрямована на те, щоб сприяти самовдосконалення дитини в його прагненні стати повноцінною високоморальною особистістю.

Добра сім'я є колектив, де всі члени спаяні відносинами любові, взаємодопомоги, відповідальності один за одного. У сім'ї діти вчаться розділяти радості інших людей, що представляє собою одну їх найбільших цінностей життя. Як правило, сім'я повинна надавати на дитину тільки позитивний вплив, але це буває не завжди. Бувають випадки і негативного впливу на дитину, це конфліктна сторона сім'ї [4].

Основним джерелом впливу на дитину в сфері формування моральної основи особистості є сім'я. Саме сім'я створює для дитини ту модель життя, в

яку він включається. Вплив батьків має забезпечувати їх фізичну досконалість і моральну чистоту. Кожна дитина мимоволі і несвідомо повторює своїх батьків, наслідуючи їх, тобто в основу виховання закладається принцип «роби як я» [1].

Моральність як стан духу детермінує поведінку людини з середини, з душі, з совісті, допомагає встановити проти негативних зовнішніх впливів. Судження внутрішнім моральним переконанням, високим гуманним принципам робить людину духовною істотою і забезпечує повагу до самого себе. Моральність виникає як сукупний продукт матеріально-духовного, соціального буття людини. У ній є щось духовне, загальне для всіх моральних людей, що становить її стрижень, і, що виражається в її принципах життєдіяльності [2].

Результатом цілісного процесу є формування морально цілісної особистості, в єдності її свідомості, моральних почуттів, совісті, моральної волі, навичок, звичок, суспільно цінного поведінки.

Розкриємо основну базову категорію морального виховання поняття морального почуття. Ми погоджуємося із [3], що моральні почуття – це постійне емоційне відчуття, переживання реальних моральних відносин і взаємодій. Моральність для дитини – перш за все це живе почуття, реальний стан. Моральне виховання, ігнорує емоційну сферу, естетичне ставлення до дійсності є слабосильним, нездатним формувати внутрішні стимули і спонукання високоморальних вчинків дітей, керувати їхньою поведінкою. Моральне почуття є основою твірний початком людської моралі. Складовим елементом морального почуття є моральну свідомість - це активний процес відображення дитиною своїх моральних відносин, станів. Воно передбачає знання, моральних принципів, норм і, одночасно, постійне усвідомлення і осмислення свого морально положення в суспільстві, морального стану, відчуття, почуття.

Рушійною силою моральної свідомості є моральне мислення – процес постійного накопичення та осмислення моральних чинників, відносин. Моральні переживання породжуються єдністю чуттєвих станів, відображених в свідомості, і їх осмисленням, оцінкою, моральним мисленням [4].

Моральні почуття, свідомість і мислення є основою і стимулом прояви моральної волі. У життєвій практиці, особливо в екстремальних умовах, завжди реалізується в єдності всі названі компоненти. Моральне виховання – це не вдовбування, що не заучування моральних норм і бездушна відпрацювання звичок, а це є активний життєвий процес відносин, взаємодій, це процес постійних рішень, вибір вольових дій на користь тих чи інших моральних норм. Результатом морального виховання є моральна вихованість. Про моральної вихованості свідчить глибина морального почуття, здатність до емоційного переживання, сором і співчуття [4].

З усього перерахованого вище важливе значення у формуванні моральності дитини відіграє роль казки, а також ігри дітей. В іграх успішно розвиваються дитячі взаємини, їм надається дух доброзичливості, розвиваються почуття, навички і звички культурної поведінки, уточнюються деякі моральні уявлення. У грі дитина легше підпорядковується правилу, пов'язаному з виконанням взятої їм на себе ролі. Це пояснюється тим, що в грі правило не «нав'язане» дитині – воно є його власним правилом, прямо впливають з ролі, яку він взяв на себе [2].

Отже, можна зробити висновок, що моральність як стан духу детермінує поведінку людини зсередини, допомагає людині встояти проти негативних зовнішніх впливів. Моральність краще виховувати в шкільному віці, тому що саме в цьому періоді дитина легко піддається впливу, а найголовніше з якого боку вплинути на дитину і від цього залежить його подальша доля. Більшу частину свого часу дошкільник проводить в сім'ї, отже, велика відповідальність у вихованні майбутнього громадянина лягає на плечі батьків. Так як в дошкільному віці дитина є хорошим спостерігачем, то батьки повинні бути позитивним прикладом для дитини в усіх відношеннях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акпинар Л.Е. Інтерактивні технології навчання в початковій школі: Навчальний посібник. К.: Видавничий Дім «Слово», 2014. 288 с.
2. Малафіїк І.В. Дидактика новітньої школи: Навчальний посібник. К.: Видавничий Дім «Слово», 2015. 632 с.
3. Спіріна Т. П. Етика соціально-педагогічної діяльності: навч.-метод. посіб. К. : Київ. ун-т ім Б. Грінченка, 2013. 247 с.
4. Калуська Л. В. Комплексна програма розвитку, навчання та виховання дітей раннього віку «Соняшник» / Л. В. Калуська. Тернопіль : Мандрівець, 2014. 118 с.
5. Кучерявий О.Г. Педагогіка: особистісно-розвивальні аспекти: навчальний посібник. К.: Видавничий Дім «Слово», 2014. 440 с.

Пейчев А. Ю.,

здобувач вищої освіти,

Маріупольський державний університет

artempeichev1997@gmail.com

ВЗАЄМОДІЯ ВЧИТЕЛЯ З БАТЬКАМИ

Для успішної виховної роботи важливою умовою є співпраця закладу загальної середньої освіти та сім'ї. Заклад освіти є важливим соціальним інститутом, він забезпечує взаємодію одночасно дитини, соціуму та батьків.

Видатний педагог В.О. Сухомлинський писав: «Дитина – дзеркало морального життя батьків. Найцінніша моральна риса хороших батьків, що передається дітям без особливих зусиль, – душевна доброта матерій батька, вміння робити людям добро. В сім'ях, де батько й мати віддають частку своєї душі іншим, беруть близько до серця радощі й прикрощі людей, діти виростають добрими, чуйними, щиросердними...» [1]. Він зазначає, що найблагороднішою роботою кожної родини є виховання дитини, адже своїми діями батько та мати повторюють самих себе у дітях, саме від цього повторення залежить моральна відповідальність за майбутнє дитини.

Окрім батьків на дитину має певний вплив і вчитель. Для плідної співпраці один з одним, як батьки, так і педагог повинні знайти спільну мову. Ефективна комунікація – запорука доброзичливої атмосфери та шлях до конструктивних рішень будь-яких питань.

Для того, щоб зв'язок вчителя з батьками був міцний, треба звертати увагу на ряд чинників:

- вчитель перший запрошує батьків до роботи в тандемі;
- у стосунках вчителя та батьків повинна панувати рівноправність;
- визначати роль батьків у вихованні дитини важливою;
- вчитель завжди пропонує нові форми співпраці [2].

Треба пам'ятати, що під час роботи з батьками потрібно відкинути весь негативний досвід, намагатися уникати конфліктів та зустрічати всіх з посмішкою та позитивом. Завжди слід пам'ятати кінцеву мету спілкування – успішне та комфортне навчання дитини.

Найголовніший принцип спілкування з батьками – це принцип «тут і зараз». Вплив має не тільки слово, а й емоційний стан, постанова та поза, міміка, жести. Під час розмови педагогу треба відслідковувати свої емоції, адже вони миттєво можуть передатись батькам, адже під час ефективної комунікації всі учасники повинні бути спокійні та врівноважені.

Треба зауважити, що співробітництво закладу освіти та сім'ї передбачає ще й належний рівень педагогічної культури батьків. Від традицій в сім'ях, набутих знань, життєвого досвіду, здатності до саморозвитку залежить рівень педагогічної освіченості батьків.

Найчастіше залучення батьків відбувається до таких аспектів шкільного життя: робота з дітьми (керівництво гуртками, наставництво тощо); організаційна допомога вчителю (допомога з проведенням екскурсій, організація зустрічей тощо); вирішення господарських питань (ремонт, обладнання кабінетів тощо) [3].

Таким чином у сьогоdnішньому освітньому процесі потрібно вміло та активно використовувати сімейний потенціал. Як учні, так і батьки повинні бути не тільки поінформовані про власне хід навчального процесу, а й активно брати в ньому участь. Тільки коли батьки та педагоги стануть союзниками у спільній справі – вихованні, тоді їхня діяльність стане дійсно успішною. Завдяки плідній співпраці з батьками у будь-якій школі створиться позитивний мікроклімат, встановляться довірливі стосунки як між вчителями та учнями, так і між батьками.

Отже, психолого-педагогічний потенціал закладів загальної середньої освіти повинен надати батькам значущу допомогу у вихованні дітей, покращенні взаємовідносин між дітьми та дорослими та формуванні ціннісних орієнтацій. Завдяки взаємоповазі, рівноправному партнерстві колектив батьків та педагогів має можливість існувати як цілісний організм, який об'єднаний однією спільною метою – виховати справжню людину.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сухомлинський В. Батьківська педагогіка. URL: <https://www.rulit.me/books/roditelskaya-pedagogika-sbornik-read-464212-1.html> (дата звернення: 06.02.2020).
2. Оржеховська В.М. Взаємодія навчального закладу і сім'ї: стратегії, технології і моделі. Харків: Точка, 2007. 192 с.
3. Ревенчук В.В. До суті поняття «педагогічна взаємодія». *Наукові записки*, 2003. №1. С. 26-28.
4. Зайченко І.В. Педагогіка: навч. посіб. Київ: Освіта, 2008. 528 с.

Растєгаєв О. О.,
здобувач вищої освіти,
Маріупольський державний університет
sasha.rastegaev@ukr.net

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ

Національно-патріотичне виховання у наш час займає гідне положення у системі освіти та виховання. Головним завданням сучасності є формування цілісного ставлення до навколишньої дійсності, активної за формою та моральної за змістом життєвої позиції [1].

Українські народні традиції, кращі надбання національної та світової педагогіки та психології виробляють базу для форм і методів виховання. Формуванню національно-патріотичного виховання сприяють приклади з історії становлення української держави (козацької доби, визвольного руху та ін.), досягнення у політиці, освіті, науці, культурі та спорту.

Формування патріотичних рис характеру, навичок поведінки, витривалості, чуйності, доброти, милосердя потребує великої уваги у вихованні школярів. Національно-патріотичне виховання включає в себе певні аспекти: соціальні, цільові, функціональні та організаційні, таким чином охоплює своїм впливом усі покоління та торкається всіх сторін життя (соціальну, економічну, політичну, духовну, правову та ін.) [2].

Процесом вироблення в особистості чіткого уявлення про закономірності розвитку патріотичних ідей, розуміння ролі історичних знань про свою країну, про свій народ, його традиції та звичаї, вироблення стійких патріотичних переконань та умінь відстоювати їх в умовах реальної дійсності є саме національно-патріотичне виховання учнів [2].

Макаренко А.С. зазначав, що ми прагнемо від нашого громадянина, щоб він кожної хвилини свого життя був готовий виконати свій обов'язок перед колективом, а отже – перед Батьківщиною, без очікування розпорядження чи наказу, щоб він мав і ініціативу, і творчу волю» [3]. Моральні риси людини, більшість з них, закладаються у дитячі та шкільні роки (любов до рідного краю, бажання бачити рідне місто гарним, квітучим, а державу вільною та багатою). Ці всі якості залежать від того, як були закладені в учнів протягом шкільного життя.

У закладах загальної середньої освіти національно-патріотичний напрямок виховання зазвичай складається з:

- громадянської освіти та громадянського виховання; військово-патріотичного виховання; правового виховання; учнівського самоврядування;
- соціального проектування; морально-етичного виховання та основи вивчення традицій народу [4].

Всі ці складові реалізуються в закладах освіти двома основними шляхами: під час уроків та під час позакласної діяльності:

- під час уроків за допомогою системного здійснення виховання в учнів громадянської позиції; вивчення та популяризацію історії українського козацтва, збереження і пропаганду історико-культурної спадщини українського народу; поліпшення військово-патріотичного виховання молоді, формування готовності до захисту Вітчизни;

- у процесі проведення позакласної роботи (екскурсії, походи, подорожі) юні туристи-краєзнавці продовжують вивчення, й дослідження рідного краю. Вони розширюють свій світогляд, закріплюють і поглиблюють знання, здобуті на уроках географії, формують високі моральні якості громадянина України. Тут з'являється ще більша можливість ознайомити дітей з історією Батьківщини, її природними багатствами, народними звичаями, традиціями [5].

Одним із дієвих засобів національно-патріотичного виховання є проведення дитячих та молодіжних ігор у позаурочний час. Також зусилля педагогів мають бути спрямовані на реалізацію проектів щодо виховання учнів у дусі патріотичного обов'язку, готовності до військової служби та захисту України, повазі до чинного законодавства та засад демократичної, правової держави. Виховання любові й пошани до державної символіки, ритуалів суверенної України посідає одне з чільних місць у системі патріотичного виховання учнів. Державна символіка покликана формувати громадянську гідність, патріотичні почуття, впевненість молоді у майбутньому своєї держави [4].

Отже, весь освітній процес пронизує національно-патріотичне виховання, поєднавши у собі національне, громадянське, моральне, естетичне, правове, екологічне, фізичне виховання та інше, які базуються на національній історії, знанні та відстоюванні своїх прав, виконанні конституційних і громадянських обов'язків тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Доній В.М., Нессен Г.М., Сохань Л.В. Психологія і педагогіка життєтворчості: навч. метод. посібник. URL: <http://www.soc.univ.kiev.ua/ru/library/psihologiya-i-pedagogika-zhittietvorchosti-navch-metodposibnik-redrada-vmdoniy-golova> (дата звернення: 03.02.2020).
2. Сухорукова В.М. Як виховати патріота. Харків: Ранок, 2015. 123 с.
3. Макаренко А. С. Педагогическая поэма. URL: https://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Pedagog/makar/index.php (дата звернення: 03.02.2020).
4. Національно- патріотичне виховання навчально-виховного комплексу URL: <https://www.sites.google.com/site/pristajlove/vihovna-robota/nacionalno---patrioticne-vihovanna> (дата звернення: 03.02.2020).
5. Про національно-патріотичне виховання у закладах освіти у 2019/2020 навчальному році. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/65422/ (дата звернення: 03.02.2020).

Реуцька М. М.,

здобувачка вищої освіти,

Мариупольський державний університет

mariyka9958@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПЕРЕКЛАДУ НАЗВ ФІЛЬМІВ НА УРОКАХ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

В останні десятиліття стрімкий розвиток та реформування галузі освіти потребує від вчителів закладу загальної середньої освіти пошуку та розробки нових відповідних форм та методів викладання, наближення змісту навчання до

майбутнього застосування. Вже існує цілий ряд інноваційних технологій та методів, що застосовуються педагогами під час процесу викладання іноземних мов.

Однією з основних цілей, що наслідуює викладач – це навчити учнів розуміти та вільно спілкуватись мовою, що вони вивчають. Тому опанування вмінням перекладу є важливою складовою цього процесу. Використовуючи приклади із реального життя та середовища, що близьке до учнів, вчитель може подати інформацію в абсолютно новій та ефективній формі, зробити її більш повною та цікавішою [1].

При опануванні іноземною мовою, в учнів виникає ряд проблем, однією з яких являються труднощі з перекладом інформації. В таких випадках потрібно розуміти які існують способи та типи перекладу. Переклад – це завжди адаптація, але саме у випадку з назвами фільмів ми стикаємось з переміщенням з одного мовного регіону до іншого, бо він є однією з важливих форм міжкультурних взаємин. Оскільки знання іноземних мов і в давні часи, і сьогодні не можна назвати масовим, перекладачі виступають посередниками між народами, які спілкуються в найрізноманітніших сферах життя. Окрім посередницької функції, перекладні твори виконують і творчу, продуктивну місію, бо завжди були важливим стимулом розвитку національних мов, літератур, культур.

Грунтуючись на тому, що фільми стали невід'ємною частиною нашого життя, вчителі вдаються до використання їх під час навчання. Кожна кінострічка несе в собі унікальний сюжет, а назва виступає своєрідним відображенням сенсу та ключем до його інтерпретації. Оскільки назва твору є своєрідним мікротекстом, то проблеми, які виникають при перекладі заголовків, подібні до тих, що трапляються й при перекладі текстів.

Заголовки фільмів за своєю лінгвістичною природою, багато в чому близькі до назв творів художньої літератури, бо вони обидва є складовими частинами тексту (у фільмі таким текстом виступає сценарій, а сам фільм – його відео-відображенням), тобто, між назвами художньої літератури та фільмонімами не існує розмежування на особливі галузі використання [2].

Важливість ролі заголовка твору (літературного, наукового або художнього) важко переоцінити, адже він постає, за влучним визначенням В. Кухаренко, «актуалізатором практично всіх текстових категорій, серед яких категорія інформативності, модальності, перспекції, ретроспекції, прагматичності та ін» [3, с. 105].

Процес перекладу назв або заголовків творів об'єднує у собі цілий спектр різноманітних стратегій, способів і підходів, які починаються від буквального перекладу або повної передачі змісту назви, а інколи створення зовсім нових форм, не пов'язаних із заголовком у мові оригіналі.

Малий розмір фільмонімів допомагає учням при роботі з ними опанувати якнайбільше способів та стратегій перекладу. Проте, переклад назв фільмів включає в себе не тільки називну функцію, але й змушує нас брати до уваги ритмічні (у цьому випадку, ми працюємо більше з літературним чи, точніше, поетичним перекладом) та комерційні особливості (що приводять нас до маркетингових перекладів).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Решетнік Т.С. Інноваційні тенденції у методиці навчання іноземних мов. URL: http://www.psyh.kiev.ua/Решетнік_Т.С._Інноваційні_тенденції_у_методиці_навчання_іноземних_мов. (дата звернення: 18.02.2020р.).
2. Юлдашева Л. П. Функції заголовків. URL: <http://archive.ws-conference.com/wp-content/uploads/wos0169.pdf>. (дата звернення: 18.02.2020р.).
3. Кухаренко В.А. Інтерпретація тексту. Навчальний посібник для студентів старших курсів факультетів англійської мови. Вінниця: Нова Книга, 2004. 272 с.

Ровенська Ю. В.,

здобувачка вищої освіти,

Маріупольський державний університет

yu.rovenskaya@gmail.com

УПРАВЛІННЯ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФЕНОМЕН

Актуальність обраної теми визначена тим, що на Україні у системі вищої освіти відбувається реформа, це стосується і викладання такої дисципліни як управління НЗ (навчальним закладом).

Щодо розробленості означеної проблеми нашого дослідження, то слід вказати, що нею займалися такі вчені, як Т. С. Кабаченко, А. В. Карпов, О. М. Кішкіль та А. А. Урбанович.

У презентованих тезах перед нами постають такі завдання:

1. Визначити сутність управління як соціального феномена.
2. Які є психологічні особливості в управлінській діяльності?

Усвідомлення управління, як професії стало перед нами – магістрами УНЗ-19-МІ Менеджмент. Управління закладом середньої світи, коли ми розпочали навчання у Маріупольському державному університеті. Як ми дізналися із лекції, що дисципліна психологія управління відносно молода, тому що вона спирається на різноманітні дослідження міждисциплінарного сучасного простору наукової думки. Цікавим для нас стало те, що управління їй притаманний предмет.

Аналіз джерел літератури з означеної проблеми довів, що на думку багатьох вітчизняних і закордонних вчених предметом науки управління є управлінські відносини:

- між суб'єктом і об'єктом управління;
- між членами організації, що знаходяться на одному і тому самому ієрархічному рівні, спрямовані на взаємне узгодження дій, виходячи з встановлених задач;
- між різноманітними організаційними підрозділами в межах одного і того самого об'єкта управління.

Нас здивувало те, що управлінська діяльність – принципово відрізняється від інших форм діяльності. Не дивно, що в нашому аналізі перед нами постає питання: які є особливості в управлінській діяльності і чи існують вони взагалі?

У 2003 році в Мінську виходить із друку книга білоруського автора А. А. Урбановича « Психологія управління», в якій ми знайшли відповіді на

хвилюючі нас наукові питання. Автор пише про те, що в управлінській діяльності є психологічні особливості. Науковець в своїй праці визначає наступні психологічні особливості, а саме: велике різноманіття видів діяльності на різних рівнях управлінської ієрархії; не алгоритмічний, творчий характер діяльності, що здійснюється під час браку інформації і в часто мінливих умовах; яскраво виражена прогностична природа вирішуваних управлінських задач; значна роль комунікативної функції; висока психічна напруга, що викликана на великою відповідальністю за прийняті рішення.

Тож ми погоджуємося з А.А. Урбановичем, що ці психологічні особливості управлінської діяльності можна визначити як основні [1, с.5].

Коли знайомишся з новою дисципліною, а саме з психологією управління, постає питання що є суб'єктом і об'єктом управління. В процесі учбової діяльності нам було запропоновано ознайомитись з низкою праць з проблем психології управління.

Ознайомившись з роботою Т.С. Кабаченка ми дізналися, що суб'єкт управління – це носій предметно-практичної діяльності, джерело управлінської активності, спрямованої на певний об'єкт управління.

Більш влучно, на наш погляд, визначення об'єкту управління дає А. В. Карпов в книзі «Психологія управлінської діяльності», яка призначена для людей, що вивчають психологію управління як навчальну дисципліну.

Отже, об'єкт управління – це частина об'єктивної дійсності, на яку спрямовується управлінський вплив. Об'єктом управління може бути як окремих індивід, так і соціальна група.

Ми прийшли до висновку, що управлінська діяльність – це особливим чином організований вид трудової діяльності по виконанню функцій управління в організації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кабаченко Т.С. Психология управления: Учебное пособие. Педагогическое общество, 2000. 384 с.
2. Карпов, А. В. Психология менеджмента : учебник для академического бакалавриата: Издательство Юрайт, 2019. 481 с.
3. Урбанович А. А. Психология управления: Учебное пособие. Мн.: Харвест, 2003. 640 с.

Савченко В. А.,

здобувач вищої освіти,

Міріупольський державний університет

viachbio@gmail.com

ВИКОРИСТАННЯ УКРАЇНСЬКИХ НАРОДНИХ ТРАДИЦІЙ У СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ

Актуальність створення системи національного виховання в умовах України визначається потребами суспільства у всебічній активізації інтелектуального і духовно-творчого потенціалу національних та загальнолюдських цінностей, суперечливими процесами включення особистості в соціальне життя, необхідністю забезпечення єдності, наступності та

послідовності виховуючи впливів різних соціальних інститутів, постійного коректування виховного процесу [2].

Мета виховної роботи в закладі загальної середньої освіти з використанням народних традицій полягає в ознайомленні учнів з народними традиціями, вихованні поваги та любові до народних традицій та звичаїв, формуванні почуття національної гідності та самосвідомості, бо вони це ті неписані закони, якими користуються в найменших щоденних і найбільших всенародних справах. Святково-звичаєва спадщина, а також мова – це ті найміцніші елементи, що об'єднують і цементують окремих людей в один народ, в одну націю [1].

Вивчення та впровадження народної педагогіки формує етнічну самовідданість, зацікавленість в її відродженні, повагу до національно-культурних традицій народу. Скарбниця народної педагогіки містить перевірені віками національні виховні традиції, культурно-освітні цінності. Головними виховними засобами було виховання у сім'ї (поведінка, вчинки батьків, мова, праця), а також фольклор, народні звичаї, вірування, мистецтво, ремесла та промисли, природа рідного краю [1].

Разом із національним вихованням, патріотичне виховання створює комплексну системну діяльність сім'ї, освітніх закладів, інших соціальних інститутів щодо формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття любові до Батьківщини, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави.

Головною метою патріотичного виховання є становлення самодостатнього громадянина-патріота України, гуманіста і демократа, готового до виконання громадянських і конституційних обов'язків, до успадкування духовних і культурних надбань, досягнення високої культури взаємин. Воно сприяє єднанню українського народу, зміцненню соціально-економічних, духовних, культурних основ розвитку українського суспільства і держави [3].

В.О. Сухомлинський наголошує, що кожна людина –це цілий світ думок, почуттів, переживань, що не можна зводити духовний світ маленької людини до навчання. Якщо ми намагаємося, щоб усі сили душі дитини були зайняті уроками, життя її стане нестерпним. Передусім багаті національні традиції забезпечують, щоб вона була не тільки учнем, а насамперед людиною з багатогранними інтересами, запитам, прагненнями. Віндовів, що навчання і виховання –це насамперед людські відносини. Виховання на традиціях потребує від педагога спеціальних знань, умінь і навичок для організації взаємодії між вчителем і учнями на рівні співробітництва. Таким чином, виховання на традиціях розглядаємо як спеціально організований під керівництвом учителя процес, в якому вирішальна роль належить самій дитині як унікальному неповторному суб'єкту цього процесу, його активній перетворюючій діяльності, самоосвіті, самовихованню [4].

Педагогічне значення народних традицій полягає в тому, що вони виступають водночас і як результат виховних зусиль народу протягом багатьох віків, і як незамінний виховний засіб. Тому об'єктивне розкриття сутності

традицій, можливе лише з позицій історико-педагогічного підходу і тих суспільних явищ, які мають пряме відношення до народної педагогіки та родинного виховання.

Слід наголосити на необхідності широкого впровадження в практику виховної роботи у навчальному закладі заходів саме на основі народних традицій та обрядів. У наш складний час стресів та психологічного перенапруження дитини їй необхідно час від часу це напруження якимось чином знімати, а участь у народному святі чи обряді – один з найкращих видів психологічної релаксації [5].

Доцільно проводити свята, які розкривають сутність народних традицій та обрядів. Наприклад, свято «Водіння кози», або обряд щедрування «Маланка», розвивають учнів кругозір, поширюють знання про традиції та обряди нашого народу, адже такі свята святкуються на Західній Україні, а щедрування святкується в багатьох регіонах України.

Таким чином, використання українських народних свят, систематичних бесід необхідно, щоб повною мірою прищепити учням любов до українських народних традицій та обрядів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кондрашова, Л.В., Лаврентьєва, О.О., Зеленкова, Н.І. Методика організації виховної роботи в сучасній школі: навч. посіб. Кривий Ріг : КДПУ, 2008. 187 с.

2. Іващенко Н.П. Форми та методи формування національної свідомості та самосвідомості учнів 6 класу. URL: <https://naurok.com.ua/formi-ta-metodi-formuvannya-nacionalno-svidomosti-ta-samosvidomosti-uchniv-6-klasu-106322.html> (дата звернення: 05.02.2020).

3. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді. Додаток до наказу Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 р. № 641. URL: <http://naps.gov.ua/ua/activities/nsko/> (дата звернення 05.02.2020).

4. Педагогіка. Інтегрований курс теорії та історії: навч. метод. посіб.: У 2 ч. / За ред. А.М. Бойко. Ч. 2. К.: ВІПОЛ; Полтава: АСМІ, 2004. 504 с.

5. Хомич Л.О. Народні традиції у вихованні молодших школярів.: зб. тез Вісник Черкаського університету, серія «Педагогічні науки», 2013. №2 1 (274). С. 125-127. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/3021/1/%D1%85%D0%BE%D0%BC%D0%B8%D1%872.pdf> (дата звернення 05.02.2020).

Сачєсва С. І.,

спеціаліст, вчитель математики,

КЗ «Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №30 м. Маріуполя»

misa@marschool30.net

ВПРОВАДЖЕННЯ СЕРВІСІВ GOOGLE В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Використання хмарних технологій в освітньому процесі – необхідно для оптимізації, спрощення та удосконалення освітнього процесу. Технологія використання хмарних сервісів пропонує альтернативу традиційним шкільним заняттям, створює при цьому можливості індивідуального навчання,

інтерактивних занять, колективної співпраці, більш повноцінний зв'язок між адміністрацією та вчителями.

Хмарні сервіси допомагають вчителю створювати та завантажувати навчальні матеріали, влаштовувати дискусії та організовувати персональне спілкування з учнями в хмарному середовищі, адміністрації розробляти семінари та педагогічні наради, доводити до вчителів та батьків інформацію щодо змін у освітньому процесі тощо [3, с. 38].

У наш час технології та освіта пов'язані досить тісно, практично у кожного вчителя є свої улюблені технологічні інструменти, які він використовує у своїй роботі, і які дозволяють йому підтримувати увагу учнів під час шкільних занять [2]. Щоб формувати певні компетентності в учнів сучасному педагогу вже недостатньо мати професійні компетентності, що спрямовані на використання традиційних технологій навчання, а необхідно знати й оптимально використовувати можливості Інтернету, уміти передати свої знання за допомогою різних засобів для комунікації і співпраці. Сучасні учні все частіше користуються мобільними телефонами, планшетами та іншими гаджетами, проводячи багато часу спілкуючись у соціальних мережах або граючи в ігри, хоча можливості у використанні даних засобів набагато ширші.

Сучасні інструментальні засоби для створення систем автоматизованого тестування рівня навчальних досягнень здобувачів освіти пропонують такі можливості: реалізацію різних режимів роботи школяра (навчання, самоперевірка, контроль); реалізацію різних типів завдань; використання зображень, математичних і хімічних формул у тексті завдання та відповідях; організацію статистичного аналізу отриманих даних й інтерпретації результатів у зручній формі; застосування в умовах локальної мережі або її відсутності тощо. Для реалізації потреб у створенні систем перевірки знань вчитель може скористатися широким спектром конструкторів – On-line TestPad; Google Форм [1].

Сервіси Google – це широковідомий безкоштовний набір онлайнових програмних засобів: поштовий сервіс Gmail, блог-сервіс Blogger, сайт, Google Календар, хмарне сховище Google Диск, сервіси по створенню таблиць, документів, презентацій, сайтів (Документи, Таблиці, Презентації тощо) й Google Перекладач. Важливим у цих сервісах для діяльності вчителя та керівника закладу освіти є можливість спільної роботи учнів, вчителів, батьків та адміністрації: у режимі реального часу відслідковувати будь-які зміни, що були внесені у документ, залишати коментарі, виправлення, використовувати чат [4, с.120]. Одним із сервісів Google, який активно використовують і учні, й учителі є електронна пошта – це швидкий спосіб обміну інформацією.

Для організації середовища мережевої взаємодії між учасниками освітнього процесу можна створити блог на базі сервісу Blogger. У постах блогу, створення віртуальної дошки оголошень, створення публікацій, розміщуються навчальні матеріали, онлайн-дискусії, інструкції, засоби мультимедіа, завдання для учнів та посилання на корисні ресурси. Взаємодія між учнями, учителем, батьками і адміністрацією реалізується через коментарі. Приклад блогу: <https://geometria2015geometria.blogspot.com/2015/>.

За допомогою Google Форми можна легко створювати опитувальники, вікторини, анкети. Підходить для організації засобів діагностики і моніторингу успішності учнів, статистичного аналізу даних, оптимізації та контролю роботи педагогічних працівників.

Сервіс Google Диск надає можливість користувачам завантажувати, створювати й працювати з текстовими, табличними документами і презентаціями просто у вікні браузера. Для навчальної діяльності та поширення інформації між учасниками освітнього процесу найбільш цікавою є можливість формувати і редагувати текстові документи у режимі онлайн. Таким чином утворюється спільна електронна дошка, на якій публікується результат сумісної роботи учнів та вчителя, складаються звіти та протоколи педагогічних нарад тощо. Також учитель має можливість вести електронний журнал, заповнювати інформацію про учнів та складати звіти з харчування дітей пільгових категорій у Google Таблиці, публікувати текстові файли у Google Документи і презентації у Google Презентації, розробляти власні сайти за допомогою Google Сайт.

З січня 2016 року створюється єдине інформаційне середовище освітнього закладу за допомогою пакету хмарних сервісів Google Suite for Education (раніше Google Apps for Education). Google Suite for Education – це набір додатків, які надаються компанією Google безкоштовно для освітніх установ у рамках обраного освітньою установою домену. До пакету входять стандартні Google сервіси плюс система управління навчанням Google Classroom [2]. У Класі зручно працювати учасникам освітнього процесу, оскільки сервіс забезпечує користувачів універсальним робочим апаратом, має зручний, інтуїтивно-зрозумілий інтерфейс і можливості, необхідні для оптимізації освітнього процесу.

Отже, сучасна освітня ситуація та нові соціокультурні норми вимагають від учителя оволодіти дидактичним інструментарієм – педагогічними технологіями, які ведуть до зміни усіх суб'єктів освіти: учня та вчителя, батьків та адміністрації закладу освіти. Керівнику закладу загальної середньої освіти необхідно впроваджувати хмарні технології для індивідуального розвитку вчителів, покращення результативності роботи педагогічних працівників, планування та проведення педагогічних нарад тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гресько А. О. Сучасний інструментарій вчителя математики. Хмурівські читання. 2016. URL: <http://timso.koippo.kr.ua/hmura12/2016/10/15/suchasnyj-instrumentarij-vchytelya-matematyky/> (дата звернення: 25.01.2020).
2. Живіцька С. Ю. Формування пізнавальної самостійності учнів засобами сервісів google у процесі вивчення іноземної мови. Хмурівські читання. 2015. URL: <http://timso.koippo.kr.ua/hmura11/formuvannya-piznavalnoji-samostijnosti-uchniv-zasobamy-servisiv-google-u-protsesi-vyvchennya-inozemnoji-movy/>. (дата звернення: 25.01.2020).
3. Литвиненко О. В. Використання онлайн-ових дидактичних матеріалів на уроках інформатики. Хмурівські читання. 2014. URL:

<http://timso.koippo.kr.ua/hmura10/vykorystannya-onlajnovyh-dydaktychnyh-materialiv-na-urokah-informatyky/> (дата звернення: 25.01.2020).

4. Яцишин А. В. Застосування віртуальних соціальних мереж для потреб загальної середньої освіти. *Інформаційні технології в освіті*. 2014. № 19. С. 119-126.

5. Osvita.ua. 2 Сучасні освітні інструменти для вчителя. URL: <http://osvita.ua/school/46016/> (дата звернення: 25.01.2020).

Семаненко В. В.,
здобувач вищої освіти,
Маріупольський державний університет
semanenko22@ukr.net

ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ

«ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ»

Однією з основних особистісних функцій людини є відношення до власного здоров'я як до найголовнішого фактору впровадження життєвих цілей. Тому здоров'язбережувальні технології є основними чинниками для покращення, зміцнення та збереження здоров'я людини. Проблема зміцнення та збереження здоров'я особистості широко висвітлюється у працях психологів, медиків, соціологів (Г. Зайцев, В. Клімова, С. Свириденко, Т. Сущенко та ін.) [6, с.177].

Мета даної роботи – дослідити та проаналізувати зміст поняття «Здоров'язбережувальні технології закладу освіти».

Проблемою здоров'язбережувальних технологій у закладі освіти опікувались такі вчені, як В. Кучма, О. Іонова, Ю. Лук'янова, Ю. Науменко, Н. Смирнов, М. Степанова, В. Ткаченко та інші. В. Ткаченко під здоров'язбережувальними технологіями розуміє різнопланові властивості особистості, що мають складну, багаторівневу структуру та системну організацію, яка визначає здоров'язбережувальний характер, що сприяє збереженню основних складових здоров'я молоді, а особливо фізичного здоров'я. Метою усіх здоров'язбережувальних технологій є навчити учнів використовувати отримані знання в повсякденному житті та сформувати в них всі необхідні навички, уміння та знання щодо здорового способу життя [6, с.178].

В. Кучма і М. Степанова визначають поняття «здоров'язбережувальні технології» як такі педагогічні технології навчання, що ґрунтуються на: вікових особливостях пізнавальної діяльності дітей; навчанні на оптимальному рівні складності; варіативності методів і форм навчання; оптимальному поєднанні рухових і статичних навантажень; навчанні в малих групах; використанні наочності й поєднанні різних форм надання інформації; створенні емоційно сприятливої атмосфери; формуванні позитивної мотивації до навчання («педагогіка успіху»); на культивуванні у школярів знань із питань здоров'я [3, с. 23].

О. Іонова і Ю. Лук'янова пропонують використовувати поняття «здоров'язберігаючі освітні технології» та визначають його як сукупність

засобів, методів, форм, прийомів організації, проведення, управління навчально-виховного процесу, спрямовані на забезпечення ефективності здоров'язбереження учнів [2, с. 70].

Ю. Науменко виокремлює поняття «здоров'язбережувальна освітня технологія» та визначає його як систему різних цілеспрямованих дій на цілісний навчально-виховний процес, організовуваних освітньою установою для медично-психолого-педагогічної профілактики й корекції негативних психофізіологічних, психологічних і особистісних станів школярів у рамках традиційної системи освіти [4, с.37].

Н. Смирнов пропонує виокремлювати декілька груп здоров'язбережувальних технологій, в основі яких різні підходи, форми і методи роботи. Це – медично-гігієнічні, фізкультурно-оздоровчі, екологічні здоров'язбережувальні технології; технології забезпечення безпеки життєдіяльності; здоров'язбережувальні освітні технології [5, с. 17].

В. Єфімова розглядає здоров'язбережувальні технології як такі, що забезпечують цілеспрямовану діяльність усіх суб'єктів педагогічного процесу в освітній установі з метою розв'язання завдань здоров'язбереження в системі освіти [1, с.133].

Отже, узагальнюючи вищезазначене, можна підсумувати, що під поняттям «здоров'язбережувальні технології» визначають проблему збереження та зміцнення здоров'я дітей та підлітків в умовах сучасної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Єфімова В.М. Здоров'язбережувальні технології в системі підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін. *Науковий вісник МДУ імені В.О. Сухомлинського*. Вип. 1.33. С.131-134. URL: http://mdu.edu.ua/wp-content/uploads/files/32_1.pdf (дата звернення: 16.02.2020).

2. Іонова О.М., Лукьянова Ю.С. Здоров'язбереження особистості як психолого-педагогічна проблема. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: монографія за редакцією проф. С.С. Єрмакова. Харків: ХДАДМ, 2009. Вип. XXIII №1. С. 69-72.

3. Кучма В.Р., Степанова М.И. Концепция «Общие подходы к формированию гигиенических требований к условиям реализации основных общеобразовательных программ». *Проект «Разработка компонентов стандарта общего образования второго поколения»: Разработка гигиенических требований к условиям реализации основных общеобразовательных программ*. Москва, 2006. 56 с.

4. Науменко Ю.В. Здоровьесберегающая деятельность школы. *Педагогика*. 2005. № 6. С. 37-44.

5. Смирнов Н.К. Здоровьесберегающие образовательные технологии и психология здоровья в школе. АРКТИ, 2006. 320 с.

6. Ткаченко В.В. Основні аспекти поняття «здоров'язбережувальні технології». *Наука і освіта*. №3.2014. С.177-180.

СТАТЕВЕ ВИХОВАННЯ ПІДЛІТКІВ

Актуальність теми статевого виховання зумовлена наявною низкою несприятливих соціокультурних умов, що визначають в наш час спрямованість молодіжного середовища, зокрема, застосування нікотину, алкоголю, різноманітних наркотиків, рання ініціація статевого життя. Разом з тим, помітною є відсутність у молоді знань з питань планування сім'ї, репродуктивного здоров'я та формування сексуальної культури – все це, на фоні наведених вище факторів, гостро ставить питання про необхідність підготовки молоді до сімейного життя.

У передмові до «Нарисів дитячої сексуальності» Павло Блонський пише: «Вивчення дитячої сексуальності і до сьогоднішнього дня балансує між двома протилежними, але однаково невірними міфами – міфом про сексуально-непорочну дитину і фрейдистським міфом про дитину-еротомана. Обидва ці міфи вкрай шкідливо позначаються на сексуальній педагогіці: в першому випадку дитина залишається без будь-якого сексуального виховання, в другому – їй дають неправильне виховання» [1, с. 202].

У період статевого дозрівання в підлітка зростає інтерес до протилежної статі, збільшується статевий потяг, стає актуальною інформація сексуального характеру. Велику увагу представники обох статей звертають на вторинні статеві ознаки. Їх своєчасна поява і типовий для цього віку стан дає змогу відчувати себе повноцінними чоловіками й жінками, проте вони відчують невпевненість щодо пов'язаних з цим статусом ролей і функцій. З'являється схильність вважати вторинні статеві ознаки перевагами зовнішності саме представників іншої статі.

Статеве дозрівання впливає і на психіку підлітка. У цей період починають формуватися чоловіча і жіноча психологія, статевий потяг породжує відповідні думки, інтерес до протилежної статі, книг, кінофільмів, розмов дорослих на інтимні теми. Статевий потяг і енергія знаходять вихід не обов'язково в статевому акті. Це можуть бути різні види діяльності (туризм, спорт, музика та ін.), що вельми важливо для виховання особистості, оскільки раннє збудження дитячої сексуальності психологічно шкідливе, затримує подальший психосексуальний розвиток.

В юнацькому віці особистість загалом досягає фізичної зрілості, остаточно формується статева система. У юнаків цей період бурхливіший, ніж у дівчат, і характеризується підвищеною статевою збудливістю, різким зростанням еротичних інтересів і фантазій, потягом до осіб протилежної статі й закоханістю. На цю пору припадають завершення первинної соціалізації, громадське становлення особистості, її соціальне самовизначення, активне входження в суспільне життя, формування духовних цінностей [2].

Статеве виховання – складова загального процесу виховної роботи школи і сім'ї, що забезпечує правильний статевий розвиток дітей і молоді [3].

Отже, статеве виховання має розглядатися, у першу чергу, як формування у підлітків здорового ставлення до кохання, шлюбу та сімейних відносин. Найважливішим завданням статевого виховання є збереження репродуктивного здоров'я, а саме: профілактика венеричних захворювань, попередження ранніх статевих стосунків, позашлюбних відносин та абортів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Блонский П. П. Избранные педагогические и психологические произведения. В двух томах. Т.2 Москва : Педагогика, 1979. 202 с.
2. Фіцула М.М. -Педагогіка – Статеве виховання і підготовка до сімейного життя. URL:<https://westudents.com.ua/glavy/50111-stateve-vihovannya-pdgotovka-do-smeynogo-jittya.html>(дата звернення: 26.02.2020).
3. Вікові особливості підготовки школярів до сімейного життя URL:<http://mechschool.klasna.com/ru/article/--vikovi-osoblivosti-pidgotovki-shkolyariv-do-sime.html>(дата звернення: 26. 02.2020).

Солонська А. В.,

здобувачка вищої освіти,

Мариупольський державний університет

solonskaya.alya@gmail.com

ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ У ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Численні дослідження вчених і думки психологів зводяться до того, що сучасна організація діяльності школярів педагогами впливає на результативність освітнього процесу в плані засвоєння матеріалів школярами. У шкільному віці діти за своєю суттю є дослідниками, тому завдання педагога докласти всіх зусиль до того, щоб розвинути цю якість, закладене природою, і не допустити того, щоб заняття здалися дитині нудними[1].

Розглянемо три види діяльності учнів: громадянську, естетичну та трудову. Діяльність учнів прямо залежить від процесу виховання.

Громадянське виховання – це спеціальна робота щодо формування громадянськості як інтегральної характеристики особистості, яка дає можливість людині відчувати себе морально, соціально, політично дієздатною.

Громадянську діяльність можна організовувати згідно до таких методів: ситуаційно-рольові ігри, метод відкритої трибуни, соціально-психологічні тренінги, інтелектуальні аукціони, «мозкові атаки», метод аналізу соціальних ситуацій з морально-етичним характером, ігри-драматизації. До них доцільно долучати також бесіди, диспути, лекції, семінари, різні форми роботи з книгою, з періодичною пресою, самостійне рецензування, суспільне доручення, самоуправління, приклад [2].

Естетичне виховання – це цілеспрямований організований процес формування здатності відчувати, усвідомлювати, оцінювати прекрасне у природі, мистецтві, суспільному житті, творити життя за законами краси.

В естетичній діяльності школярів треба поєднувати різноманітні напрями в образотворчому мистецтві, літературі, музиці. Естетична діяльність

здійснюється комплексно також за рахунок розкриття краси науки, праці, фізичної культури, естетики стосунків і побуту [3].

Значне місце в естетичній діяльності школярів займає краса природи. Зацікавлене ставлення до неї з'являється у дітей, коли вони набувають спроможність милуватись і зачаровуватись її красою.

Трудове виховання— процес залучення школярів до різноманітних педагогічно організованих видів суспільно корисної праці з метою передавання їм певного виробничого досвіду, розвитку в них творчого практичного мислення, працьовитості [4].

Захопливими у трудовій діяльності можуть бути екскурсії на виробництво, розповіді людей різних професій. Наприклад: під час зустрічі з працівниками сільського господарства вихованці ознайомлюються з їх роботою, з технікою, обладнанням та знаряддями праці, з послідовністю виконання трудових дій та їх впливом на результат [5]. Варто дати дітям уявлення про те, що люди, які працюють у сільському господарстві, постачають населення продуктами харчування, а промисловість сировиною.

Як бачимо, кожний вид діяльності учнів є надзвичайно важливим для розвитку людини. Метою виховання є створення всебічно розвиненої людини: зі своїми поглядами, перевагами, толерантним відношенням до інших, любові до природи, до праці та своєї країни. Цього можна досягнути лише в сукупності з різними типами діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Організація діяльності школярів. URL: <https://mamulka.pro.ru/ditina/vik-ditini/10014-organizacija-dijalnosti-shkoljariv.html> (дата звернення: 25.02.2020).
2. Організація громадянського виховання. URL: <https://studfile.net/preview/2412420/page:12/> (дата звернення: 25.02.2020).
3. Методика організації естетичного виховання. URL: https://studopedia.com.ua/1_214066_dodatki.html (дата звернення: 25.02.2020).
4. Пальчевський С.С. Педагогіка: Навч. посіб. Київ: Каравела, 2007. 320 с.
5. Трудове виховання. URL: https://pidruchniki.com/1962080135030/pedagogika/trudove_vihovannya (дата звернення: 25.02.2020).

Стьопін М. Г.,

старший викладач кафедри англійської філології,

Маріупольський державний університет

m.styopin@mdu.in.ua

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Кожна форма дистанційного навчання має багату історію розвитку, починаючи від друкованих засобів та навчального телебачення до інтерактивних Інтернет-технологій сьогодення. Першою формою дистанційної роботи вважають заочні навчальні курси, які виникли в країнах Європи та проіснували до середини минулого сторіччя, коли популярними стали навчальні теле- та радіокурси.

В кінці 1950-х і початку 1960-х років, технологія телевізійного виробництва навчальних курсів в значній мірі обмежувалася студійними та прямими трансляціями майстер-класів провідних фахівців на широку аудиторію. На початку 1970-х років, акценти змістились і вчителів стали розміщувати в класі, щоб вони орієнтувалися на конкретну аудиторію, проте, це мало негативний ефект, оскільки телебачення, яке не пов'язано із шкільною роботою, збагачувалось за рахунок закладів освіти. Ця тенденція змінилася в кінці 1970-х років, коли телевізійні компанії почали професійно розробляти та випускати до ефіру навчальні телесеріали з тих предметів, який на той час не викладалися, але вважалися важливим доповненням до навчальної програми в класі. На початку 1990-х з'являються тенденції розвитку мультикультуралізму, підтримки гуманітарних та міжнародних цінностей у дистанційному навчанні.

Основним недоліком радіо- і телевізійного мовлення для навчання була відсутність двохлінійного каналу зв'язку між учителем та учнем. З часом все більш складні інтерактивні комунікаційні технології ставали доступними; ці технології почали широко використовуватись у центрах дистанційної освіти [1].

На теперішній час найбільш популярними засобами дистанційної комунікації є електронна пошта, соціальні мережі та месенджери, блоги, влоги, хмарні технології. Дистанційне навчання займає в сучасній освітній системі міцні позиції, органічно доповнюючи аудиторне навчання та різноманітні очні тренінги та курси.

Відповідно до Концепції розвитку дистанційної освіти України передбачено забезпечення розвитку освіти на основі нових прогресивних концепцій, запровадження у навчально-виховний процес новітніх педагогічних технологій та науково-методичних досягнень, створення нової системи інформаційного забезпечення освіти, входження України у трансконтинентальну систему комп'ютерної інформації. Одна з найактуальніших переваг дистанційного навчання – це можливість організувати освітній процес на тимчасово непідконтрольних територіях та забезпечення реалізації права громадян України з обмеженими можливостями на здобуття освіти [3, с. 90].

Розвиток світового ринку дистанційного навчання триває досить активно, провідні українські ЗВО і великі навчальні центри пропонують все більшу кількість дистанційних курсів за різноманітними предметними спрямуваннями, йде активний процес локалізації зарубіжного контенту від провідних постачальників, розробляються українські дистанційні курси.

Ситуація із закладами загальної середньої освіти, наразі, є дещо складнішою, оскільки на теперішній час в Донецькій області є 10 базових закладів, які у повній мірі впроваджують дистанційне навчання [2]. Дистанційні класи переповнені (понад 90 учнів у деяких класах), кваліфіковані вчителі працюють з перевантаженням, у деяких школах робота у дистанційних класах навіть не входить до навчального навантаження вчителя, що свідчить про недостатній рівень організації інформаційно-освітнього середовища, про низьку кваліфікацію менеджерів освіти в цій галузі.

Іншим чинником, що стримує темпи розвитку ринку дистанційного навчання, на нашу думку, як і раніше залишається низька кількість та якість

україномовного освітнього електронного контенту, потреба в якому у закладів освіти є дуже високою. Ще однією серйозною перешкодою, особливо для сільських регіонів, можна вважати недостатньо розвинену інфраструктуру (відсутність сучасних комп'ютерів, високошвидкісного доступу до мережі Інтернет).

У майбутньому, а точніше до 2025 року, згідно з прогнозами фахівців з агенції American Educational Research Association, дві третини всього навчання в світі буде здійснюватися дистанційно [3, с. 93]. На нашу думку, даний прогноз варто вважати занадто оптимістичним, але проте не підлягає сумніву, що електронне навчання стало гідною альтернативою традиційному і в окремих сферах, насамперед в корпоративній та державній, йому будуть віддавати перевагу, оскільки це єдиний спосіб швидкого навчання за мінімальних витрат. В освітній сфері дистанційне навчання продовжить доповнювати традиційний очний варіант навчання, і, в більшості випадків, найбільш доцільним залишиться змішане навчання, коли частина курсів, залежно від їх специфіки, вивчається традиційним чином, а інша – дистанційно.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Глазунова О. Т., Морзе Н. В. Моделі ефективного використання інформаційно-комунікаційних та дистанційних технологій навчання у вищих навчальних закладах. *Інформаційні технології і засоби навчання*: 2008. № 2. URL: http://www.ime.edu.ua/net/08mnvshi_paper_12.pdf (дата звернення: 2.02.2020).

2. Про внесення змін до наказу директора департаменту освіти і науки облдержадміністрації від 06 червня 2016 р. № 258 : наказ №352/163-18-ОД від 09.10.2018. URL: <https://drive.google.com/file/d/1i7BSzcgGGv80ivD705iWIEl19B1apavf/view> (дата звернення: 2.02.2020).

3. Стюпін М.Г. До питання про організацію системи дистанційної освіти у ВНЗ України. *Vox philologi (Голос філолога)*. Маріуполь: МДУ, 2016. Вип. 5. С. 89-94.

Трубачова В. Я.,

здобувачка вищої освіти,

Маріупольський державний університет

Vikki2011@i.ua

ПЕДАГОГІКА РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

На сьогодні всебічний розвиток особистості дитини молодшого шкільного віку, розвиток їх здібностей та реальних інтересів, урахування індивідуально-психологічних факторів навчання має велике значення та є основним пріоритетним напрямком в проведенні реформи освіти. Вона розглядає учня як суб'єкта навчальної діяльності, основним завданням якої є виховати самостійну особистість, здатну до саморозвитку і самовдосконалення. Тобто, згідно концепції НУШ однією із направленостей є гармонійний розвиток дитини відповідно до її вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і

потреб, виховання загальнолюдських цінностей, підтримка життєвого оптимізму, розвиток самостійності, творчості та допитливості [1, с. 3].

Важливим елементом системи формування нового змісту освіти є чітке бачення результатів педагогічного партнерства «учень – учитель», в основі якого – цінності, зазначені в Концепції Нової української школи, свого часу рекомендовані Європейським парламентом та Радою Європи [2, с. 46].

Із початком шкільного навчання відбувається вирішальна зміна соціальної ситуації в розвитку дитини. Її відносини з дійсністю перебудовуються. Маленький школяр стає суб'єктом соціальних відносин і наділяється суспільно значущими обов'язками, за виконання яких отримує громадську оцінку. Нова ситуація розвитку зумовлює необхідність організації особливого середовища й відповідної діяльності, в якій дитина могла б себе реалізувати. Визначальним для вибору форм і способів реалізації навчання є дані вікової психології [2, с. 33].

Навчання молодших школярів ґрунтується на взаємодії дітей і дорослих – гри, спільній праці, пізнанні, спілкуванні. Поступово дитина стає активним учасником цього процесу. Вона спільно з учителем визначає мету, відкриває нові знання, засвоює навчальні дії, експериментує, відповідає за свою роботу. Тож важливо одразу уникнути авторитарного впливу на особистість дитини, встановити й підтримати добрі стосунки, довіру у спільній діяльності [2, с. 34].

У цьому віці відбувається формування нового типу поведінки, який визначають суб'єктивні уявлення дітей про поведження. Учні вже можуть диференціювати свої бажання і обов'язки, усвідомлювати себе частиною колективу. У них помітно зростає здатність оцінювати власну діяльність і вчинки. Учні можуть узгоджувати свої дії з діями інших, проте не завжди нехтують своїми інтересами заради спільних, групових інтересів, але недостатньо обмірковані імпульсивні дії і вчинки. Таким чином формуються зовнішні мотиви, які у подальшому породжують диференційовані пізнавальні інтереси. Вони характеризуються прагненням розв'язати можливі проблемні питання на практиці, потребою творчого застосування знань, їх поповнення [2, с. 38].

Проведення освітньої реформи, в ході якої здійснюється формування у дітей молодшого шкільного віку основ розвитку особистості, є якісно новий рівень розвитку довільної регуляції поведінки; рефлексія, аналіз, внутрішній план дій; розвиток нового пізнавального ставлення до дійсності; орієнтація на групу однолітків. Цей вік є сприятливим для формування мотивів учіння, розвитку стійких пізнавальних потреб; розвитку продуктивних прийомів і навичок навчальної діяльності; розкриття індивідуальних особливостей і здібностей; розвитку навичок самоконтролю, самоорганізації та саморегуляції; становлення адекватної самооцінки; розвитку критичності в ставленні до себе та оточення; засвоєння соціальних норм, розвитку навичок спілкування з однолітками, встановлення тісних дружніх контактів [2, с. 40].

Для досягнення поставлених цілей із сучасними дітьми треба домовлятися, повсякчас мотивувати на виконання певної роботи. Тепер не лише кожен урок слід розпочинати так званим мотиваційним моментом, а й кожен його етап чи навіть завдання. Урок бажано будувати таким чином, щоб більша частина часу

приділялася розгляду однієї теми, причому завдання мають вибудовуватись у систему, де поступово змінюється рівень завдання – від розпізнавання і репродуктивного відтворення, через групу завдань на розуміння, до завдань на застосування. А ось, решта (повторення, пропедевтика, вивчення нового) відходить на периферію.

Сприятливо впливає на розвиток саме особистості дитини молодшого шкільного віку є створення ситуації вільного вибору в рамках спланованого уроку, пропонування завдань однієї змістової сутності, але у різних форматах. Учні в момент самотійного вибору завдань відчують свою значущість, що загалом позитивно вплине на їхнє самоствердження. Навчаючи і виховуючи учнів, вчителі привчають їх до різних сфер загальної культури і на базі засвоєних знань, умінь і навиків, способів поведінки формують особисту спрямованість, світогляд, виявляють і розвивають творчу індивідуальність кожного учня [2, с. 42].

Першим компонентом будь-якої діяльності є мотиви. Тобто, діти зосереджуються не на причинно-наслідковій залежності між об'єктами і явищами, а їх цікавить сенс своїх вчинків і дій. Освітнє середовище у початкових класах, де відбувається основна навчальна діяльність молодших школярів, має бути безпечним місцем, де діти відчуватимуть себе захищеними. Крім цього, воно має відображати філософію концепції Нової української школи та освітню програму [2, с. 44].

Урахування особливостей розвитку сучасних дітей у процесах навчання та виховання дає змогу вибудувати систему відносин на основі довіри і розуміння. Це важливо з огляду на те, що ця система домінує над потребою традиційного набуття знань [2, с. 43].

Отже, розвиток особистості молодшого школяра має реалізуватися у сприятливих умовах для забезпечення їхнього гармонійного розвитку, фізичного і психічного здоров'я, виховання ціннісного ставлення до природного й соціального довкілля, до себе; для формування механізмів їх успішної соціальної адаптації та творчого втілення в житті і спілкуванні з однолітками та дорослими в освітньому закладі. Молодший шкільний вік є важливою ланкою у формуванні зрілої особистості, якій притаманна гуманна поведінка, гуманні почуття, прагнення до гуманістичного ідеалу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дзюбко Л.В., Бучма В.В. Психологічна безпека взаємодії в системі «вчитель-учень» в умовах Нової української школи. *Психологічні виміри особистісної взаємодії суб'єктів освітнього простору в контексті гуманістичної парадигми: матеріали II всеукраїнської конференції з міжнародною участю (Київ, 21 березня 2019 р.)*. Київ: Міжнародна видавнича платформа “Fundamental And Applied Researches In Practice Of Leading Scientific Schools”, 2019. 14 с. URL: <https://fdotadotr.files.wordpress.com/2019/06/d09cd0b0d182d0b5d180d196d0b0d0bbd0b8-wp.pdf> (дата звернення: 02.02.2020).

2. Бібік Н.М. Нова Українська школа: poradnik dla vchytelja: Navchalno-metodychnyj posibnik. Київ: «Літера ЛТД», 2018. 160 с.

Шаповалова В. А.,
здобувачка вищої освіти,
Маріупольський державний університет
d.rebekka98@gmail.com

БУЛІНГ ЯК АКТУАЛЬНА ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Кожен десятий учень в світі піддається насильству в школі. За оцінками, в усьому світі 246 мільйонів дітей і підлітків щорічно стикаються з різними формами насильства на гендерному ґрунті в закладах освіти або позашкільному середовищі. Дискримінація дітей і молоді в закладах загальної середньої освіти, так само як і вчителів, пов'язана з гендерними стереотипами, етнічною приналежністю, інвалідністю, ВІЛ-інфекцією, соціальним або економічним статусом, також є серйозною проблемою в багатьох країнах і регіонах.

Протягом багатьох років досліджується проблема насильства і агресії в дитячих колективах. Чинниками розповсюдження агресії у шкільному віці стало пропагування культури сили та жорстокості в ЗМІ та у інтернет просторі, зниження виховного потенціалу сім'ї, порушення взаємодії між закладами загальної середньої освіти та сім'єю, поширення зразків асоціальної поведінки. В сучасних закладах освіти, це явище називають «цькуванням» але, в наш час активно поширюється термін, який був оприлюднений у США під назвою «булінг».

Логіка нашого дослідження вимагає з'ясувати сутність понять «агресія», «цькування», «знущання», «залякування», «булінг».

Агресія (від лат. *Aggressiō* – напад) – мотивоване деструктивна поведінка, що суперечить нормам співіснування людей, що завдає шкоди об'єктам нападу, що приносить фізичний, моральний збиток людям або викликає у них психологічний дискомфорт [1, с. 28].

Згідно Джорджу Саймону, агресію можна розділити на відкриту і приховану. Остання найчастіше служить механізмом міжособистісних маніпуляцій. Люди, для яких характерне приховано-агресивна поведінка, завжди прагнуть наполягти на своєму, підпорядкувати собі інших людей і контролювати ситуацію, але при цьому використовують прийоми, що маскують їх агресивні наміри. Вони можуть виглядати ввічливими, чарівними і привабливими, залишаючись при цьому безпринципними, підступними і злопам'ятними бійцями. [6, с. 29-30].

Розглянувши вище сказане, ми можемо підсумувати, те що, агресія – це один з найбільш яскравих, негативних емоційних проявів поведінки, характерних для дітей всіх вікових груп. Агресивна поведінка найчастіше розуміється як мотивовані зовнішні дії, що порушують правила співіснування і норми, які заподіюють біль, що завдають шкоди, страждання людям. Агресивність може служити як способом самозахисту, відстоювання своїх прав, так і способом задоволення бажань і досягнення мети.

Цькування – агресивне переслідування одного з членів колективу (колективу школярів і здобувачів вищої освіти) зі сторони іншого, але також часто це відтворюється групою осіб. Цькування організовує один (лідер), іноді з співники, а більшість залишаються свідками. При цькуванні жертва виявляється

не в змозі захистити себе від нападок, таким чином, цькування відрізняється від конфлікту, де сили сторін приблизно рівні. Цькування може бути і у фізичній, і в психологічній формі, виявляється у всіх вікових і соціальних групах, у складних випадках може прийняти деякі риси групової злочинності [3, с.158].

Існують дві основні форми цькування: психологічна (погрози, глузування, наклеп та ін.) та фізична форма (поштовхи, побої, псування майна жертви та ін.) [2, с. 28].

Знущання – акт навмисного заподіяння шкоди, що чиниться шляхом словесного залякування, фізичного насильства або іншими більш витонченими методами примусу, такими, як маніпуляція [5, с. 3]. Ініціаторами знущань – є люди авторитарного складу характеру з сильною необхідністю контролювати і домінувати. Люди схильні на швидкий перехід до гніву і застосування сили, з симпатіями до агресивної форми поведінки, помилково сприймають багато дій як агресивні часто стають ініціаторами знущань по відношенню до інших людей.

Залякування – це драматизовано виражена загроза фізичного або психологічного насильства над людиною і його близькими з метою підпорядкування об'єкта чужої волі [6, с.1-2]. Залякування може бути як явним, так і прихованим. Як фактор міжособистісного впливу залякування найбільш поширене в таких соціальних взаєминах, розрив яких важкий або неможливий (сім'я, навчальні заклади).

Проаналізувавши всі ці терміни ми можемо вибрати загальні риси, які є в усіх трьох понять:

- це агресивна поведінка яка спрямована на руйнування особистості жертви та самоствердження на фоні людини яка підверглася агресії;
- агресорами є люди авторитарного складу характеру;
- прояви можуть бути виражені жертва-агресор, або група людей – жертва;
- такі прояви агресії можуть бути явними, можуть бути приховані.

Проаналізувавши літературні джерела та праці науковців можемо стверджувати, що ці поняття тісно пов'язані з терміном «буллінг». Його історія почалася у США, але до сьогодні не існує єдиного чіткого, наукового та розгорнутого визначення цього поняття. Буллінг досить поширене явище, яке може несприятливо впливати на формування особистості і соціально-психологічну адаптацію як переслідувачів (Буллер) так і жертв буллінг. Аналіз сучасних робіт, присвячених проблемам буллінг в освітньому середовищі, показує необхідність глибокого і систематичного вивчення цього феномена.

Отже, такі терміни, як цькування, знущання та залякування відображають різні аспекти такого явища, як «буллінг». Життєвий контекст не виключає явища насильства з процесів навчання і виховання. У зв'язку з цим ми аналізуємо сам термін, як агресія та феномен буллінг в освітньому середовищі, в зв'язку з тим, що воно здатне руйнувати безпеку освітнього середовища і негативним чином позначатися на розвитку особистості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамова Г.С. Возрастная психология: учеб. пособие для вузов. Екатеринбург: Издательский центр «Академия», 2000. 672 с.

2. Дубровська Є., Ясеновська М., Алексеєнко М. Насильство в школі: аналіз проблеми та допомога, якої потребують діти та вчителі у її розв'язанні: Київ: ВГО «Жіночий консорціум України», 2009. 34 с.

3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню): Закон України від 18 грудня 2018 р. № 2657-VIII. *Голос України*. 2019. 18 січня. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-19> (дата звернення: 11.02.2020).

4. Приходько Ю.О. Психологічна профілактика як напрямок діяльності психолога закладу освіти. *Вісник Інституту розвитку дитини : зб. наук. пр. Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. Ін-т розвитку дитини. Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2010. Серія: Філософія. Педагогіка. Психологія*, Вип. 8. С. 158-166.

5. Смирнова, Е.А., Хузеева, Г.Р. Психологические особенности и варианты детской агрессивности: учеб. пособие. Х.: Звезда. 2002. 132 с.

6. Feshbach S. Carmichael, s manual of child psychology. New York: Wiley, 1970. P. 259.

Шкодінa К. Д.,
здобувачка вищої освіти,
Мариупольський державний університет
kristina.shkodina@ukr.net

ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИХ СУДЖЕНЬ УЧНІВ 6-7 КЛАСІВ У ПРОЦЕСІ РОБОТИ НАД ХУДОЖНІМ ТВОРОМ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРИ

На сучасному етапі все більшої актуальності набуває питання формування морально-етичних суджень молодого покоління. Зрозуміло, що відсутність моральних норм поведінки, її культури, негативно відбиваються на емоційному та моральному стані суспільства. Становлення і розквіт моральної особистості стає гарантією незмінного культурного процвітання нації. Законом України «Про освіту» переважним визначено всебічний розвиток людини як особистості та найвищого надбання суспільства, її обдарованості, інтелектуальних і фізичних здібностей, формування цінностей і потрібних для вдалої самореалізації компетентностей, виховання відповідальних членів суспільства, які здатні до усвідомленого суспільного вибору та спрямування своєї активності на інтерес іншим людям і суспільству. Таке ставлення є вирішальним у морально-етичному вихованні учнів, тому що усе починається змалку [1].

Актуальні дослідження питання морального виховання та формування морально-етичних суджень школярів базуються на положеннях і працях А. Богуш, Л. Драчук, О. Ісаєвої, Н. Марченко, Г. Островської, Г. Коваль, О. Савченко, В. Сухомлинського та ін. Найхарактернішими особливостями літератури для дітей є її належність обсягу знань, життєвому досвіду, психологічному розвитку дитини, зорієнтованість її тематики й жанрових характеристик. Твори для дітей ураховують їхню жагу до знань, вразливість та емоційність, безпосередність і необачність у баченні дійсності та людей. Засобом

формування морально-етичних суджень виступають твори, які пропонуються дітям у підручниках.

Література поглиблює духовний світ дитини, знайомить її з новими та цікавими подіями, явищами, допомагає утворити знання, уміння й навички літературознавчого, естетичного, етичного характеру, спроможність опанувати художні цінності. Літературна освіта є вагомим складовою всебічно розвиненої особистості, адже має вплив на формування культурних та моральних стандартів людини, вміння відчувати, критично осмислювати, визначати ціну, зіставляти різні сутності, прояви буття.

Уроки літератури є найдієвішими у формуванні та розвитку характеру дитини-читача, спроможної до самостійної читацької, творчої діяльності. Вони дозволяють успішно виконувати мовленнєвий, літературний, інтелектуальний процес росту школяра. При цьому педагоги варто обирати такі форми і засоби роботи, які сприятимуть активізації пізнавальної та емоційно-почуттєвої області учнів, заохочення їх до діалогічної взаємної дії з текстом та самовираження у творчій діяльності на основі розглянутого твору [2].

Носієм і проповідником морально-етичної культури у школі є вчитель, стверджував В. Сухомлинський. Його виховна діяльність має полягати в розвитку, зміцненні індивідуальності, особистої гідності кожної дитини. Процес формування у дітей морально-етичних суджень є тривалим, у цей період закладаються основи світогляду і моральності, усвідомлюється необхідність морально-етичних цінностей і якостей, визначаються взірці, формується моральна поведінка.

Мета педагога – навчити учнів усвідомлювати художні твори так, щоб вони, слухаючи «мову автора», сприймали її розумом і серцем та при цьому ставали духовно багатшими.

Аналізуючи навчальну програму 6-7 класів можна виділити декілька наступних художніх творів, які спрямовані на морально-етичне виховання школярів: Олекса Стороженко «Скарб» – морально-етичні проблеми оповідання. Скарб – узагальнений образ щастя, твір має повчальний характер. Євген Гуцало «Сім'я дикої качки» – твір про людину і світ крізь призму морально-етичних проблем. Людська доброта і жорстокість, милосердя і справжня турбота про природу. Спиридон Черкасенко «Маленький горбань» – твір про красу і незахищеність людської душі, його вміння прощати й вірити в добро. Образ Павлика – душевно красивого і щедрого хлопчика.

Обмірковування художнього твору базується на особливостях сприйняття дітьми літератури як майстерність. Основне завдання смислового і структурного аналізу художнього тексту – сприймання художнього зображення. Сприймання смислових зв'язків являє собою основу початкового поняття про сюжет і композицію художнього твору, виявлення теми та основної думки твору тощо [3].

Таким чином, утворюючи моральність учнів 6-7 класів потрібно насамперед владнати гуманні взаємовідносини між дітьми, тобто виховати вищі моральні почуття один до одного. Задля здобутку цієї мети у школі проводяться різні заходи: диспути на етичні теми, читання великої кількості художньої літератури,

розгляд негативних і позитивних вчинків як головних персонажів так і дітей. Під керівництвом вихователя школярі починають опановувати основні форми людської культури (науки, мистецтва, моралі) і вчаться вчиняти відповідно до соціальних сподівань суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабій І. В. До визначення сутності поняття «моральне виховання». *Позакласний час*. 2009. №11. С.33–38.
2. Батрак А. Духовно-моральне виховання учнів. 2014. №1. С.18–21.
3. Григорчук А. Вивчення художнього твору. *Освіта*. 2005. №9. С.21-23.

Шувалова О. Ю.,

здобувачка вищої освіти,

Маріупольський державний університет

shuvalova.oj@gmail.com

ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «МЕТОДИЧНА РОБОТА В ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ»

У педагогічній літературі накопичено чималий досвід організації та управління методичною роботою в школі. Існують і системні дослідження, і опис окремих аспектів діяльності з досвіду роботи. Кожен навчальний заклад обирає, а точніше, створює особисту систему науково-методичної роботи, орієнтуючись як на наукові дослідження, так і на досвід колег [3, с. 79].

Методична робота закладу загальної середньої освіти визначається та регулюється законодавчими актами, а саме: Законами України, концепціями, постановами Кабінету Міністрів України, Наказами та Листами МОН України [5].

Питання організації методичної та науково-методичної роботи досліджували Т. Десятов, І. Жерносек, О. Зайцева, І. Зязюн, А. Кузьмінський, Н. Нічкало, І. Підласий, М. Поташник, І. Смагін, М. Фіцула тощо.

Під методичною роботою розуміють цілісну, засновану на досягненнях науки, передового досвіду і конкретному аналізі утруднень учителів, систему взаємозалежних мір, дій і заходів, спрямованих на всебічне підвищення професійної майстерності кожного вчителя й вихователя, на узагальнення і розвиток творчого потенціалу педагогічного колективу в цілому, а в остаточному підсумку – на досягнення оптимальних результатів освіти, виховання [4, с.53].

М. Фіцула наголошує, що у процесі методичної роботи здійснюються підвищення наукового рівня вчителя, його підготовка до засвоєння змісту нових програм і технологій їх реалізації, постійне ознайомлення з досягненнями психолого-педагогічних дисциплін і методик їх викладання, вивчення і впровадження у шкільну практику передового педагогічного досвіду, творче виконання перевірених рекомендацій, збагачення новими, прогресивними й досконалими методами і засобами навчання, вдосконалення навичок самоосвітньої роботи вчителя, надання йому кваліфікованої допомоги з теорії та практичної діяльності [7, с. 423].

На думку Л. Майданюк, сучасні цілі освіти зумовлюють необхідність осмислення не просто методичної (спрямованої на вдосконалення різних методик), а науково-методичної роботи. Ці поняття суттєво відрізняються. Науково-методична робота спрямовується не лише на вдосконалення методик навчання та виховання, якими вже володіють учителі, а на супровід інновацій, створення нового освітнього контексту, в якому вчителі та діти є партнерами у пізнавальній діяльності, а зміст освіти стає рушієм особистісного розвитку дитини. Отже, сучасна методична робота за своєю сутністю, змістом є науково-методичною, оскільки на основі взаємодії науки та практики забезпечує безперервний професійний розвиток педагогічних і управлінських кадрів, а також створює передумови щодо супроводу освітніх практик та інновацій, застосовуючи такі наукові методи, як узагальнення, аналіз, порівняння тощо [3, с. 78-79].

С. Гончарова під науково-методичною діяльністю розуміє специфічний тип освітньої діяльності, змістом якої є системна єдність створення методу, його апробації, впровадження методу (одержання методик), застосування методик [1, с. 93].

О. Зайцева і В. Козлова стверджують, що система науково-методичної роботи закладу загальної середньої освіти покликана задовольнити потреби педагогічних колективів у їх розвитку й оновленні, а також інтереси кожного педагога у постійному підвищенні фахового рівня відповідно до кон'юнктури ринку педагогічної праці. Це водночас є засобом соціального захисту й забезпечення потреби у висококваліфікованих конкурентоспроможних кадрах [2].

І. Смагін вважає, що широко вживане на рівні підзаконних актів системи освіти поняття «науково-методична робота» у масовій педагогічній практиці варто розуміти як методичну роботу на науковому підґрунті. В окремих випадках цим поняттям можна визначати науково-експериментальну і науково-дослідну діяльність педагогів у межах регіональних чи всеукраїнських експериментів та роботу над дисертаціями за паспортом спеціальності 13.00.02 – Теорія та методика навчання [6, с. 55].

Таким чином, методичну роботу у закладі загальної середньої освіти можна визначити як цілісну науково-педагогічну систему, що регулюється законодавчими актами та спрямована на супровід освітніх практик на науковому підґрунті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гончарова С. Ж. Методическая деятельность: сущность, проблемы, организация. Новокузнецк : ИПК, 1999. 72 с.

2. Зайцева О., Козлова В. Організаційно-педагогічні умови ефективності управління науково-методичною роботою в закладах загальної середньої освіти. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка Педагогічні науки. Pedagogical Sciences.* URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/595870.pdf> (Дата звернення: 21.01.2020).

3. Майданюк Л. П. Методична робота в закладі загальної середньої освіти: від форм організації до пріоритетів. *Матеріали наукової конференції професорсько-викладацького складу, наукових працівників і здобувачів наукового ступеня за підсумками науково-дослідної роботи за період 2017-2018 рр. (16-17 травня 2019)*. URL: <http://jpv.s.donnu.edu.ua/article/view/7225> (Дата звернення: 21.01.2020).

4. Методическая работа в школе: организация и управление / под общ. ред. М. М. Поташника. Москва. Дидактика, 1991. 192 с.

5. Методичний поради́ник: організа́ція та змі́ст осві́тньої дія́льності у 2019/2020 навчальному році : інформаційно-методичний збірник / за заг. ред. Н.М.Бендерець, О. В. Матушевської. Біла Церква: КНЗ КОР «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів», 2019. URL: https://base.kristti.com.ua/?page_id=7598 (Дата звернення: 21.01.2020).

6. Смагін І. Нормативний та педагогічний зміст поняття «науково-методична робота» в системі загальної середньої освіти. *Вісник Житомирського державного університету. Вип. 66. Пед. науки.* С. 52-55. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/9278/1/11s.pdf> (Дата звернення: 21.01.2020).

7. Фіцула М. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. Київ: Видавничий центр «Академія», 2000. 544 с.

Юсупова А. І.,

здобувачка вищої освіти,

Маріупольський державний університет

Yusupovaaalena97@gmail.com

ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ШКІЛЬНОГО БУЛІНГУ

Насильство у сучасному освітньому середовищі може носити як поодинокий, так і масовий характер і виявлятися у формі фізичного або психологічного насильства. Найбільш точно відображаючим насильство тривалого характеру в освітньому середовищі є «буллінг» - це тривале фізичне чи психічне насильство з боку індивіда або групи щодо індивіда, який не здатний захистити себе в даній ситуації [2, с. 13].

Шкільний буллінг розглядається в сучасному світі як одна з найактуальніших соціально-педагогічних проблем. Хоча загальноприйнятої стратегії в цій справі немає, але у багатьох програмах, прийнятих в різних країнах світу щодо запобігання шкільного цькування, є спільні пункти, такі, як:

- регулярні анонімні опитування школярів про ситуацію насильства, цькування в школі;

- обговорення даної проблеми на класних, шкільних і батьківських зборах;
- розробка самими учнями кодексу поведінки;
- посилення уваги вчителів до поведінки дітей на перервах та на подвір'ї;
- навчання вчителів стратегіям профілактики цькування.

Буллінг – явище, що може виникнути в більш-менш організованих, сталих дитячих колективах, стосується і впливає на всіх його учасників, призводячи до порушення навчально-виховного процесу в школі, викликає тривалі наслідки для особистості, інколи віддалені в часі. [1, с. 170].

Вирішення проблеми булінгу в освітньому середовищі можливе: на рівні держави – підтримка освітньо-виховних програм; на рівні школи – введення та реалізація правил, статутів; на рівні класів – створення умов для ефективного спілкування і взаємодії дітей; на рівні індивідуальної поведінки вчителя – уважне ставлення до взаємодії дітей і власне позитивне ставлення до них.

Отже, школа один із основних агентів гендерної соціалізації дитини. Саме на вчителів лежить відповідальність за те, щоб вчасно виявити прояви булінгу і попередити його наслідки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барліт О. О., Барліт А. Ю. Соціально-педагогічна проблема булінгу в освітньому середовищі : навчальний посібник. Запоріжжя: Олекс, 2011. 52 с.

2. Сидорук І. Булінг як актуальна соціально-педагогічна проблема. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. Педагогічні науки. 2015. № 1. С. 169-173. URL: nbuv.gov.ua/UJRN/Nvvnur_2015_1_36 (дата звернення: 28.02.2020).

Якимчикайте Є. Е.,

здобувачка вищої освіти

Маріупольський державний університет

liza2903meow@gmail.com

НАРОДНІ ТРАДИЦІЇ В СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ

Традиції, звичаї та обряди народів проявляються у рідній мові, фольклорі, народному мистецтві, ремеслах і промислах, у тому числі народних святах, обрядах, символах й атрибутах, дитячих іграх та іграшках тощо. Традиції і звичаї поділяються на календарні, трудові, родинно-сімейні, регіональні й загальнонаціональні, крім того, існують культуротворчі й духовно-творчі, політичні й державотворчі та інші.

Національне виховання – це передусім виховання дітей на культурно-історичному досвіді рідного народу, в основі якого – його традиції, звичаї, обряди, ритуали, свята. Формою прояву народних традицій та звичаїв є свята. Вони зберігають накопичений віками народом фольклорний здобуток, сприяють формуванню і розвитку рідної мови, вихованню любові до неї, передають через мову з покоління в покоління досвід своїх предків [1].

Традиційними святами українського народу, що супроводжуються відповідними обрядовими діями з використанням певних атрибутів, предметів, є свята народно-релігійного календаря – Новорічно-Різдвяні, Великодні, Зелені та ін.; родинно-побутові – це хрестини, іменини, весілля, входи (новосілля) та ін.; трудові, що пов'язані із трудовою діяльністю людини – обжинки, свято врожаю, виходу вівчарів на полонину (в Карпатах) та ін. Сучасною формою вияву родинних народних традицій і звичаїв є, наприклад, Свято матері.

Народні традиції, звичаї, обряди, свята – головні джерела забезпечення виховання любові до рідної мови. Їхня привабливість для дітей очевидна: динаміка, захоплюючі сюжети, емоційна насиченість, позитивна енергетика кожної дії, можливість творчого самовираження, вияву здібностей і талантів

кожного учасника, постійне спілкування (з однолітками, дорослими, батьками, родичами) тощо.

Традиції рідного краю є найкращим засобом виховання громадянина. Неможливо переоцінити роль народних традицій та обрядів у громадянському вихованні школярів. Вони повертають підростаюче покоління до цінностей предків, створюють позитивний настрій, розкривають основи правомірної поведінки, навчають вияву терпимості стосовно до всього живого. Любов дитини до рідної землі починається з пізнання найближчого середовища (природного й соціального). Дитина набирається вражень та знань про навколишнє, зокрема: про близьких людей, про свою малу Батьківщину, які залишають у її душі незабутні спогади на все життя. Саме тому, на нашу думку, формування інтересу до рідного краю, традицій, обрядів, звичаїв, народів сприяє вихованню свідомого громадянина, який шанобливо ставиться до духовних і матеріальних надбань свого народу.

Розпочинати національне виховання, необхідно з ознайомлення школярів з найближчим оточенням. Тобто з тих речей, які вони можуть побачити вдома (наприклад, вишита серветка, тканий килимок, предмети народного одягу, іграшки тощо) і які викликають позитивні емоції [2].

Таким чином народні традиції полягає є результатом виховних зусиль людства протягом багатьох поколінь і завжди виступають важливим засобом виховання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ушинський К.Д. Про народність у громадському вихованні. Виховання і характер. Історія дошкільної педагогіки. Хрестоматія. Упорядник З.Н. Борисов 1977. 250 с.
2. Жадан М.Н. Виховуємо Патріотів Художнім словом. Вивчаємо Українську мову та літературу. 2012 . 130 с.

СЕКЦІЯ II ОСВІТНІЙ МЕНЕДЖМЕНТ В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Батіна Я. С.,
заступник директора з НВР,
КЗ «Початкова школа №36 – школа повного дня
Маріупольської міської ради Донецької області»
batina.yana@gmail.com

ОРГАНІЗАЦІЙНО-УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРЕВЕНТИВНОГО ВИХОВНОГО СЕРЕДОВИЩА У ЗАКЛАДІ ОСВІТИ

Вирішення проблема формування превентивного освітнього середовища неможливе поза організаційно-управлінським контекстом, адже в ньому різною мірою відображаються важливі адміністративно-управлінські функції: аналітико-діагностична, мотиваційно-цільова, планово-прогностична, організаційна, контрольна й регуляційно-корекційна. Превентивне освітнє середовище визначається як сукупність реально діючих соціально-педагогічних факторів, що забезпечують соціально-духовний розвиток особистості, її соціально-правову підтримку та відповідальну поведінку у процесі безперервної активної взаємодії з іншими учасниками освітнього процесу в межах соціальної інституції (ЗСГО).

До управління закладом загальної середньої освіти правомірно застосування поняття «педагогічний менеджмент», що визначається як управління, цілеспрямована дія на об'єкт з метою зміни його стану або поведінки, зумовленою зміною тих чи інших обставин [1, с. 54]. Саме він є видом педагогічної діяльності, спрямованої на досягнення мети, як складової освітнього процесу, із застосуванням як наукового підходу, так і психологічних та етичних норм керівництва.

Успішне формування превентивного освітнього середовища неможливе без виконання таких організаційно-методичних вимог як організація спільної діяльності школи і сім'ї з профілактики негативної поведінки учнів, впровадження комплексу інтегративно-розвивальної спрямованості з попередження небажаної поведінки школярів, створення у закладі освіти безпечного й здоров'язбережувального простору. Центральним осередком управлінської профілактичної діяльності в умовах формування безпечного освітнього середовища є освітній заклад як простір спільного співіснування педагогічних працівників, учнів і батьківської громади, де дотримуються принципу утвердження самоцінності дитини, максимально забезпечують її інтереси, реалізують інноваційні технології педагогічної підтримки, а також соціального, психологічного, медичного супроводу дітей з різними життєвими обставинами. Важливу роль у створенні превентивного освітнього середовища відіграє забезпечення необхідної науково-методичної підготовки педагогічних працівників.

Одним із організаційно-педагогічних заходів профілактики небажаної поведінки школярів є налагодження плідної співпраці школи і сім'ї на засадах рівноправних партнерських відносин. Основними напрямками реалізації такої спільної діяльності можуть бути:

- вивчення умов та особливостей життєдіяльності учнів у сім'ї (особливо тієї, що з тих чи інших причин опинилася у складних життєвих обставинах) через соціальний моніторинг та надання соціально-психологічного супроводу (родини, в яких батьки зловживають алкоголем або наркотичними речовинами; діти під опікою; родини з авторитарним стилем взаємовідносин; сім'ї з проявами домашнього насильства; малозабезпечені родини тощо);
- здійснення індивідуальної роботи з батьками (бесіди, індивідуальне консультування);
- проведення батьківських зборів (з профілактичним спрямуванням) в сучасному форматі: лекторії, тренінги, школи відповідальних батьків, квести тощо;
- тренінги для учнів з профілактики небажаної поведінки;
- проведення нетрадиційних позакласних заходів у цікавому сучасному форматі;
- використання ділових та рольових ігор з актуальною тематикою («Розмова з дитиною про наркотики», «Чому зі мною не хочуть дружити», «Як влаштувати родинне свято»);
- організація туристичних походів за участі учнів та батьків;
- педагогічні консилиуми з учнями «групи ризику» із залученням адміністрації освітнього закладу, батьків або осіб, що їх замінюють, психолога, лікаря, представників ювенальної превенції;
- створення у закладі так званої «схриньки довіри» або її електронної версії задля можливості діагностики та розв'язання проблемних питань та конфліктних ситуацій;
- проведення заходів, спрямованих на зміцнення родинних зв'язків, збереження та популяризацію сімейних традицій;
- використання методів та прийомів психологічного театру за участі учнів, педагогічних працівників, батьківської громади.

Роботу з визначення рівня соціального розвитку учнів, метою якої є розв'язання широкого кола важливих питань, потрібно починати уже у початкових класах, адже негативні прояви у поведінці молодших школярів стають все більш поширеним соціально-педагогічним явищем. У попередженні останніх значущу роль відіграє впровадження інтегративного розвивального комплексу, важливими елементами якого виступають спонтанна і рольова гра. Під час спонтанної гри діти грають самостійно, з учителем або батьками і змушені виконувати певні дії без будь-яких підказок, діяти самостійно. Часто в процесі такої гри дитина копіює поведінку батьків, що дає певне розуміння сімейних стосунків у родині. Отримана інформація важлива для подальшої профілактичної та колекційної роботи з мінімізації негативних проявів у поведінці дитини: суперечки з вживанням ненормативної лексики, агресивність,

ігрове вживання алкоголю або наркотичних речовин, прояви насильства по відношенню до більш слабких однокласників.

Застосування рольових ігор дає змогу навчити дитину навичкам, необхідним у повсякденному житті, і взагалі сприяти уявленню про відповідальну поведінку. Під час такої гри учні не лише усвідомлюють власну поведінку, але й корегують поведінку однокласників, посилюють свою здатність поважати, співпереживати, розуміти оточуючих. При цьому учні діють за правилами ігрової реальності: однакова відповідальність за прийняття рішень, обов'язковий обмін ролями, відсутність жорсткої режисури.

Важливу роль у формуванні превентивного освітнього середовища учнів молодшого шкільного віку відіграють етичні бесіди з елементами гри, спрямовані на нейтралізацію і попередження негативних проявів поведінки дітей, формування відчуття задоволення від наданої іншому допомоги. Вікові особливості учнів початкової школи вимагають реалізації усіх згаданих вище підходів в цікавій, захоплюючій формі, емоційності, методичної різноманітності, насиченості конкретними фактами і реальними життєвими ситуаціями.

Упродовж останніх 10 років в Україні з'явилася низка новітніх підходів і концепцій виховання. Але питання ефективності формування превентивного освітнього середовища закладу загальної середньої освіти залишається відкритим. Вочевидь, однією з головних причин цього є недостатній рівень готовності педагогічних працівників до здійснення ефективного виховного процесу. Забезпечення належного рівня готовності фахівців системи освіти до розв'язання проблеми з формування превентивного освітнього середовища є необхідною складовою успішного вирішення проблеми. Кожен педагог має усвідомлювати необхідність власних професійних знань і навичок. Не менш вирішальним є уміння організувати освітній процес як постійну плідну взаємодію, робити акцент на індивідуальний розвиток особистості, здатність до розв'язання щоденних життєвих завдань. Сучасні педагоги кожного дня опиняються в умовах вибору педагогічної позиції, технологій, змісту, форм діяльності з профілактики негативної поведінки дітей, що вимагає від них не тільки сталих професійних знань і навичок, але й здатності та бажання до постійного особистого та професійного самовдосконалення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Єжова О. О., Кириченко В. І. Формування превентивного виховного середовища загальноосвітнього навчального закладу: навч.-метод. посіб. Кіровоград : Імекс ЛТД, 2014. 172 с.
2. Зуб Л. В., Лях Т. Л. «Будуємо майбутнє разом»: програма профілактики конфліктів та правопорушень серед учнівської молоді». К.: ТОВ «ОБНОВА КОМПАНІ», 2016. 298 с.
3. Цюман Т. П., Нагула О. Л. Навчіть дитину захищатися: метод. посіб. Український фонд «Благополуччя дітей», 2015. 60с.

Бомбал В. В.,
здобувачка вищої освіти
Маріупольський державний університет
impressiovika@gmail.com

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «КОРПОРАТИВНА КУЛЬТУРА» У НАУКОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Актуальність теми дослідження зумовлена тим, поняття «корпоративна культура» відносно нове і на сьогодні ще недостатньо висвітлене з наукової точки зору та не існує єдиного визначення цього терміну. Для того щоб розібратися з цим поняттям нам необхідно ознайомитися саме з поняттям «культура», так як воно є первинним у словосполученні «корпоративна культура».

Метою дослідження є уточнення сутності поняття корпоративна культура з урахуванням практичної спрямованості цього поняття. Питаннями визначення сутності поняття «корпоративна культура» займалися такі вчені, як: Т. Базаров, С. Мішон, П. Штерн, К. Шольц, А. Вільямс, П. Добсон, М. Уолтерс, Б. Карлофф, Р. Кричевський, Т. Соломанідіна, В. Співак, У. Оучі, А. Карпов, Н. Злобін, Б. Усманов, С. Шекшня, З. Румянцева, А. Максименко, В. Аніщенко, М. Артеменко, О. Красненко [1, с.2].

У сучасній науковій літературі існує більше сотні підходів до визначення поняття «культура». До найбільш розповсюджених належать такі: культура – це сукупність досягнень людства; це все багатство матеріальних і духовних цінностей; – це сукупність засвоєних форм поведінки. В українських джерелах термін «культура» трактується як сукупність матеріальних і духовних надбань людства [4].

Проаналізувавши поняття «культура» можна зробити висновок, що поняття «корпоративна культура» базується саме на визначенні терміну «культура».

У сучасній літературі міститься велика кількість визначень корпоративної культури, їх налічується більш ніж 50 трактувань. Як і багато інших термінів, цей термін не має єдиного тлумачення, але найбільш повне з них належить американському психологу Едгару Шейну. Він характеризує її як «сукупність основних положень, сформованих самостійно, засвоєних або розроблених певною групою в міру того, як вона навчається вирішувати проблеми адаптації до зовнішнього середовища та внутрішньої інтеграції – які виявилися достатньо ефективними, щоб вважатися цінними, а тому передаватися новим членам у ролі правильного способу сприйняття, мислення та ставлення до конкретних проблем». Появу концепції корпоративної культури в теорії управління відносять до початку 80-х років минулого століття, а саме поняття корпоративної культури було розроблено в США у 1980-ті роки ХХ ст., проте з цим згодні не усі науковці, деякі дотримуються думки, що термін виник ще у ХІХ ст. у військовій термінології [5].

В Україні питання корпоративної культури почали досліджувати у 1992 р. в своїх роботах соціологи, психологи, менеджери. Серед них можна назвати: А. Радугін і К. Радугін, О. Громов, Г. Дмитренко, Г. Колесніков, А. Єгоршин, В. Співак, О. Бабич, В. Колпаков, Г. Хаєт, Т. Василькова та ін. Зазначена

проблема стала наріжною у наукових розвідках зарубіжних дослідників: А. Кромбі, Х. Шварца, П. Добсона, С. Девиса, К. Голда, Н. О'Доннел-Тружилліо, М. Пакановського, Д. Елдріджа, А. Уільямса, В. Сате, М. Моргана, К. Шольца, Е. Шейна, Д. Дреннана, Е. Джакуса, Д. Коллинза, А. Порраса [7].

Формування понять «корпоративна культура» та «організаційна культура» відображає специфіку різних галузей наукового знання. Фахівці з менеджменту та економіки користуються більш звичним для них терміном «організаційна культура», який віддзеркалює специфіку організації та системи її комунікацій. Вивчення організаційної культури було започатковано теорією бюрократичного менеджменту М. Вебера. Фахівці в галузі соціології вдаються до терміну «корпоративна культура», який увібрав цінності організації, очікування працівників, традиції, норми та правила поведінки в організації [3].

Ще однією важливою відмінністю вживання зазначених термінів є більша зорієнтованість прибічників терміну «організаційна культура» на ділові стосунки в організації, між тим як дослідники корпоративної культури ураховують вплив міжособистісних відносин у колективі. Підґрунтям розвитку терміну «корпоративна культура» стали праці Е. Мейо (школа людських відносин), А. Файоля (школа класичного менеджменту, принципи управління організацією) [4]. Визначення корпоративної культури здійснюється в межах культурологічного підходу до аналізу діяльності організації як соціальної системи. Зокрема, дослідники дотримуються аксіологічної парадигми, згідно з якою підґрунтям корпоративної культури є система цінностей, поведінкові норми і правила, які підтримує більшість членів організації. Формування спільних цінностей в організації приводить до розвитку корпоративної поведінки її членів, яка відображає цінності, що ними підтримуються. Останнє є основою управління корпоративною культурою в будь-якій організації, в тому числі й у ВНЗ [5].

За існуючими визначеннями корпоративна культура – це:

- набір базових припущень, цінностей, пріоритетів і норм, які визначають трудову поведінку співробітників, забезпечують конструктивну взаємодію в колективі і сприяють успішному функціонуванню організації в зовнішньому контурі; комплекс цінностей, понять і переконань, які поділяють усі члени організації, а також поведінкових норм і артефактів, які створює організація по мірі подолання перешкод внутрішнього і зовнішнього характеру на шляху до успіху і процвітання;
- сукупність норм, цінностей, традицій, поглядів, які часто не підлягають формулюванню й апіорі приймаються й поділяються усіма членами колективу;
- система керівних переконань, принципів і технологій у діяльності підприємства;
- це набір найбільш важливих припущень, що приймаються членами організації і виражені в декларованих організацією цінностях, які задають людям орієнтири їх поведінки і дій [2, с.7].

Отже, основою корпоративної культури є система (сукупність) цінностей, переконання, норми і правила, що приймаються і поділяються більшістю співробітників, й яка не отримала нормативного закріплення в законодавстві та

базується на загальному культурному рівні суспільства, нормах моралі, діловій практиці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аніщенко В. О. Роль корпоративної культури у прийнятті управлінських рішень. *Актуальні проблеми економіки*. 2009. № 3. С. 64 – 7
2. Артеменко М.Г. Корпоративна культура: мотиви управлінської діяльності. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна*. № 917. Серія: Філософія. Філософські перипетії. 2010. С. 91-99.
3. Корпоративна культура : навчальний посібник / за заг. ред. Г. Л. Хата. К.: Центр навчальної літератури, 2003. 403 с.
4. Красненко О. В. Сутність корпоративної культури в системі освіти URL: http://www.vmurol.com.ua/upload/Naukovo_doslidna%20robota/Elektronni_vidannya/Act_problemi/2014/10.pdf (дата звернення: 23.02.2020).
5. Семикіна А. Корпоративна культура та її роль у розвитку трудового потенціалу. *Регіональні аспекти розвитку продуктивних сил України*. 2010. №15.
6. Смоленюк П. С. Корпоративна культура як основа розвитку організації. *Наука й економіка*. 2010. № 1. С.123-128.
7. Чернишова Т. О., Немченко Т. А. Деякі аспекти корпоративної культури організації. *Наукові праці КНТУ. Економічні науки*. 2010. вип. 17.

Жукова К. С.,

здобувачка вищої освіти,

Мариупольський державний університет

karina1533913@ukr.net

ДИТЯЧІ ГРОМАДСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНИ:

СПІВПРАЦЯ З НУШ

Вагому роль у прищепленні таких рис характеру як: національної гідності, активної громадянської позиції, відданості справі зміцнення нашої державності, християнських моральних засад молодого покоління можуть відіграти громадські організації. Такі форми об'єднання за інтересами виникли порівняно недавно і стали невід'ємною складовою демократичного розвиненого суспільства. Дитячі громадські організації функціонують на засадах добровільності. Діти реалізують свої, визначені низкою міжнародних і вітчизняних юридичних документів, права на свободу думки, совісті, освіту, релігійні переконання, свободу асоціацій і відпочинок [1].

Детальніше розглянемо сутність сучасного дитячого громадського руху. Дитячий громадський рух є суспільним явищем й нині представлений сукупністю дитячого громадського об'єднання різного спрямування. Вони є самостійними суб'єктами виховання й виступають компенсуючим чинником, створюючи можливості для цілеспрямованого виховання дітей. Виховна діяльність у ДГО спрямована на соціалізацію та персоналізацію особистості з урахуванням інтересів дітей, забезпечення їх прав на участь в ухваленні рішень і житті суспільства. Водночас як член суспільства, дитина вчиться підпорядковуватись вимогам соціального середовища [2, с.1].

Діти як соціально-демографічна група населення посідають особливе місце в соціальній структурі суспільства. Дітям, як віковій категорії, притаманне прагнення до самореалізації. ДГР як складник соціальної системи за усіх часів спрямовувався на збагачення соціальної практики підростаючого покоління відповідно до запитів держави і суспільства та водночас створення умов для задоволення потреб й інтересів самих дітей. Як зазначено в Національній стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016-2020 роки, «активне, впливове і розвинене громадянське суспільство є важливим елементом будь-якої демократичної держави та відіграє одну з ключових ролей у впровадженні нагальних суспільних змін і належного врядування». Участь у житті ДГО дозволяє дітям не тільки задовольняти їх інтереси та потреби, але й набувати і застосовувати у соціальній практиці знання і уміння, отримані в школі та інших навчальних закладах. Використання можливостей ДГР через участь у діяльності ДГО дає дитині змогу формувати необхідні компетенції в обраній сфері життєдіяльності, розвивати соціальну активність та ініціативність, формувати важливі особистісні та громадянські якості. ДГР в Україні за нинішніх умов потребує нового рівня суспільного осмислення та державної підтримки для забезпечення його функціонування й ефективного розвитку [2, с.5].

Вже сьогодні в школах України участь у керівництві закладом бере рада школи як державно-громадська форма управління. Це достатньо плідна і обопільна праця: з одного боку, школа вивчає та прагне виконати соціальне замовлення батьків (охорона життя та здоров'я дітей, індивідуальний підхід до навчання та виховання, надання повноцінних загальноосвітніх послуг); а з іншого, батьки надають посильну допомогу школі щодо організації навчальної та виховної роботи закладу, надання добровільних благодійних внесків на оновлення матеріально-технічної бази школи, залучають представників громадськості до спільного розв'язання загальноосвітніх проблем [3].

Тож державно-громадське управління у школі передбачає тісний взаємозв'язок, співпрацю і взаємодію адміністрації та громади. Залучення громадськості до прийняття управлінських рішень на різних рівнях впливає на визначення стратегії роботи нашого закладу, яка передбачає запровадження новітніх технологій креативної освіти та виховання відповідно до здібностей і нахилів учнів [3].

Після аналізу взаємодії роботи школи та громадськості можна дійти висновку, що створення ефективної системи співпраці сприяє розвитку креативної особистості дитини, формуванню у неї громадської свідомості та патріотизму, вмінню жити в гармонії з громадою, родиною та собою [3].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Любицький Т. Т.. Співпраця навчальних закладів і дитячих та молодіжних організацій. *Науково-методичний журнал для більшості категорій педагогічних працівників «Виховна робота в школі»*, 2016. №12. С. 145. URL: <http://journal.osnova.com.ua/archive/2/145/#> (дата звернення: 10.02.2020).
2. Проект Закону про Концепцію підтримки та сприяння розвитку дитячого громадського руху в Україні. 2016-2020 р. : від 27.10.2016 (10)

URL:<https://dodmc.dn.ua/images/stories/Projects/anonsi/konzcepzcii-2-11.pdf> (дата звернення: 10.02.2020).

3. Галітська О. В. Громадські організації та школа — демократія в дії. *Науково-методичний журнал для більшості категорій педагогічних працівників «Управління школою»*. 2015. № 18. С.462. URL: <http://journal.osnova.com.ua/archive/1/462/> (дата звернення: 10.02.2020).

Кулішова М. С.,

здобувачка вищої освіти,

Маріупольський державний університет

msk0674160072@gmail.com

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В УПРАВЛІННІ ЗАКЛАДАМИ ОСВІТИ

Складовою входження України до європейського та світового освітнього простору полягає у відкритості освітньої системи, розвитку педагогіки партнерства і співробітництва, реформування змісту середньої освіти, формування ключових компетентностей учнів, зміні структури закладів загальної середньої освіти, автономії закладу освіти [2].

Впровадження в практику інновацій у керуванні закладом освіти є важливим шляхом у підвищенні іміджу сучасного закладу загальної середньої освіти. Поступове оновлення й вдосконалення змісту, методів, засобів, технологій управління, яке, в результаті, позитивно вплине на якість педагогічного процесу – це складний і тривалий процес.

Мета нашого дослідження обґрунтувати впровадження новаторських технологій в управління сучасного закладу загальної середньої освіти, опис сутності ефективних технологій та сферу їх застосування, представлення екстрапольованих інноваційних технологій управління зі сфери бізнесу.

Питання управління закладом освіти перебуває в центрі уваги науки. Значимість інноваційних підходів, принципів, функцій та технологій управління закладами освіти розкриті І. М. Богдановою, Л. В. Бурковою, Л. І. Даниленко, І. М. Дичківською, О. Г. Козловою, О. М. Мармазою, В. Ф. Паламарчуком, І. П. Підласим, О. В. Поповою, Н. Р. Юсуфбековим та іншими. Питання, пов'язані зі створенням ефективної системи управління інноваційною діяльністю, залишаються завжди актуальними [3, с. 5].

Дослідниця Л. І. Даниленко зазначає, що «...інновація в освіті є не лише кінцевим продуктом застосування новизни в навчально-виховному й управлінському процесах з метою зміни (якісного покращення) суб'єкта та об'єктів управління, а й процедурою їх постійного оновлення» [1, с. 30-31].

З аналізу освітніх інновацій, які діють у сучасних освітніх закладах, визначено, що особистісно-орієнтоване навчання становить 26 %, розвиваюче – 10 %; рання соціалізація учнів – 14 %, національне виховання – 11,3 %, духовне виховання – 12,6 %, управління – 8 %. Найменший відсоток інновацій стосується управлінського процесу [6].

Освіта є галуззю економіки, тому в них є спільні риси. Отже, ефективні управлінські технології зі сфери економіки та бізнесу можуть успішно

застосовувати в закладах освіти. Готовність і професійна компетентність керівників закладів освіти потребує особливої уваги і влади, і громади, і самого керівника, і володіння ним найефективнішими технологіями управління [4].

До найбільш поширених технологій в управлінні сучасного закладу загальної середньої освіти слід віднести:

- технології управління – це комплекс методів, прийомів і засобів опрацювання управлінської інформації, що має на меті ухвалення та реалізацію управлінських рішень. Вона охоплює стратегію, тактику й техніку управління [3];

- інтерактивні технології – це засіб демократизації навчально-виховного процесу та реальна дія громадсько-державного управління. Їх використання передбачає, зокрема, застосування методик, що допомагають набутти інтелектуальних і соціальних навичок, демократичної поведінки, створення суб'єктно-суб'єктних стосунків, залучення до активної комунікативної взаємодії, встановлення атмосфери взаємоповаги, довіри та відповідальності;

- освітній маркетинг – це стратегічне й поточне формування потреб та стимулювання попиту на освітні послуги школи, пропонування замовникам не тих освітніх послуг, що вже є в навчальному закладі, а тих, які хочуть споживачі;

- технології стимулювання інноваційної діяльності;

- сучасні управлінські технології, які використовуються в інноваційному менеджменті, в бізнесі й промисловості. Застосування цих методів сприяє набуттю навичок швидко і якісно працювати з інформацією та приймати обґрунтовані управлінські рішення [6].

Управління закладом освіти має бути інноваційним, охоплювати різні види діяльності всієї управлінської команди та громади. Сучасні освітні та управлінські технології повинні бути ефективними за результатами та оптимальними в часі, витратах сил і засобів [7, с. 7].

Важливе значення в запровадженні інноваційних технологій управління в закладі освіти мають такі механізми управління:

- забезпечення умов для інноваційної управлінської діяльності;

- інтенсифікація інноваційних управлінських процесів через стимулювання ризику, підтримку ініціатив, створення атмосфери інноваційного середовища;

- забезпечення системності, організованості управлінських процесів;

- оптимізація інформаційного забезпечення [8].

Існує три умови, при яких інновації в сфері управління створюють довгострокові переваги:

- інновації базуються на нових принципах, що кидають виклик традиційному управлінню;

- інновації повинні бути системними, що включають великий спектр методів і процесів;

- інновації є частиною безперервного процесу нововведень, з часом приводить до вдосконалень [8].

Продуктивність таких механізмів залежить від здатності керівника та всього апарату управління цілеспрямовано використовувати організаційно-розпорядницькі, організаційно-педагогічні, соціально-психологічні, фінансово-господарчі та економічні методи. Тому важливим є майстерне володіння управлінськими функціями, інноваційними технологіями в управлінні, постійний розвиток у професійному та особистісному вимірі [5]. Керівник закладу освіти має мислити стратегічно, повинен мати власне бачення інноваційного розвитку ввіреного йому закладу освіти та вміти реалізовувати це бачення у своїй управлінській діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Даниленко Л.І. Управління інноваційною діяльністю в загальноосвітніх навчальних закладах: монографія. Київ.: Міленіум, 2004. 358 с.
2. Закон України «Про освіту». *Голос України*. 2017. № 2. С. 178-179
3. Мармаза О.І. Інноваційні підходи до управління навчальним закладом. Харків: Основа, 2004. 240 с.
4. Онаць О. М. Самореалізація інноваційного управлінського потенціалу керівника ЗНЗ. *Шлях освіти*. 2012. № 3. С. 24–29.
5. Онаць О. М. Взаємозв'язок стилю поведінки керівника і ефективності управління на громадсько-державних засадах. *Рідна школа*. 2012. № 8-9. С. 46–51.
6. Сучасні інноваційні технології управління. *Класна оцінка*: URL: <https://klasnaocinka.com.ua/uk/article/suchasni--innovatsiini--tekhnologiyi--upravlinnya.html>(дата звернення:04.02.2020).
7. Освітній менеджмент: навч. посіб./за ред. Л. Даниленко, Л. Карамушки. Київ: Шкільний світ, 2003. 400 с.
8. Яцура В.В., Жук О.П. Менеджмент: Навчальний посібник. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. С. 83-114.

Лисих В. Г.,
методист,

КЗ «Міський Центр науково-технічної творчості м. Маріуполь»
Vov4ikZest@gmail.com

УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДОМ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЯК НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

На даний час освітня система України перебуває у стані трансформації, одним із напрямів якої є побудова нової моделі керівника закладу освіти, моделі яка буде орієнтована на задоволення освітніх потреб суспільства. Крім того, інтеграція у європейський освітній простір та перехід на нові стандарти освіти актуалізували проблему управління закладом позашкільної освіти. Одним із напрямів вирішення є осмислення процесу управління, його структури та функцій.

Управління – важлива частина в системі роботи позашкільного закладу освіти, що покликана створити умови для формування особистості вихованця, яка була б всебічно розвинена та спрямована на основі власної активності.

На початку ХХ століття теорія управління тільки розглядала та описувала існуючі практики, не розкриваючи суті явища. Як правило, сучасні концепції управління та окремі дослідження питань управління не сприймалися, через те, що мали базувалися на застарілих моделях управління та мали обмежені можливості. Саме через це, з'являється необхідність у розробці теоретичних основ управління закладом позашкільної освіти. Зокрема, необхідно обґрунтувати та практично застосувати нову систему управління закладом, яка б орієнтувалася на сучасні соціальні вимоги.

Позашкільна освіта є складовою системи безперервної освіти, визначеної Конституцією України, Законом «Про позашкільну освіту в Україні», Законом України «Про освіту», концепцією позашкільної освіти і виховання, і спрямована на розвиток обдарувань та здібностей вихованців, задоволення їх інтересів і потреб, та допомогі у професійному визначенні [1].

Основна мета позашкільної освіти полягає в створенні всебічно розвиненої особистості шляхом навчання та виховання, які опираються на загальнолюдські цінності та принципи науковості, інтегративності, системності, на засадах терпимості, громадянської свідомості, демократії, повазі до різних націй і народів та в інтересах родини, держави та суспільства в цілому.

Між тим, у документах, які перераховувались вище, акцентується увага на ролі гуманітарного фактору в розвиненні суспільства та визначається пріоритетом становлення особистості, у якої сформована соціальна компетентність, вироблена своя громадянська позиція, яка здатна створювати власне життя.

Можливість реалізації мети та завдання, на які націлена позашкільна освіта, багато в чому залежить від ініціативності та професіоналізму менеджерів освіти. Одна з важливих функцій керівника позашкільного закладу – ефективно управління закладом. Від менеджера освіти закладу залежить наскільки всі учасники навчально-виховного процесу будуть зацікавлені в реалізації місій закладу, наскільки виконавці будуть вмотивовані. Сьогодні, для ефективної освіти вихованців, необхідно шукати нові форми і методи організації навчально-виховного процесу, розробляти та запроваджувати освітні інновації, які стосуються змісту, структури, засобів, технологій навчання та виховання [2].

Проблемою управління закладом освіти зацікавлені багато дослідників. Аспекти управлінської діяльності розглядали А. М. Алексюк, Ю. К. Бабанський, В. І. Бондар, Є. С. Березняк, Л. І. Даниленко, Г. А. Дмитренко, Г. В. Єльнікова, А. Й. Капська, Ю. А. Конаржевський, О. І. Мармаза, В. В. Олійник, М. М. Поташник, Г. М. Тимошко, К. М. Ушаков та Т. І. Шамова.

Крім того, сучасним процесом управління освітнім закладом в Україні розглядали Т. О. Дем'янюк, О. П. Селивестрова, Р. В. Кнушевицькая. Процес управління закладом є структурованим, до його складу входять ряд функцій. Крім того, цей процес здійснюється відповідно до загальних управлінських функцій: аналізу, плануванню, організації, контролю та регулюванню [3].

Для того, щоб якісно організувати освітній процес необхідно сформувати організаційну культуру, що характеризується співпрацею, орієнтованою на досягнення мети. Позашкільна організація є специфічною системою відносин,

якої навчаються, адаптують та використовують всі учасники навчального процесу. Саме тому, успішний керівник закладу позашкільної освіти має сприяти формуванню власної системи відносин, яка повинна включати реакцію на зовнішню та внутрішню ситуацію і допомагати обрати оптимальний напрям розвитку позашкільного закладу [4].

Освітня реформа України зумовила переосмислення ролі менеджера закладу освіти. Керівник, який гуртує однодумців, який зацікавлений в успіхах підлеглих, здатен створювати атмосферу для творчої та плідної роботи в позашкільному закладі. Саме такий творчий підхід є основою для формування та всебічного розвитку особистості учня [5]. У наш час пошук ефективного способу формування моделі управління закладом освіти є особливо актуальною проблемою, результатом вирішення якої буде рівень сформованості управлінських якостей всього педагогічного колективу.

Аналіз науково-методологічної літератури показав, що одним із основних завдань реформи освітнього процесу в Україні є реалізація напрямку державної політики в управлінні освітніми процесами в контексті побудови громадянського суспільства та становленню відповідностей між запитами громадян та наданні освітніх послуг, в тому числі і з боку закладів позашкільної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про позашкільну освіту». К., 2010. 57 с.
2. Кузнецов А. М. Науково-спрямовуюча діяльність керівника позашкільного закладу. *Педагогічний вісник*. Кіровоград, 2011. № 1. С. 118–120.
3. Ковшар А. П. Модель державно-громадського управління навчально-виховним комплексом [про заклади позашкіль. освіти]. *Джерело педагогічної майстерності*. 2011. Вип. 1. С. 100-104.
4. Ковганич Г. Сучасний керівник творчого об'єднання: педагогічний барометр. *Позашкілля*. 2010. Листоп. (№ 11). С. 11-13.
5. Свирська Т. І. Сучасна стратегія розвитку позашкільної освіти як інституту соціального виховання. *Позашкілля*. № 10. 2011. С. 4-6.

Мітін А. О.,

викладач спеціальних дисциплін,
Маріупольський коледж ДВНЗ «ПДТУ»
mitinanton1980@gmail.com

ЦИФРОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО МЕНЕДЖЕРА ОСВІТИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Сучасні тенденції розвитку сфери освіти дають можливість стверджувати, що у найближчому майбутньому практична діяльність менеджера освіти зазнає суттєвих трансформацій – починаючи від способу реалізації функцій управління закладом освіти і закінчуючи самими функціями, які зміняться змістовно або й взагалі відійдуть у минуле. Очевидним є те, що розвиток інформаційних технологій, яким характеризується сучасне суспільство, змінює підходи до управління сучасним закладом освіти.

При чому, важливо, що «діджіталізація», як тренд останніх років в управлінні закладом освіти проявляється не тільки через впровадження певного

програмного забезпечення та автоматизацію систем управління, вона формує принципово нове мислення, нові підходи до взаємодії з учасниками освітнього процесу; до прийняття управлінських рішень у сфері управління закладом освіти.

Сьогодні, у час цифрової революції, цінується гнучкість та адаптивність, знання, готовність використовувати інформаційно-комунікаційні та цифрові технології у менеджерській діяльності та бути відкритим до інновацій. У законі України «Про освіту» визначено наступне трактування дефініції «компетентність». Компетентність – динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність [1].

Згідно Нової української школи [2], інформаційно-цифрова компетентність передбачає впевнене, а водночас критичне застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) для створення, пошуку, обробки, обміну інформацією на роботі. Інформаційна й медіа-грамотність, основи програмування, алгоритмічне мислення, робота з базами даних, навички безпеки в Інтернеті та кібербезпеці. Розуміння етики роботи з інформацією (авторське право, інтелектуальна власність тощо). Виходячи з Європейської рамки цифрової компетентності [3], цифрова компетентність – це впевнене, критичне й відповідальне використання та взаємодія з цифровими технологіями для навчання, професійної діяльності (роботи) та участі у житті суспільства. Основні когнітивні поняття цифрової компетентності у баченні європейських експертів, це – запам'ятовування, розуміння, застосовування, оцінювання та створення. Цифрові ресурси, згідно рамки, це – ресурси, необхідні для ефективного і відповідального використання та створення контенту.

Також у рамці подано відповідні дескриптори та назви компетентностей (що стосуються кожної сфери); рівні грамотності (за кожною компетентністю); приклади знань, навичок та ставлення (застосовані до кожної з компетентностей). Слід зазначити, що дана модель спрямована на виконання стратегії «Європа 2020», яка визначає ключову роль, що відіграють інформаційно-комунікаційні технології для підтримки громадян Європи, підвищення довіри до ІКТ та конкурентоспроможності.

Зважаючи на те, що ми живемо в інформаційному суспільстві, сучасний менеджер освіти має вміти опрацьовувати великі об'єми інформації: нормативно-правові документи, фінансові-економічні звіти, облік навчального навантаження тощо; володіти навичками презентації інформації: створювати наукові, інформаційні, рекламні проекти тощо; бути комунікабельним: проводити вебінари, веб-конференції, он-лайн наради; вміти створювати цифровий контент: звіти, віртуальні кімнати, інформаційні сайти тощо; забезпечувати цифрову та інформаційну безпеку закладу освіти.

Не менш важливу роль для сучасного менеджера освіти відіграє професійна залученість, спрямована на використання професійного середовища, тобто використання менеджером цифрових технологій у професійній взаємодії з

колегами, учнями, батьками та іншими зацікавленими особами, а також на розвиток установи.

Виходячи з того, що було попередньо зазначено, можемо дійти наступних висновків, що для вирішення управлінських функцій сучасним менеджером закладу освіти, він має вміло застосовувати цифрові технології в освітньому процесі, впроваджувати цифровизацію управління освітнього процесу, удосконалювати інформаційно цифрову інфраструктуру освітньої діяльності, сприяти постійній підготовці (перепідготовці) педагогічних кадрів, щодо використання цифрових технологій в освіті, розвивати цифрову компетентність у всіх учасників освітнього процесу (батьків, здобувачів освіти, обслуговуючого персоналу, тощо). Тому ми вважаємо, що розвиток цифрової компетентності сучасного менеджера освіти це є одним з основних якісних показників його підготовки у вищих освітніх закладах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про освіту. Закон України. URL: https://www.pedrada.com.ua/files/articles/1484/Zakon_Pro_osvitu_2019_Pedrada.pdf (дата звернення: 07.02.2020 р.).
2. Нова українська школа. URL: <https://nus.org.ua/> (дата звернення: 07.02.2020 р.).
3. European Digital Competence Framework for Citizens (DigComp). URL: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1315&langId=en> (дата звернення: 07.02.2020 р.).

Погомій М. П.,

здобувачка вищої освіти,

Мариупольський державний університет

cheshirskiy.kot111@gmail.com

КОДЕКС БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НУШ: ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ, СВОБОД ТА ІНТЕРЕСІВ УЧНІВ

Ми усі є свідками активізації таких негативних явищ серед учнівської молоді, як насильство, кібертретирування, булінг тощо, що не може не викликати стурбованості й посиленої уваги широких кіл громадськості, освітян, батьків у більшості країн світу. Цілком логічно, що виникає необхідність захистити, убезпечити, попередити наслідки впливу на особистість несприятливих факторів і чинників. Особливо це актуально для освітнього закладу, адже будь-яке соціальне середовище, зокрема й освітнє, впливає на перебіг у ньому життєдіяльності людини, оскільки складається із сукупності матеріальних ресурсів, психологічних факторів, міжособистісних відносин [2, с. 4].

Нині функціонування освітніх закладів регулюється значною кількістю нормативних документів державного, обласного та районного рівнів, які охоплюють різні сфери їх діяльності: навчальну, виховну, методичну, адміністративну, фінансову, господарську тощо. Кожен з них, у свою чергу, покликаний максимально допомогти педагогічним працівникам сумлінно виконувати свої професійні обов'язки, учням у комфортних умовах оволодівати

важливими для майбутнього життя знаннями, а батькам бути активними учасниками навчально-виховного процесу [1, с. 1].

Специфіка місцевості, де розташований навчальний заклад, контингент учнів, матеріально-технічна складова закладу роблять освітнє середовище кожної школи особливим, з неповторним освітнім дизайном, який потребує індивідуальних підходів і практичних рішень. Відповідно, і в питаннях реагування на специфічні ризики та загрози під час навчально-виховного процесу будуть присутні відмінності, які не завжди прописані в існуючих нормативних документах [2, с. 5].

Тому одним з варіантів компенсувати прогалини, які зустрічаються в системі захисту та безпеки особистості у навчальному закладі, є створення та запровадження КБОС. Сьогодні існує позитивний зарубіжний досвід створення у навчальних закладах подібних внутрішніх документів, у яких прописані правила закладу в сфері популяризації безпечного освітнього середовища [2, с. 5].

Кодекс безпечного освітнього середовища (КБОС) – це документ закладу освіти, який повинен регулювати всі напрями діяльності закладу щодо порушень прав особистості на безпеку, а також питання її підтримки та втручання в ситуації, коли може виникати загроза її життю, здоров'ю та благополуччю. У ньому мають бути прописані конкретні дії, що стосуються, насамперед, захисту дітей від різного роду загроз, ризиків під час перебування в навчальному закладі, а також чіткі рекомендації щодо забезпечення учням і вчителям комфортних умов життєдіяльності. КБОС передбачає визначення критеріїв фізичної, психологічної, соціальної, інформаційної безпеки учнів, відповідно до яких розробляються конкретні дії, чітко визначаються заходи, процедури, які допоможуть учасникам освітнього процесу у випадках виявлення ризиків і загроз [2, с. 6].

Реалізація КБОС стає можливою за умови проведення спеціального навчання (воно може бути внутрішнім, зовнішнім або через мережу Інтернет) для усіх учасників освітнього процесу навчального закладу. Зокрема, для учителів і батьків навчання, яке передбачає набуття знань і навичок, необхідних для створення та підтримки безпечних умов, нейтралізації тих ризиків і загроз, які можуть виникнути під час освітнього процесу. Отже, розпочинаючи таке навчання, варто окреслити коло питань, які будуть порушуватись у навчальних програмах з розробки документа закладу [1, с. 5].

Підготовка до розробки КБОС не повинна оминати і навчання школярів. Так, у навчанні школярів варто передбачити теми, спрямовані на розвиток навичок уникнення потенційних небезпек, з якими вони можуть зустрітись як у реальному житті, так і в мережі Інтернет, а також на розвиток навичок подолання труднощів у своєму житті [2, с. 7].

Таким чином, розробляються положення КБОС усіма учасниками освітнього процесу (учнями, учителями, батьками), із врахуванням потреб кожної групи, а отже, і виконуватися теж повинні усіма. Проте слід зауважити, що жодна школа не може запровадити одночасно всі правила, тому дуже важливо розробити план із зазначенням пріоритетів і строків виконання. План

має бути реалістичним і пристосованим до особливостей кожної окремої школи. Якщо ж усі визначені у КБОС вимоги виконуватимуться, тоді навчальний заклад стане безпечним місцем, де будь-яка ризикована, небезпечна ситуація швидко виявляється та вживаються необхідні заходи для захисту особистості від фізичних, психологічних і соціальних ризиків та загроз [2, с. 7].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. План заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу. Методичні матеріали. URL: <https://www.g6.ks.ua/page/plan-zahodiv-spryamovanyh-na-zapobigannya-ta-protydiyu-bulingu> (дата звернення 01.02.2020).
- 2 Цюман Т. П., Бойчук Н. І. Кодекс безпечного освітнього середовища: метод. посіб. Київ: 2018. 56 с.

Ровенська Ю. В.,

здобувачка вищої освіти,

Мариупольський державний університет

yu.rovenskaya@gmail.com

СУЧАСНА РОБОТА КЛАСНОГО КЕРІВНИКА

Становлення незалежної української держави, кардинальні політичні, соціальні й економічні перетворення потребують і нового переосмислення виховання підростаючого покоління. У сучасному закладі загальної середньої освіти педагог виконує дві соціальні ролі: учителя-предметника і вихователя-наставника (класного керівника). Учитель розвиває в дитині переважно інтелектуальну сферу, тобто озброює теоретичними знаннями, вміннями, навичками, а вихователь створює умови для гармонійного різнобічного фізичного, духовного, національного, розумового та емоційного розвитку учнів.

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить про те, що над проблемою організації роботи класного керівника працювали провідні науковці: сучасні підходи до професійно-педагогічної підготовки вчителя та підвищення його кваліфікації розглядали Л. І. Дудіна, А. М. Єрмола, І. В. Жуковський, Н. І. Клокар, Н. Г. Комаренко, Ю. І. Мальований, В. І. Маслов, Л. М. Мітіна, І. Г. Осадчий, О. Є. Остапчук, В. І. Пуцов, Н. Г. Протасова, В. В. Сгадова, В. А. Семіченко, О. Л. Сидоренко; зміст і структуру сучасного виховного процесу, особливостей діяльності класного керівника досліджували І. Д. Бех, О. С. Газман, О. А. Дубасенюк, В. О. Киричук, Т. І. Сущенко; наукові розробки з проблеми професійної та психолого-педагогічної компетентності вчителя вивчали Ю. С. Алферов, В. Ю. Кричевський, М. І. Лук'янова, А. К. Маркова, В. А. Семіченко, Г. С. Сухобська, Г. В. Федоров; теоретичним основам професіографії приділяли увагу А. О. Абдулліна, Ю. С. Алферов, В. В. Єрасов, О. М. Пехота, В. О. Сластьонін, Є. Е. Смірнова; дослідження, що розкривають теоретико-методологічні основи, принципи, механізм програмно-цільового управління займалися Г. А. Дмитренко, Г. В. Єльнікова, М. М. Мартиненко, В. І. Маслов, Б. З. Мільнер, В. В. Олійник; наукові розробки з проблеми організаційного моделювання та проектування динамічних організаційних структур теоретично обґрунтовували у наукових працях Ю. П. Васильєв, Б. М. Герасимов, В. І. Глуцький, В. С. Пікельна, О. О. Рабчун.

Класний керівник – це вчитель, який поряд з викладанням того чи іншого предмета здійснює загальну роботу з об'єднання зусиль учителів, що працюють у тому чи іншому класі, координації їх вимог для досягнення найкращих результатів у виховній і навчальній роботі з учнями класу [1, с.165].

Діяльність класного керівника є одним із вирішальних елементів виховного процесу, найважливішою ланкою у виховній системі закладу освіти, основним механізмом організації індивідуального підходу до вихованців. Його основне призначення – максимальний розвиток кожної дитини, збереження її неповторності, розкриття її потенційних талантів і створення умов для духовного, розумового й фізичного вдосконалення.

У роботі класних керівників є досить багато проблемних моментів. Це пов'язано, насамперед, з низьким рівнем готовності учителів до виконання функцій класного керівника, невмінням вивчати рівень вихованості учнів класу, добирати ефективні форми і методи індивідуальної та групової роботи, недооцінюванням ролі батьків у вихованні учнів.

Усе це потребує спеціальних знань, умінь та навичок щодо організації функціонування класного колективу. Практичні потреби формування спеціалістів-учителів нового покоління вимагають від них поглибленої підготовки у різних галузях наукової та практичної психології, педагогіки і, насамперед, у галузі методики виховної роботи класного керівника [2, с. 4].

Робота класних керівників сучасних закладів загальної середньої освіти спрямована на формування позитивних рис та якостей, які в подальшому житті допоможуть самореалізуватися особистості учня.

Отже, класному керівнику сучасного закладу загальної середньої освіти необхідно докладати зусиль для вироблення демократичного (колегіального) стилю керівництва, у роботі з учнями вірно визначити пріоритетні напрями роботи, ширше використовувати метод переконання, метод прикладу, бути взірцем для вихованців, виявляти якнайбільш вимоги та поваги до учнів, працювати над самовдосконаленням.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гончаренко С. Український педагогічний словник. К.: Либідь, 2001. 376 с.
2. Кірдан О.Л. Дослідження педагогічних аспектів діяльності класного керівника. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/psuh_pedagog_probl_silsk_shkolu/8/visnuk_23.pdf (дата звернення: 14.02.2020).

Цехмістер О. М.,

здобувачка вищої освіти,

Маріупольський державний університет

tsekhmister88@gmail.com

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ МОНІТОРИНГУ ОСВІТНІХ ДОСЯГНЕНЬ У ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Згідно із «Національною стратегією розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» нині однією з актуальних проблем розвитку освіти в Україні є

недосконалість системи національного моніторингу та оцінювання якості освіти. Одним із стратегічних напрямів державної політики у сфері освіти має стати «забезпечення проведення національного моніторингу системи освіти», а одним із перспективних напрямів забезпечення національного моніторингу – «участь України у міжнародних порівняльних дослідженнях якості освіти (TIMSS, PISA тощо)» [6].

Т. Лукіна під моніторингом якості загальної середньої освіти розуміє систему збирання, обробки, зберігання й розповсюдження інформації про стан загальної середньої освіти, прогнозування на підставі об'єктивних даних динаміки й основних тенденцій її розвитку та розроблення науково-обґрунтованих рекомендацій для прийняття управлінських рішень щодо підвищення якості та ефективності функціонування освітньої галузі [7].

На думку Т. Антонюк, за допомогою освітнього моніторингу робляться спроби відповісти на питання про ефективність тієї або іншої технології навчання, виділити чинники, що впливають на якість навчання, знайти приклади зв'язку кваліфікації викладача і результатів викладання, отримати об'єктивний зріз стану освітньої системи, підвести основу визначення її місця у рейтингу, слугувати розробці освітньої політики, давати матеріал для аналізу стану системи освіти у порівнянні з іншими країнами, узгодити параметри освітньої політики із світовими тенденціями [1]. Слід визнати, що в Україні є розуміння важливості моніторингу, про що свідчить динамічний розвиток останнього особливо у системі середньої освіти.

Виокремлюють наступні принципи моніторингу: детермінованість – врахування потреби людини, визначення реальної соціальної мети; цілеспрямованість і критеріальність – встановлення мети з подальшим прогнозуванням, програмуванням; створенням моделі бажаного результату (наприклад, факторно-критеріальна модель моніторингу); адаптивність – встановлення ієрархічної узгодженості загальних і цільових функцій моніторингу; розподіл компетенції та ієрархічної узгодженості загальних і цільових функцій – детальний розподіл функцій моніторингу; професіоналізму – компетентність суб'єктів моніторингу; науковість – вивчення методологічної основи моніторингу; принцип відкритості – вільний обмін інформацією із зовнішнім і внутрішнім середовищем для потокового коригування своїх цільових функцій [5].

Аналіз наукових праць та практичні роботи доводять, що для успішного впровадження моніторингу в закладі освіти необхідно: створити ціннісно-мотиваційне поле для реалізації ідеї моніторингу якості освіти; відпрацювати технологію моніторингу якості освіти на рівні навчального закладу; впровадити основні блоки інформаційного забезпечення моніторингу якості освіти; відпрацювати процедуру одержання діагностичної інформації про результати навченості, стану здоров'я учнів, професіоналізму педагогічних кадрів, щорічно збирати й аналізувати відомості про стан якості основних видів діяльності й результати роботи як у цілому по школі, так і по окремих методичних об'єднаннях, класах; здійснювати аналіз результатів впливу інноваційних процесів, що відбуваються в школі, на якість освіти; створити банк даних за

результатами моніторингових досліджень якості освіти; спостерігати за особистісними досягненнями педагогічних працівників і учнів та впливати на їх зростання [3].

Як наголошується у методичних рекомендаціях щодо проведення моніторингових досліджень, моніторинг стимулює позитивні перетворення та вмотивовує учасників навчально-виховного процесу до якісних змін. Внаслідок цього відбувається: коригування та координація діяльності всіх учасників процесу; удосконалення всіх планів школи щодо організації і здійснення навчального процесу з метою підвищення його якості; підвищення рівня вдосконалення, самовдосконалення й самоорганізації учасників освітнього процесу; удосконалення взаємовпливу та взаєморозуміння на рівнях: батьки – учень – учитель – адміністрація; адміністрація – учитель – учень; динамічний розвиток мотивації учасників навчально-виховного процесу до підвищення якості знань тощо [4].

Маючи результати аналізу моніторингового дослідження, можна приймати управлінські рішення щодо підвищення якості освіти в школі. Моніторинг та оцінювання будуть настільки ефективними, наскільки вдало поставлено мету, коректно задано стандарти й норми, яких необхідно дотримуватися при його проведенні. Моніторинг дає змогу виявляти фактори, які впливають на хід і результати освітніх реформ, порівнювати результати функціонування закладів освіти та освітніх систем для визначення найбільш ефективних моделей організації, оптимальних шляхів їх розвитку. На шляху автоматизації управлінської діяльності суттєвою проблемою є необхідність правильних підходів до оцінки результатів роботи навчальних закладів різних типів, ступенів навчання, профільної спрямованості. Від правильного добору методик проведення моніторингових досліджень і принципів числового виміру залежить ефективність та якість запроваджених моніторингових процедур [7].

Таким чином, в Україні є необхідність впровадження ефективної системи моніторингу якості освіти, яка б забезпечувала управлінців об'єктивною інформацією про стан функціонування освітньої системи. Така інформація повинна бути базою для прийняття рішень, що визначають стратегію, сутність та основні напрями розвитку закладів освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонюк Т.В. Якість освітніх послуг як головна умова конкурентоспроможності української системи вищої освіти. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2010. № 14. С. 33-36.
2. Дем'яненко О.О., Ревуцька Н.М. Організація моніторингу якості освітньої діяльності у загальноосвітньому навчальному закладі: навчально-методичний посібник. Біла Церква: КОІПОПК. 2009. 72 с.
3. Кучик А.О. Моніторингові дослідження як засіб підвищення професійної компетенції педагогічної праці і результатів навчання учнів. Костопіль, 2017. 62 с.
4. Методичні рекомендації щодо проведення моніторингових досліджень. За заг. ред. С. Є. Вольянської. Харків, 2011. 126 с.
5. Моніторинг якості освіти: світові досягнення та українські перспективи.

За заг. ред. О. І. Локшиної. Київ: К.І.С., 2004. 128 с.

6. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. Указ Президента України від 25 червня 2013 року № 344/2013. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/344/2013> (дата звернення: 12.02.2020).

7. Організаційно-методичне забезпечення моніторингових досліджень якості загальної середньої освіти : монографія. За ред. О. І. Ляшенка. Київ: Пед. думка, 2011. 160 с.

Шиман О. В.,

директор,

Волноваська загальноосвітня школа I-III ступенів

elenashiman@ukr.net

ВИМОГИ ДО ОСОБИСТОСТІ КЕРІВНИКА НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Прагнення України інтегруватися в єдиний європейський освітній простір актуалізувало необхідність модернізації вітчизняної освіти й приведення її у відповідність до європейських освітніх стандартів з урахуванням національних особливостей. Цьому сприяє реалізація в Україні широкомасштабної освітньої реформи й упровадження Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» [3].

У зазначеному документі окреслено нові підходи не лише до структури, змісту й термінів навчання, але й до управління школою. Проголошена у Концепції автономія закладів освіти, їх широка співпраця з громадськістю та стейкхолдерами, делегування адміністративних та навчально-методичних повноважень на рівень закладу освіти обумовлює підвищення вимог до керівника, його професіоналізму й фахової підготовки.

У наукових працях сучасних дослідників (Л. Батченко, Л. Ващенко, Л. Карашук, В. Крижка, С. Крисюк, Т. Сорочан, Н. Коломінський та ін.) розкрито сутність професійної діяльності керівника закладу освіти, визначено вимоги до його особистості. Науковці акцентують на тому, що формування особистісних якостей керівника закладу освіти пов'язане насамперед з розвитком ініціативності, надійності, впевненості у судженнях, здатністю до творчості, гнучкістю, швидкістю мислення, мужністю, впевненістю у собі, соціальною відповідальністю, усвідомленням етичних і моральних стандартів і готовністю їх дотримуватися, прагненням після завершення чергового етапу діяльності не зупинятися на досягнутому [1, с. 50-51].

На жаль, професійна компетентність керівника закладу загальної середньої освіти розуміється багатьма керівниками-практиками традиційно як сукупність наступних:

- знання, необхідні знання для педагогічної спеціальності або посади;
- уміння і навички, які потрібні для успішного виконання функціонально-посадових обов'язків;
- професійні, ділові та особистісно-значущі якості, що сприяють якнайповнішій реалізації власних сил, здібностей і можливостей у процесі виконання функціонально-посадових обов'язків;

– загальна культура, необхідна для формування гуманістичного світогляду, визнання духовно-ціннісних орієнтирів, моральних і етичних принципів особистості;

– мотивація професійної діяльності.

Однак сьогодні недостатньо усталених підходів до розуміння управлінської компетентності керівника закладу освіти, оскільки змінюються його функції та призначення.

Директор Нової української школи – фахівець зі стійкою життєвою позицією, який має знати нові стандарти і програми, їхні відмінності від попередніх. Але, поняття його професійної компетентності за умов реалізації основних положень Концепції Нової української школи набуває більш глибокого змісту. Окрім знань про нормативно-правові акти, що є основою діяльності закладу освіти, директор має бути компетентним у таких напрямках:

– особистісні компетентності XXI ст. (здатність до лідерства та фасилітації);

– забезпечення діяльності на засадах педагогіки партнерства та дитиноцентризму;

– здатність до забезпечення індивідуальної освітньої траєкторії кожної дитини;

– здатність до супервізії (супровід, наставництво, консультування);

– здатність до ефективної роботи з кадрами;

– громадянська компетентність [4].

Отже, сьогодні слід говорити не лише про оновлення розуміння ролі та значення керівника закладу освіти, здатного реалізувати стратегічні завдання Нової української школи, але про новий зміст його професійної компетентності.

Загальна характеристика особистості керівника Нової української школи представлена комплексом наступних рис:

1. Психологічних (прагнення до лідерства, здатність до керівництва; сильні волевільні якості; готовність до розумного ризику; прагнення успіху, честолобство; здатність брати на себе відповідальність в екстремальних ситуаціях; самодостатність особистості; комбінаторно-прогностичний тип мислення (варіативність, темп, гнучкість, інтуїтивність, логічність, прогнозування); уміння протистояти стресу; адаптивність, тобто швидка пристосовуваність до нових умов).

2. Інтелектуальних (прагнення до постійного самовдосконалення; схильність до сприйняття нових ідей та досягнень, здатність відрізнити їх від ілюзорних; панорамність мислення, професійна предметність (знання деталей та тонкощів управління); мистецтво швидко опрацьовувати, ранжувати інформацію і на цій основі приймати рішення; здатність до самоаналізу; уміння розуміти, приймати та використовувати з користю для справи думки, протилежні власним).

3. Професійних (уміння ефективно використовувати кращі досягнення науково-технічного прогресу, інформаційних технологій; глибокі знання особливостей функціонування ринкової економіки; здатність віднаходити

резерви; уміння заохочувати працівників до діяльності, справедливо критикувати; володіння мистецтвом приймати нестандартні управлінські рішення за тих умов, коли альтернативні варіанти дій, інформація та цілі нечіткі або сумнівні; уміння ефективно та раціонально розподіляти завдання і відводити на них оптимальний час; діловитість, постійний вияв ініціативи, підприємливість).

4. Соціальних (уміння враховувати політичні й економічні наслідки рішень; схильність керуватися принципами соціальної справедливості; уміння встановлювати та підтримувати систему стосунків; тактовність та ввічливість, переважання демократичності в стосунках із людьми; уміння залишатися цілим між «молотом» і «ковадлом» (тиском згори та опором знизу); уміння брати на себе відповідальність; беззастережне виконання правил, які схвалені організацією; уміння заохочувати персонал до відвертості й групових дискусій тощо [2, с.74].

Отже, управлінська компетентність керівника Нової української школи є складним структурним утворенням, що містить у собі велику кількість компонентів, необхідність яких обумовлена новими функціями школи. З урахуванням сучасних наукових надбань управлінська компетентність керівника закладу загальної середньої освіти розуміється як інтегральна здібність особистості будувати свій поступальний професійний розвиток з постійним ускладненням завдань і зростанням рівня досягнень.

Директор школи має володіти навичками нового мислення, пов'язаного із проникненням теорії наукового менеджменту в управлінську діяльність. Директор школи сьогодні – це не просто посада, а й велике педагогічне мистецтво.

Діяльність керівника будь-якого колективу складна та відповідальна, особливо коли йде мова про керівника педагогічного колективу школи. Він поєднує у собі функції лідера педагогічного колективу, наставника – для педагогів, фасилітатора – для громадськості, модератора – для стейкхолдерів. Це вимагає не тільки всебічних теоретичних знань та педагогічних умінь, досконалого володіння наукою управління, високого рівня управлінської (професійної) компетентності, а й високого рівня сформованості управлінської культури керівника в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Жигірь В. Вимоги до професійної підготовки сучасного менеджера освіти. *Молодь і ринок*. 2011. № 3. С. 50-51.
2. Задорожна-Княгницька Л. В. Деонтологічна підготовка керівників навчальних закладів на другому рівні вищої освіти: монографія. Зароріжжя: Вид-во «Просвіта», 2017. 366 с.
3. Нові вимоги до компетентностей керівників шкіл в Україні: посіб. для слухачів закладів післядипломної педагогічної освіти, керівників закладів загальної середньої освіти, здобувачів вищої освіти за спеціалізаціями «Управління навчальним закладом» та «Управління проектами»/ О. М. Отич, Л. К. Задорожна, З. В. Рябова, Л. М. Оліфіра та ін.; за заг. ред. О. М. Отич,

Л. К. О. де Фонтана; НАПН України, УВУПО, ДВНЗ «Ун-т менедж. освіти», КВЗО «Одес. акад. неперв. освіти», КультурКонтакт Австрія. К., 2018. 74 с.

4. Швадчак Н. Для керівників НУШ розробили програму підвищення кваліфікації: чого навчатимуть. URL: <http://nus.org.ua/articles/dlya-kerivnykivnush-rozrobyly-programu-pidvyshhennya-kvalifikatsiyichogo-navchatymut/> (дата звернення: 11.02.2020).

СЕКЦІЯ III ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Кляйн В.,

доктор габілітований, доцент,
директор Інституту Юрая Палеша
в Левочі, Педагогічний факультет,
Католицький університет в Ружомберку,
05401, Левоча, Словацька республіка.
vladimirklein27@gmail.com

Рожнова Т. Є.,

к. пед. наук, доцент кафедри педагогіки,
адміністрування і соціальної роботи,
директор науково-методичного центру
ліцензування та акредитації
ДЗВО «Університет менеджменту освіти»
НАПН України, м. Київ,
Rognova_TE65@ukr.net

УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДАМИ ОСВІТИ З ІНКЛЮЗИВНИМ НАВЧАННЯМ В УМОВАХ НУШ

Актуальність теми дослідження зумовлена тим, що в урядових нормативно-правових документах (Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI ст.), Національна доктрина розвитку освіти, Концепція педагогічної освіти, Закони України «Про загальну середню освіту», «Про вищу освіту») віднайшли своє відображення ефективні заходи та програми державної підтримки дітей з особливими потребами. Зокрема, у Законі України «Про загальну середню освіту» у ст. 16.1 Інклюзивне навчання, акцентовано увагу на тому, що відповідно до індивідуальних особливостей освітньої діяльності для кожного учня з особливими освітніми потребами складається індивідуальна програма розвитку дитини - документ, що забезпечує індивідуалізацію навчання, визначає перелік необхідних психолого-педагогічних, корекційних потреб/послуг для розвитку дитини та розробляється групою фахівців з обов'язковим залученням батьків дитини з метою визначення конкретних навчальних стратегій і підходів до навчання [1].

Враховуючи ключову реформу Міністерства освіти і науки щодо впровадження НУШ, слід звернути увагу на зміни щодо управління закладами освіти з інклюзивним навчанням в умовах НУШ. Головна мета керівника закладу освіти з інклюзивним навчанням – створити заклад нового типу, в якому буде приємно навчатись і який даватиме учням не тільки знання, як це відбувається зараз, а й уміння застосовувати їх у повсякденному житті, особливо це є актуальним для дітей з особливими потребами.

Дослідженням проблеми інтеграції дітей з особливими потребами до навчання в закладах освіти, їх реабілітації та соціалізації до суспільних норм займалися такі науковці як: В. Бондар [2], О. Волошина, В. Гладуш, Т. Євтухова,

І. Іванова, А. Капська, А. Колупаєва [3], В. Ляшенко, А. Полударова, М. Сварник, О. Столяренко, П. Таланчук, В. Тесленко, І. Холковська, Є. Холостова, О. Хорошайло, Т. Черняєва, А. Шевцов та інші.

Метою статті є привернення уваги керівників закладів освіти з інклюзивним навчанням в умовах НУШ, педагогів, батьків до особливостей управління такими закладами, упровадження інклюзивної освіти.

Заслуговує на схвалення Типова програма підготовки регіональних тренерів для навчання керівників НУШ. Фахівці ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» взяли найактивнішу участь у її створенні та усіма засобами сприяли її реалізації. Їх семінари, тренінги, практичні роботи, моделювання, тематичні дискусії, інтерактивні лекції тощо побудовані з використанням сучасних інформаційних та інноваційних технологій, тому всебічно розкривають питання управлінської діяльності директора НУШ.

Програмою навчання передбачено було очний та дистанційний етапи. Очний етап навчання цієї категорії тренерів за всіма модулями безкоштовно забезпечували кафедра публічного адміністрування та менеджменту освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України спільно з ТОВ «Міжнародний центр фінансово-економічного розвитку України». Використання сучасних інформаційних ресурсів, які пропонує МЦФЕР, забезпечує побудову індивідуальної освітньої траєкторії кожного тренера дистанційного етапу і передбачає реєстрацію на електронній платформі та виконання завдань модулів у зручний для слухача час.

Зауважимо, що реформа української школи відчуває потужну підтримку і з боку Міністерства закордонних справ Фінляндії. Проєкт «Навчаємося разом. Фінська підтримка реформи української школи», який очолює професор Гельсінського університету Арто Ваахтокарі, є важливою складовою навчання регіональних тренерів. Зокрема, професор Арто виступив перед українськими колегами під час відкритої лекції з теми «Деякі факти про управління школами у Фінляндії». У своїй лекції він зупинився на актуальних проблемах педагогічного лідерства, створенні можливостей для викладання і навчання, спільній роботі педагогів й учнів, ролі керівника сучасної школи, питаннях державних стандартів фінської школи, автономії вчителя і закладу освіти, підготовки навчальних планів і програм.

У контексті нашого дослідження ми хочемо звернутися і до досвіду у Словаччині. Так на підтримку успіху моделювання інклюзивної школи в Словаччині запроваджується інклюзивне середовище вже на дошкільному рівні. Для цього вже створено методичний посібник та програми конкретних дій на різних етапах педагогічних працівників дитячих садків.

У Словацькій Республіці вперше вводиться робоче місце спеціального педагога як професійного працівника в середовище дитячого садка в рамках Національного проєкту PRIM – проєкту включення в дитячий садок. Завданням шкільного спеціального педагога є оптимізація освітнього та особистісного розвитку дітей, тобто робити внесок у коригування та поліпшення їх успішності, не допускати погіршення та запобігати порушенням поведінки, по можливості пом'якшувати їх прояви, розвиваючи внутрішні припущення про навчання, що

впливають на умови навчання. Шкільні педагоги здійснюють свою професійну діяльність в дитячих садках щоденно, що істотно сприяє створенню сприятливого освітнього та соціального середовища, розвиває особливі педагогічні аспекти освітніх процесів і сприяє оптимізації особистісного розвитку дітей. Посада шкільного спеціального педагога передбачає здійснення спеціальної педагогічної діагностики та підготовку до школи дітей з особливими освітніми потребами, консультування батьків і педагогів. Це закріплено в чинному шкільному законодавстві Словацької Республіки [4]. Однак ще мало приділяється уваги саме значенню управління закладами освіти з інклюзивним навчанням. Тому ми вважаємо за потрібне окреслити проблеми щодо управління закладами освіти з впровадженням інклюзивної освіти в умовах НУШ в Україні.

Керівнику закладом освіти з впровадженням інклюзивної освіти в умовах НУШ слід виокремити особливості щодо організації освітнього процесу для дітей з особливими освітніми потребами, бо такі діти найбільше потребують адаптації навчального матеріалу. В Україні відбувається повномасштабне запровадження інклюзивної освіти – інклюзивний клас обов'язково має створюватись у разі звернення батьків чи опікунів дитини в школу, закріплену за їхньою дитиною або місцем проживання дитини. Це означає, що відтепер чимало дітей, які раніше навчались би на індивідуальній формі, приходять у звичайні класи. Для них пишуть індивідуальні програми розвитку, в яких передбачені зміни чи адаптування звичайної програми, а також спеціальні розвиткові заняття (наприклад, з логопедом чи психологом). Спеціально створені інклюзивно-ресурсні центри (ІРЦ) оцінюють освітні потреби дитини, а не ставлять діагнози (як це раніше робили Психолого-медико-педагогічні комісії). ІРЦ аналізують, з чим у дитини є складнощі під час навчання і як його можна полегшити – саме це важливо знати педагогу. Вони надають рекомендації вчителям щодо роботи з дитиною, а на кожному уроці в класі є асистент учителя. Він допомагає дитині в навчанні, сприяє її соціалізації і працює з усім класом, якщо вчителю потрібно ще раз пояснити тему деяким дітям.

У Постанові КМ від 12 липня 2017 р. № 545 Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр зазначено, що структурний підрозділ з питань інклюзивної освіти та діяльності інклюзивно-ресурсних центрів МОН:

- 1) координує роботу з функціонування реєстру дітей, які пройшли комплексну оцінку і перебувають на обліку в інклюзивно-ресурсних центрах;
- 2) здійснює нормативно-правове забезпечення діяльності інклюзивно-ресурсних центрів;
- 3) здійснює координацію роботи інклюзивно-ресурсних центрів та забезпечує контроль за їх діяльністю, дотриманням вимог законодавства та цього Положення;
- 4) взаємодіє з питань діяльності інклюзивно-ресурсних центрів з органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, закладами освіти, охорони здоров'я, закладами і установами системи соціального захисту населення, а також громадськими об'єднаннями [5].

У звичайних закладах загальної середньої освіти адміністратори вбачають менше переваг інклюзивної освіти та більше загроз, недоліків; керівники ж

інклюзивних закладів загальної середньої освіти, навпаки, вбачають менше негативу, проте відзначено багато позитивних моментів. Отже, будь-яка невідома новація, в тому числі й залучення дітей з особливими потребами до загальноосвітніх шкіл, страшить, натомість, успішно впроваджена програма є джерелом позитивних емоцій та оптимізму [6].

Управління закладами освіти з інклюзивним навчанням в умовах НУШ наразі є актуальним і потребує глибшого дослідження на прикладах ІРЦ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України Про загальну середню освіту: Електронний ресурс. Режим доступу: URL: <https://osvita.ua/legislation/law/2232/> (дата звернення: 28.02.2020).
2. Бондар В.І. Інклюзивне навчання як соціально-педагогічний феномен. *Рідна школа* : Науково-педагогічний журнал. 2011. N 3. С. 10-14.
3. Колупаєва А. Інклюзивна освіта в контексті реалій сьогодення. *Практика управління закладом освіти*. 2010. № 4. С. 52-56.
4. Шилонова В., Кляйн В., Гладуш В. Шкільний спеціальний педагог в середовищі дитячого садку Словацької Республіки. *Україна. Здоров'я нації*. 2019. № 2 (55). С. 130-134.
5. Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр : Постанова КМ від 12 липня 2017 р. № 545 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/545-2017-%D0%BF> (дата звернення: 28.02.2020).
6. Лалак Н. Особливості управління загальноосвітнім навчальним закладом в умовах інклюзивного навчання. *Витоки педагогічної майстерності*. 2012. Випуск 9, С. 121 – 125. URL: <http://dspace.msu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/963/1/%D0%9B%D0%B0%D0%BB%D0%B0%D0%BA%20%D0%9D.%20%D0%92%20%2810%29.pdf>. (дата звернення: 28.02.2020).

Агаєва А. С.,

здобувачка вищої освіти,

Мариупольський державний університет

agaevaanna5@ukr.net

НОВИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР: ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ

У Новій українській школі зростає частка проектно́ї, командної та групової діяльності у педагогічному процесі. Відповідно урізноманітнюють варіанти організації навчального простору в класі. Крім класичних варіантів, використовуються новітні, наприклад, мобільні робочі місця, які легко трансформувати для групової роботи. Планування і дизайн освітнього простору школи спрямовуються на розвиток дитини та мотивацію її до навчання [1].

Освітній простір школи є важливим чинником розвитку особистості учня та професіоналізму вчителів, який прискорює або стримує процес розвитку освіти в умовах інноваційних змін. Адже відповідно до Концепції «Нова українська школа» дизайн навчального середовища повинен враховувати характер діяльності та вікові особливості учнів [2].

Школа, концепція якої ґрунтується на потребах та побажаннях учнів, повинна мати правильну організацію простору, зонування тощо. Школа повинна

створити таку просторову концепцію, де навчання учнів відбуватиметься у комфортних, зручних умовах. При цьому мають використовуватися різноманітні оздоблювальні матеріали так, щоб це сприяло виявленню творчих ідей та реалізації власних навчальних проєктів. У сучасних умовах упровадження ідей концепції НУШ слід змінити насамперед традиційне уявлення про класну кімнату, якщо звертатися до досвіду європейських та американських колег.

Наприклад, видання GEORGE UCASED UCATIONAL FOUNDATION пропонує шляхи осучаснення навчального простору. Автор Мері Вейд (Mary Wade) розповідає про такі умови продуктивної шкільної освіти у 21 сторіччі:

Перша умова – це зони. Загальні рекомендації щодо зонування такі:

у маленьких приміщеннях, плануючи зонування, використовують:

- дзеркала, вони надають простору відчуття легкості;

- меблі у приміщеннях із маленькою площею мають виконувати декоративну функцію;

- шафи – бути відкритими або частково закритими, глибина шафи – 40 см; за такого розміру вона буде достатньо місткою і не занадто масивною.

- 3Д-панелі, пластикові або дерев'яні, пропускають світло і займають мало місця.

- Можна обрати спеціальну зону, де збиратиметься вся група, розмістившись, наприклад, на килимі.

- Подбайте також про наявність місця для індивідуальних занять та занять у парах.

- Знадобляться великі подушки або крісла-мішки, а також ролики для стільців, щоб зробити робочі місця мобільнішими.

- У вільній від меблів зоні добре було б створити «м'який куточок». Подбайте про затишок і комфорт у вашому навчальному приміщенні.

Друга умова – доступність навчальних матеріалів. Навчальні матеріали повинні бути розміщені зручно для тих, хто навчається. Для цього:

- попросіть ваших учнів дати відгук, як вони використовують і як би хотіли використовувати класні ресурси;

- відрегулюйте висоту дошок для заміток, пристосуйте для використання письмові дошки, полицки, гачки – усе те, що могло би знадобитися в освітньому процесі.

Третя умова – свобода руху. У 21 столітті, маючи велику базу знань про особливості різних психологічних типів людей, учитель має враховувати різні потреби учнів. Серед них є екстраверти, інтроверти, ті, хто любить колективну роботу, вільнодумці, письменники, мрійники, непосидьки. Важливо створити гнучке середовище, де було б зручно та приємно перебувати кожному. Ми повинні підтримувати натхнення в учнів і заохочувати креативність повсякчасно.

Четверта умова – натхнення. Створіть у класі «творчу зону», відкриту для учнів.

- Приділяйте увагу розвитку мислення, пізнання, розширення світогляду ваших учнів. Неможливо розвинути в учнів наполегливість та готовність до невдачі (основні характеристики творчості), якщо ми постійно їм показуємо, що

охайно заповнювати зошити – найважливіше.

П'ята умова – повага.

- Знаходьте можливість індивідуального спілкування із кожним учнем: дізнайтеся про їхні інтереси, здібності.

- Виокремлюйте під час занять час на висловлення власних роздумів учнів, висловлення ними особистої думки [3].

Простір для учнів початкової школи має відрізнятися від простору для старшокласників як за предметно-просторовою організацією, так і за характером оформлення. Завдання сучасної школи – не завершити якомога швидше дитинство, а надати можливість дитині прожити його, насолодитися ним і винести з нього важливі уроки. Школа, з одного боку, має не принижувати значущість особистості учня, а з іншого – давати можливість займатися собою і не вказувати йому, як треба поводитися, щоб бути схожим на дорослого.

Відтак сучасний освітній простір школи має стати комплексним освітнім ресурсом, який би забезпечив освітню діяльність через благоустрій та облаштування шкільної території, гнучку об'ємно-планувальну структуру будівлі школи, цілісне художнє рішення фасадів та інтер'єру, комфортне та динамічне меблювання та обладнання всіх приміщень.

Отже, освітній простір – це лише складова єдиної концепції розвитку школи, що охоплює педагогічні, соціальні, організаційні та фінансово-господарські питання. Його створення можливе лише через активну зацікавлену співпрацю широкої спільноти: управлінців та педагогів, учнів та їхніх батьків, науковців, проектувальників. І тоді, завдяки спільним зусиллям, школа має стати, як казав видатний педагог В. О. Сухомлинський, «школою спокою для батьків, школою творчості для вчителів та школою радості для дітей» [4].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. НУШ: рекомендації з організації освітнього простору. URL: <http://osvita.ua/school/nus/61833/> (дата звернення: 10.02.2020).

2. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року»: Постанова Кабінету Міністрів України № 988-р від 14.12.2016 р. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/?cardnpd?docid=249613934>. (дата звернення: 10.02.2020).

3. Деміракі Т. В. Моделювання освітнього простору в умовах реалізації концепції «Нова українська школа»: методичні рекомендації. Миколаїв: ОППО, 2018. 36 с.

4. Ми застосовуємо альтернативні просторові рішення у школі. URL: <http://biz.totosha.kiev.ua/2018/02/mi-zastosovuyemoalternativni-prostorovi-rishennya-u-shkoli/> (дата звернення: 10.02.2020).

Безвершенко А. Е.,
учитель початкових класів,
КЗ «Початкова школа №36 – школа повного дня
Маріупольської міської ради Донецької області»
likabezvershenko2306@gmail.com

ПРІОРИТЕТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Загальна середня освіта є основною ланкою безперервної освіти і за тривалістю, і за вагомістю та масштабністю завдань, які покликана розв'язати. Вона забезпечує загалом становлення учня як особистості, закладає фундамент для успішної самореалізації людини впродовж життя. Сучасні школи вже не можуть дати всю необхідну інформацію. Проте вони можуть навчити учнів та учениць самотійно її шукати та аналізувати [1].

Школа більше не може бути єдиним джерелом знань. Місцями отримання освіти мають стати інтернет, засоби масової інформації, кіно, театри, музеї. Шкільні уроки мають стати засобом оволодіння учнями ключовими компетенціями, вмінням вирішувати складні завдання [1].

Реформа передбачає зміну цілей та основних завдань початкової і загальної середньої освіти відповідно до сучасної парадигми освіти і світових тенденцій розвитку освітніх систем. Стрижневим вектором системи цінностей передусім є цінності дитиноцентрованої освіти [2].

Інструментальною основою втілення окресленого кола цінностей у шкільний простір стають ключові компетентності, які поєднують навчальний, виховний і розвивальний потенціали шкільної освіти, визначають нову філософію освіти. Нові цілі української школи потребують модернізації змісту освіти. Це вимагатиме створення принципово нових стандартів початкової і загальної середньої освіти [1]. У школі має утвердитися новий тип навчання – інноваційне навчання, яке на відміну від традиційного, націленого в основному на освоєння і підтримку наявних здобутків цивілізації, формує особистість, здатну вносити інноваційні зміни в існуючу культуру й середовище, успішно розв'язувати проблемні ситуації, які постають як перед окремою людиною, так і перед суспільством [1].

Окрім гуманізації відносин і середовища, це передбачає якнайповніше і точніше врахування природних основ дитячого розвитку – індивідуальних, фізичних, психічних, пізнавальних особливостей і можливостей дітей, їхніх здібностей та інтересів, освітніх потреб. Сучасна школа має стати осередком культурно-освітнього середовища, що передбачає підвищення загальної культури усіх суб'єктів освітнього процесу і самоцінності кожної особистості, виховання на національних і загальнолюдських цінностях [1].

У сучасному світі важливою є мовна культура учнів як особистісна і суспільно значуща цінність, що передбачає належне володіння державною мовою та здатність спілкуватися іноземною мовою. Нова українська школа має виховувати громадянина і патріота України, здатного спілкуватися і взаємодіяти з представниками різних країн і культур [3].

Особливої ваги набуває формування у шкільному віці толерантності, яка виявляється у прийнятті і правильному розумінні багатоманітності культур різних народів, форм і способів виявлення людської індивідуальності, вираженому сприйнятті різних думок і точок зору. У педагогічному контексті це передбачає сформованість у учнів умінь безконфліктного життя у класі, родині, суспільстві [3].

Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти у своїй меті передбачає напрям запровадження принципу педагогіки партнерства, що ґрунтується на співпраці учня, вчителя і батьків. Школа має активніше залучати батьків учнів до участі в організації освітнього процесу [4].

Освітній процес у школі ґрунтується на запровадженні компетентісно орієнтованих методик і технологій навчання та оцінювання результатів навчання, варіативності форм і методів навчання учнів, створенні інформаційно-освітнього середовища, зокрема з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, яке враховує вікові і пізнавальні особливості дітей та їхні здібності, інтереси й освітні потреби, мотивує і готує дітей до успішного навчання в школі, надає можливість набуття досвіду соціальної взаємодії, оволодіння розгорнутою навчальною діяльністю, уміннями працювати самостійно і в групі, виховання морально-етичних цінностей тощо. Ці аспекти організації освітнього процесу в школі докладно висвітлені в Концепції середньої загальноосвітньої школи України [1, с.12].

Для дітей з особливими освітніми потребами в системі загальної середньої освіти передбачається інклюзивне навчання, завдяки якому дитина отримує індивідуально орієнтовану педагогічну, психологічну і реабілітаційну допомогу. На кожному з рівнів освіти для учнів з особливими потребами запроваджується індивідуальна програма розвитку, відповідно до можливостей та особливих потреб дитини [4].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. 8 складових української школи майбутнього від команди EdCamp Ukraine. URL: <https://biggggidea.com/practices/1530/> (дата звернення: 17.02.2020).
2. Концепція середньої загальноосвітньої школи України. URL: <http://naps.gov.ua/ua/activities/nsko/> (дата звернення: 17.02.2020).
3. European Commission/EACEA/Eurydice, 2016. The Structure of the European Education Systems 2016/17: Schematic Diagrams. Eurydice Facts and Figures. Luxembourg : Publications Office of the European Union URL: <https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/eurydice/index.php?title=Publications/> (дата звернення: 17.02.2020).
4. Концепція «Нова школа. Простір освітніх можливостей». URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/> (дата звернення: 17.02.2020).
5. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / за заг. ред. В.Г. Кременя. К. : Педагогічна думка, 2016. 448 с.
6. European Commission/EACEA/Eurydice, 2016. The Structure of the European Education Systems 2016/17: Schematic Diagrams. Eurydice Facts and Figures.

Бурмистрова Л. О.,
здобувачка вищої освіти,

Маріупольський державний університет

РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНИХ ПОТРЕБ УЧНІВ КЛАСНИМ КЕРІВНИКОМ

Згідно Державного стандарту початкової освіти метою початкової освіти є всебічний розвиток дитини її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості. Державний стандарт передбачає організацію освітнього процесу із застосуванням діяльнісного підходу на інтегрованій основі та з переважанням ігрових методів у першому циклі та інтегровано-предметній основі у другому циклі. Саме на цих етапах вчитель повинен розвивати пізнавальний інтерес і пізнавальні потреби учнів [3]. Поява у школярів нових потреб у знаннях примушує вчителя шукати і застосовувати засоби педагогічного впливу на учнів, що стимулює розвиток пізнавальних інтересів.

Для того, щоб виявити в учневі пізнавальні потреби, вчитель повинен розвинути пізнавальну діяльність, для цього він має бути другом, партнером для учня. В своїй роботі вчителю необхідно використовувати не тільки стандартні методи організації освітньо-виховного процесу, а й виявляти ініціативу і будувати навчання так, щоб дитина була постійно залучена до спільної діяльності. Тут вчитель може використовувати цікаві й захоплюючі розповіді, відверту бесіду, справедливу і незалежну оцінку, заохочення творчих успіхів, може навести приклад з особистого життя, організувати зустрічі з цікавими людьми, шукати разом спільний пошук рішень, робити спільні корисні справи.

Для ефективності розвитку пізнавальних інтересів школярів потрібно: урізноманітнення чуттєвого досвіду, учень повинен усвідомити особисту та суспільну цінність знань і вмінь, які набуваються, наявність позитивної емоційної атмосфери, складність завдань повинна бути помірна і посиljena, учню треба опиратися на попередній досвід, характер діяльності має бути активний, продуктивний і творчий, треба сформувати в учнів провідні прийоми навчальної діяльності [1, с.44].

Характерною особливістю інтересів молодших школярів є їх рухливість. Це проявляється у великій кількості запитань, які ставлять учні. Потреби й інтереси пов'язані між собою, але вони не тотожні. Поява у школярів нових потреб у знаннях примушує вчителя шукати засоби педагогічного впливу на учнів, що стимулює розвиток пізнавальних інтересів.

Потреби стимулюють виникнення мотивів та інтересу. Щодо пізнавальних потреб, то вони є певним сигналом про незадоволеність особистості наявним рівнем знань, прагненням до глибшого, розгорнутого вивчення навчального матеріалу. Поява у школярів нових потреб у знаннях примушує вчителя шукати

засоби педагогічного впливу на учнів, що стимулює розвиток пізнавальних інтересів.

Праця педагогів показує, що інтерес у навчанні є міцним і важливим мотивом в діяльності учня. Мотиви це не інтереси, а внутрішні імпульси, які спонукають школярів до активної пізнавальної діяльності [2, с.3]. Формування пізнавального інтересу має відбуватися у єдності з його компонентами. Виділяють наступні структурні компоненти пізнавального інтересу школярів: емоційний, що забезпечується сприйманням краси об'єкта, його новизною, привабливістю, переживанням, задоволенням від діяльності, позитивними взаєминами; інтелектуальний це розумові дії та операції аналізу, синтезу, узагальнення, порівняння, зіставлення, які спонукають розмірковувати, обґрунтовувати, доводити свою думку; вольовий або регулятивний до якого входять домагання, прагнення, прийняті рішення, увага учня, прояв зусилля; творчий активізує уяву, фантазію, створення нових образів [2, с.4].

Як відмічає Н. Менчинська, здатність до засвоєння знань і способів навчальної діяльності, що виявляється у мірі легкості та швидкості придбання знань, здійснюється відповідними прийомами, визначається інтелектуальними властивостями людини [4, с.35].

Для успішного виконання самостійної пізнавальної діяльності учень повинен мати можливість власними силами організувати та регулювати її перебіг: планувати, контролювати, коригувати, приймати рішення, тобто робити все для досягнення необхідного результату, однією з основних ознак самостійної пізнавальної діяльності є добровільність, яка припускає відсутність примушення, а головною ознакою самостійної пізнавальної діяльності є те, що мета діяльності учня втілює в собі водночас і функцію управління цією діяльністю. Вчитель повинен знайти засоби, методи, прийоми для того, щоб допомогти учневі в цьому.

Отже, тема розвиток пізнавальних потреб учня є актуальною сьогодні, тому, що пізнавальний інтерес, який спочатку проявляється у вигляді допитливості згодом переростає у постійне прагнення школяра займатися предметом свого інтересу. Пізнавальний інтерес виступає, як сильний засіб навчання, що приводить до активізації пізнавальної діяльності учня. Пізнавальний інтерес треба розвивати. Актуальним сьогодні є впровадження у освітній процес таких засобів активації, як системи пізнавальних і творчих завдань, застосування різних прийомів співробітництва і навчального діалогу, групової та індивідуальної роботи, що сприяє зміцненню інтересів дітей і допомагає вчителю розвивати пізнавальні інтереси і потреби.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бібік Н. М. Порадник для вчителя. Київ, 2017. 44 с.
2. Васько О., Горбенко Т. Структура пізнавального інтересу молодших школярів, 2017. С. 3-4.
3. Державний стандарт початкової освіти : затв. Постановою Каб. Міністрів України, від 21 лютого. 2018 р. № 87. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennyaderzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti> (дата звернення: 24.01.2020 р.).

4. Ендеберя І. В., Сивопляс Н. В., Новік І.І. Психологічні механізми та чинники формування пізнавальної самостійності. *Молодий вчений*. 2018. Жовтень. № 10 . С. 35.

Буряк В. Г.,
здобувачка вищої освіти,
Маріупольський державний університет
Buryak.vikka@gmail.com

ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

У процесі навчання іноземних мов учнів Нової української школи кожна ключова компетентність характеризується певним набором соціально значущих комунікативних умінь; здібностей у різних видах іншомовної діяльності, комунікативної поведінки, формування й удосконалення яких і свідчить про послідовну роботу над формуванням ключових компетентностей учнів, що повинна здійснюватися систематично й послідовно. На нашу думку, формування ключових компетентностей учнів закладу загальної середньої освіти у процесі навчання іноземної мови має здійснюватися комплексно, передусім через добір ситуативних завдань, які спонукають до засвоєння мовного матеріалу, соціокультурних реалій, а також сприяють розширенню комунікативного й соціального досвіду учнів [1].

Відповідно до Закону України «Про освіту», є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу Українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору» [2]. Метою іншомовної освіти є формування іншомовної комунікативної компетентності для безпосереднього та опосередкованого міжкультурного спілкування, що забезпечує розвиток інших ключових компетентностей і задоволення різних життєвих потреб дитини [3].

Ми погоджуємося з колективом авторів [4], які засвідчують, що навчання іноземної мови в початковій школі (1-4-ті класи) співвідноситься з освітніми галузями основної та старшої школи. Це й зумовлює її як перший рівень навчання та цільове спрямування, змістове наповнення, неперервність і наступність у всьому шкільному курсі [4, с. 145]. Від продуктивності навчання іноземної мови в 1-4-х класах значною мірою залежить якість подальшої мовної освіти, оскільки саме в початкових класах, де учні вперше ознайомлюються з культурою і мовою іншого народу, формується їхнє ставлення до навчального предмета «Іноземна мова», закладаються психолінгвістичні основи іншомовної комунікативної компетентності, необхідні та достатні для подальшого її розвитку й удосконалення [4, с. 127].

Зміст навчання забезпечується єдністю предметного, процесуального та емоційно-ціннісного компонентів і створюється на основі взаємопов'язаного оволодіння іноземною мовою і культурою народу, що нею спілкується. Завдяки цьому підходу в учнів формується готовність до інтеркультурної комунікації у темах, сферах, спілкуванні, котрі зазначені програмою.

Вчитель має сформувати у дітей вміння здійснювати спілкування іноземною мовою, читати та розуміти тексти, сприймати мови на слух, спілкуватися усно і письмово, використовувати інформацію у житті для різних потреб, висловлювати свої думки та розуміти співрозмовника. У процесі навчання іншомовного спілкування комплексно реалізуються освітня функція, яка спрямована на усвідомлення іноземної мови, оволодіння знаннями про культуру та історію, усвідомлення значень мовних явищ, іншої системи понять, за допомогою якої сприймається дійсність. Виховна функція сприяє на формування в учнів позитивного ставлення до іноземної мови, розвитку культури спілкування, емоційно-ціннісному ставленню до всього, що нас оточує, розумінню іноземною мовою і потреби користуватися нею як засобом спілкування. розвивальна функція сприяє на розвиток мовних, інтелектуальних і пізнавальних здібностей; здатності переносити знання й уміння у нову ситуацію шляхом виконання проблемо пошукової діяльності.

Аналіз змісту чинної навчальної програми з іноземних мов та узагальнення його результатів дають нам змогу проілюструвати послідовність і наступність формування ключових компетентностей учнів початкових класів. Критеріями аналізу було визначено тематичний, лексичний, функційний. Тематичний критерій відображав потенційні можливості тем ситуативного спілкування для формування ключових компетентностей учнів початкової школи. Лексичний – визначав відповідність лексики, яку засвоюють учні початкових класів для формування ключових компетентностей. Функційний критерій дав змогу побачити можливість формування означених компетентностей через низку мовленнєвих функцій, які опановують учні.

Провідним засобом реалізації зазначених цілей є компетентнісний підхід до організації навчання у загальноосвітній школі на основі ключових компетентностей як результату навчання вільне володіння державною мовою – вміння усно й письмово висловлювати свої думки, чітко та аргументовано пояснювати факти, любов до читання, здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами - активне використання рідної мови в різних комунікативних ситуаціях, зокрема в побуті, освітньому процесі, культурному житті громади, можливість розуміти прості висловлювання іноземною мовою, спілкуватися нею у відповідних ситуаціях, оволодіння навичками міжкультурного спілкування [5].

Компетентнісна парадигма та культурологічна спрямованість змісту шкільної іншомовної освіти передбачають, що результатом навчання іноземних мов є не лише долучення учнів до нового мовного коду, але й збагачення їх картини світу відомостями про те, який світ знаходиться за межами звичного для нього оточення. Така постановка питання зумовлена тим, що жоден із видів

мовленнєвої діяльності (говоріння, читання, аудіювання, письмо) не протікає поза межами контексту – соціокультурного середовища [4, с. 317].

Як зазначено у рекомендації Європейського Парламенту та Ради про ключові компетенції для навчання протягом усього життя [6], що спілкування іноземними мовами в основному поділяє основні розміри навичок спілкування рідною мовою: воно засноване на вмінні розуміти, висловлювати та інтерпретувати поняття, думки, почуття, факти та думки як в усній, так і в письмовій формі у відповідному діапазоні суспільних та культурних контекстів відповідно до бажань чи потреб. Спілкування іноземними мовами вимагає також таких навичок, як посередництво та міжкультурне розуміння. Рівень володіння людиною буде різнитися між чотирма вимірами (слухання, говоріння, читання та письмо) та різними мовами, відповідно до соціального та культурного походження цього індивіда, оточення, потреб та інтересів.

Основні знання, вміння та навички, пов'язані з цією компетенцією іноземних мов, яка вимагає знання лексики та функціональної граматики та усвідомлення основних видів словесної взаємодії та реєстрів мови. Знання суспільних конвенцій, культурного аспекту та мінливості мов є важливими [6].

Позитивне ставлення передбачає оцінку культурної різноманітності, зацікавленість та цікавість до мов та міжкультурного спілкування. Отже, формування ключових компетентностей учнів – це тривалий багатовекторний процес, що потребує розроблення ефективного методичного інструментарію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Горошкін І. Наступність формування ключових компетентностей учнів початкової школи в процесі навчання іноземної мови: інтерпретування результатів аналізу чинних навчальних програм. *Педагогічна освіта: теорія і практика* : Збірник наукових праць. Вип.26 (1-2019). Ч.2. С. 315-326. URL: http://lib.iitta.gov.ua/715931/1/Goroshkin_KamPod_2019.pdf (дата звернення: 15.02.2019).

2. Про освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. Дата оновлення: 28.09.2018. URL:<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 15.02.2019).

3. Початкова освіта: методичні рекомендації щодо використання в освітньому процесі Типової освітньої програми для 1 класів закладів загальної середньої освіти; типова освітня програма для закладів загальної середньої освіти (колективу авторів під керівництвом О. Я. Савченко) методичні коментарі провідних науковців Інституту педагогіки НАП України щодо впровадження ідей Нової української школи в початковій освіті; орієнтири для календарно-тематичного планування (1 клас НУШ). К. : УОВЦ «Оріон», 2018. 160 с.

4. Лінгводидактичні засади навчання іноземних мов у закладах вищої педагогічної та загальної середньої освіти : монографія / відп. за вип. М.М. Сідун, Т.К. Полонська. Мукачево : МДУ, 2018. 342 с.

5. Компетентності НУШ для учнів. URL: https://www.pedrada.com.ua/files/articles/2108/Kluchovi_kompetentnosti_uchniv_pochatkovoji_shkoly_2018_Pedrada.pdf (дата звернення 10.02.2020).

6. Recommendation of the European Parliament and of the Council of

18 December 2006 on key competences for lifelong learning. 394, 30.12.2006, p. 10–18. URL: <http://data.europa.eu/eli/reco/2006/962/oj>(дата звернення: 15.02.2019).

Гарачук Т. В.,

к. пед. н.,

старший викладач кафедри педагогіки та технологій неперервної освіти,
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

tanya.garachuk@gmail.com

РАНКОВІ ЗУСТРІЧІ: СЕРЕДОВИЩЕ, ЩО НАЛЕЖИТЬ ДІТЯМ

Виклики часу зумовили зміну освітньої парадигми та перегляд вітчизняної системи освіти. Наразі очікуваним є реформування системи загальної середньої освіти: прийняття Закону України «Про освіту», затвердження професійного стандарту «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», Державного стандарту початкової загальної освіти, впровадження Концепції «Нова українська школа» тощо.

Відтак, пріоритетними стали принцип дитиноцентризму, педагогіка партнерства, тематичне та інтегроване навчання побудоване на засадах компетентнісного підходу, специфіка організації освітнього середовища, забезпечення права вибору, особливості оцінювання навчальних досягнень учнів, багатоманітність та соціальна інклюзія тощо.

Зважаючи, що фокус Нової української школи, спрямований на розвиток особистих здатностей, життєвих навичок та ключових компетентностей, відбулася зміна ролі школи у житті дитини. Відтепер, початкова школа, це територія, де у кожного учня є своє власне місце та час, присвячений саме йому; де дітей навчають приймати рішення, працювати в команді, діяти з позиції здорового глузду; де допоможуть учням відчувати єднання з групою, стати частиною колективу, зробити крок назустріч спільноті; де дітям дають «точку опори»; де у школярів формують уміння протистояти соціальному тиску та долати стрес; де дітям покажуть, як можна жити без насильства та сформуєть навички правильної самооцінки тощо [1, с.15].

На нашу думку, вищезазначені особливості та специфічні риси можна, зокрема, сформувати під час ранкової зустрічі, адже саме ранкова зустріч – це унікальна форма освітнього процесу, яка має надзвичайно важливе значення в початковій школі.

Ролі, структурі та значенню ранкової зустрічі / ранкового кола як форми організації освітнього процесу в Новій українській школі приділяли увагу М. Андрущак, К. Бейн, Н. Бібік, Т. Воронцова, Н. Кравець, Ю. Найда, В. Пономаренко, Ю. Суровцева та ін.

Спираючись на предмет нашого дослідження, варто відмітити велику значущість ранкової зустрічі. Це:

- розвиток соціальних навичок. Завдяки ранковій зустрічі, молодші школярі вчаться успішно та ефективно взаємодіяти з людьми, співпрацювати, досягати поставлених цілей, вирішувати конфлікти, працювати у стилі win-win, бути рівноправними партнерами, адекватно оцінювати власну поведінку та поведінку членів спільноти тощо. Таким чином, в учнів формується та розвивається

упевненість у власних силах, допитливість, самостійність, особиста відповідальність, уявлення про моральні норми, етичні почуття тощо;

- розвиток навичок спілкування, адже вміння слухати, реагувати на почуте та розмовляти – це найважливіші якості спілкування. Ранкові зустрічі дають учням можливість працювати з інформацією, брати участь в обговореннях, дискутувати, доводити власну думку, погоджуватися з опініями інших, уважно слухати, не перебивати, ділитися враженнями та ідеями, збагачувати словниковий запас. Саме ці навички є важливими для спільного навчання, успішного функціонування в колективі та розвитку демократичної культури;

- розвиток академічних навичок. Молодший школяр, відвідуючи ранкові зустрічі, вчиться реагувати на різні види інформації для досягнення чітко поставленого результату. Це уміння говорити, слухати, досліджувати, аналізувати, синтезувати, порівнювати, узагальнювати, приймати виклики, користуватися інформацією, давати правильні повні відповіді на запитання використовуючи вивчені методи та алгоритми. Слід відмітити, що саме належний розвиток соціальних навичок впливає на рівень розвитку академічних навичок, тим самим підвищуючи якість навчання молодших школярів;

- створення спільноти в класі. Учень відчуває себе частиною колективу, групи, місця, де його чують та відчувають. Така дитина зможе вийти за «власні рамки», покинути зону комфорту, проявити себе в іншій діяльності, адже її підтримують, розуміють, дадуть висловитися та сприймуть як активного члена команди. За таких умов школярі вчать один в одного, комунікують, переймають досвід, налагоджують дружні відносини, розширюючи власні знання та досвід усіх членів спільноти. Відтак, спільноти самовдосконалюються та органічно розвиваються;

- створення у класі позитивного настрою. Позитивний настрій є важливим компонентом побудови психологічно безпечного та комфортного середовища Нової української школи, який створюється за допомогою: атмосфери довіри, позитивного настрою, відчуття приналежності до колективу, товариських відносин, шанобливого та неупередженого ставлення, принципу «кожен важливий», участі у прийнятті рішень, справедливості, свободи від критики, невимушеності та здорового клімату у шкільному колективі;

- розвиток демократичних цінностей. Як відомо, демократія починається зі школи і той досвід, який діти отримають у школі, визначатиме їхню подальшу долю як громадян. Відтак, демократичні цінності слід упроваджувати через практику ранкових зустрічей, щоб одразу бачити конкретні результати та досягнення. На ранкових зустрічах учні вчать сприймати кожну дитину з однаковою шанобливістю та повагою, незалежно від здібностей, національності, соціального походження, віросповідання чи статі; толерантно приймати ідеї та думки, які відрізняються від їхніх поглядів чи переконань; взаємно довіряти; обмінюватися власним досвідом та ідеями на благо суспільної справи; бути відкритими; не боятися конструктивної критики; встановлювати правила та дотримуватися їх; бути проактивними, соціально відповідальними членами суспільства тощо [2].

У контексті дослідження підсумуємо, що вчителі початкової школи відмічають особливу роль ранкової зустрічі та присвячують їй 15-25 хвилин на початку кожного дня, щоб налаштувати учнів на навчання, створити позитивну атмосферу та задати правильний «робочий тон» на весь день.

Щодо структури ранкової зустрічі, то вона має чотири обов'язкових компоненти, які органічно поєднані та взаємодоповнюють один одного.

Першим компонентом ранкової зустрічі є вітання. Умовою організації цього етапу є розташування в колі, де вчитель сидить разом з учнями, ти самим демонструючи свою належність до спільноти, де всі знаходяться на одному рівні і «кожен важливий». Обов'язковим елементом також є привітання (різними мовами, рухами, жестами, мімікою тощо), всі звертаються один до одного на ім'я, створюючи тим самим атмосферу довіри та взаєморозуміння.

Групове заняття – наступний важливий компонент ранкової зустрічі. На цьому етапі відбувається повідомлення та обговорення інформації у формі бесід, дискусій, дебатів, але без суперництва, перемог та поразок. Варто організовувати швидкі та короткі заняття, які були б пов'язані з темою дня або тижня.

Обмін інформацією – це наступний обов'язковий компонент ранкової зустрічі. Тут школярі приймають участь у різнопланових активностях; обмінюються ідеями, запропонованими для обговорення; дізнаються більше інформації один про одного, а також з тем, пов'язаних із навчальним планом; повідомляють інформацію; відповідають на запитання та реагують на коментарі. Варто додати, що цей етап найбільше пов'язаний із налаштуванням, саме, на навчальну діяльність учнів.

Останнім компонентом ранкової зустрічі є щоденні новини. Цей завершальний етап інформує учнів про те, що буде відбуватися впродовж дня. У формі письмового оголошення школярі дізнаються про тему дня, розклад уроків, різноманітні види діяльності, попередження, нагадування, запрошення до спільних активностей, тим самим тренуючи навчальні уміння, навички індивідуальної роботи та кооперації [3].

Отож, ранкова зустріч дає змогу вчителю задовольнити потреби та інтереси кожної дитини, сприяє формуванню цілісного колективу, розвиває навчальні уміння, вчить висловлюватися та не боятися, доводити власну думку та працювати в команді, відтак, ранкова зустріч стає власним здобутком дітей, і тому набуває для них більшого сенсу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Воронцова Т. В., Пономаренко В. С. та інші. Навчально-методичний посібник «Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1-2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу. Київ. : Видавництво «Алатон», 2019. 128 с.
2. «Доброго ранку! Ми раді, що ви тут!». Посібник для педагогів з проведення ранкової зустрічі. Всеукраїнський фонд «Крок за кроком», 2016. 52 с.
3. Нова українська школа : poradnik dla vchytelja. Za zag. red. H. M. Bibik. Kyiv: «Literra LTD», 2018. 160 s.

ДОСЛІДНИЦЬКЕ НАВЧАННЯ ЯК НАПРЯМОК STEM-ОСВІТИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

STEM-освіту у Новій українській початковій школі розуміють як новий підхід для навчання учнів, де за основу беруть не придбання знань, а вміння їх отримувати, застосовувати, не руйнуючи себе як особистість. Задача початкової ланки освіти - отримання знань не за окремими напрямками (Математика, Наука, Технології, Інженерія), а за допомогою інтеграції чотирьох напрямків в єдине ціле.

Відповідно до структури загальної середньої освіти можна виокремити три перспективні етапи реалізації у ній STEM-підходу, зміст і технологія реалізації яких потребує подальшого дослідження.

Основними складниками STEM-освіти є багатоскладова інтеграція, синтез знань, дослідницький підхід в опануванні знань, відкритий підхід до навчання, досвідченість, проектування, комп'ютерна обробка даних (аналіз, висновки), експерименти та лабораторні дослідження, створення інтерактивних моделей, конструювання, використання міжпредметних зв'язків [1].

Дослідницька діяльність учнів – це процес, що формує майбутнього випускника шляхом індивідуальної пізнавальної роботи, що направлена на отримання нового знання, вирішення теоретичних та практичних проблем, самовиховання і самореалізацію своїх дослідницьких здібностей та вмінь [2].

Використання дослідницьких методів на уроках у початковій школі є актуальним у наш час. У 1 класі на уроках слід використовувати завдання, що спрямовані на оволодіння загальнологічними вміннями (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, класифікація). Подібні завдання можна застосовувати на уроках математики, природознавства. Наприклад, на уроці природознавства, вивчаючи, що належить до живої і неживої природи, діти виконують такі завдання в зошиті: обводять все, що належить до живої природи червоним кольором, а зеленим – усе, що належить до неживої (класифікація).

У 2 класі класоводи проводять роботу за наступними напрямками: ознайомлення з теоретичними поняттями дослідницької діяльності (дослідження, інформація та ін.); організовують діяльність, спрямовуючи її на здійснення дослідження, під час якого учні оволодівають практичними вміннями дослідницької роботи. Наприклад, на уроці довкілля, вивчаючи тему «Рослини», учні отримують завдання: дослідити умови життя рослини. Для цього обираємо рослину, за якою спостерігатимемо, і складаємо план дослідження. Після ознайомлення з результатами спостережень, діти самостійно роблять висновок про умови, які необхідно створити для життя рослини; проведення короткочасних досліджень у контексті вивчення матеріалів навчальних предметів; робота зі словниками та іншими джерелами інформації: «досліджуємо» словникове слово, використовуючи тлумачний, орфографічний, фразеологічний словники, словник синонімів, антонімів; виконання завдань,

спрямованих на виявлення різних якостей, дій, предметів. Пропонуються логічні задачі та з комбінаторики тощо [3].

Навчально-дослідницька діяльність в початковій школі передбачає введення нової типології уроків, що реалізує дослідницький підхід у навчанні та вихованні учнів: підготовка дослідження, дослідження (теоретичне, експериментальне; індивідуальне, групове, колективне; комбіноване), узагальнення результатів дослідження застосування результатів дослідження, підведення підсумків досліджень, програмування і планування нових досліджень [2].

У закладах загальної середньої освіти застосовується підручник інтегрованого курсу для 1 класу, в якому зазначено наступні види досліджень:

Дослідження – розпізнавання (Що це? Яке воно? Обстеження за допомогою органів чуття, опис та порівняння) [4, с. 41]; дослідження – спостереження (Що відбувається? Які зміни? Причини виникнення) [4, с. 21]; дослідження – пошук (Чому? Яким чином? Від чого залежить? З чим пов'язано?) [4, с. 43].

Стосовно дослідів, розглядаються такі: перевірка взаємодії предметів з водою (учні у стаканчик з водою кладуть сіль, крупу, пісок, камінчик та дивляться, що з цього розчиняється); кольоровий лід (у форму для льоду діти наливають будь-які соки та ставлять у морозильну камеру); створення власного городу на підвіконні (догляд та спостереження за рослинами); як рослини п'ють воду (у стаканчики з водою додається різнокольорова фарба, у розчини дитина опускає квіточки та залишає їх на декілька годин, у результаті учень отримає рослини різних кольорів) [4].

Отже, потрібно зазначити, що провідними функціями навчально-дослідницької діяльності виступають: забезпечення творчого шляху засвоєння знань, активізація мисленнєвої діяльності учнів, розвиток інтелектуально-пізнавальних мотивів навчання, формування початкового рівня опанування методами дослідницької роботи, вдосконалення дослідницьких умінь та творчих здібностей учнів [5].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Морзе Н. STEM: проблеми та перспективи URL: <https://www.slideshare.net/ippo-kubg/stem-65590054/> (дата звернення: 18.02.2020).
2. Навчально-дослідницька діяльність як засіб формування творчості учнів. URL: http://ru.osvita.ua/school/lessons_summary/edu_technology/49578/ (дата звернення: 18.02.2020).
3. Чудна Н.В. Використання дослідницьких методів. URL: <http://skarbnichkapedagoga.klasna.com/en/site/vikoristannya-doslidnitsk.html> (дата звернення: 18.02.2020).
4. Бібік Н.М., Бондарчук Г.П. Я досліджую світ. Підручник інтегрованого курсу для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Харків, 2018 (дата звернення: 18.02.2020).
5. Концепція проблемного навчання. URL: https://stud.com.ua/4719/psihologiya/kontseptsiya_problemnogo_navchannya (дата звернення: 18.02.2020).

Дементьєва Є. А.,
здобувачка вищої освіти,
Маріупольський державний університет
delizaveta954@gmail.com

КОЛЕКТИВНІ ФОРМИ РОБОТИ В НУШ

На сьогодні освіта зазнає змін та вносить корективи у цілі, завдання та зміст освітнього процесу. Важливу роль відіграє її вплив на особистісний розвиток учнів, який також значною мірою залежить у першу чергу від учителя, інноваційних технологій навчання, які ґрунтуються на нових методологічних засадах, сучасних дидактичних принципах та психолого-педагогічних теоріях, які розвивають діяльнісний підхід до навчання [1].

Навчання – це праця, а не розваги. Але ця праця може бути різною: примусова і нецікава, добровільна і розвиваюча творчій потенціал, коли навіть важке завдання учень виконує з радістю. Сучасний урок характеризується вже чотирма організаційними формами: колективною, груповою, парною та індивідуальною. Досвід роботи в школі підказує, що саме робота у колективі найкраще допомагає розвитку різних здібностей учнів [2].

Робота у колективі виконує такі завдання: сформувати комунікативні уміння учнів, навчити учнів співпраці у виконанні групових завдань, цілеспрямованість, планування, контроль, оцінку; поєднувати фронтальну, індивідуальну та групову форми навчальної діяльності. Також будуть розвиватися такі важливі навички, як уміння слухати один одного, говорити, синтезувати інформацію, вирішувати завдання разом, дотримуватись інструкцій, приймати рішення. Цю роботу можна використовувати для досягнення будь-якої дидактичної мети: засвоєння, закріплення, перевірки знань [2].

Також робота в групі формує колективну відповідальність та індивідуальну допомогу кожному, як з боку вчителя, так і з боку однокласників. Групова форма роботи найбільш доцільна під час проведення практичних і лабораторних робіт з природничих дисциплін, формування навичок усного мовлення на уроках рідної та іноземної мови, уроків трудового навчання.

Також педагог об'єднує дітей в групи з урахуванням їх особистих можливостей. Відомо, що слабкому учню потрібні не стільки сильні, скільки терплячі і доброзичливі партнери. Школяру з високою активністю потрібен партнер здібний слідкувати за ходом міркувань. Об'єднання дітей «по бажанню» не завжди дає продуктивний результат. Тому що особисті відношення стають головними в розподілі доручень і організації роботи.

Зараз у новій українській школі будуть робити акцент саме на навчання у колективі, де діти будуть більше працювати у групах, робитимуть проекти, різні цікаві роботи, буде всіляко заохочуватись їхня ініціативність, креативність та критичне мислення.

Отже, саме колективна творча праця за умови її оптимальної організації і дає змогу будь-якій дитині максимально реалізувати свої творчі нахили та здібності. Оскільки кожен учень може водночас працювати і самостійно, і в колективі, він відчуватиме як свою індивідуальність, так і вплив групи. І чим більшу зацікавленість викличе в дитині участь у колективній творчості, тим

більше перспектив відкривається на шляху до її гармонійного розвитку у навчанні [3].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Колективні форми роботи учнів: веб-сайт. URL: https://Nzspp_2012_1_20.pdf (дата звернення: 19.02.2020).
2. Організація парної і групової роботи учнів: веб-сайт. URL: <http://ru.osvita.ua/school/method/technol/6630/> (дата звернення: 19.02.2020).
3. Організація колективної роботи учнів : веб-сайт. URL: <https://vseosvita.ua/library/formi-organizacii-navcanna-34624.html> (дата звернення: 19.02.2020).

Дериведмідь В. М.,
здобувачка вищої освіти,
ДЗВО «Університет менеджменту освіти»
НАПНУ, м. Київ,
учитель початкових класів,
Комунального закладу «Кам'янська спеціальна
загальноосвітня школа-інтернат» Запорізької обласної ради
Запорізька обл., Василівський р-н., с. Кам'янське
valentinaderivedmid@gmail.com

ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ СЛУХУ В УМОВАХ НУШ

На сучасному етапі розвитку освіти актуальною є проблема формування читацької компетентності у дітей молодшого шкільного віку в умовах НУШ з порушеннями слуху на уроках літературного читання. Мова дитини з порушеннями слуху має багато відхилень від мови чуючої дитини – це і порушення вимови, і збідненість словникового запасу або взагалі його відсутність, і порушення граматичної будови мови, обмежене розуміння мови оточуючих і ускладнене сприймання та розуміння змісту тексту. Усі ці особливості приводять до своєрідного засвоєння навчального матеріалу учнями з порушеннями слуху з усіх предметів, не виключаючи читання.

Мета дослідження – виокремити особливості формування читацької компетентності у дітей молодшого шкільного віку з порушеннями слуху в умовах НУШ на уроках літературного читання.

Читацька компетентність молодшого школяра – це володіння комплексом читацьких знань, умінь і навичок, ціннісних ставлень учнів, які надають можливість учневі свідомо здійснювати пошук книг, відбір інформації для вирішення навчально-пізнавальних завдань і виявляються у процесі сформованості повноцінної навички читання, розуміння текстів різних жанрів, обізнаності з колом читання (доступного дітям цього віку), сформованості особистісних ціннісних суджень щодо прочитаного [1, с. 5].

А. Фасоля стверджує, що читацька компетентність одночасно є і предметною, і міжпредметною (загальнонавчальною). По-перше, вона формується засобами всіх навчальних предметів. По-друге, читання різниться як об'єктом, так і метою та способом роботи з текстом. Залежно від цього можемо

говорити про різні контексти читання: для набуття літературного досвіду, для отримання інформації, для виконання практичного завдання [3].

Більшість вітчизняних і зарубіжних учених сутність поняття «читацька компетентність» розглядають як складне багатокomпонентне утворення з позицій діяльнісного й особистісно-зорієнтованого підходів; володіння індивідом сукупністю знань, умінь, навичок, ціннісних ставлень, які дають змогу читачеві ефективно взаємодіяти з текстом, повноцінно усвідомлювати літературні твори, їх інтерпретувати, оцінювати, здійснювати пошук у тексті потрібної інформації, проводити діалогову взаємодію з текстом, тощо [2].

У розвитку особистості дитини, в формуванні її світогляду, ціннісних орієнтирів особливу роль відіграє читання. Проблема читання дітей – предмет дослідження і вивчення педагогів, психологів, методистів.

Проблемою формування читацької компетентності у дітей молодшого шкільного віку займалися такі учені як: П. Блонський, Л. Виготський, Д. Ельконін, П. Каптерев, О. Леонтьєв, А. Макаренко, С. Рубінштейн, В. Сухомлинський, К. Ушинський. Їхні праці вплинули на розвиток читацької культури школярів. Проблему розвитку навичок читання розглядали такі науковці і методисти, як: О. Вашуленко, В. Зайцев, В. Едигей, І. Пальченко, О. Савченко, Н. Скрипченко, І. Федоренко та інші. Читацьку компетентність досліджували: О. Бондаренко, Л. Глиницька, В. Манайло, В. Мартиненко.

Сучасні діти в більшості, мало читають, а у школярів з порушеннями слуху процес читання по багатьом причинам значно ускладнений. Читання є одним з головних показників внутрішньої культури людини. На жаль, в наш час ми спостерігаємо різкий спад інтересу молодого покоління до читання.

У молодших класах читання, як предмет початкової освіти в умовах НУШ, виконує пропедевтичну функцію по відношенню до основ наук, які включені в мінімальний план середніх класів (література, історія, біологія, географія). Важко переоцінити вплив літературного слова на інтелектуальний, моральний розвиток нечуючої особистості, становлення її внутрішнього «Я», її світогляду. Література збагачує мову нечуючих, сприяє розвитку мислення, впливає на естетичний розвиток особистості. Адже читаючи художні твори, діти з порушеннями слуху вчаться усвідомлювати логічні зв'язки та причинно-наслідкові залежності, взаємини між людьми. Уроки читання виконують освітні, виховні та корекційні завдання. До завдань освітнього характеру відноситься оволодіння навичками читання, самостійного читання, осмислення прочитаного тексту. Виховним завданням читання є морально-етичне і естетичне виховання дитини з порушенням слуху. Вирішення цього завдання досягається шляхом вивчення ідейно-тематичного змісту тексту, характерів літературних персонажів та виразності мовлення літературного твору. Корекційні завдання уроків читання визначені мовленнєвою недостатністю дитини з порушенням слуху. Ці завдання направлені на максимальне збагачення та актуалізацію словника, розвиток зв'язного усного та письмового мовлення.

О. Вашуленко вважає, що читання – це особливий, унікальний засіб задоволення пізнавальних інтересів, пізнання світу і самопізнання, який не можуть замінити ніякі інші засоби масової культури, «у процесі взаємодії з

книжкою читач ступає у складний процес соціальної адаптації, прислухаючись не лише до національних цінностей, але і до всіх аспектів міжкультурної комунікації» [1, с. 55].

Проблеми, пов'язані з технікою читання, оволодіння навичками швидкого читання, осмислення прочитаного, розширення і збагачення читацького досвіду в умовах НУШ – все це виявляється дуже складним для школярів з порушеннями слуху. У сучасних умовах розвитку суспільства система навчання дітей з порушеннями слуху будується на принципах гуманізації, демократизації освіти, диференційованого підходу до кожного учня. Реалізуючи у всіх компонентах освітнього процесу принцип корекційної спрямованості, враховуючи особливості психічного розвитку учнів з порушеннями слуху, спеціальна школа прагне наблизити рівень розвитку своїх вихованців до розвитку чуючих дітей і створити умови учням для найбільш повної їх соціокультурної адаптації та освітньої інтеграції. У цьому зв'язку важливу роль у навчанні дітей з порушеннями слуху в умовах НУШ набуває завдання їх становлення як кваліфікованих читачів. У сучасній педагогічній науці кваліфікований читач розглядається як людина, у якої є стійка звичка до читання, сформована душевна і духовна потреба в читанні як засобі пізнання світу і самопізнання.

Отож, найважливішим завданням для педагогів, які працюють з дітьми з порушеннями слуху в умовах НУШ є формування інтересу до читання, загальної читацької культури. Тому вивчення цього предмета передбачає не тільки технічні навички читання, але перш за все оволодіння усвідомленим читанням, накопичення найпростіших відомостей про природу і суспільство, певних уявлень пов'язаних з літературою й мистецтвом. Збагачення та поглиблення читацької компетентності школярів із порушеннями слуху можна досягти лише завдяки організації спеціального закріплення мінімуму активного словника в мовній практиці учнів з порушеннями слуху. В цей мінімум включено слова й вирази, без яких не можна розкрити головний зміст прочитаного тексту, тобто слова, які найчастіше зустрічаються в побутовій мові.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вашуленко О.В. Читацька компетентність молодшого школяра: теоретичний аспект. Дайджест 1. 2011. 94 с.
2. Мартиненко В.О. Структура і зміст читацької компетентності молодших школярів. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/7920/1B2.pdf>
3. Фасоля А. Читацька компетентність: що формуємо, що і як перевіряємо й оцінюємо. URL: <https://dyvoslovo.com.ua/wp-content/uploads/2017/09/2-0917.pdf>

Дядечко А. К.,

здобувачка вищої освіти,

Мариупольський державний університет

nnnastena2000@gmail.com

РЕАЛІЗАЦІЯ ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Для сучасного етапу розвитку початкової школи характерним є ускладнення змісту освіти, зростання обсягу необхідної інформації та зменшення часу,

відведеного на її засвоєння, а також формування у дітей цілісної картини світу. Пошуки шляхів удосконалення системи освіти привели до відродження такого явища, як інтеграція навчання. Потреба об'єднати в єдине ціле інформацію про оточуючий світ, створити, таким чином, цілісну картину подій і явищ, сформувати в учнів дійсно науковий світогляд завжди було пріоритетним завданням освіти.

Інтегроване навчання – це навчання, яке ґрунтується на комплексному підході. Освіту розглядають крізь призму загальної картини світу, а не поділяють на окремі дисципліни.

Для розуміння поняття «інтегроване навчання» важливо пояснити, що таке інтеграція. Інтеграція – це процес взаємодії, об'єднання, взаємовпливу, взаємопроникнення, взаємозближення, відновлення єдності двох або більшої кількості систем, результатом якого є утворення нової цілісної системи, що набуває нових властивостей та взаємозв'язків між оновленими елементами системи [1, с. 72].

Інтеграцію в освіті розглядають у багатьох аспектах, а саме:

- 1) як фактор розвитку освітніх систем;
- 2) як різновид наукової інтеграції, що здійснюється в межах педагогічної теорії та практики; як вищу форму відображення єдності цілей, принципів, змісту, форм організації процесу навчання та виховання;
- 3) як процес і результат взаємодії структурних елементів змісту освіти, який супроводжується зростанням системності та спресованості знань учнів;
- 4) як цілеспрямоване об'єднання, синтез відповідних навчальних дисциплін у самостійну систему цільового призначення, яка спрямована на забезпечення цілісності знань та вмінь [1, с. 73].

Інтеграція у шкільному навчанні реалізується як у межах окремого навчального предмета, так і між різними навчальними дисциплінами.

Коли вчитель встановлює зв'язки між блоками навчальної інформації (чи окремими темами) у межах кожного навчального предмета, він реалізує внутрішньопредметну інтеграцію. Її ще називають послідовною інтеграцією. Під час послідовної внутрішньопредметної інтеграції вчитель має створити умови, за яких учні не тільки вивчають теми, а й розуміють зв'язки між ними.

Якщо вчитель установлює зв'язки між окремими навчальними дисциплінами, він реалізує міжпредметну інтеграцію.

Сучасна освіта – предметоцентрична, отже, основну увагу зосереджують на внутрішньопредметній інтеграції. Перехід початкової освіти на якісно новий рівень, це, по суті, рух від внутрішньопредметної до міжпредметної інтеграції [2, с. 59].

Упровадження інтегрованого навчання – це, по-перше, питання рівня взаємодії навчальних дисциплін та глибини об'єднання їхнього навчального змісту; по-друге, визначення способів, якими цього можна досягти.

Головне питання, яке виникає в учителя, коли починається впровадження міжпредметного інтегрованого навчання, – це зв'язки між навчальними предметами (освітніми галузями).

Учителю потрібно відповісти на низку запитань:

1. Яка частина навчального матеріалу одного предмета буде пов'язана з навчальним матеріалом з іншого предмета?

2. Із якою метою?

3. Яким способом?

4. У якій формі?

5. Яким чином будуть використовуватися базові знання учнів з окремих навчальних предметів для усвідомлення та розв'язання міждисциплінарних проблем? [2, с. 60].

Реформування сучасної освіти лежить на шляху подолання ізольованого викладання навчальних предметів і створення принципово нових навчальних програм, де освітній процес доцільно орієнтувати на розвивально-продуктивний інтегративний підхід.

У сучасній школі традиційною є міжпредметна інтеграція, здійснювана різними шляхами:

5) створення інтегрованих курсів – навчальних предметів, які адаптують для вивчення та інтегрують знання декількох наук або видів мистецтв;

6) розроблення нових форм уроків (урок з міжпредметними зв'язками, інтегрований урок, бінарний урок);

7) впровадження навчальних проєктів;

8) організація тематичних днів та тижнів.

Етапи реалізації міжпредметної інтеграції змісту навчання (від простого до складного) є такими:

1) введення міжпредметних зв'язків на уроках суміжних дисциплін на основі репродуктивної діяльності і елементів проблемності;

2) постановка міжпредметних навчальних проблем і самостійний пошук їх вирішення на окремих уроках;

3) систематичне проблемне навчання на основі ускладнених міжпредметних проблем всередині окремих курсів;

4) включення спочатку двосторонніх, а потім і багатосторонніх зв'язків між різними предметами на основі координації діяльності вчителя;

5) розробка широкої системи в роботі вчителів, які здійснюють міжпредметні зв'язки як в змісті й методах, так і в формах організації навчання, включаючи позакласну роботу і розширюючи межі програми.

За допомогою багатосторонніх міжпредметних зв'язків закладається фундамент для формування в учнів умінь комплексного бачення проблем реальної дійсності, різнопланових підходів до їх розв'язання [3].

Отже, ефективність реалізації інтегрованого підходу до навчання та педагогічного процесу в цілому зумовлена рядом факторів та залежить від дотримання педагогічних умов:

– забезпечення наступності між різнорівневими педагогічними процесами в дошкільному закладі і в початковій школі;

– поповнення соціально-морального і пізнавального досвіду молодших школярів;

– формування інтелектуальних умінь, які забезпечують особистісний розвиток школярів;

- використання наочних засобів навчання;
- формування емоційно-моральних і естетичних цінностей школярів;
- використання ігрової діяльності;
- орієнтація на «зону ближнього розвитку», на розвиток особистості в цілому [4, с. 57].

Таким чином, можна зробити висновок, що інтеграція навчальних предметів – це вимога часу. Інтегрований урок стимулює пізнавальну самостійність, творчу активність та ініціативу учнів. Методично правильна побудова і проведення інтегрованих уроків впливають на результативність процесу навчання: знання набувають якості системності, уміння стають узагальненими, комплексними, посилюється світоглядна спрямованість пізнавальних інтересів учнів, ефективніше формуються їхні переконання і досягається всебічний розвиток особистості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / za red. H.M. Bibik. Kyiv: TOB «Vydavnychij dim «Plejady», 2017. 72-73 s.
2. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / za red. H.M. Bibik. Kyiv: Litera LTD, 2018. 59-60 s.
3. Інтегроване навчання: тематичний і діяльнісний підходи (Частина 2). 2017. URL: <https://nus.org.ua/articles/integrované-navchannya-tematychnyj-i-diyalnisnyj-pidhody-chastyna-2/> (дата звернення: 29.01.2020).
4. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja (navchalno-metodychnyj posibnyk). Chernivci, 2018. 57 s.

Єфименко К. С.,

здобувачка вищої освіти,

Маріупольський державний університет

Lyulya0707@gmail.com

АКТУАЛЬНІСТЬ РЕАЛІЗАЦІЇ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Україна в прагненні приєднатися до світової освітньої спільноти позначається в подоланні відмінностей між вітчизняною і європейською освітою, у наближенні до результативних надбань інших країн у цій галузі. Найбільш вдалі приклади у переформуванні освіти в цих країнах пов'язані з підготовкою компетентного учня, який готовий до реалій життя і знає, як використовувати набуті в школі знання, уміння та навички на практиці [1].

Поряд із засвоєнням базових, теоретичних знань перед сучасною освітою постає завдання навчити навчатися, виробити потребу в сталому розвитку. Сьогоднішній стан освіти з погляду набуття учнями компетентностей демонструє, що діти, у більшості випадків мають достатній рівень знань, уміння розв'язувати проблеми в межах шкільних завдань, не вміють вирішувати інформальні завдання. У них не сформовані на достатньому рівні інтегровані вміння для розв'язання проблем, які виникають у реальному житті [3].

О. І. Пометун визначає компетентність як спеціальним шляхом структуровані набори знань, умінь, навичок, спроможностей і ставлень, що

дають змогу майбутньому фахівцеві визначити, тобто ідентифікувати, і вирішувати незалежно від контексту проблеми, що є характерними для певного напрямку професійної діяльності. Школа має допомогти учням в оволодінні технологіями життєтворчості та створити умови для розкриття потенціалу самопізнання, інтеграції в соціокультурний простір. Компетентнісний підхід в освіті пов'язаний з особистісно орієнтованим і діяльнісним підходами до навчання, оскільки ґрунтується на особистості учня [1].

Сучасна початкова школа не може залишатися осторонь від процесів модернізації освіти, які відбуваються нині в усьому світі, і в Україні зокрема. Початкової ланки освіти стосуються всі світові тенденції та інновації: особистісно орієнтований підхід, інформатизація, інтеграція тощо. Працювати із сучасними дітьми повинні якісно підготовлені педагоги, творчі та високопрофесійні особистості. Удосконалення національної системи освіти в Україні вимагає впровадження компетентнісного підходу і до підготовки вчителя початкових класів, здатного до ствердження цінностей людського життя, цілеспрямованого навчання і виховання, педагогічної діяльності та освіти в цілому. Він передбачає акцентування уваги на результат освіти, який розглядається з позиції здатності людини самостійно діяти в різних проблемних ситуаціях, використовуючи наявні в неї знання; оцінювання якості результатів освіти з точки зору значимості за межами системи освіти; реалізацію діяльнісного характеру освіти та орієнтацію освітнього процесу на практичну спрямованість його результатів [2].

Трансформація змісту початкової освіти на компетентнісні засади відбувається шляхом відходу від суто предметного підходу до побудови змісту освіти у напрямі запровадження інтегровано-діяльнісного підходу, який дає змогу дітям безпосередньо брати участь в освітньому процесі як активного партнера вчителя в процесі здобування знань. Метою Нової української школи є формування такого рівня соціальної зрілості учнів, який буде достатнім для забезпечення їхньої самостійності в різних сферах життєдіяльності. Компетентнісний підхід в освіті покликаний подолати прірву між освітою та життям. Формування компетентностей в учнів відбувається в процесі обов'язкової взаємодії всіх суб'єктів освітнього процесу [5].

В основі формування ключових компетентностей лежить досвід учнів як здобувачів освіти, їхні потреби, що мотивують до засвоєння знань та формування вмінь, набутих в освітньому середовищі (у школі, в родині) та соціальних ситуаціях. Уміння, спільні для всіх ключових компетентностей: читати з розумінням; висловлювати власну думку усно й письмово; критично та системно мислити; творити; проявляти ініціативу; логічно обґрунтовувати позицію; конструктивно керувати емоціями; оцінювати ризики; приймати рішення; розв'язувати проблеми; співпрацювати з іншими [3].

Компетентнісний підхід визначає результативність освіти є його безперечною перевагою над іншими традиційними та інноваційними підходами. Компетенція – це мета освітньої діяльності, а компетентність – міра, ступінь, повнота її досягнення конкретним суб'єктом освітньої діяльності.

Таким чином, сучасна освіта має спрямовуватися на формування особистісних компетентностей дитини, сприяти максимальній інтеграції в соціум та адаптації до сучасних вимог життя. Оптимальною умовою реалізації цього завдання є освіта протягом усього життя, яка визначена як ключова компетентність у Державному стандарті початкової освіти. Саме вона відповідає за готовність початківця до змін, які очікують його в дорослому житті [4].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Байбара Т. М. Компетентнісний підхід в початковій освіті: теоретичні засади. *Початкова школа*. 2017. №8. С.46-50.
2. Савченко О. Я. Уміння вчитися як ключова компетентність загальної середньої освіти. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті; світовий досвід та українські перспективи*; під заг. ред. О. В. Овчарук. К.: К.І.С., 2016. С. 34-52.
3. Вінтюк Ю. В. Концепція формування професійної компетентності майбутніх психологів у ВНЗ. *Молодий вчений*. 2017. - № 4. С. 351-355.
4. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartupocha tkovoyi-osviti> (дата звернення: 19.02.2020).
5. Грудинін Б. О. Компетентнісний підхід: сутність висхідних понять та положень. *Наукові записки*. 2016. № 7. С.140-146.

Жижкіна В. Є.,

учитель початкових класів,

КЗ «Маріупольська загальноосвітня школа I-III ступенів № 50

ZhizhkinaValentina@i.ua

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ СПІЛКУВАННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Проблема формування культури спілкування підростаючого покоління є однією з головних на сучасному етапі розвитку людства. Зниження культурного рівня суспільства в цілому веде до необхідності створення нових підходів і шляхів формування культури спілкування, особливо в контексті загальнолюдських цінностей і норм поведінки. Фундамент культури спілкування закладається у шкільному віці, що визначає подальший гармонійний розвиток особистості і суспільства в цілому. Отже, в сучасних умовах серед важливих завдань виховання школярів на перший план висунуто формування культури спілкування [4, с.74].

Актуальність проблеми задекларовано державними документами (закон України «Про середню освіту», Національна доктрина розвитку освіти, закон України про загальну середню освіту, Концепція національного виховання, Концепція позакласної виховної роботи в загальноосвітній школі). Ці документи орієнтують освітньо-виховний процес на здійснення підготовки людини до життя в суспільстві на засадах гуманізму й толерантності, а також підтверджують важливе значення всебічного розвитку особистості як найвищої цінності суспільства.

Кожній людині так чи інакше властива потреба у спілкуванні, налагодженні соціальних контактів. Тож справедливим є твердження про те, що якість

соціального життя людини залежить від характеру її спілкування з іншими людьми. Задоволення від спілкування позначається на психологічному благополуччі учасників комунікативного процесу, тоді як постійне незадоволення соціальними контактами й міжособистісними стосунками, самотність призводять до поганого настрою, депресії, зниження активності й зрештою – до погіршення здоров'я.

Проблеми спілкування, його специфіка, багатофункціональність, єдність спілкування й діяльності людини знайшли широке відображення в наукових працях учених-психологів, педагогів, серед яких Б. Ананьєв, Г. Андрєєва, А. Деркач, В. Знаков, Є. Ісаєв, Н. Кузьміна, О. Леонтьєв, А. Панфілова, С. Рубінштейн, Є. Руденський, В. Слободчиков та ін. Питанням формування культури спілкування молодших школярів велику увагу приділяють сучасні педагоги і психологи: І. Бойчев, Н. Дерев'янка, К. Дорошенко, О. Проценко, Р. Шулигіна [1; 5; 6; 9; 10].

Дослідження проблеми формування культури спілкування в учнів молодшого шкільного віку засвідчує, що у звичайних умовах дитячого буття нерідко спостерігаються розбіжності між правильним вербальним відтворенням моральних знань і реальною поведінкою. Досить часто означена розбіжність пояснюється недостатністю практичного досвіду особистості щодо втілення наявних у неї знань у власні поведінкові акти. З огляду на це виникає необхідність активізації цього аспекту виховного процесу. З такою метою варто використовувати різноманітні інтерактивні технології, вправи, рольові ігри, інсценізації, колективні творчі справи; де максимально можна використати те, що Н. Волкова називає «поліфонією взаємодії» (один із критеріїв діалогічного спілкування). Це означає, що кожен учасник у спілкуванні має змогу викласти власну позицію, шукати рішення у процесі взаємодії з урахуванням усіх думок [3, с.34]. Діалогічне спілкування передбачає ставлення до іншої людини як до цінності, неповторної індивідуальності.

У ході формування культури спілкування молодших школярів з успіхом може використовуватися гра, оскільки діти не втратили інтересу до неї. Важливість ігрової діяльності для формування особистості дитини підкреслював А. Макаренко. Він писав: «Є ще один важливий метод – гра... Між грою і роботою немає такої великої різниці, як дехто думає... Дехто гадає, що робота відрізняється від гри тим, що в роботі є відповідальність, а в грі її немає. Це неправильно: у грі є така ж велика відповідальність, як і в роботі, – звичайно, у грі гарній, правильній...» [8, с. 105].

Прагнення до спілкування притаманне кожній дитині від народження. Спочатку – це посмішка мами, вираз її очей, дотики; потім перші слова й речення, на які малюк прагне почути відповідь, отримати реакцію. Подальший розвиток цієї здібності відбувається безпосередньо у процесі спілкування з дорослими та однолітками. Із вступом до школи коло міжособистісної взаємодії, а отже, і спілкування, значно розширюється, навички культури спілкування, формування відповідних норм і правил його реалізації, за рідкісним винятком, випадають з поля зору вчителів та вихователів, що негативно позначається на формуванні особистості, обмежує можливості встановлення та підтримання

контактів з іншими людьми, на підготовку до виконання різноманітних ролей у суспільстві та власній життєдіяльності.

Таким чином, у формуванні та розвитку всебічної гармонійної особистості школяра важлива роль належить її оточенню, у взаємодії і спілкуванні з яким вона набуває людяності, стає активним творцем соціального та культурного прогресу. У зв'язку з цим перед педагогами постає завдання пошуку такого типу міжособистісних стосунків, який сприятиме найбільш повному й гуманному розкриттю творчих можливостей учасників комунікативного процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бойчев І. І. Підготовка майбутнього вчителя до організації культурно-дозвілєвої діяльності учнів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 / Теорія і методика професійної освіти / Одеса, 2005. 29 с.
2. Бондаревська Є. В. Сенс і стратегія особистісно-орієнтованого виховання: монографія. Педагогіка, 2001. № 1. С. 17–24.
3. Волкова Н.П. Професійно-педагогічна комунікація: навч. посіб. Київ: ВЦ Академія, 2006. 256 с.
4. Волошин Г. П. Барчій М. С. Психологічні аспекти комунікативної культури молодшого школяра. *Наука майбутнього : збірник наукових праць студентів, аспірантів та молодих вчених*. Мукачево : МДУ. 2018. Вип.1. С.74-79.
5. Дерев'янка Н. П. Теоретичні засади формування громадянської культури учнів загальноосвітньої школи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 / Луганськ, 2004. 26 с.
6. Дорошенко К. Г. Виховання гуманістичного ідеалу старших підлітків у позакласній діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.07/ Київ, 2003. 26 с.
7. Коломинський Я. Л. Соціальна психологія шкільного класу : наук-метод. посібник для педагогів и психологів . Минск: ООО ФУА інформ, 2003. 312 с.
8. Макаренко А. С. Книга для батьків / Київ: Радянська школа, 1980. 328 с.
9. Проценко О. П. Етикет як аксіологічний вимір культури поведінки і спілкування : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філ. наук : 09.00.07 / Київ, 2004. 33 с.
10. Шулигіна Р. А. Формування культури спілкування старшокласників у виховному процесі загальноосвітніх навчальних закладів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.07 / Київ, 2007. 30 с.

Крамаренко А. М.,
д. пед. наук, професор,
завідувач кафедри початкової освіти,
Бердянський державний педагогічний університет
allakramarenko11@ukr.net

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧИЙ ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Як відомо, еволюція людської цивілізації базується на виділенні й дотриманні загальнолюдських цінностей, серед яких абсолютними цінностями є людина та її життя. До ціннісних вимірів людського життя, насамперед, належить здоров'я [4]. Це дає підстави вважати проблему збереження та зміцнення здоров'я молодого покоління професійно значущою для педагогічного колективу *Нової української школи*.

Виключно важлива роль в організації збереження й зміцнення здоров'я дітей належить учителеві початкової школи, що обумовлено, передусім, віковими особливостями молодших школярів. З одного боку, дитина цього віку – віку інтенсивного розвитку, формування організму – занадто чутлива й вразлива щодо будь-яких несприятливих зовнішніх факторів. З іншого боку, молодший учень має високу здатність до ідентифікації себе з оточенням, потребу в авторитеті вчителя, наслідуванні зразків його поведінки, що створює необхідні передумови для виховання здорових звичок, усталеної мотивації на здоровий спосіб життя. Отже, вчитель початкової школи як безпосередній і основний організатор освітнього процесу може систематично й найбільш ефективно впливати на здоровий розвиток дитини [2].

Водночас дані дослідження Ю. Бойчука щодо опитування вчителів початкової школи свідчать, що більшість з них (76,7 %) недостатньо розуміють свою роль у здоров'язберігаючому освітньому процесі, хоча всі (100%) відзначають важливість такої роботи; неготові до перебудови стереотипу як викладання (56,0 %), так і взаємин з учнями (70,7 %).

Також у монографії «Сучасні здоров'язбережувальні технології» (2018) колектив авторів А. Крамаренко, Д. Крамаренко, І. Проха та О. Шмалько вказують, що значна частина захворювань дітей і молоді має так звану дидактогенну природу (дидактичні неврози, стреси, перевантаження, стомлення учнів), тобто напряду викликана або спровокована школою. А хвороба «дидактогенія» (негативний психічний стан учня, викликане порушенням педагогічного такту з боку вчителя) все поширюється в початковій ланці освіти посиленими темпами [3, с. 441].

Таким чином, реальна освітня практика вимагає розв'язання проблеми здійснення вчителем НУШ освітньої діяльності, спрямованої на збереження й розвиток здоров'я дитини, запобігання негативних впливів під час навчання.

З 1 класу виникає потреба включити відомості про такі галузі як «Природнича», «Громадянська та історична освіта», «Технологічна», «Соціальна та здоров'язбережувальна» тощо [1]. Найважливішим складником професійно-педагогічної діяльності вчителя із здоров'язбереження школярів має бути

використання здоров'язберігаючих освітніх технологій. Ефективність їх застосування вимагає від учителя певних знань.

Так, для розв'язання проблеми запобігання стомлення школярів, учитель має знати основи оптимального рухового режиму дитини, що є одним з важливих аспектів раціональної організації навчання, збереження й зміцнення здоров'я учнів молодших класів.

Молодшим школярам притаманна природна рухова активність. Тому для їхнього нормального розвитку повинно бути достатньо руху. Його слід заохочувати й регулювати, оскільки в русі діти пізнають життя, навколишній світ.

Одночасно рухова активність не має бути надмірною. Щоб не викликати перевантаження дитячого організму, вчителеві потрібно знати засади проведення рухливих ігор дидактичної спрямованості, оздоровчих пауз і фізкультурних хвилин.

Рухлива дидактична гра – це діяльність, спрямована на розвиток не лише фізичних можливостей дитини (координації рухів, спритності, витривалості, швидкості, сили тощо), а насамперед, пізнавальних аспектів учнів – на виробку внутрішньої мотивації навчання, формування пізнавального інтересу, закріплення знань і уявлень з предметів загальноосвітнього циклу (математики, навчання читанню й письму, розвитку мовлення, «Я досліджую світ» та ін.).

Отже, рухливі гри, створюючи фон позитивних емоцій, радості руху, одночасно є незамінним засобом набуття дитиною навчальних знань, уявлень, соціального досвіду.

Для того щоб дидактичні ігри досягали своєї мети, давали достатнє живлення для безпосередньої розумової та рухової активності учнів, учителеві потрібно знати вимоги до їх відбору й до організації освітньої діяльності з їх використанням. Щодо методик використання рухливих дидактичних ігор, то в науковій літературі накопичено достатній матеріал, знайомство з яким допоможе вчителеві ефективно застосовувати ігри при навчанні учнів без шкоди для їхнього здоров'я.

Одним із важливих аспектів проведення оздоровчих пауз і фізкультурних хвилин є те, що дитина має розвантажуватися цілісно – фізично, розумово, емоційно, тобто на тілесному та душевно-духовному рівнях. Для цього при організації освітнього розвантаження учнів необхідно використовувати різноманітні вправи – на зняття м'язових та розумових напружень, розвиток дихання, поліпшення кровообігу, приведення організму в бадьорий стан, створення радісного настрою тощо.

Щодо використання здоров'язберігаючих освітніх технологій, то ми підтримуємо погляди психологів і педагогів (В. Вюнш, О. Іонова, В. Ковалько, І. Корнева, Т. Кулікова, Ю. Науменко та ін.), які вважають, що найефективнішим засобом збереження й зміцнення здоров'я дітей є творча діяльність, яка виявляється, насамперед, при заняттях різними видами мистецтва та художньо-естетичною працею.

З огляду на це вчителеві необхідно мати певні уявлення про використання оздоровчого ефекту мистецтва й праці у процесі навчання учнів.

У зв'язку з цим зазначимо, що силу сприятливого впливу мистецтва – музики, живопису, ліплення тощо – на здоров'я людини, її загальний стан, настрій важко переоцінити. Переживання розмаїття образів, кольорів, звуків, форм, ритмів «очищують» від надлишкової емоційної напруги, знімають перевтомлення, допомагають позбутися страхів, фобічних реакцій, депресивних станів, знижують тривожність. Хореографічне мистецтво, музичні композиції у сполученні з різними рухами запобігають гіподинамії, порушенням серцево-судинної системи, послабленню м'язів і кісток, формують правильну поставу. Арттерапія стимулює потребу у вираженні своїх почуттів, у комунікаціях з іншими людьми, прагнення до самопізнання та дослідження навколишнього світу.

Окрім цього, як свідчать результати досліджень, у школах з поглибленим викладанням мистецтва, зокрема музики, успішність учнів за всіма навчальними предметами набагато вища, ніж в інших школах.

Особливо важливо для учнів початкової школи, яким досить важко сидіти довго в одній позі, організація рухової активності. Науковці вважають, що біологічна потреба в русі дитини повинна задовольнятися багаторазово, як прийом їжі, тобто не менш, ніж 4-5 разів на день: 1 порція вранці (гімнастика), 2-3 порції вдень (руховий відпочинок на уроках і між ними, 4-5 порцій у другій половині дня).

Необхідно також підкреслити, що здоров'язберігаючий освітній процес в умовах НУШ неможливий без використання в освітній практиці й нестандартних уроків – уроків-екскурсій, уроків-концертів, театралізованих уроків тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державний стандарт початкової освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 №87. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti> (дата звернення: 21.01.2020).
2. Концепція Нової української школи. URL: <http://zakinppo.org.ua/images/2017/docs/10/konczepczyia.pdf> (дата звернення: 21.01.2020).
3. Крамаренко А.М., Крамаренко Д.М., Проха І.С., Шмалько О.М. Здоров'язбережувальні технології в освітньому процесі початкової школи. Сучасні здоров'язбережувальні технології: колект. монографія/за заг. ред. проф. Ю. Д. Бойчука. Харків: ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2018. С. 440-446.
4. Національна програма сприяння активному та здоровому способу життя. URL: <http://organic.ua/uk/lib/1368-nacionalna-programa-spryjannja-aktyvnomu-ta-zdorovomu-sposobu-zhyttja> (дата звернення: 11.01.2020).

Махсма В. В.,
заступник директора з НВР,
КЗ «Маріупольська загальноосвітня
школа I-III ступенів № 26»
viktoria194@ukr.net

ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Завдання Нової української школи полягає, насамперед, в усвідомленні вчителями головних суспільних завдань та націлює на пошук форм, навчальних підходів, методів, розробки авторських програм, урізноманітнення технік проведення уроків. Метою Нової української школи є всебічний розвиток дитини, її здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових особливостей. Згідно поставлених завдань, оновленої навчальної програми, всі педагогічні методи, досвід, практика повинна бути спрямовані на розвиток й удосконалення усіх сутнісних сил особистості школяра. [4, с. 62]

Сучасний контекст шкільної іншомовної освіти виражає новий погляд на взаємозв'язок освіти та культури, створення мовного середовища для школярів. Методи вивчення англійської мови у першому та другому класі базуються на дитиноцентричному, компетентнісному, діяльнісному підходах у поєднанні із засобами, спрямованими на здобуття очікуваних освітніх результатів.

Вивчення іноземних мов сьогодні є необхідною умовою для успішної реалізації людини у житті. Знання іноземних мов – ключ до успіху в сучасному світі, де міжкультурне спілкування та обробка величезних обсягів інформації набуває все більшого значення. Європейський шлях розвитку українського суспільства ставить перед учителем іноземної мови нову мету – розширювати світогляд громадянина, здатної до інновацій. [2, с.138]

Дитину потрібно зацікавити і спонукати її до сприйняття навчального матеріалу. Однією з головних умов ефективності навчальної гри – зацікавленість в результаті та артистизм вчителя. Драматизація на уроці дає учням можливість моделювання різних життєвих ситуацій, а також набути навичок подолання комунікативних проблем, уникнення конфліктних ситуацій та створення комфортного освітнього середовища. Дієвими методами є урок-подорож, урок-казка, пальчиковий театр, ляльковий театр тощо.

Учителю необхідно організовувати процес навчання в такий спосіб, щоб забезпечувати формування в учнів здатності до спілкування, спонукати їх не тільки до породження або сприймання їхнього мовленнєвого висловлення, але й досягати при цьому взаєморозуміння із співрозмовниками як у мовленнєвій, так і культурній сфері, якщо навіть деякі аспекти чужої культури не зовсім звичні нашому соціуму. Здібності до міжкультурної комунікації розпочинають формуватися вже в першому класі, коли учні ознайомлюються з незвичними для них іменами, назвами країн, міст, вулиць, коли вони споглядають малюнки та світлини міст, пейзажів, побутових речей тощо. Доцільно, щоб, починаючи вивчення нової мови, учні чули автентичні зразки мовлення, наслідували їх, постійно адаптували свої висловлення до автентичних взірців. Учителю має забезпечувати постійне тренування вимови школярів, надаючи цьому аспекту

важливого значення. У процесі формування фонетичних навичок у разі необхідності вчителю доцільно використовувати різні прийоми: за потреби звертати увагу учнів на органи мовлення (губи, кінчик язика), залучати для цього жести, які навчають дотримуватися необхідної інтонації та сприяють правильному синтагматичному поділу речень. Для формування навичок нормативної вимови та інтонування доцільно використовувати римівки, пісні, вірші, скоромовки тощо.

Удосконалення і корекція фонетичних навичок може відбуватись на будь-якому етапі уроку, особливо там, де здійснюється навчальна діяльність учнів, пов'язана з говорінням. [3, с.128]

Навчання лексичного аспекту мовлення здійснюється у взаємозв'язку з навчанням вимови і граматики. Відповідно до комунікативного підходу пред'явлення нових лексичних одиниць, як правило, відбувається в певному контексті, що надає учневі можливість почути/побачити нове слово і сформулювати первинне уявлення про його значення, форму і функцію в мовленні. Зазвичай нові лексичні одиниці пред'являються в усному мовленні вчителя, диктора або ж у письмовому тексті під час читання.

Семантизувати нову лексику доцільно різними способами:

- 1) використовувати відповідні малюнки, предмети, дії;
- 2) визначати значення із контексту;
- 3) перекладати рідною мовою.

Пріоритетність реформування змісту початкової освіти очевидна. Законодавчо-нормативна основа реформування початкової школи (Закон «Про освіту», Концепція Нової української школи сприятимуть оновленню освітнього процесу, якісному навчально-методичному забезпеченню, посиленню психологічної підготовки до використання нових способів навчальної взаємодії вчителя і учня, освітнє середовище має стати максимально комфортним для учня, враховувати всі потреби дітей. Суттєві зміни статусу початкової освіти позначились на дитиноцентричній спрямованості навчання і виховання та компетентнісному підході, який є ядром освітнього процесу

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державний стандарт початкової загальної освіти. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/Laws/show/462-2011> (дата звернення: 03.02.2020).
2. Про освіту: Закон України. № 2145-VIII від 5 вересня 2017 року. *Відомості Верховної Ради. Офіційне видання*. 2017. № 38-39.
3. Бочковська О. Вивчення іноземної мови в ранньому шкільному віці. *Ігри в початковій школі на уроках англійської*. Київ: Шк. світ, 2010. 128 с.
4. Морозова О. НУШ очима дитини. Початкова школа. 2018. № 6. С. 62.

Михайлова Я. О.,
учитель початкових класів,
КЗ «Гімназія зі структурним підрозділом початкової школи № 44
Маріупольської міської ради Донецької області»
Mir_2015@i.ua

ВИХОВНИЙ ВПЛИВ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Перехід від дошкільного віку до шкільного є важливим етапом у житті дитини, який пов'язаний не лише зі зміною її розвивального середовища, а й із подальшим розвитком психіки, особливо пізнавальної та особистісної сфери. З цього моменту гра, як провідний вид діяльності дошкільника, поступається перед навчальною діяльністю, яка істотно змінює мотиви поведінки учня, відкриває нові джерела розвитку його пізнавальних і моральних сил.

Утім, гра в молодшому шкільному віці не лише не втрачає свого психологічного значення як бажана діяльність, а й продовжує розвивати психічні функції дитини, насамперед увагу, пам'ять, мислення, увагу, навички спілкування в іграх із правилами тощо. Крім того, гра як вільна діяльність не лише розвиває інтелект дитини, але й приносить їй задоволення та радість [6].

На думку психологів дитяча гра – це вид діяльності, який виник історично, й полягає у відтворенні дітьми дій дорослих і стосунків між ними в особливій умовній формі. У дітей молодшого шкільного віку ефект гри ґрунтується на мимовільному запам'ятовуванні. Гра є тією самою діяльністю, яка створює емоційне стимульовану зацікавленість і сприяє мимовільному запам'ятовуванню.

У Державному стандарті початкової освіти метою освіти визначено всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей і наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості [5].

Гра для дітей – це спосіб пізнання світу. У грі розвивають важливі компетентності, які будуть їм необхідні протягом життя. Стаючи частиною гри, дитина повністю занурюється у процес, бере на себе відповідальність, стає цілеспрямованою, відчувається комфортно, радісно, а головне – має можливість ініціювати діяльність і розвивати власну ідею, активно взаємодіяти з іншими учасниками гри і в такий спосіб навчатися. І як результат – діти, які розвиваються через ігровий досвід, мають добре розвинені навички спілкування, командної роботи, вміння генерувати нові ідеї, проявляти ініціативу, критично мислити та оперувати інформацією.

Пізнавати, вивчати та розуміти світ навколо через гру та дію на власному досвіді набагато цікавіше, ніж просто отримувати теоретичну інформацію про нього. Коли діти навчаються через гру, вони вмотивовані, з упевненістю намагаються вирішити складні завдання, експериментують, досліджують, ставлять запитання, творчо мислять, створюють щось нове, а що найголовніше – не бояться помилитися, бо у грі завжди можна спробувати знову і знову [1].

Водночас постає проблема: яким чином побудувати навчання, щоб найповніше задовольнити кожного школяра. І тут на допомогу приходить гра. За допомогою ігрової діяльності у молодших школярів розвиваються різноманітні компетентності. Існують різні підходи до класифікації педагогічних ігор.

Найбільш відомою є класифікація педагогічних ігор Г. Селевко: за сферою діяльності (фізичні, інтелектуальні, трудові, соціальні, психологічні); за характером педагогічного процесу (навчальні, тренінгові, контролюючі, узагальнюючі; пізнавальні, виховні, розвиваючі; репродуктивні, продуктивні, творчі; комунікативні, діагностичні, профорієнтаційні, психотехнічні); за ігровою методикою (предметні, сюжетні, рольові, ділові, імітаційні, драматизаційні); за предметною сферою (математичні, хімічні, музичні, літературні, трудові, виробничі тощо); за видом ігрового середовища (без предметів, з предметами, комп'ютерні, телевізійні тощо). Аналізуючи зарубіжний досвід використання ігрових технологій, М. Кларін описує рольові навчальні ігри (гра – драматизація в поєднанні з емоційною рефлексією, моделююча гра в гіпотетичних умовах); імітаційномодельюючі ігри (гра-вправа, гра-ілюстрація, імітаційна-моделююча гра з колективним прийняттям рішень в складному соціальному контексті, імітаційна гра з моделюванням соціально-історичних умов, імітаційна гра з посиленням рольовим компонентом) [2].

Український учений К. Баханов наводить таку класифікацію дидактичних ігор: 1) за методикою проведення (сюжетні, рольові, ділові, імітаційні, ігри-змагання, ігри-драматизації); 2) за дидактичною метою (актуалізуючі, формуючі, узагальнюючі, контрольовано-корекційні) .

М. Щербань розрізняє наступні види навчально-педагогічних ігор: ділова гра, рольова гра, дидактична гра, аналіз конкретних психолого- педагогічних ситуацій, аналіз інцидентів, розв'язання педагогічних задач, мозковий штурм, ігрове проектування [4].

Формування учня, як самостійної, ініціативної, вдумливої особистості буде успішним, якщо потурбуватися про це з першого уроку. Одним з найперспективнішим шляхом виховання активних учнів, озброєння їх необхідним вмінням і навичкам, є впровадження активних форм і методів навчання, серед яких провідне місце займають навчальні ігри. У процесі гри в учнів виробляється звичка зосереджуватися, самостійно думати, розвивати увагу. Захопившись грою, діти не помічають, що навчаються, до активної діяльності залучаються навіть найпасивніші учні.

Якщо використовувати на уроці елементи гри, то в класі створюється доброзичлива обстановка, бадьорий настрій, бажання вчитися. Плануючи урок, треба зважати на особливості всіх учнів, добирати ігри, які були б цікаві, зрозумілі і корисні. У освітньому процесі використовуються різні методи навчання та виховання. Особливу роль відіграють методи стимулювання, що спрямовані на формування позитивної мотивації навчання. Серед методів стимулювання у навчальній діяльності виділяють: методи формування пізнавального інтересу та методи стимулювання обов'язку і відповідальності у навчанні [3].

Таким чином, все вище згадане підтверджує позитивний виховний вплив ігрової діяльності на учнів початкових класів. Для дітей особлива цінність гри полягає не тільки в тому, що вона дає їм можливість як загального, так і фізичного, духовного зростання, а й у плані підготовки до різних сфер життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гра по – новому. Методичний посібник / упорядник О.Рома The LEGO Foundatson, 2018 р. 44 с.
2. Д'яченко І.М. Ігрові форми роботи як засіб формування комунікативної компетентності школярів. Сайт вчителя початкових класів. URL : <http://uchus-rostu.net/grov-formi-roboti.html> (дата звернення: 25.01.2020)
3. Докучина Т.О. Індивідуальний підхід до проведення дидактичних ігор з дітьми з особливими освітніми потребами. URL: <http://aqce.com.ua/vipusk-n9-2017/dokuchina-to-individualnij-pidhid-do-provedennja-didaktichnih-igor.html> (дата звернення: 25.01.2020).
4. Косенко Ю. М. Дидактична гра як метод формування історичних понять у розумово відсталих учнів: монографія / Суми :СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2015. 27с.
5. Старікова Н.А. Ігрова діяльність шестирічних дітей. Посібник для вчителів. URL: <https://vseosvita.ua/library/posibnik-igrova-dialnist-sestiricnih-ditej45264.html> (дата звернення 25.01.2020).
6. Полонська Т.К. Сутність ігрових технологій у навчанні іноземних мов учнів початкової школи на компетентнісних засадах. *Проблеми сучасного підручника: зб. наук. праць*. Київ. Пед. думка, 2018. №20. С. 317–327.

Мітеланг Н. В.,

учитель інформатики,

КЗ «Маріупольська загальноосвітня школа № 47 I-III ступенів

Маріупольської міської ради Донецької області»

mitelangnatalia@gmail.com

STEM – ОСВІТА ЯК НОВИЙ НАПРЯМОК У НАВЧАННІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

В сучасному світі з кожним роком з'являються нові методи навчання дітей не тільки початкових класів. Світ ставить перед освітою непрості завдання: вчитися повинно бути цікаво, знання повинно бути застосовано на практиці, навчання повинно проходити в цікавій формі, і все це, безумовно, повинно принести хороші плоди в майбутньому дитини - високооплачувану роботу, самореалізацію, високі показники інтелекту. Вчителі повинні вміти інтегрувати свої уроки за допомогою новітніх технологій та техніки. Однією з таких технологій є – STEM-освіта. Методика може бути застосована практично до будь-якої дисципліни, де б її не викладали, будь то молодша школа або вища школа.

STEM (S - science, T - technology – E-engineering – M-mathematics). Акронім STEM вживається для позначення популярного напрямку в освіті, що охоплює природничі науки (Science), технології (Technology), технічну творчість (Engineering) та математику (Mathematics). Це напрям в освіті, при якому в

навчальних програмах посилюється природничонауковий компонент + інноваційні технології. Технології використовують навіть у вивченні творчих, мистецьких дисциплін.[1].

Школярі, застосовуючи даних підхід будуть стикатися з реальними проблемами і намагатися їх вирішити. Ключовим фактором тут є проектна робота в команді. Кожна дитина в такому випадку, буде розуміти важливість свого впливу на проект і відповідно віддавати більше, ніж якби він робив завдання самотійно. Нехай в шкільному вигляді це буде виглядати у вигляді нескладних експериментів, уявлення товарів, створення сайтів, побудова робіт або навіть зняття мультфільмів.

Що стосується України, то Міністерство освіти та науки ще у 2016 році опублікувало першу версію «Концептуальних засад реформування середньої освіти» та Концепцію Нової української школи (НУШ), де одними із основних компетентностей школярів є:

- вміння логічно і математично мислити,
- наукове розуміння природи і сучасних технологій,
- впевнене користування інформаційно-комунікаційними технологіями
- обізнаність і самовираження у сфері культури [2].

Важливо долучити до змін і вчителів, які мають стати справжніми агентами змін освітньої реформи. Цікавим є те, що під час STEAM-уроків в центрі уваги знаходиться не вчитель, а практичне завдання, яке потрібно вирішити. Учні ж вчаться вирішувати це практичне завдання шляхом проб і помилок, а не вивчають «суху» теоретичну частину. Дитина ж змушена сама зрозуміти як застосовувати ті чи інші знання у різних життєвих ситуаціях.

Доволі часто на цей процес проходить з помилками, STEAM-освіта ж вчить ще з шкільної парти вдало комбінувати отримані знання для вирішення реальних життєвих ситуацій. Як наслідок дитина виходить в дорослий світ набагато підготовленою і не так сильно боїться проблем та труднощів.

STEAM-освіта дозволяє вчителям наочніше пояснювати необхідний матеріал, тому що поруч з теорією діти відразу бачать як це виглядає в реальному житті. Тому, якщо порівнювати звичайні комп'ютерні класи та STEAM-лабораторії, то саме другі створюють ідеальні умови для вивчення теоретичної частини та застосування нових знань на практиці.

Паралельне використання кількох дисциплін у школі прояснить для учнів їхню практичну неподільність. Стає очевидним зв'язок між пройденим до цього розв'язанням нудних прикладів у зошиті, програмуванням абстрактних алгоритмів, виконанням непрактичних лабораторних. STEM-школи формують особливий стиль мислення. Дитина стає послідовнішою, а водночас не боїться перебирати альтернативи. На заняттях учні самі шукають шляхи подолання проблеми — змінити конструкцію, переписати програму чи обрати інший підхід до проблеми. Така самотійність тренує вміння планувати роботу і розділяти задачі на частини. Отримані результати дослідів часто не співпадають, коли учні обрали різні підходи. Так дитина вчиться аналізувати інформацію і аргументовано захищати власну думку, адже у кожного є факти на основі своїх вимірювань [5].

Позитивні риси, які з'являються у дітей:

- Інтерес до математики, природознавства.

- Допомагає придбати знання в області техніки, робототехніки, конструювання.

- Сприяння розвитку творчих здібностей і комунікативних навичок.

- Сприяє раннього визначення потенціалу дитини та її професійного самовизначення.

Нова українська школа включає в себе інклюзивну освіту. Тобто діти з особливими потребами будуть інтегровані в звичайні школи, навчатимуться на рівні з усіма, це важливий крок як на педагогічному рівні, так і суспільно-соціальному [5].

STEM – освіта схожа з навчанням, яке пропонував вітчизняний педагог-творець Василь Олександрович Сухомлинський. Він символізує собою високогуманну, демократичну педагогіку, важливе місце в якій займає формування творчої особистості людини. Особливо важливим у цьому є етап початкової школи, адже дитинство – це період, коли творчість – природний спосіб життя людини. Багато цінних порад для нинішньої Нової української школи можна запозичити у Василя Олександровича: «Щотижня кілька уроків ми присвячували «подорожами» до джерел думки й рідного слова – спостереженням. Наші подорожі і спостереження сприяли розвитку уяви і мови» [4, с. 377].

Вчити учнів спостерігати, запитувати – важливі завдання нової початкової школи. Цьому мають сприяти і ранішні зустрічі вчителя з учнями. Однак, якщо вчитель не буде розумно скеровувати учнів на спостереження тих чи інших природних явищ, залежно від пори року, то ранішні бесіди швидко перетворюються на скучні, банальні розмови, які мало що для розвитку дітей даватимуть.

Для нинішнього реформування школи важливо пам'ятати про теоретичні висновки Василя Сухомлинського щодо основних завдань розвитку і навчання учнів у молодших класах: «...завдання початкової школи навчити дітей користуватися інструментом, за допомогою якого людина все життя оволодіє знаннями» [4, с. 77]...Що ж це за інструменти? Це п'ять умінь: спостерігати явища навколишнього світу, думати, висловлювати думку про те, що я бачу, думаю, спостерігаю, читаю, пишу» [4, с. 78]. Потрібно вчити дітей вмінню мислити, самостійно здобувати інформацію, критично її оцінювати і використовувати, а не просто накопичувати і запам'ятовувати.

В. Сухомлинський добре це усвідомлював і вказував педагогам на те, що перш ніж вчити дітей запам'ятовувати, їх потрібно вчити думати, мислити, аналізувати факти і явища оточуючого світу. «Якщо повторення – мати навчання, то спостереження – мати обдумування і запам'ятовування знань» [4, с. 54].

Таким чином, основне завдання STEM-освіти у початковій школі стимулювання допитливості і підтримка інтересу до навчання і пошуку знань, мотивація до самостійних досліджень, створення простих приладів, конструкцій тощо. Шляхом проведення навчальних екскурсів, днів науки, інтегрованих

уроків, впровадження проектного навчання має здійснюватися формування навичок дослідницької діяльності.

STEM-освіта дозволяє вивчати теоретичний матеріал, але й пристосовуватися до життя в майбутньому. Така освіта допоможе дітям з особливими потребами будуть інтегровані в звичайні школи, навчатимуться на рівні з усіма, це важливий крок як на педагогічному рівні, так і суспільно-соціальному. Діти, створюючи якісь нові проекти кожен раз зіштовхуються з різними проблемами, за допомогою STEM-освіти, вони навчатимуться вирішувати їх креативно та доходити до цілі. Для дітей це – натхнення, радості від перемоги над своїми проблемами, та досягненням певної мети, розвиток природних здібностей та удосконалення навичок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. «Українська правда життя» 26 березня 2019р. URL: <https://life.pravda.com.ua/columns/2019/03/26/236224/> (дата звернення: 25.01.2020).
2. Сухомлинський В. О. Розумова праця і зв'язок школи з життям. Т. 5. Вибрані твори в 5 т. К. : Радянська школа, 1977. 639 с.
3. Центр розвитку бізнес технологій. Stem-Osvita. 2004-2014р. URL: <http://btcd.org.ua/stem-osvita/> (дата звернення: 25.01.2020).
4. Stem-osvita в Україні. Від дошкільника до компетентного випускника. URL: http://pedrada.com.ua/news/gruppy/zakhodi_svjata_konkursi_i_tp/stem-osvita_v_ukrayini_vid_doshkilnika_do_kompetentnogo_vipusknika/# (дата звернення: 25.01.2020).
5. Як надати вашим дітям STEM освіту. 8 кроків до успішного майбутнього. (Технічна студія «Винахідник») URL: <https://inventor.com.ua/stem/what-is-steam.html> (дата звернення: 25.01.2020).

**Климанчук О. М., Муращенко В. Г.,
Ситкова Л. П., Стахєєва О. В., Юдіна С. В.,**
учителі початкових класів,

*КЗ «Маріупольський навчально-виховний комплекс
«колегіум-школа» № 28 Маріупольської міської ради Донецької області»*
vmurashenko@gmail.com

ПЕДАГОГІКА ПАРТНЕРСТВА: «НЕСТАНДАРТНІ ФОРМИ ПРОВЕДЕННЯ БАТЬКІВСЬКИХ ЗБОРІВ»

«Тільки разом з батьками, спільними зусиллями, вчителі можуть дати дітям велике людське щастя», - писав Василь Сухомлинський, один з засновників педагогіки партнерства.

Одним із ключових компонентів концепції Нової української школи є педагогіка партнерства – педагогіка, що ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем і батьками. В основі педагогіки партнерства – спілкування, взаємодія та співпраця між учителем, учнем і батьками.

Перед Новою українською школою поставлено завдання забезпечити реалізацію головних принципів педагогіки партнерства:

- повага до особистості;

- доброзичливість і позитивне ставлення;
- довіра у відносинах;
- діалог – взаємодія – взаємоповага;
- розподілене лідерство (проактивність, право вибору та відповідальність за нього, горизонтальність зв'язків);
- принципи соціального партнерства (рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей).

Традиційною формою співпраці з батьками в закладі освіти вважаються батьківські збори. У час розвитку інформаційно - комунікативних технологій, коли ми активно спілкуємось через соціальні мережі і в будь – який час підтримуємо зв'язок з батьками, дехто від цих зборів відмовляється. У нашому закладі змінили формат проведення батьківських зборів. Аналізуючи дані анкетування батьків молодших школярів НВК, зробили висновок, що значний інтерес викликають сучасні форми спілкування з педагогами у неформальній атмосфері в форматі сучасних батьківських уроків, родинних гостин, малих груп, тренінгів, диспутів.

Школа має ініціювати нову, глибшу залученість родини до побудови освітньо-професійної траєкторії дитини. Бо кожна дитина – неповторна, наділена від природи унікальними здібностями, талантами та можливостями. Отже, вчителі НВК ставлять перед собою задачу допомогти батькам здобувати спеціальні знання про стадії розвитку дитини, ефективні способи виховання в дитині сильних сторін характеру і чеснот залежно від її індивідуальних особливостей. І час потребує змінити односторонню авторитарну комунікацію «вчитель» на діалог і багатосторонні комунікації між учнями, учителями та батьками.

Нестандартні форми проведення батьківських зборів насамперед ґрунтуються на принципі партнерства та діалогу. Сенс полягає в тому, щоб не нав'язувати учасникам погляди вчителів, а спонукати шукати власний вихід із ситуації, вчитись діяти колективом. В НВК вчителі продуктивно працюють за системою:

Таблиця 1

СИСТЕМА ПРОВЕДЕННЯ БАТЬКІВСЬКИХ ЗБОРІВ

Дата проведення	Формат проведення	Форма роботи
Вересень	Організаційні зустрічі з батьківською громадою	Колективна
Жовтень – листопад	Віч-на-віч з родиною Виникло питання Дні довіри Світове кафе	Індивідуальна, групова
Грудень	Консультація – практикум	Індивідуальна
Лютий – березень	Віч-на-віч з родиною” «Виникло питання»	Індивідуальна, групова
Травень	Аукціон ідей	Колективна

На початку навчального року ми проводимо організаційну зустріч з батьками, на якій з'ясовуємо, які питання найбільше цікавлять батьків, що їх турбує, їх передбачення, проводимо анкетування. А потім, протягом року, викривуючи довірливі сучасні форми спілкування з батьками (батьківські уроки, тренінги, родинні гостини та інше), плідно працюємо разом.

Два-три рази на рік проводять індивідуальні зустрічі «Віч-на-віч з родиною», «Дні довіри». Ці форми проведення спілкування вимагають ґрунтовної підготовки. Для таких зустрічей вчитель готує результати успішності конкретної дитини, її індивідуальні досягнення з результатами індивідуального прогресу: було так, а стало ось так, а також, аналіз творчого зростання дитини.

Протягом навчального року за бажанням та потребою батьків та вчителів, працює пункт «Виникло питання», який передбачає швидке реагування та вирішення проблеми.

У кінці навчального року, під час проведення «Аукціону ідей», в результаті спільного обговорення, виникають цікаві пропозиції щодо планування на майбутнє.

Пропонуємо добірку ідей інтерактивної і, на нашу думку, ефективної взаємодії з батьками, що можуть вивести батьківські збори на новий рівень

- Батьківські консультації;
- «Швидка допомога: виникло питання»;
- Майстер-класи: «Бери і роби», «Традиції моєї родини»;
- Педагогічні читання;
- Світове кафе «Щасливий випадок»;
- «Віч-на-віч з родиною»;
- Дні довіри, Виставки.

Таким чином, ми вважаємо, що треба надалі працювати в цьому напрямку, щоб батьківські збори не відлякували батьків, а мотивували на партнерських засадах з освітянами виховувати дітей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Нова українська школа. «Концептуальні засади реформування середньої школи» Міністерство освіти і науки України 27.10.2016. С. 4 – 40.
2. Нова українська школа. «Порадник для вчителя». К. : Навчально – методичні матеріали. 2017.
3. Сухомлинський В. О. Батьківська педагогіка. К.: Радянська школа, 1978.

Назарова Г. Л.,

асистент вчителя,

*КЗ «Гімназія зі структурним підрозділом початкової школи № 44
Маріупольської міської ради Донецької області»*

78annanazarova@gmail.com

УМОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ДЛЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Виклики часу зумовили розроблення Концептуальних засад реформування середньої освіти – документа, який проголошує збереження цінностей дитинства, необхідність гуманізації навчання, особистісного підходу, розвитку

здібностей учнів, створення навчально-предметного середовища, що в сукупності забезпечують психологічний комфорт і сприяють вияву творчості дітей. З кожним роком збільшуються ризики погіршення фізичного та психологічного здоров'я дітей, що вимагає перегляду режиму їхньої навчальної праці, розвантаження і переструктурування змісту навчальних предметів, уникнення дублювання матеріалу тощо. Значно збільшилась кількість дітей, які потребують особливого і тривалого психолого-педагогічного супроводу, логопедичної, соціальної і медичної допомоги [1].

Необхідно зазначити, що в умовах реформування Нової української школи великого значення науковці, методисти та практикуючі психологи, асистенти вчителів надають роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. Сучасна школа базується на демократичних цінностях та поважає до основних прав людини і створює умови для максимально значущої участі в освітньому процесі для дітей з особливими освітніми потребами [2].

Проте, інколи ретельно сплановане освітнє середовище не відповідає усім потребам дітей означеної категорії. Відповідно, виникає потреба у здійсненні певних адаптацій – розширення проходу між меблями для вільного пересування дитини в інвалідному візку; забезпечення матеріалів, надрукованих шрифтом Брайля для незрячої дитини; зображення основних знаків жестової мови та введення їх в навчальну програму для нечуючих дітей та інші. знати про додаткові потреби. Хоча діти з особливими освітніми потребами користуються тими ж меблями і навчальними матеріалами, що й інші діти, інколи вони можуть потребувати більш спеціалізованого обладнання. Тому для вчителя важливо знати про додаткові потреби таких дітей, щоб здійснити необхідні зміни у навчальному середовищі ще до того, як дитина прийде у клас. Корисним ресурсом у цьому є батьки дитини з особливими потребами та інші фахівці [3].

Плануючи можливі зміни, вчитель має спиратися на сильні сторони і потреби таких дітей. Необхідна адаптація середовища (збільшення інтенсивності освітлення в кімнатах, де є діти з порушеннями зору; зменшення рівня шуму в класі, де навчається дитина з порушенням слуху, забезпечення її слуховим апаратом; створення відокремленого блоку в приміщенні школи для учнів початкових класів; забезпечення архітектурної доступності для дитини з порушенням опорно-рухового апарату). Наприклад, дитина з проблемами зору потребує середовища, яке є фізично передбачуваним і безпечним: речі постійно знаходяться на своїх місцях, двері не залишаються відкритими. Така постійність в організації середовища є також важливою і для дитини з емоційними розладами. Наприклад, доцільним видається у такому випадку організувати місце для проведення ранкових зустрічей якнайближче до місця, де любить «гніздитися» така дитина. Для гіперактивних дітей відкриті, довгі коридори чи інші місця є певним запрошенням до бігу, тому, важливо уникати цього [4].

Спільними для всіх визначень інклюзивної освіти є наступні положення, які базуються на [1; 2; 3]:

- основа інклюзивної освіти – підхід, що базується на забезпеченні права на освіту для всіх дітей, в тому числі дітей із соціально вразливих груп;

- позитивне сприйняття багатоманітності – сприйняття індивідуальних відмінностей учнів як корисного ресурсу, а не проблеми;

- максимально значуща участь в освітньому процесі, а не лише фізична присутність у класі;

- виявлення й усунення бар'єрів (фізичних, інформаційних, інституційних та негативного / упередженого ставлення);

- інклюзивне навчання – система освітніх послуг, гарантованих державою, що базується на принципі недискримінації, врахуванні багатоманітностей людини, ефективному залученні та включенні до освітнього процесу всіх його учасників;

- інклюзивне освітнє середовище – сукупність умов, способів і засобів їх реалізації для спільного навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти з урахуванням їх потреб та можливостей;

- особа з особливими освітніми потребами – особа, яка потребує додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення її права на освіту.

Для забезпечення організації освітнього процесу необхідна індивідуальна програма розвитку (ІПР) для дітей з порушеннями психофізичного розвитку, яка розробляється командою фахівців, до складу якої входять вчитель, асистент вчителя, батьки та інші відповідні фахівці – спеціальний педагог, вчитель-логопед, практичний психолог та ін. ІПР розробляється на основі навчальної програми, розробленої учителем, з урахуванням висновку (рекомендацій) про комплексну оцінку розвитку дитини ІРЦ. За своєю суттю індивідуальну програму розвитку можна вважати контрактом між закладом освіти та батьками, що закріплює вимоги щодо організації навчання дитини, зокрема визначає характер освітніх послуг та форм підтримки. Зазвичай, в індивідуальній програмі розвитку містяться такі розділи:

- загальна інформація про дитину (ім'я та прізвище, вік, телефони батьків, адреса, особливості психофізичного розвитку, дата зарахування дитини до навчального закладу та термін, на який складається програма).

- наявний рівень знань і вмінь. Група фахівців протягом перших двох місяців (залежно від складності порушень розвитку) вивчає можливості та потреби дитини, а саме: її вміння, сильні якості та труднощі, стиль навчання (візуальний, кінестетичний, багатосенсорний та інші, особливо якщо один із стилів домінує), види підтримки; інформацію щодо впливу порушень розвитку дитини на її здатність до навчання (відомості, надані ІРЦ про рівень розвитку дитини, зафіксовані під час спостережень та оцінки розвитку фахівцями).

Продемонструємо приклад заповнення ІПР для здобувача освіти КЗ «Гімназія зі структурним підрозділом початкової школи №44 Маріупольської міської ради Донецької області» (гімназія-початкова школа №44) щодо наявного рівня знань і вмінь учня:

Наявний рівень знань і вмінь

Хлопець має низький рівень знань. Букви знає окремі, читати не вміє. Пише за зразком. Словниковий запас не відповідає віковій нормі. Потребує постійного контролю та індивідуального підходу.

Перспективи освітнього процесу учня за ІІР

Потенційні можливості	Потреби
Списування та письмо під диктовку речень та невеликих текстів	Контроль з боку класного керівника та вчителя-асистента. Додаткові заняття з корекційними педагогами.
Усне та писемне додавання і віднімання в межах 20	Робота з індивідуальними картками.

Отже, відповідно мети організації освітнього процесу: визначення конкретних навчальних стратегій і підходів до навчання дитини з особливими освітніми потребами, ми можемо зробити висновок, що ІІР розвитку є єдиний з дієвих інструментів, який створює належні умови для розвитку, адаптації та розвитку дитини в учнівському колективі та соціумі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Концептуальні засади реформування середньої освіти. URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch2016konczepcziya.html> (дата звернення: 15.02.2020).
2. Нова українська школа: порадник для вчителя / за заг. ред. Н. М. Бібік. Київ: Літера ЛТД, 2018. С.55-56. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8/2018/12/12/11/20-11-2018rekviz.pdf> (дата звернення: 15.02.2020).
3. Лекція з елементами тренінгу для вчителів перших класів НУШ. URL: <https://naurok.com.ua/lekciya-z-elementami-treningu-dlya-vчителів-pershih-klasiv-nush-osnovi-inklyuzivno-osvit> (дата звернення: 15.02.2020).
4. Про організацію психологічного і соціального супроводу в умовах інклюзивного навчання: Лист МОН молодьспорт № 1/9-529 від 26.07.12 року. URL: osvita.ua/legislation (дата звернення: 15.02.2020).

Новицька Є. О.,
здобувачка вищої освіти,
Маріупольський державний університет
02elizaveta01@gmail.com

Новицька С. М.,
учитель початкових класів,
КЗ «Маріупольська загальноосвітня школа I-III ступенів №15»
svnn030676@gmail.com

ПЕДАГОГІКА ПАРТНЕРСТВА В УМОВАХ НУШ

Стрімко змінюється світ. В освіті відбувається реформування, впроваджуються сучасні інноваційні технології. Сьогодні на вершину освітньої реформи виводиться початкова освіта, бо саме з неї починається народження Нової української школи.

Однією зі складових формули Нової української школи є педагогіка партнерства [1, с. 4]. Педагогіка партнерства – це ключовий компонент формули Нової української школи, це взаємна повага до особистості, це педагогіка з особистісно орієнтованим навчанням у центрі якого – дитина [2].

В основі педагогіки партнерства – спілкування, взаємодія та співпраця між учителем, учнем і батьками, об'єднаними спільною метою та прагненнями, є добровільними й зацікавленими співниками, рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за результат. Принципи педагогіки партнерства наголошують на доброзичливості та позитивному ставленні, довірі у взаєминах, стосунках, розподіленому лідерстві та принципах соціального партнерства [1]. Великого значення у Концепції набуває аспект педагогіки партнерства між усіма учасниками освітнього процесу [4, с. 17]. Без участі всіх суб'єктів навчального процесу реформування школи неможливе і це вимагає переформатування відносин між учителями, батьками та дітьми. Нововведення НУШ передбачають нові формати співпраці [3]. Головним завданням педагогіки партнерства є подолання інертності мислення, перехід на якісно новий рівень побудови взаємовідносин між учасниками освітнього процесу. Це завдання реалізовується у спільній діяльності учителя і учнів, учителя і батьків, що передбачає взаєморозуміння, спільність інтересів і прагнень із метою особистісного розвитку школярів [4, с. 17].

Місія Нової української школи – допомогти розкрити та розвинути здібності, таланти і можливості кожної дитини на основі партнерства між учителем, учнем і батьками [2, с. 14].

Зазвичай, постають питання щодо організації освітнього процесу в початковій школі, з якої, власне, і почалося реформування загальної середньої освіти. Визначальною рисою освітнього процесу є взаєморозуміння, взаємоповага та співробітництво вчителя та учнів. Саме через таке співробітництво здійснюється взаємодія вчителя та учнів, у процесі якої відбувається спільна робота. Зазначимо, така взаємодія спрямована на формування ключових компетентностей учнів, що відповідає реформі освіти, яка полягає у перебудові школи з надання знань до школи компетентностей для життя у сучасному світі. В рамках Концепції Нової української школи

спостерігається зміна форми взаємодії у системі «вчитель – учень». На перший план виступає діалогічна взаємодія, тобто, взаємодія особистостей з певною системою загальнолюдських потреб і цінностей (потребою у підтримці, заохоченні, схваленні з боку інших, у самореалізації, потребою виявити свою індивідуальність, бути значущим) [5].

Ми живемо в ХХІ столітті, змінилося суспільство, змінилися діти, змінилися і батьки. Батькам не цікаві нудні зустрічі в класній кімнаті. Вони молоді, активні, прагнуть різнобічних знань, їх цікавить розвиток дітей. Саме тому вчитель початкових класів повинен виступати у новій ролі – ролі фасилітатора та тьютора.

Щоб батьки стали однодумцями, помічниками вчителя, необхідно правильно організувати їхнє навчання. Якщо педагог зможе належним чином упоратися із цим завданням, навчить батьків осмислювати дитинство з різних позицій, то якість виховання дітей значно підвищиться, зростуть реальні шанси активної участі батьків у життєдіяльності класу і школи. Для створення ефективної системи навчання батьків варто позбутися застарілих поглядів і штампів у його організації. Доцільно урізноманітнювати як організаційні форми, так і методи навчання. Зокрема, досить ефективними з них є такі, як тренінги, дискусії, рольові ігри, сімейні вечори, батьківські клуби, вечори творчих родин. Збагачення форм і методів навчання зацікавить батьків, позитивно впливатиме на якість та ефективність педагогічної освіти. Форми організацій різноманітні: лекції, семінари, практикуми, конференції для батьків.

Педагогічні практикуми – це форма вироблення у батьків педагогічних умінь щодо виховання дітей, ефективного розв’язання будь-яких педагогічних ситуацій, своєрідне тренування педагогічного мислення батьків-вихователів. Під час педагогічного практикуму вчитель пропонує знайти вихід із певної конфліктної ситуації, пояснити свою позицію в певній непередбачуваній ситуації, що реально виникла.

З метою вироблення спільних дій учителів, батьків, узгодження чи визначення своїх позицій доцільно проводити зустрічі за «круглим столом». Такі зустрічі дають змогу розширити виховний кругозір і батьків, і учителів. Упродовж навчального року варто влаштовувати одну-дві такі зустрічі. Цікавою формою роботи для батьків залишається ділова гра. Це метод пошуку розв’язань в умовній проблемній ситуації.. Ділову гру застосовують як метод активного навчання її учасників з метою вироблення у них навичок ухвалення рішень у нестандартних ситуаціях. Сучасні батьки охоче беруть участь у дискусіях, бо це – форма колективного обговорення, мета якої: виявити істину через зіставлення різних поглядів, правильне розв’язання проблеми. У процесі навчання батьків варто частіше зважати на їхній власний позитивний досвід, використовувати активні та інтерактивні форми навчальної взаємодії, здійснювати педагогічний аналіз окремих випадків і ситуацій виховання дитини в сім’ї, її поведінки і діяльності. Ці форми роботи сприяють виробленню у батьків сучасних поглядів на виховання дитини, опанування конкретних методів і прийомів педагогічного спілкування, доброзичливого ставлення до дітей, серйозного і сумлінного виконання своїх обов’язків.

В умовах реформування освіти, батьки дедалі більше уваги приділяють вихованню дітей, їхній підготовці до навчання у школі. Вони цікавляться змінами, сучасними умовами перебування школярів у закладі освіти, створенням освітнього середовища, методами навчання [1, с. 7]. Саме батьки є експертами по власним дітям. Вони знають, що їх стимулює, стомлює чи цікавить, які справи їм вдаються, а які навпаки. Батькам відомий стиль навчання дитини та проблеми, здатні вплинути на її успіхи у школі. Саме тому дослухатися до батьків важливо, це допоможе знайти підхід до конкретного школяра та краще задовольнити його потреби [3].

Тому під час батьківських зборів вони повинні отримати відповіді на всі запитання, що їх турбують. Звісно, батьківські збори є універсальною формою роботи, але дають змогу розв'язати цілу низку завдань: організувати колектив батьків, надати їм психолого-педагогічну освіту та допомогу у вихованні дітей та ін [1].

Навчальний заклад для багатьох батьків є тільки місцем, де можна залишити дитину на час роботи. Мета вчителя – вивести уявлення про школу з цього глухого кута, привчити батьків до активності, нових форм співпраці.

Батьки можуть допомогти під час організації свят, зробити їх яскравішими, сповнити новим змістом. Діти це відчують та оцінять, а самі батьки, побачивши, як не просто організувати дітей, краще розумітимуть та поважатимуть учительську працю [3].

Правильна організація роботи з батьками – це перша цеглина у фундаменті взаємодії педагогів і батьків. Якщо вона організована належним чином, то сприятиме поліпшенню умов навчання, виховання і розвитку учнів [1].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Оніщенко І. В. Якщо батьки – партнери. Сучасні форми роботи з батьками першокласників. Харків : Основа, 2018. 141 с.
2. Грищенко М. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. Київ, 2016. 40 с.
3. Педагогіка партнерства: залучаємо батьків до співпраці. URL: <https://naurok.com.ua/post/pedagogika-partnerstva-zaluchaemo-batkiv-do-spiivpraci> (дата звернення: 21.01.2020).
4. Бібік Н. М. Нова українська школа: poradnik для вчителя. Київ : Літера ЛТД, 2018. 160 с.
5. Бучма В.В. Діалогічна взаємодія як складова педагогіки партнерства в концепції нової української школи. *Вісник психології і педагогіки*. 2019.

Ольмезова А. І.,

здобувачка вищої освіти,

Маріупольський державний університет

olmezovaaliona@gmail.com

МОТИВАЦІЯ УЧНІВ ДО НАВЧАННЯ ЯК ОСНОВНА ВИМОГА КОНЦЕПЦІЇ НУШ

Проблема розвитку мотивації навчання в останній час стає все більш актуальною. Реформа, неперервність сучасної освіти вимагають від людини

самостійного підвищення свого професійного та культурного рівня, здатності ставити і вирішувати задачі самовдосконалення та саморозвитку, вміння неперервно та постійно навчатися.

Принцип гуманізації сучасної школи передбачає створення умов для творчого розвитку та самореалізації кожної особистості, формування потреби та здатності особистості до самоосвіти. Однак, це не можливо, якщо з дитинства не прищеплювати бажання вчитися та знаходити задоволення в процесі пізнання [1].

Дослідження українських вчених М. Алексєєвої, Г. Балла, Н. Бойко та ін. свідчать, що основи мотивації навчання закладаються у початковій школі, тому саме молодший шкільний вік має великі резерви формування мотиваційної сфери учнів [1]. Мотивація – це система спонукань які зумовлюють активність організму і визначають її спрямованість [2].

Навчальна мотивація ґрунтується на потребі, яка стимулює пізнавальну активність дитини, її готовність до засвоєння знань. Потреба не визначає характеру діяльності, її предмет окреслюється тоді, коли людина починає діяти. Спонукальна (мотиваційна) складова навчальної діяльності охоплює пізнавальні потреби, мотиви і сенси навчання. Важливою умовою учіння є наявність пізнавальної потреби і мотиву самовдосконалення, самореалізації та самовираження. Емоційне переживання пізнавальної потреби постає як інтерес [2].

Можна виділити певні дії, що найбільше стимулюють учнів, і підвищують їхню мотивацію до навчання:

- завдання для учнів мають бути цікавими, стимулюючими та різноманітними;

- автономія учнів – організація викладання, яка стимулює учнів бути активними, вчитель закликає учнів проявляти ініціативу до власного навчання, вчитель приймає всі пропозиції учнів щодо роботи в класі;

- ефективне викладання – вчитель слідує за учнями в класі, уважно слухає учнів і намагається зрозуміти їхню поведінку; вчитель пояснює важливість тем уроку, а також робочих цілей

- оцінювання викладання – вчитель чітко визначає режим оцінювання успішності учнів та прогресу у навчанні; кооперативне навчання – коли учні працюють у групі, вчитель дозволяє їм розмовляти та обмінюватися ідеями щодо поставленого завдання;

- індивідуальна робота – учні можуть мати різні завдання, тому успіх одного учня не залежить від іншого; ІТ у навчанні – вчителі використовують комп'ютер для підготовки навчальних матеріалів для учнів [3].

Можна зробити висновок, що вчителі має допомогти учням навчитися присвоювати собі власні успіхи у поєднанні достатніми здібностями та докладеними розумовими зусиллями; а власні невдачі розцінювати як тимчасової, пов'язані з нестачею інформації та стратегій реагування (або недостатніми зусиллями, коли це відбувається). Вчителі мають уникати підведення учнів до висновку, що їх невдачі є наслідком незмінних обмежень

здібностей; успіхи учнів мають бути очевидними для всіх, тоді як невдачі людини мають обговорюватись лише приватно.

Вчитель має активно реагувати на всі індивідуальні можливості учня та розвивати навчання шляхом постійного циклу спостереження, планування та реалізації цілей, завдань, методів та інструментів, адаптованих до окремого учня. Найважливішим є формування почуття відмінностей у їхніх здібностях, характеристиках особистості, вміннях та досвідах, інтересах, амбіціях, а також відмінностей, що впливають із всього соціального контексту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Навчальні матеріали онлайн. Мотиваційні складові учня. URL: https://pidruchniki.com/13420503/psihologiya/motivatsiyni_skladovi_uchinnya (дата звернення: 31.01.2020).

2. Ландик М. Мотивація учіння молодших школярів. vseosvita.ua. URL: <https://vseosvita.ua/library/motivacia-ucinna-molodsih-skolariv-24997.html> (дата звернення: 31.01.2020).

3. Савченко О. Я. Типова освітня програма для 1-2 класів. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/1-2-dodatki.pdf> (дата звернення: 31.01.2020).

Павленко Є. А.,

ст. викладач кафедри фізичного виховання, спорту і здоров'я людини,

Маріупольський державний університет

e.pavlenko1960@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ВПРАВ ХАДУ НА УРОКАХ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Впровадження нових підходів до організації роботи з фізичного виховання молодших школярів є одним із пріоритетних завдань державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти. Необхідність такої модернізації пов'язана, перш за все, із соціокультурними запитами сучасного суспільства щодо формування гармонійного фізичного розвитку нації загалом і окремої особистості зокрема. Отже, виклики сьогодення вимагають від вчителя початкової школи дієвих заходів, спрямованих на отримання оздоровчого результату.

Зазначене обумовлюється, як відомо, недостатнім рівнем фізичного та психічного здоров'я молодших школярів, про що свідчать статистичні дані Міністерства охорони здоров'я України, за якими показники загальної захворюваності та інших функціональних порушень різних систем організму дитини не зменшуються, а навпаки, мають тенденції до зростання. Це призвело до того, що сьогодні до першого класу вступають лише 27% здорових дітей [2]. Згідно зазначеним даним за період навчання у школі кількість учнів, зарахованих до спеціальної медичної групи, більшає майже удвічі, тоді як високий рівень фізичного здоров'я виявлено лише у 0,32% юнаків і дівчат, вище середнього – у 4,18%, середній – у 27%, нижче середнього – у 27%, а низький – у 41,48% [2].

Метою навчання фізичної культури є всебічний фізичний розвиток особистості учня засобами фізкультурної та ігрової діяльності, формування в

молодших школярів ключових фізкультурних компетентностей, ціннісного ставлення до фізичної культури, спорту, фізкультурно-оздоровчих занять та виховання фізично загартованих і патріотично налаштованих громадян України [3]. Як бачимо, гармонійний фізичний розвиток особистості, формування в неї стійкої мотивації у збереженні й зміцненні власного здоров'я, фізичного вдосконалення, адекватного використання засобів і прийомів фізичного виховання у формуванні здорового способу життя є одним з ключових завдань, які ставляться перед суспільством і які мають вирішуватися вже сьогодні. Реалізація такої оздоровчої місії, яку виконує фізична культура і спорт, має право на успіх тільки у разі правильного вибору фізичних вправ, особливо коли йдеться про їх виконання учнями початкової школи.

Апелюючи до зміцнення здоров'я молодшого школяра, відновлення порушених функцій організму (сколіоз, захворювання внутрішніх органів, суглобів, вади зору та ін.), маємо наголосити на використанні гімнастики Хаду, яка за останні роки набувала особливої популярності. Розроблена у наприкінці ХХ сторіччя Звіадам Арабулі ця гімнастика сьогодні зарахована до інноваційних оздоровчих методик у спортивній індустрії, оскільки дозволяє акцентувати на її відповідності запитам суспільства, спрямованості на підвищення працездатності, стресостійкості й отримання оздоровчого результату.

Силову складову гімнастики Хаду виступають повільні вправи з одночасною напругою протилежних м'язів. Основним мотивом, що має обов'язково супроводжувати кожен рух, є правильне дихання, а саме вдих носом, видих ротом. Техніка Хаду багато в чому співвідноситься з розробленим Олександром Зассом комплексом ізометричних вправ, які дозволяють нарощувати силу в статичних положеннях, проте ця методика відзначається більшою систематизованістю. Так, при ліктьовому згинанні руки, наприклад, взаємодіють, ставляться на противагу один одному трицепс і біцепс, при повільних нахилах урівноважують одна одну м'язи спини і попереку з черевними м'язами. Таким чином, гімнастика дозволяє практично повністю відмовитися від екіпіровки, а також розширює можливості відвідування занять, не обмежуючись тренажерними та спортивними залами. Деякі групи м'язів, наприклад на кистьовому, ліктьовому згинанні рук, а також м'язи голеностопу і багато інших можна тренувати й вдома. Такі умови підкреслюють необхідність проведення занять цією гімнастикою на регулярній основі.

Зважаючи на нові зміни у програмі з фізичної культури у початковій школі, згідно з якими такі уроки мають бути «уроками розвантаження, а не перевантаження», учням молодшого шкільного віку рекомендовано опанувати 18-хвилинний бліц-комплекс простих вправ. Така спеціальна програма включає ранкову гімнастику Хаду або невелику розминку чи коротке тренування після навчання у школі. Зі свого власного досвіду можемо стверджувати, що такі вправи допомагають зняти нервову напругу і стрес, настроїти організм на здоровий лад, розім'яти м'язи тощо. Відгуки в мережі Інтернет напередодні підтверджують зниклий біль у спині, випрямлення постави і легкість ходьби після декількох тижнів тренувань за бліц-комплексом. Отже, використання елементів Хаду при проведенні короткої розминки у початковій школі не тільки

на уроках з фізичної культури, а й під час проведення фізкультхвилинки є, на наш погляд, вмотивованим і практично виваженим.

Важливо також розуміти, що заняття гімнастикою Хаду є певним проміжним етапом фізичного розвитку дитини. По-перше, це «оздоровче тренування без обладнання», по-друге, екзотична незрозуміла назва зі згадуванням «унікальності» цієї гімнастики привертає увагу навіть тих, хто не займається спортом взагалі, але прагне мати гарну фізичну форму. І якщо в бурхливому ритмі сучасного життя не кожен може знайти час на спортзал, басейн або фітнес-клуб, є альтернатива, коли все це можна зробити, не виходячи з дома (заняття йогою, пілатесом, фітнес-йогою, базові гімнастичні вправи тощо). Більше того, саме такий спорт працює на розслаблення і рівновагу після напруженого дня дитини робочого дня у школі.

Ще однією перевагою гімнастики Хаду є те, що вона насправді виступає ще одним ступенем оволодіння засобами фізичної реабілітації [4]. Можна говорити, що самі рухи або копіюють вправи з силових видів спорту, або синтезують вправи з йоги та пілатесу. Гімнастика Хаду, незважаючи на свою енергійність, в якості відновлюючої фізкультури підходить дітям із зайвою вагою. Нервова система, враховуючи стан здоров'я, травми та інші чинники, забезпечить м'язи саме такими навантаженням, які здатний витримати ослаблений організм. Єдиним протипоказанням для гімнастики Звіада Арабулі є підвищена збудливість і гіперактивність.

Вправи виконуються у повільному темпі, щоб задіяти якомога більше м'язів у тренуванні. Зважаючи на те, що силові гімнастики в будь-якому разі вимагають від людини великої вольової напруги і неминуче призводять до втоми, тренування з Хаду, особливо систематичні, з часом перестануть сильно обтяжувати організм, а якщо виконувати їх у комфортній для себе обстановці, наприклад, у колі однодумців-однокурсників, вони ще й принесуть задоволення, про що саме і стверджує розробник системи Хаду Звіад Арабулі.

Отже, можна справедливо стверджувати, що гімнастика Хаду, яка включає низку найбільш універсальних у сфері застосування вправ, є дієвим засобом формування основ здоров'я молодших школярів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Концепція «Нова школа. Простір освітніх можливостей». URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016> (дата звернення: 03.02.2020).

2. Павленко Є.А. Методика проведення занять з основної гімнастики у початковій школі. *Нова українська школа в умовах викликів сучасності: зб. тез доповідей I Всеукраїнської науково-практичної конференції*, 11 квітня 2019 року / за заг. ред. Л.В. Задорожної-Княгницької. Маріуполь: МДУ, 2019. С. 108-110.

3. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я. Фізкультурна освітня галузь Фізична культура, Київ, 2019. С.57.

4. Тимошенко О. В., Дьоміна Ж. Г. Основні напрями модернізації системи фізичного виховання школярів на сучасному етапі розвитку суспільства. *Фізична культура і спорт*. 2015. №2 (20). С. 11–13.

Поліщук О. А.,
здобувачка вищої освіти,
Мариупольський державний університет
polischykolya@ukr.net

ПОЗАКЛАСНА ВИХОВНА РОБОТА У СУЧАСНИХ УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Позакласна виховна робота – різноманітна діяльність учителів, вихователів, спрямована на виховання учнів і здійснювана в позаурочний час. Її мета полягає у задоволенні інтересів і запитів дітей, розвитку їх творчого потенціалу, нахилів і здібностей у різних сферах діяльності та спілкування. Домінуюча роль в її організації належить класному керівнику, який є передусім організатором позакласних виховних заходів (організованої діяльності колективу, спрямованої на досягнення певної виховної мети), діє у співдружності з іншими педагогічними працівниками школи. Одночасно він є ініціатором залучення учнів свого класу до роботи гуртків, секцій у позашкільних закладах [1].

Одна з особливостей позакласної діяльності як педагогічного процесу полягає в тому, що дитина не боїться отримати незадовільну оцінку. Спираючись на унікальність і неповторність кожної дитини, педагог має розвинути отримані знання, перетворити їх у соціальний досвід. Завдяки цьому нейтралізується функціональний підхід до дитини, фрагментарність у вихованні, інтелектуальні перевантаження. Педагогічний процес у позакласній діяльності сприяє формуванню у дітей почуття власної винятковості під час пошуків і створення творчих ідей. Діяльність педагога в цьому процесі має бути органічно пов'язана з діяльністю дітей, їх, настроєм і внутрішнім станом [2].

Особлива увага приділяється організації виховної діяльності учнів з урахуванням їх вікових та індивідуальних особливостей. Для кожної вікової категорії дітей прийнятними є використання індивідуальних (консультації), групових (тренінги, дискусії, дебати, ділові та рольові ігри), масових (проекти, свята, концерти) форм діяльності [2].

Таким чином, учні 1-4 класів, беручи участь у спільних видах діяльності, вчаться будувати свої взаємини з однолітками, входити в колектив ровесників; у них виникає потреба до взаємовимогливості та взаємодопомоги. Тому перед педагогом-вихователем постає важливе завдання: вирізнити мотиви вчинків, роз'яснюючи дитині їх сутність і правильність в різних типових життєвих ситуаціях, даючи їй можливість емоційного "переживання" разом із практичним застосуванням отриманих знань. Слід допомогти дитині розвиватись від елементарних навичок поведінки до такою рівня, для якого необхідні самостійність у прийнятті рішень, і моральний вибір [2].

Так, пріоритетними у проведенні форм виховної роботи для учнів 1-4 класів є активні методи, що спрямовані на самостійний пошук істини та сприяють формуванню критичного мислення, ініціативи і творчості: ситуаційно-рольова гра, сюжетно-рольова гра, гра-драматизація, інсценування, гра-бесіда, гра-мандрівка, екскурсія, ігрова вправа, бесіда, тематичний зошит, усний журнал, групова справа, оформлення альбому, уявна подорож, конкурси, ігри, школа ввічливості, демонстрація, розповідь, моделювання, інсценізація, вікторина,

екскурсія, хвилини з мистецтвом, година спостереження, година милування тощо [2].

Позакласна виховна діяльність повинна бути спрямована на виховання гармонійної особистості та заснована на законах творчості, що передбачають залучення дітей до реальної співтворчості, інтелектуального діалогу, гармонізації спілкування, успіху, можливості почуватися вільно. Вона повинна передбачати експериментування дітей, ігри, гнучке й гармонійне поєднання індивідуальної, групової та колективної діяльності, самостійної та педагогічно скерованої [3].

Під час здійснення виховного процесу слід урахувати такі організаційні орієнтири: виховання не зводиться до окремих виховних занять, до створення виховного середовища залучають увесь колектив навчального закладу, учитель є взірцем людини вихованої, своїм прикладом він надихає і зацікавлює дитину, у плануванні діяльності враховують індивідуальні нахили і здібності кожної дитини, створюють належні умови для їхньої реалізації, співробітництво з позашкільними закладами освіти, активне залучення до співпраці психологів і соціальних педагогів, налагодження постійного діалогу з батьківською спільнотою [3].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Позакласна виховна робота. URL: <http://www.ebk.net.ua/Book/synopsis/pedagogika/part3/002.htm> (дата звернення: 15.02.2020).
2. Сучасний підхід до позакласної виховної роботи. Нові форми позакласної виховної роботи. URL: http://ru.osvita.ua/school/lessons_summary/upbring/42138/ (дата звернення: 15.02.2020).
3. Чесноти класної спільноти. Сучасні форми виховної роботи. 1-й клас. / авт.-упоряд. І. В. Оніщенко. Х. : Вид. група «Основа», 2019. 141 с.

Полянська В. В.,
здобувачка вищої освіти,
Мариупольський державний університет
vikapolyanskaya476@gmail.com

ДОСЛІДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ УЧНІВ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Нова українська школа – це ключова реформа Міністерства освіти і науки. Головна мета – створити школу, в якій буде приємно навчатись і яка даватиме учням не тільки знання, як це відбувається зараз, а й уміння застосовувати їх у повсякденному житті. НУШ – це школа, до якої приємно ходити учням. Тут прислухаються до їхньої думки, вчать критично мислити, не боятись висловлювати власну думку та бути відповідальними громадянами. Водночас батькам теж подобається відвідувати цю школу, адже тут панують співпраця та взаєморозуміння [1].

Навчально-дослідницька діяльність – це шлях формування особливого стилю дитячого життя й навчальної діяльності, який дозволяє трансформувати навчання в самонавчання, запускає механізм саморозвитку [2]. На уроках,

побудованих на дослідницьких засадах, в учнів початкової школи формуються важливі якості: відкритість до інших думок, комунікативна компетентність, інтелектуальна активність, допитливість, незалежність мислення, уміння дискутувати, проникливість, самокритичність. Окрім того, молодші школярі оволодівають такими вміннями: бачити проблему, перевіряти використану інформацію, аналізувати твердження, що лежить в основі інформації, враховувати альтернативні думки, визначати наявність підтексту в інформації, синтезувати здобуті знання, робити висновки, приймати оптимальні рішення. Успішному впровадженню дослідницької діяльності в освітній процес сприяє використання педагогом на уроці різноманітних інтерактивних методів і прийомів, що забезпечують розвиток творчої активності молодших школярів, формування у них дослідницьких умінь, дивергентного мислення, проблемного бачення, фантазії та уяви [3].

Забезпечується у початкових класах створення творчої особистості, її розвиток, навчання і виховання за допомогою активного включення в дослідження змісту будь-якої інформації у навчально-дослідницьку діяльність учня. Такий процес навчання дозволяє сформувати здобувача освіти як:

- теоретика, який володіє спеціальними знаннями та інтелектуальним інструментарієм (знаннями-трансформаціями) для їх самостійного придбання;
- експериментатора, який володіє спеціальними вміннями експериментування;
- філософа, який володіє системним науковим мисленням, що лежить в основі світогляду вільної особистості, здатної до аналізу явищ, природи, суспільства та їх пояснення;
- винахідника, який уміє застосовувати отримані знання для розробки інноваційних проектів;
- громадянина, який гармонійно поєднує особисті інтереси, інтереси сім'ї і держави [2].

Дослідницька діяльність учнів може бути успішною в тому випадку, якщо вона буде будуватися на наступних принципах: доступності; природності; свідомості; самодіяльності. Одним із головних принципів дослідницької діяльності учнів є принцип самодіяльності. У ході виконання дослідницьких завдань формуються дослідницькі вміння і навички, необхідні у дослідницькому пошуку: бачити проблеми, ставити запитання, висувати гіпотези, спостерігати, класифікувати, структурувати отриманий в ході дослідження матеріал, робити висновки та умовиводи, доводити і захищати свої ідеї.

Головним результатом використання дослідницьких завдань у початковій школі є розвиток самого учня за рахунок придбання досвіду дослідницької діяльності, за рахунок відкриття, осмислення, узагальнення нових знань. Проводячи дослідження, учень занурюється у творчий простір і переходить в творчий стан. Тут учень-дослідник здобуває, накопичує, узагальнює нові знання. Найголовніше – націленість на пошук невідомих раніше знань, які можуть бути затребувані суспільством.

Організовуючи дослідницьку чи проектну діяльність, доцільно долучати батьків, старшокласників (сестер, братів), дорослих тощо. Бажання їх підтримати інтерес дослідницької і проектної діяльності, бажання спільно діяти, поділитися досвідом, знаннями, бажання відгукнутися на прохання дітей, не відштовхнути їх від себе, сприятиме розвитку дослідницького інтересу, підвищується впевненість у собі, що впливає на результат навчання і є основним принципом Нової української школи – партнерство у навчанні.

Отже, учень оволодіє ходом свого дослідження тільки в тому випадку, якщо зможе прожити його на власному досвіді. Саме дослідницька діяльність дає учневі набагато більшу свободу розумової діяльності, чим репродуктивна [4].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Нова українська школа. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola> (дата звернення: 06.02. 2020).
2. Навчально-дослідницька діяльність як засіб формування творчості учнів. URL: http://ru.osvita.ua/school/lessons_summary/edu_technology/49578/ (дата звернення: 06.02.2020).
3. Вашуленко М.; Дубовик С. Формування дослідницьких умінь на уроках української мови. *Учитель початкової школи*. №9, 2019. С.3-6. URL: https://upsh.com.ua/files/2019-9/UPSh_2019-9_p3.pdf (дата звернення: 06.02.2020).
4. Дослідницька діяльність учнів початкової школи на уроках природознавства. URL: <https://sno.udpu.edu.ua/index.php/naukovo-metodychna-robota/85-neperervna-pedahohichna-osvita-v-ukrayini-stan-problemy-perspektyvy-2018-r/86-doslidnitska-diyalnist-uchniv-pochatkovoji-shkoli-na-urokakh-prirodopoznavstva> (дата звернення: 06.02. 2020).

Ситнік А. В.,

здобувачка вищої освіти,

Мариупольський державний університет

anastasiasytnik7@gmail.com

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ОРГАНІЗАЦІЇ РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ УЧНІВ

У сучасному світі гостро стоїть проблема творчості та розвитку творчих здібностей учня: уяви, інтуїції, мислення, оригінальних засобів дій, відходу від шаблонів. Творчість – це спосіб самовираження, саморегуляції людини, світобачення як засіб пізнання світу через творче сприйняття і практичне перетворення діяльності. Тому все більшого значення набуває розвиток таких властивостей особистості, які дають можливість творчо використати здобуті знання [1].

Щоб стимулювати творчу активність учнів, можна використовувати такі методи і прийоми як розвиток творчого інтересу, використання цікавих аналогій, створення ситуацій емоційного переживання, метод відкриття, створення ситуації вибору, самостійна дослідницька робота. А також різні види творчорозвивальних технологій: технологія особистісного відкриття знань, умінь і навичок (учень – суб'єкт навчання, в результаті «відкриття» засвоюються знання, вміння); технологія навчального дослідження; проектна технологія

(передбачає розв'язання учнем або групою учнів будь-якої проблеми, виконання творчих проектів, що потребує використання різних методів, засобів навчання, а з іншого боку – інтегрування знань, умінь різних наук); технологія «мозкового штурму»; технологія розв'язування дослідницьких проблем [2].

Критеріями здібності учнів до творчої діяльності є: застосування нових підходів до розв'язання навчальних проблем; комплексне і варіантне використання в навчальній практичній діяльності всієї сукупності теоретичних знань і практичних навичок; бачення нової проблеми у зовні знайомій ситуації, знаходження варіативних шляхів її розв'язання; застосування науково-доказового вибору дій у конкретній навчальній ситуації; проведення систематичного самоаналізу власної діяльності, дослідницької роботи з творчого узагальнення власного досвіду, досвіду інших; прояв гнучкості під час обирання оптимального рішення у нестандартних ситуаціях [3].

Для того щоб учням дійсно було цікаво, щоб вони не втратили інтерес до навчання, учитель має створювати всі умови для розвитку здібностей, творчого мислення учнів, самовираження їх особистості в різних видах діяльності. Одноманітне, шаблонне повторення одних і тих самих дій відвертає потяг до навчання. Тому учням поряд із стандартними завданнями можна запропонувати такі, які вимагають мислення, творчих пошуків, оригінальності, винахідливості. Саме такі творчі, пізнавальні, інтелектуальні завдання допомагають учителям розвинути в учнів пізнавальні процеси – пам'ять, увагу, уяву, логічне мислення [1].

Залучаючи дітей до творчості, створюючи постійно «ситуацію успіху», поважаючи дитину, учитель у змозі виховати творчо працюючу особистість. Процес розвитку творчого потенціалу учнів тривалий і трудомісткий. Він не дає швидких результатів, але дуже важливий для подальшого успішного навчання школярів, творчого розвитку і життя [3].

Творчі здібності – це досить складні психолого-педагогічні явища, яким насамперед повинен сприяти вчитель: добираючи доречний і цікавий матеріал відповідно до програми, а також ураховуючи індивідуальні особливості. При цьому визначаються критерії ефективності інноваційної діяльності вчителя: творче сприйняття педагогічних інновацій; творча активність; методологічна і технологічна готовність до введення інновацій; педагогічне інноваційне мислення; культура спілкування – й такі рівні: репродуктивний, продуктивний і творчий [2].

Творчі, пізнавальні, інтелектуальні здібності, як і інші здібності людини, вимагають постійного тренування. Завдання вчителя – збудити здібності своїх учнів, виховувати в них сміливість думки і впевненість у тому, що вони розв'яжуть кожну задачу, у тому числі і творчого характеру [1].

Тому на кожному уроці вчителем мають ставитися такі завдання: запалити в дитячому серці вогник допитливості; збагачувати знання школярів про природу, суспільне життя, трудову діяльність людей; розвивати різні види пам'яті; розвивати уяву і фантазію; розвивати увагу, спостережливість; формувати мовленнєві вміння, комунікативно-творчі здібності; пробуджувати інтерес до навчання, робити його цікавим, пізнавальним, розвивальним;

розвивати творче мислення; вчити працювати з навчальною і дитячою книгою; виховувати національну самосвідомість, духовність [3].

Для того щоб здатність до творчого мислення давала певні результати, потрібен постійний стимул, двигун, що активізуватиме творчість. Таким двигуном можуть стати гуртки, конкурси, змагання, олімпіади тощо [3].

Отже, творчі здібності слід розглядати як основу («креативне ядро», що зумовлює творчу активність людини) для самоактуалізації та творчої самореалізації особистості у різних видах життєдіяльності. Творчі здібності та творча обдарованість є характерною ознакою творчої особистості, спроможної реалізовувати свій творчий потенціал за власною ініціативою і вибором відповідних засобів. Її можна розглядати і як передумову для будь-якої творчої діяльності, змотивованої прагненням індивідуума до самовираження та самоствердження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Розвиток творчих здібностей учнів початкових класів. URL: <https://vseosvita.ua/> (дата звернення: 01.02.2020).
2. Розвиток творчості школярів: поради вчителя. URL: <https://osvita.ua/school/method/technol/6623/> (дата звернення: 01.02.2020).
3. Міщенко Н. І. Розвиток творчого потенціалу молодших школярів засобами інноваційних технологій. *Таврійський вісник освіти*. 2017. № 1. С. 138-143.

Склярова С. В.,

учитель початкових класів ,

КЗ « Македонівська ЗОШ І-ІІІ ступенів»

snezhana845@gmail.com

ВИХОВАННЯ У ШКОЛЯРІВ ЛЮБОВІ ДО НАЦІОНАЛЬНИХ ТРАДИЦІЙ

Важлива задача кожного педагога являє собою виховання у дітей любові до рідного дому, рідного слова, своєї Батьківщини її народних традицій, звичаїв, побуту та шанобливого ставлення до інших націй і народів.

Саме в початкових класах закладаються основи, що розвивають в дитині національну свідомість особистості та формують світогляд. Тому виховання у школярів любові до національних традицій є вкрай актуальне.

Ідеї народної педагогіки завжди були високо оцінені педагогами з різних часів та епох, які займалися вивченням їх та використовували для своїх виховних систем: Г.С. Сковорода, К. Д. Ушинський, Т.Г. Шевченко, І.С. Нечуй-Левицький, Б.Грінченко, М.Костомаров, П.Куліш, І.Франко [1].

Дефініція «традиції» розкривається як елементи соціальної й культурної спадщини, які передаються наступним поколінням і зберігаються протягом тривалого часу в суспільстві в цілому чи в окремих соціальних групах. Традиція проявляється у вигляді усталених, стереотипізованих норм поведінки, звичаїв, обрядів, свят, морально-етичних елементів тощо [2, с. 333].

Софія Русова наголошувала: «Потрібно пов'язувати виховання дитини з історичними традиціями свого народу, тоді дитина зможе по-справжньому

поважати культурні і національні здобутки інших народів, якщо вона глибоко проникає в духовну скарбницю свого народу» [3, с. 365].

Отже, «традиція» - це збереження та передача здобутків нації із покоління в покоління. В педагогіці проявляється як основа та комплексний засіб виховання. Виховання в учнів любові до національних традицій забезпечують приєднання їх до надбань свого народу.

Основними педагогічними умовами виховання у школярів любові до національних традицій слід виділити:

- 1) тісний зв'язок виховання з життям;
- 2) врахування індивідуальних та вікових особливостей школярів;
- 3) емоційність виховання, активна участь дітей, наприклад, через гру або інші різні види діяльності;
- 4) доступність національних традицій;
- 5) забезпечення взаємозв'язку школи і сім'ї щодо виховання у молодших школярів любові до національних традицій, бо саме у родині починають закладатись почуття національної приналежності й свідомості, а тісний зв'язок батьків та школи тільки дає позитивний вплив;
- 6) забезпечення патріотичної спрямованості виховної роботи з молодшими школярами;
- 7) поетапне формування любові до національних традицій [4].

Отже, сукупність запропонованих педагогічних умов, на мій погляд, є необхідною, оскільки виражає сутність проблеми та вікові особливості молодших школярів.

У практичному застосуванні має бути послідовна та цілеспрямована діяльність. З використанням бесід, вікторин, свят, ігор-подорожей, цікавих занять, конкурсів, враховуючи ситуації засновані на національних традиціях. Тільки тоді в учнів почне прокидатись любов до національних традицій, народу [5].

Таким чином, національно-культурні традиції є неповторним явищем педагогіки, до якого вчитель буде постійно йти. Приєднання учнів до національно-культурних надбань свого рідного народу має проходити червоною ниткою всю організацію діяльності навчально-виховного процесу. Я вважаю, що в початкових класах закладається основа національної свідомості учнів, любов до рідної землі, своїх традицій, тому ця тема є актуальною на даному етапі розвитку українського суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Історія педагогіки / За ред. М.В. Левківського, О. А. Дубасенюк. Житомир: Житомирський держ. пед. університет. 1999. 246 с.
2. Семен Гончаренко УКРАЇНСЬКИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ Словник КИЇВ «ЛИБІДЬ». 1997. 333 с.
3. Русова С. Вибрані твори. К.: «Освіта», 1996. 365 с.
4. Гльоза А. А. Педагогічні умови патріотичного виховання учнів молодшого шкільного віку. *Інноваційний досвід педагогів дошкільної та початкової освіти Житомирщини*. 2012.

5. Киричок В. А. Сучасні форми і методи патріотичного виховання молодших школярів у позаурочній діяльності. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді* : зб. наук. пр. Київ, 2010. Вип. 14. Книга 1

Солодовник Н. О.,
учитель початкової школи,
*Комунальний заклад «Маріупольська
загальноосвітня школа I – III ступенів № 18
Маріупольської міської ради Донецької області»*
solodovnikno@gmail.com

НАВЧАЛЬНІ МАТРИЦІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ

Із офіційним затвердженням та імплементацією новітніх нормативних документів для початкової освіти – Державного стандарту й типових освітніх програм – започатковано впровадження системи оцінювання, побудованої на новій філософії сутності цього процесу. Так, навчальні досягнення учнів у 1 і 2 класах підлягають формувальному оцінюванню, у 3 і 4 – формувальному та підсумковому [2]. Важливими з огляду на новації в оцінювальній діяльності Нової української школи є необхідність забезпечення постійного зворотного зв'язку від учнів.

Навчальні матриці (НМ) я розглядаю як нові інструменти, які і є тим постійним зворотнім зв'язком від учнів. Навчальні матриці мають властивості універсальності та ефективності представлення різнопланової базової (текстової, графічної, символічної, образної тощо) навчальної інформації та роботи з нею, дають змогу на практиці реалізувати компетентнісний і системно-діяльнісний підходи до навчання.

Функціональні можливості НМ:

- ❖ навчання, самонавчання, контроль, самоконтроль;
- ❖ різноплановість і різнохарактерність навчальної інформації, розташованої в навчальній матриці.

Навчальні матриці забезпечують наочність, логіку, творчість, самостійність, сприяють розвитку всіх форм мислення, моторики (при розфарбовуванні зміцнюються дрібні м'язи руки дитини) і передбачають активізацію пізнавального інтересу дітей.

Навчальна матриця – це поле, поділене на клітини (прямокутники). Клітини нумеруємо, якщо будемо застосовувати цифрове кодування відповідей на питання НМ. Також працювати можна в самій матриці за допомогою кольорових олівців або накладати на клітинки НМ фішки різного кольору. Далі розташовуємо зображення предметів, геометричні фігури, цифри тощо. Розміри матриці визначаються її призначенням: для демонстрування всього класу чи для індивідуального користування, роботи в парі або групі.

Педагог виступає як консультант, а у складних випадках і як організатор загального обговорення. За такої форми роботи учень освоює наукові поняття, властивості, методи і способи дій у процесі активної діяльності, що відбувається

в межах визначених «правил гри», тобто правил роботи в матриці. Завдання для роботи призначені переважно для закріплення розуміння матеріалу, розуміння загальних «правил гри». Кожне завдання містить усі необхідні заготовки для оформлення розв'язку, оскільки передбачається, що завдання учень має виконувати самостійно, безпосередньо в самій матриці.

Для формування адекватного самооцінювання молодших школярів застосовую ігрову форму «говорять малюнки».

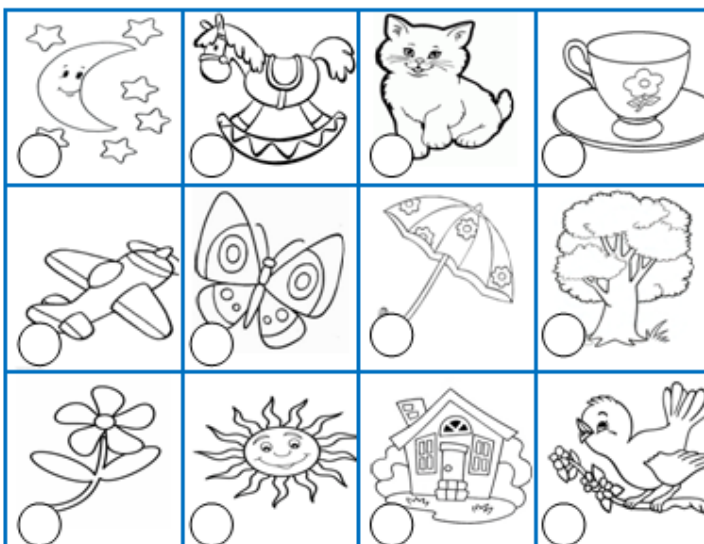
Ці навчальні матриці мають широке поле застосування на уроках математики, навчання грамоти, читання, мови, інтегрованому курсі «Я досліджую світ». Їх можна використовувати на різних етапах уроку, з різноманітним арсеналом творчих завдань, різними формами роботи.

Наведу приклади навчальних матриць для 1 класу з інтегрованого курсу «Я досліджую світ» [1].

Навчальна матриця «З чого складається світ?»

Моє ім'я _____

Завдання

1. Зафарбуй кружечки біля зображень об'єктів, що належать до природи - зеленим олівцем.

2. Зафарбуй кружечки біля зображень об'єктів, що створені руками людини - червоним олівцем.

❖ Намалюй свій об'єкт природи.

❖ Намалюй свій рукотворний об'єкт.

Навчальна матриця «Природні та рукотворні об'єкти»

Моє ім'я _____

Завдання

❖ Познач різними кольорами рукотворні об'єкти.

❖ Кожному об'єкту підбери пару. Познач її тим самим кольором. Чим відрізняються об'єкти в кожній парі?

❖ Чому один з об'єктів залишився без пари? Познач його синім олівцем.

❖ Придумай свою пару: природний об'єкт та рукотворний об'єкт.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Шияна Р. Б. 1-2 клас : затв. Наказом Міністерства освіти і науки України освіти і науки України від 08.10.2019 року № 1272. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/1-2-dodatki.pdf> (дата звернення: 20.02.2020).
2. Онопрієнко О.В. Технологія конструювання інструментарію формувального оцінювання навчальних досягнень учнів першого та другого класів. URL: <http://uej.undip.org.ua/> (дата звернення: 20.02.2020).
3. Солодовник Н. О. Навчальні матриці: робота з даними. Використання спеціальних інформаційних моделей на уроках з різних предметів. *Учитель початкової школи*. 2016. №3.
4. Солодовник Н.О. Дидактичні матеріали. Навчальні матриці до уроків природознавства: затв. науково-методичною радою міського науково методичного центру управління освіти міської ради від 04.02.2016 №3.

Ткачова К. Г.,
здобувачка вищої освіти,
Маріупольський державний університет
katy97-2019@gmail.com

ВИКОРИСТАННЯ СЕРВІСУ LEARNING APPS З МЕТОЮ ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИЧНОЇ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ

У теперішньому інформаційному суспільстві новітні комп'ютерні технології все більше впроваджуються до нашого життя. Інтернет став не тільки однією з можливостей для безперервної комунікації, а й способом для створення інформаційного середовища, освіти та самоосвіти, задоволення професійних та особистих інтересів і потреб. У зв'язку з цим, поступово змінюється сталий традиційний спосіб проведення уроку. Тепер великої уваги потребує інформаційний вміст сучасної системи освіти, включаючи й мовну освіту. Широко використовуються інструменти WEB 2.0., які допомагають учням вдосконалювати лексичну іншомовну компетенцію. Одним з таких інструментів є сервіс LearningApps, що дає змогу доповнювати звичний урок більш сучасними способами викладу інформації.

Лексичною іншомовною компетентністю називають здатність людини до коректного оформлення своїх висловлювань і розуміння мовлення інших, яка базується на складній і динамічній взаємодії відповідних навичок, знань і лексичної усвідомленості [4, с.215].

Також іншомовна лексична компетентність – навички, знання і загальна мовна усвідомленість, здатність використання лексики в усіх видах мовленнєвої діяльності [6, с. 16].

Лексика відіграє важливу роль у процесі вивчення іноземної мови, вона тісно взаємопов'язана з фонетикою і граматиною. На початковому етапі можна використовувати прості слова, без використання граматичних конструкцій. Лексика – це сукупність слів, що входять до складу будь-якої мови або діалекту. Слово – складова частина речення, воно набуває певні лексичні, або речові

властивості, здатне безпосередньо співвідноситися з предметом думки як узагальненим відображенням даної «ділянки» дійсності і вказувати на неї [5].

Розвиток сучасних технологій дає можливість змінювати сталий хід уроку і збільшити його продуктивність. Використання смартфонів дітьми неможливо уникнути, тому вчителям потрібно навчитись впроваджувати їх у навчальний процес. Безумовно, використання мобільних додатків можливе тільки в сукупності або окремо з іншими інформаційними та комунікаційними технологіями. Сучасні технології покращують спосіб викладення нового матеріалу, але не можуть замінити кваліфікованого вчителя.

Технології навчання Web 2.0. представляють інформаційні та комунікаційні технології, які містять у собі сукупність методів розробки сервісів забезпечення власної активності користувачів, комплексний підхід до організації, реалізації та підтримки web-ресурсів [3, с. 60] .

Одним з таких широко використовуваних інструментів Web 2.0. є сервіс LearningApps. Сервіс є загальнодоступним та безкоштовним для використання, заснованим на роботі зі заздалегідь готовими шаблонами, які потребують заповнення вчителем за певною темою та метою, особливостями проведення уроків. LearningApps дозволяє створювати інтерактивні завдання для різного рівня вмінь та навичок учнів з метою покращення їхніх знань та підвищення їх ефективності впродовж всього навчального процесу. Сервіс може використовуватись у будь-якій країні, тому що на сайті реалізована багатомовна підтримка. Інтерфейс легкий до використання, зрозумілий новим користувачам.

Розробники сервісу – Центр Педагогічного коледжу інформатики освіти РН Верн у співпраці з університетом міста Майнц та Університетом міста Ціттау/Герліц – характеризують цей сервіс так: LearningApps є додатком Web 2.0 для підтримки навчання та процесу викладання за допомогою інтерактивних модулів. Існуючі модулі можуть бути безпосередньо включені у зміст навчання, а також їх можна редагувати або створювати в оперативному режимі самостійно. Метою є збори інтерактивних блоків і можливість зробити їх загальнодоступним [1].

Різноманітність існуючих інтерактивних вправ дуже велика: кросворд, хронологічна лінійка, класифікація, вікторина, знайти пару, он-лайн ігри тощо.

Існує можливість переглядати вже готові вправи інших користувачів з метою у подальшому розробки своєї власної інтерактивної вправи. Створивши певний вид вправи користувач може опублікувати її, скачати або поділитись з іншими. Об'єднання учнів у класи дає змогу перевіряти ефективність процесу їхнього навчання, слідкувати за виконанням завдань. Сервіс може використовуватись універсально для всіх предметів. На сайті існують будь-які категорії навчальних предметів : «Історія», «Математика», «Іноземні мови», «Біологія» та інші.

Інтеграція сервісу LearningApps в процес навчання іноземної мови має багато переваг:

- 1) вільний доступ до навчальних матеріалів в будь-якому місці і в будь-який час;
- 2) безкоштовний сервіс;

- 3) створення та редагування вправ в он-лайн режимі, використовуючи заздалегідь готові шаблони [2];
- 4) автоматична і швидка перевірка вправ, що дає учням можливість отримати швидку оцінку своїх знань;
- 5) можливість дистанційного навчання.
- 6) додатки відображають новітні мовні тенденції іноземної мови [6, с. 16].

Сервіс також має деякі недоліки: обов'язкове підключення до Інтернету; деякі шаблони вправ змінюються або їх вилучають з сайту; в шаблонах можуть зустрічатись помилки, які неможливо редагувати.

Підсумовуючи можна сказати, що сучасні технології стали невід'ємною частиною нашого життя і поступово закріплюються у навчанні іноземних мов. Традиційний хід уроку доповнюється різноманітними сервісами, одним з яких є LearningApps, який потребує інформаційних технологій. Він допомагає викладати інформацію сучасним способом, розвивати в учнів навички самоосвіти, самоперевірки та аналізу своїх досягнень. Сервіс LearningApps дає можливість бути мобільним, навчатись віддалено. Але слід зауважити, що незважаючи на велику кількість переваг, сервіс є допомогою для вчителя, а не заміником.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. LearningApps.org – создание мультимедийных интерактивных упражнений. URL: <http://learningapps.org/about.php> (дата звернення: 24.02.2020).
2. Learningapps: больше чем просто игры. URL: <http://www.slideshare.net/shperk/learningapps-16334056?related=3> (дата звернення: 24.02.2020).
3. Козлова А. В. Методика внедрения web 2.0-технологий в организацию самостоятельной работы студентов гуманитарного направления подготовки : дис. канд. пед. наук : 13.00.02 / Козлова А. В. Челябинск, 2012. 354 с.
4. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів/ за загальн. ред. С.Ю. Ніколаєвої. К. : Ленвіт, 2013. 590 с.
5. Потапенко Є. П. Формування іншомовної лексичної компетенції дітей середнього шкільного віку URL: <http://www.psych.kiev.ua/> Потапенко_Є.П._Формування_іншомовної_лексичної_компетенції_дітей_середнього_шкільного_віку (дата звернення: 24.02.2020).
6. Смоліна С. В. Методика формування іншомовної лексичної компетенції. *Іноземні мови*. 2010. С. 16-23.

Товстоног К. В.,

здобувачка вищої освіти,

Маріупольський державний університет

katya.tovstonog54@gmail.com

ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Різноманітність ігор та варіативність їх використання в навчальному процесі передбачає систематизація ігрової діяльності.. Вони супроводжують нас

з дитинства, адже допомагають пізнавати нові явища і поняття. Ігри - це не просто забавки, їх можна використовувати як інструмент для досягнення конкретних цілей: згуртування учнів класу, пояснення нового навчального матеріалу у невимушеній формі, ознайомлення з місцевими та зарубіжними традиціями, виховання взаємоповаги один до одного, тощо [1].

Інтерактивні дидактичні ігри в освітньому процесі використовуються як метод активного навчання, вони дають змогу формувати знання, професійні уміння, уміння самостійної роботи в учнів шляхом залучення їх до інтенсивної діяльності. Використання інтерактивних дидактичних ігор на уроках сприяє позитивному ставленню до навчання, потребує від дітей кмітливості, уваги, вчить витримки, виробляє вміння швидко орієнтуватись і знаходити правильні рішення. Колективні ігри згуртовують дітей, сприяють формуванню дружніх стосунків між ними. У цих іграх школярам потрібно узгоджувати свої дії з діями інших учасників гри дотримуватись правил, бути справедливим до товаришів. У дидактичних іграх, створених педагогікою (в тому числі й народною), ігрова діяльність спеціально планується і пристосовується для навчальних цілей. Дидактичні ігри – різновид ігор за правилами. Особливу увагу сьогодні хочеться приділити методичним комп'ютерним посібникам. Сучасний вчитель повинен приділяти особливу увагу використанню таких ігор на уроках. Мати все необхідне обладнання та матеріали [2].

На уроках можна застосовувати різноманітні ігри та вправи. Наприклад на уроці « Я досліджую світ» можна використовувати такі дидактичні ігри як : 1. «Чарівний мішечок з тактильними іграшками». За допомогою цієї гри у дітей формується сенсорна моторика та розвивається мислення, уява. Суть цієї гри у тому, що торкаючись до предметів дитина називає, який цей предмет, твердий, м'який і паралельно називає, що ще буває таким, як цей предмет і паралельно прислухаючись до думки однокласників формує свою.

2. «Ми кличемо на допомогу» Мета: закріпити знання дітей про ситуації, що можуть призвести до виникнення небезпеки, і знання про те до якої служб можна звернутися в разі певної небезпеки. Обладнання: будиночок з віконцями, картки із зображенням ситуацій, що потребують виклику служб «101» , «102» , «103». Дітям показують номер телефону певної служби, а вони повинні відібрати картки відповідно цього номеру і вставити їх у віконечка [3].

На уроках математики дуже популярне місце займають ігри з використанням карток, різноманітних електронних засобів та Lego. Одна із провідних ігор для обчислення прикладів є гра «Склади вежу». На слайдах демонструють приклади та запропоновано 3 варіанти відповідей. Кожна відповідь відповідає певному кольору цеглинок конструктора. Дітям потрібно вибрати правильну відповідь та скласти цеглинки у кольорову вежу. Перевірка за кольоровим зразком після закінчення обчислення [4].

Цю гру можна використовувати не лише за допомогою ділення на групи, а й для усього класу. Мета цієї гри полягає у тому, що за допомогою цеглинок Lego учні не граються, а навчаються граючись, таким чином це призводить до зацікавленості та подальшої роботи на уроці.

Гра для дитини – перша можливість проявити себе, самовиразитись і самоствердитись. В розвиваючих комп’ютерних іграх школярі не тільки відображають реальне життя, а й перебудовують його. Якщо вчитель правильно організував пізнавальну діяльність учнів, то вони, використовуючи набуті раніше знання, можуть самостійно пояснювати матеріал, робити висновки, мислити логічно і послідовно. Саме логічне мислення на уроках, де вчитель використовує дидактичні ігри, дозволяє максимально активізувати розумову діяльність усіх учнів, урізноманітнити їхню роботу, розбудити творчу думку. Гра охоплює всі сторони особистості учня, вона потребує активної роботи думки. Ось чому дуже важливо вчителю саме в початкових класах, де закладається основа міцних знань, використовувати дидактичні ігри, завдання творчого характеру, задачі з логічним навантаженням тощо [5].

Сучасний освітній процес неможливо уявити без гри. На уроках, у позакласній роботі гра незамінний помічник. У навчальних іграх немає тих, хто програв або виграв, тут виграють усі. Їх можна проводити на будь-якому етапі уроку. Це дасть змогу виявити знання учнів і вміння користуватися ними [6].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Блог вчителя початкових класів Ткаченко Юлії Іванівни. URL: https://blogvchateatkachenko.blogspot.com/p/blogpage_14.html (дата звернення 05.02.2020).
2. Порадник. URL: https://oxetan.blogspot.com/2019/03/blog-post_60.html (дата звернення 05.02.2020).
3. Порошук В. П. Я досліджую світ. 1 клас. Частина 1. Х. : Вид. група «Основа», 2019. С.2.
4. Бондар Т.М. Математика. 1 клас. Частина 1. Х: Вид. Група «Основа», 2019 220 с.
5. Беляєва З. В. Обдаровані діти в системі роботи вчителя. URL: <http://festival.1september.ru/articles/417089/.html> (дата звернення 05.02.2020).
6. Ігрові технології у виховному процесі початкової школи. URL: http://igrovitehnologiiips.blogspot.com/2017/03/blogpost_1.html (дата звернення 05.02.2020).

Трубачова В. Я.,

здобувачка вищої освіти,

Мариупольський державний університет

Viki2011@i.ua

ПЕДАГОГІКА РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

На сьогодні всебічний розвиток особистості дитини молодшого шкільного віку, розвиток їх здібностей та реальних інтересів, урахування індивідуально-психологічних факторів навчання має велике значення та є основним пріоритетним напрямком в проведенні реформи освіти. Вона розглядає учня як суб’єкта навчальної діяльності, основним завданням якої є виховати самостійну особистість, здатну до саморозвитку і самовдосконалення. Тобто, згідно концепції НУШ однією із направленостей є гармонійний розвиток дитини

відповідно до її вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, виховання загальнолюдських цінностей, підтримка життєвого оптимізму, розвиток самостійності, творчості та допитливості [1, с. 3].

Важливим елементом системи формування нового змісту освіти є чітке бачення результатів педагогічного партнерства «учень – учитель», в основі якого – цінності, зазначені в Концепції Нової української школи, свого часу рекомендовані Європейським парламентом та Радою Європи [2, с. 46].

Із початком шкільного навчання відбувається вирішальна зміна соціальної ситуації в розвитку дитини. Її відносини з дійсністю перебудовуються. Маленький школяр стає суб'єктом соціальних відносин і наділяється суспільно значущими обов'язками, за виконання яких отримує громадську оцінку. Нова ситуація розвитку зумовлює необхідність організації особливого середовища й відповідної діяльності, в якій дитина могла б себе реалізувати. Визначальним для вибору форм і способів реалізації навчання є дані вікової психології [2, с. 33].

Навчання молодших школярів ґрунтується на взаємодії дітей і дорослих – грі, спільній праці, пізнанні, спілкуванні. Поступово дитина стає активним учасником цього процесу. Вона спільно з учителем визначає мету, відкриває нові знання, засвоює навчальні дії, експериментує, відповідає за свою роботу. Тож важливо одразу уникнути авторитарного впливу на особистість дитини, встановити й підтримати добрі стосунки, довіру у спільній діяльності [2, с. 34].

У цьому віці відбувається формування нового типу поведінки, який визначають суб'єктивні уявлення дітей про поведження. Учні вже можуть диференціювати свої бажання і обов'язки, усвідомлювати себе частиною колективу. У них помітно зростає здатність оцінювати власну діяльність і вчинки. Учні можуть узгоджувати свої дії з діями інших, проте не завжди нехтують своїми інтересами заради спільних, групових інтересів, але недостатньо обмірковані імпульсивні дії і вчинки. Таким чином формуються зовнішні мотиви, які у подальшому породжують диференційовані пізнавальні інтереси. Вони характеризуються прагненням розв'язати можливі проблемні питання на практиці, потребою творчого застосування знань, їх поповнення [2, с. 38].

Проведення освітньої реформи, в ході якої здійснюється формування у дітей молодшого шкільного віку основ розвитку особистості, є якісно новий рівень розвитку довільної регуляції поведінки; рефлексія, аналіз, внутрішній план дій; розвиток нового пізнавального ставлення до дійсності; орієнтація на групу однолітків. Цей вік є сприятливим для формування мотивів учіння, розвитку стійких пізнавальних потреб; розвитку продуктивних прийомів і навичок навчальної діяльності; розкриття індивідуальних особливостей і здібностей; розвитку навичок самоконтролю, самоорганізації та саморегуляції; становлення адекватної самооцінки; розвитку критичності в ставленні до себе та оточення; засвоєння соціальних норм, розвитку навичок спілкування з однолітками, встановлення тісних дружніх контактів [2, с. 40].

Для досягнення поставлених цілей із сучасними дітьми треба домовлятися, повсякчас мотивувати на виконання певної роботи. Тепер не лише кожен урок слід розпочинати так званим мотиваційним моментом, а й кожен його етап чи

навіть завдання. Урок бажано будувати таким чином, щоб більша частина часу приділялася розгляду однієї теми, причому завдання мають вибудовуватись у систему, де поступово змінюється рівень завдання – від розпізнавання і репродуктивного відтворення, через групу завдань на розуміння, до завдань на застосування. А ось, решта (повторення, пропедевтика, вивчення нового) відходить на периферію.

Сприятливо впливає на розвиток саме особистості дитини молодшого шкільного віку є створення ситуації вільного вибору в рамках спланованого уроку, пропонування завдань однієї змістової сутності, але у різних форматах. Учні в момент самостійного вибору завдань відчують свою значущість, що загалом позитивно вплине на їхнє самоствердження. Навчаючи і виховуючи учнів, вчителі привчають їх до різних сфер загальної культури і на базі засвоєних знань, умінь і навиків, способів поведінки формують особисту спрямованість, світогляд, виявляють і розвивають творчу індивідуальність кожного учня [2, с. 42].

Першим компонентом будь-якої діяльності є мотиви. Тобто, діти зосереджуються не на причинно-наслідковій залежності між об'єктами і явищами, а їх цікавить сенс своїх вчинків і дій. Освітнє середовище у початкових класах, де відбувається основна навчальна діяльність молодших школярів, має бути безпечним місцем, де діти відчуватимуть себе захищеними. Крім цього, воно має відображати філософію концепції Нової української школи та освітню програму [2, с. 44].

Урахування особливостей розвитку сучасних дітей у процесах навчання та виховання дає змогу вибудувати систему відносин на основі довіри і розуміння. Це важливо з огляду на те, що ця система домінує над потребою традиційного набуття знань [2, с. 43].

Отже, розвиток особистості молодшого школяра має реалізуватися у сприятливих умовах для забезпечення їхнього гармонійного розвитку, фізичного і психічного здоров'я, виховання ціннісного ставлення до природного й соціального довкілля, до себе; для формування механізмів їх успішної соціальної адаптації та творчого втілення в житті і спілкуванні з однолітками та дорослими в освітньому закладі. Молодший шкільний вік є важливою ланкою у формуванні зрілої особистості, якій притаманна гуманна поведінка, гуманні почуття, прагнення до гуманістичного ідеалу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дзюбко Л.В., Бучма В.В. Психологічна безпека взаємодії в системі «вчитель-учень» в умовах Нової української школи. *Психологічні виміри особистісної взаємодії суб'єктів освітнього простору в контексті гуманістичної парадигми*: матеріали II всеукраїнської конференції з міжнародною участю (Київ, 21 березня 2019 р.). Київ: Міжнародна видавнича платформа “Fundamental And Applied Researches In Practice Of Leading Scientific Schools”, 2019. 14 с. URL: <https://fdotadotr.files.wordpress.com/2019/06/d09cd0b0d182d0b5d180d196d0b0d0bbd0b8-wp.pdf> (Дата звернення: 02.02.2020).

2. Бібік Н.М. Нова Українська школа: поради для вчителя: Навчально-методичний посібник. Київ: «Літера ЛТД», 2018. 160 с.

Філіппова Г. А.,
здобувачка вищої освіти,
Маріупольський державний університет
filippovaanna3@gmail.com

МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЗАСОБАМИ ТВОРІВ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Моральне виховання учня – основа нової філософії виховання – ґрунтується на педагогічній підтримці, принципі центрації виховання на розвитку особистості і передбачає передусім визнання пріоритету особистості, який повинен стати основою ідеології суспільства у сфері виховання, центральною ціннісною орієнтацією [1].

Головним обов'язком учителів і вихователів у контексті проблеми морального виховання є утвердження у школярів принципів загальнолюдської моралі; виховання в них поваги до батьків, старших за віком, до народних традицій та звичаїв, національних і культурних цінностей України, її державного й соціального устрою; підготовка їх до свідомого життя в дусі взаєморозуміння, миру, злагоди тощо [1]. Але в сучасній школі серед дітей чимала кількість із досить стійкими негативними й нездоровими нахилами, що віднаходять своє проявлення у різних негативних вчинках та діях, зокрема в явно умисних порушеннях норм та правил поведінки, в ігноруванні обов'язкових вимог вчителя тощо. Провідне місце у педагогічній спадщині В. Сухомлинського займає ідея гуманізму, людяності та доброзичливості. Про моральну досконалість педагог говорив як про складову всебічно розвиненої особисті [2].

Аналіз сучасної ситуації стверджує, що навіть молодші школярі стикаються з унікальним феноменом – необхідністю оволодіння наукою виживання на основі розвитку соціально-психологічних засобів пристосування до складних (навіть екстремальних) життєвих ситуацій. Нова школа матиме справу з унікальністю, самотністю особистості, оскільки індивідуальність виявляється головним принципом етики і мусить виступити керівним методологічним положенням у гуманістичному вихованні.

У зв'язку з цим практичним завданням педагога є виявлення й розвиток усіх позитивних сил дитини, виховна робота з метою виховання усвідомлення своєї неповторності і спонукання до самовиховання та самореалізації, але важливо, щоб самореалізація дитини не пригнічувала переваг та інтересів інших людей.

В. Сухомлинський визнавав пріоритет морального виховання учнів в багатогранній діяльності педагогічного колективу школи. Цілком зрозуміло, що розумове, трудове і фізичне виховання повинні бути підпорядковані головному – вихованню в дитині людяності, тобто гуманного ставлення до природи, до суспільства, до інших людей і до самої себе. Щоб дитина засвоїла на рівні світоглядних переконань золоте правило етики: необхідно ставитись до інших людей так, як би ти хотів, щоб вони ставилися до тебе. Педагог наголошує: «Перевіряйте свої вчинки свідомістю: чи не завдаєте зла, неприємності, незручності людям своїми вчинками. Робіть так, щоб людям, які оточують вас, було добре» [4, с. 442].

Процес морального виховання є не що інше, як передача підростаючому поколінню всього того цінного досвіду людства, яке воно нагромадило за всю історію свого розвитку. Цей досвід закріплений в діяльності, поведінці людей старшого покоління, звичаях і традиціях народу, в моральних знаннях, у теорії моралі, в етиці як науці. Отже, засвоєння моральних знань є важливою умовою морального виховання. Лише через знання можна зрозуміти сутність людини, людських відносин, сенсу та мети життя [3].

Серцевиною морального виховання В. Сухомлинський вважав формування в дитини людяності, гуманізму. До людей треба бути добрими, чуйними, не робити їм зла і, в міру можливостей, допомагати слабким і беззахисним [3].

Важливим засобом морального виховання дітей Василь Олександрович вважав слово, а мовну культуру людини – дзеркалом духовної культури. Слово – не тільки носій інформації, зазначав він, воно іскра, від якої розгорається полум'я інтересу, вікно в незвідане, тому має бути яскравим, образним, барвистим і точним. Слово в руках учителя – найтонший і найголовніший його інструмент. Він неодноразово наголошував, що багато шкільних конфліктів, які нерідко закінчуються великою бідою, починаються з невміння учителя спілкуватися з учнями. Наголошуючи на високій мовній культурі кожного педагога, Василь Олександрович зазначав, що педагог має вибирати з мовної скарбниці саме ті слова, що відкривають шлях до людського серця, неповторного, не схожого на інші. Щоб виховувати словами, треба розвивати у вихованців сприйнятливність до слова [2, с. 29].

Таким чином, формуючи світогляд, вчитель одночасно формує і духовний світ підлітка, тому що «світогляд людини - це особисте його відношення до істин, закономірностям, фактам, явищам, правилам, узагальненням, ідеям. Виховання науково-матеріалістичного світогляду є проникненням педагога в духовний світ вихованця». Педагог розкриває весь складний процес формування моральних якостей особистості. Він веде вихованця через знайомство з елементарними нормами моралі до пробудження моральних почуттів, а потім - до вироблення моральних звичок і через вправи в моральних учинках - до моральних переконань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богуш А. Патріотичне виховання починається з доброти. *Дошкільне виховання*. 2014. №1. С. 4–7.
2. Омельчук В. Педагогіка В. Сухомлинського – педагогіка гуманізму. *Рідна школа*. 2013. № 8–9. С. 28–30.
3. Персоналії в історії національної педагогіки. 22 видатних українських педагоги / заг. ред. А. М. Бойко. К.: ВД «Професіонал», 2004. 576 с.
4. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: у 5 т. К.: Радянська школа, 1977. Т.4. 640 с.

Хаджинова І. В.,
асистент кафедри педагогіки та освіти
Маріупольського державного університету
i.hadzhinova@mdu.in.ua

ВИКОРИСТАННЯ МОВНОГО ПОРТФОЛІО ДЛЯ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НУШ

Важливим елементом освітнього процесу у Новій українській школі є оцінювання навчальних досягнень учнів. Сучасні заклади освіти, відповідно до загальних орієнтовних вимог до контролю та оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи, відмовляються від використання традиційних форм оцінювання. Воно повинно бути словесним і не допускається заміни оцінок іншими зовнішніми атрибутами (зірочками, тощо), оскільки вони лише підміняють бальну форму. Оцінювання має переважно формувальний характер.

Формувальне оцінювання передбачає організацію учителем діяльності учнів щодо усвідомлення ними цілей та очікуваних результатів навчання, способів їх досягнення та визначення подальших навчальних дій щодо покращення досягнень за результатами зворотного зв'язку [2].

Одним із ефективних засобів оцінювання учнів є використання мовного портфоліо. Мовне портфоліо – це пакет робочих матеріалів, які представляють той чи інший результат навчальної діяльності учня в освоєнні мови, що дає змогу школяреві й учителеві самостійно або спільно аналізувати та оцінювати обсяг роботи і спектр досягнень учня у сфері вивчення мови і культури та динаміку оволодіння ним мовою в різних аспектах [1, с. 45].

Функції портфоліо дуже широкі. Це і діагностика зміни за певний проміжок часу; і змістовна фіксація, що розкриває спектр виконуваних робіт; і розвиваюча, що забезпечує безперервний процес освіти та самоосвіти; і мотиваційна – відзначає результати діяльності; і рейтингова – дає можливість виявити кількісні та якісні індивідуальні досягнення.

Використання мовного портфоліо для оцінки навчальних досягнень учнів має великий позитивний вплив на дитину. Вчитель повинен пам'ятати, що учні молодшого шкільного віку постійно потребують оцінки процесу навчання. Кожен учень має власний стиль і темп навчання. Тому важливо усвідомлювати, що навіть вербальне оцінювання учня вчителем не повинне стати причиною заниженої самооцінки молодшого школяра, що неминуче позначається на його навчальній мотивації й успішності [1, с. 47].

Мовне портфоліо як один із засобів оцінювання діяльності учнів допомагає вчителю розв'язати такі основні завдання: показує реальні здобутки учня; простежує індивідуальний прогрес у розвитку та навчанні учня, при чому поза прямим порівнянням з досягненнями інших учнів; оцінює досягнення учня і доповнює результати його досягнень іншими формами контролю; заохочує до активності і самостійності учнів; розвиває навички оцінної діяльності учнів; створює додаткові передумови і можливості для успішної соціалізації учнів; створювати мотивацію навчальної діяльності.

Також, безумовна цінність портфоліо полягає в тому, що він допомагає учням розвивати адекватну самооцінку, легко бачити свої успіхи і вчитися бути більш відповідальними за процес і результати своєї роботи. Педагогам він допомагає створити ситуацію успіху для учня. Крім того, портфоліо робить наочними успіхи учнів як для вчителя, так і для батьків.

Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти пропонують три обов'язкових компоненти мовного портфоліо: мовний паспорт, мовну біографію та мовне досє.

Мовний паспорт підсумовує лінгвістичну індивідуальність його власника; особисті досягнення у вивченні мови та особистий досвід міжкультурного спілкування.

Мовна біографія учня, використовується, щоб установити проміжні цілі, перевірити власні досягнення в навчанні, зареєструвати значущі етапи мовного й міжкультурного спілкування.

І, нарешті, мовне досє, в якому учень збирає зразки своїх творчих робіт та свідчення у вивченні іноземної мови [3].

Перевагою мовного портфоліо як для вчителя так і для учня є його гнучкість. Не існує жорстоких обмежень та правил у роботі з ним. Вчитель разом з учнями має можливість розробити власну структуру мовного портфоліо та постійно коригувати її.

Отже, використання мовного портфоліо для оцінки навчальних досягнень учнів дає змогу об'єктивно та всебічно оцінити діяльність дитини в процесі навчання. Портфоліо створюється спільно вчителем та учнем, що сприяє розвитку творчих здібностей дитини і формує здатність до самооцінки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Коханко О. Портфоліо як ефективний засіб формування готовності майбутніх учителів до роботи в групі продовженого дня. *Наукові записки. Серія: Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти*. 2015. Вип.7(1). С.45-48.

2. Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання навчальних досягнень учнів другого класу: Наказ М-ва освіти і науки України від 27 серпня 2019 р. № 1154.

3. The European Language Portfolio: where pedagogy and assessment meet. *European language portfolio: веб-сайт*. URL: <https://www.languageportfolio.ch/page/content/index.asp?MenuID=2489&ID=4176&Menu=17&Item=6.1.5> (дата звернення: 25.02.2020).

Хом'юк І. В.,
д. пед. наук, професор,
професор кафедри дошкільної та початкової освіти,
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського
vikiravvh@gmail.com

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ОСНОВ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У Державному стандарті початкової освіти зазначено, що компетентнісний потенціал кожної освітньої галузі забезпечує формування всіх ключових компетентностей, однією із яких є фінансова грамотність [1]. Фінансову грамотність не варто розглядати як окремий предмет. Доцільніше інтегроване навчання, тому що питання тоді вивчається в різних площинах. Адже питання не в тому, щоб навчити в стінах закладу економіста, а дати життєві навички. Для початкової школи – це має бути початок, тобто у молодших школярів треба сформувані розуміння, що таке гроші і товари, вони мають знати ціну грошам та вміти ними розпоряджатися.

Фінансова грамотність формується в дітей з навичками. Це вміння планувати наперед, контролювати себе, економити і накопичувати, вміння робити обдумані фінансові рішення та покупки, вирішувати проблеми і спілкуватися. Оскільки знання, вміння та навички, сформовані саме у молодшому шкільному віці є фундаментом для становлення громадянина – людини, щиро зацікавленої в розвитку та економічному розквіті своєї держави, не можна недооцінювати стадію первинної економічної соціалізації. Економічна соціалізація на етапі молодшого шкільного віку розглядається в межах єдиного процесу соціалізації особистості як його складова і визначається як процес засвоєння елементарних економічних понять та категорій, формування базових економіко-психологічних якостей особистості та набуття первинного економічного досвіду, що дозволить особистості в майбутньому виступати в якості суб'єкта економічної діяльності.

Фінансова грамотність молодшого школяра – це розвиток навичок планування фінансів, розуміння способів доходу, формування ставлення до грошей, поповнення економічного словника дитини.

Аналіз теоретичних джерел та вивчення практичної роботи з проблем фінансової грамотності молодших школярів засвідчує, що формування основ фінансової грамотності є доцільним саме в початковій школі, оскільки володіючи певними знаннями з математики та маючи відповідно до віку світоглядне уявлення, діти молодшого шкільного віку відкриті для розвитку в собі знань з фінансової грамотності. Компонентами фінансової грамотності молодших школярів є оволодіння економічними поняттями, економічними компетенціями, практичними навичками раціональної фінансової поведінки, вміння робити вибір, приймати різноманітні рішення.

Молодший шкільний вік – це той віковий період, коли дитина за допомогою арифметичних обчислень взаємодіє із фінансовою сферою життя.

Таким чином, на успішне формування фінансової грамотності учнів впливає безліч факторів. Важливе місце серед них мають психологічні чинники, а саме, довільність пізнавальних процесів, до яких відносяться сприйняття, увагу, уяву, пам'ять, мислення, мова, а також наявність у молодшого школяра необхідних вольових якостей, таких як цілеспрямованість, свідомість, відповідальність.

Рис.1. Чинники формування фінансової грамотності молодших школярів

Формування основ фінансової грамотності у молодших школярів на уроках математики – це організований учителем процес оволодіння учнями законами економіки, прийомами арифметичних обчислень. Ураховуючи те, наскільки важливі для успішного життя навички управління фінансами, слід обов'язково ввести на уроках математики задачі, завдання, ігри для формування фінансової грамоти дітей молодшого шкільного віку [2; 3]. Даний процес тісно пов'язаний із професіоналізмом сучасного педагога початкової школи.

Правильна організація навчальної діяльності полягає в тому, що педагог, спираючись на потребу і готовність школярів до оволодіння основами фінансової грамотності, вміє ставити перед ними на певному матеріалі навчальне завдання, яке передбачає виконання ними певних дій, формує у них вміння приймати навчальну задачу і виконувати навчальні дії [4].

В організації уроків математики з формування основ фінансової грамотності слід гармонійно поєднувати мотиваційну діяльність, когнітивну та операційну складові. Вчитель має: змотивувати дітей на фінансову успішність; створити умови для інтегрування фінансової грамотності в уроки математики; розвивати критичне мислення у фінансових питаннях; навчити ефективно управляти власними фінансами та відповідально користуватися фінансовими послугами.

Формування основ фінансової грамотності на уроках математики – це цілеспрямований процес оволодіння економічними поняттями, фінансовими здібностями, завдяки оперуванню арифметичними діями та набуттю математичних компетентностей в цілях практичного фінансового застосування.

Отже, проблема формування основ фінансової грамотності в початковій школі є досить поширеним і складним для оволодіння явищем, оскільки більшості учням дуже складно оволодіти фінансовими поняттями та міцними обчислювальними навичками і уміннями на такому рівні, щоб це стало надбанням на майбутнє й допомогло влаштувати власне успішне життя. І саме, в початкових класах, вчитель має сформувати уявлення про світ економіки, опанування фінансовими термінами та за допомогою арифметичних дій навчити розв'язувати фінансові завдання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державний стандарт початкової освіти : затв. Постановою Каб. Міністрів України, від 21 лютого. 2018 р. № 87. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhenniyaderzhavnogo-standartu-rochatkovoyi-osviti> (дата звернення: 20.03.2019).

2. Шуляк В. О., Хом'юк І. В. Деякий досвід формування основ фінансової грамотності молодших школярів на уроках математики. *Матеріали молодіжної науково-практичної інтернет-конференції студентів аспірантів та молодих науковців «Молодь в науці: дослідження, проблеми, перспективи (МН-2019)»* [Електронне мережне наукове видання] : збірник матеріалів. Вінниця: ВНТУ, 2019. URL: <https://conferences.vntu.edu.ua/inteks.php/mn/mn2019/paper/view8186> (дата звернення: 20.03.2019).

3. Шуляк В. О. Хом'юк І. В. Використання коректурних таблиць на уроках математики для формування фінансової грамотності молодших школярів. *Інновації в початковій освіті: проблеми, перспективи, відповіді на виклики сьогодення*: зб. тез доповідей II Всеукраїнської науково-практичної конференції, 21-22 березня 2019 року. Полтава : ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2019. С. 87-90.

4. Хом'юк І.В. Формування фінансової грамотності майбутніх інженерів на заняттях з вищої математики. *Вісник ВПІ*. Вінниця, 2019. Вип.6. С.98-104.

Хоренко К. С.,

здобувачка вищої освіти,

Маріупольський державний університет

carolinahorenko@ukr.net

ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОЕКТНОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Навчання – це соціальна активність, яка відбувається в межах учнівських груп, культури та минулого досвіду, через проектне навчання учні мають можливість використовувати не лише знання з навчальних дисциплін, а й вчитися вести перемовини, ухвалювати спільні рішення, нести відповідальність відповідно до ролі в навчальній команді й разом інтерпретувати результати своєї діяльності [1].

Навчальне проектування не є принципово новою технологією. Метод проектів виник у 20-ті роки нинішнього століття у США. Спершу його називали «методом проблем» і розвивався він у межах гуманістичного напрямку у філософії та освіті, в педагогічних поглядах та експериментальній роботі Джона Дьюї. У ньому містилися ідеї побудови навчання на активній основі, через

доцільну діяльність учня, у співвідношенні з його особистим інтересом саме в цих знаннях. Надзвичайно важливо було показати дитині її особисту зацікавленість у здобутті цих знань, де і яким чином вони можуть їй знадобитись у житті. Метою навчального проектування є створення педагогом таких умов під час освітнього процесу, за яких його результатом є індивідуальний досвід проектної діяльності учня [2].

За визначенням Buck Institute for Education, проектне навчання – це метод, навчаючись за яким, учні, певний час досліджуючи і реагуючи на справжні, цікаві та складні питання, отримують потрібні знання та навички.

На думку зарубіжних дослідників Barron & Darling-Hammond, Thomas навчання на основі проекту передбачає таке:

1. учні застосовують знання та навички для вирішення реалістичних проблем у реальному світі;
2. підвищується рівень відповідальності учня за виконаний обсяг роботи;
3. вчителі виконують ролі тренерів та фасилітаторів дослідження, проводять рефлексії;
4. часто учні працюють в парах або групах.

Такий формат навчання передбачає залучення учнів до систематизації та набування знань, створення власних продуктів. Він розвиває навички критичного мислення, співпраці, спілкування, міркування, синтезу та стійкості в умовах обмеженого часу та визначеної мети [1].

Використання проектної технології у початковій школі має свою специфіку: слід враховувати вікові та психологічні особливості учнів. Усі етапи проектної діяльності повинні ретельно контролюватися вчителями, оскільки і теоретичних, і практичних знань та вмінь у молодших школярів ще мало. Проекти для початкової школи у більшості випадків мають бути короткотривалі.

Залучення молодших школярів до проектної роботи сприяє формуванню в них таких компетентностей:

1. уміння працювати в колективі;
2. уміння розділяти відповідальність;
3. аналізувати результати діяльності;
4. відчувати себе членом команди;
5. навички аналітичного погляду на інформацію;
6. здатність до адекватної самооцінки [3].

Основні етапи роботи у проекті:

I етап – організаційний. Учитель повідомляє учням тему, мету, кінцевий продукт проекту, завдання, план роботи. Усе це обговорюється в класі, учні вносять свої пропозиції.

II етап – підготовчий. Учні збирають матеріал, ознайомлюються з навчальною інформацією, виконують тренувальні вправи.

III етап – проектна робота. Учні проектують «макет» проекту, опрацьовують зібрану інформацію, коригують її. На цьому етапі учні звертаються до довідників, словників, до вчителя, додаткових джерел інформації для отримання додаткової інформації.

IV етап – оформлювальний. На цьому етапі учні остаточно оформлюють кінцевий продукт (малювання, складання, розфарбовування, оформлення презентації тощо). Це може відбуватися як у школі, так і вдома.

V етап – презентація проекту. Учні розповідають про свою роботу в проекті, демонструють кінцевий продукт, захищають ідею, зміст, відповідають на запитання опонентів.

VI етап – підбиття підсумків. На цьому етапі вчитель (координатор проекту) та учні (учасники проекту) аналізують виконану роботу, виявляють її переваги та недоліки, оцінюють свою участь у проекті, складають плани на майбутнє [4].

Таким чином, проектне навчання в умовах Нової української школи дало можливість учням початкових класів за допомогою дослідження та вирішення складних, цікавих питань придбати нові знання та навички, які вони зможуть використовувати у подальшому. Проектне навчання це унікальна робота яка дуже цікава учням, та вона не тільки розвиває їх розумові здібності але й творчі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Проектне навчання. URL:<https://nus.org.ua/view/proektne-navchannya-korotko-pro-golovne/> (дата звернення: 17.02.2020).
2. Історія виникнення проектного навчання. URL: <http://zakinppo.org.ua/onlajndovidnik-klasного-kerivnika/vihovni-tehnologii-ta-formi-roboti/1256-proekt-na-tehnologija> (дата звернення: 17.02.2020).
3. Використання проектного навчання в початковій школі. URL: http://ru.osvita.ua/school/lessons_summary/edu_technology/33260/ (дата звернення: 17.02.2020).
4. Розвиток творчих здібностей учнів початкових класів через проектне навчання. URL: <https://naurok.com.ua/proekt-rozvitok-tvorchih-zdibnostey-uchniv-pochatkovih-klasiv-cherez-proekti-80418.html> (дата звернення: 17.02.2020).

Худолей Н. С.,
учитель початкових класів,
КЗ «Початкова школа №36 – школа повного дня
Маріупольської міської ради Донецької області»
rn250791@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ВИХОВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Принципи виховання толерантності у дітей молодшого шкільного віку лежать в основі української педагогічної традиції. В. Сухомлинський вважав терпимість вкрай важливим елементом формування духовної культури учня і значну увагу приділяв вихованню дітей на загальнолюдських цінностях [6].

Визначна роль педагога у процесі виховання толерантної особистості зазначена у Законі України «Про освіту»: «Педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники зобов'язані: ... поважати гідність, права, свободи і законні інтереси всіх учасників освітнього процесу; настановленням і особистим прикладом утверджувати повагу до суспільної моралі та суспільних цінностей,

зокрема правди, справедливості, патріотизму, гуманізму, толерантності, працелюбства» [4].

Ми вважаємо, що значна увага до проблеми виховання толерантності обумовлена тим, що саме толерантність є необхідною умовою для побудови демократичного суспільства і його сталого розвитку. Відтак, розпочинати процес виховання школа має з найперших днів перебування дитини у закладі освіти.

Говорячи про виховання толерантної поведінки учнів молодшої школи (1-4 класи), необхідно зважати на вікові когнітивні та психологічні особливості даної групи. Найважливіша особливість дітей цього віку – це усвідомлене набуття ними нового статусу. Вони вже не малеча з дитячого садочку – вони тепер школярі. Це знаменує новий рівень сепарації від батьків, новий психологічний етап. Відтепер для дитини великого виховного значення набуває спілкування з однолітками, орієнтація на колектив – так на практиці формуються навички дружби, співпраці, лідерства. Роль вчителя стає чи не більш значущою за роль батьків. Комфортність освітнього простору має велике значення для процесу засвоєння знань та виховання. Втім, і виховання, отримане дитиною вдома, впливає на її поведінку в освітньому просторі. Тобто тут йдеться про тісний взаємозв'язок цих факторів [2].

Великого значення для комфортного існування дитини в нових для неї умовах набувають такі основи толерантності, закладені ще вдома та в закладі дошкільної освіти, як вміння дотримуватися норм поведінки у взаєминах з людьми, розуміння та визнання потреб та інтересів іншої людини, доброзичливе ставлення, готовність допомогти, співчуття, милосердя [1].

Головним завданням вчителя початкової школи у цих умовах стає виховання у молодших школярах вміння не лише помічати відмінності інших, але й визнавати за оточуючими право на відмінність. Педагог має навчити дітей розуміти і поважати емоції та почуття оточуючих і при цьому адекватно оцінювати себе, прикладати зусилля до самореалізації та відстоювати свою гідність.

Безпосередньо пов'язана з попередньою й інша важлива особливість молодшого шкільного віку: включення дитини до процесу навчання – принципово нового виду діяльності, що потребує високого рівня самоорганізації, висуває до неї низку вимог і через це чинить значний вплив на формування особистості. Саме початок навчання формує такі важливі особливості даної вікової групи, як:

- розвиток уваги, пам'яті, формування логічного мислення;
- формування волі, самоконтролю та самооцінки через оцінки референтних груп та осіб (вчителі, однолітки, старші діти, батьки);
- розвиток упевненості у власних силах і вміннях чи, навпаки, втрата впевненості та цікавості до навчання – знову ж таки через ставлення до дитини референтних осіб та груп;
- активне накопичування знань та вмінь, необхідних для виконання шкільних та домашніх завдань [2].

Зауважимо, що значна роль у формуванні характеру дитини, її прагнення до навчання, вихованні низки моральних якостей і у тому числі толерантності

належить саме вчителю. Це твердження проходить наскрізною ниттю через науково-дослідні праці вітчизняних та зарубіжних дослідників, таких, як Н.М. Бирко, М.І. Василюк, І.В. Казанжи, В.О. Сухомлинський та ін.

Враховуючи дану вікову особливість (орієнтація на авторитет дорослого, залежність від схвальної реакції з його боку), педагог має сам пройти ретельну підготовку, спрямовану на виховання педагогічної толерантності. А для досягнення найвищого результату у виховній роботі він має спиратися на допомогу батьків та педагогічного колективу.

З емоційно-психологічної точки зору важливою особливістю молодших школярів є їхня імпульсивність, зумовлена недостатньо сформованою волею – діти зазвичай реагують на ситуацію дією та емоцією, не витрачаючи час на аналіз обставин. Недостатність життєвого досвіду, слабка здатність до контролю над власною поведінкою зазвичай створюють для дитини певні проблеми в подоланні труднощів, кропіткій роботі. Цю особливість необхідно брати до уваги, розробляючи плани виховної роботи з молодшими школярами [5].

Важливою особливістю дітей 6-10 років, які саме входять до групи молодшого шкільного віку, є їх орієнтація на зовнішні атрибути. Завдання вчителя – виховувати в дітях етичну толерантність, що передбачає повагу як до інших, так і до самого себе, усвідомлення культурних особливостей і відмінностей різних народів світу, готовності до сприйняття, розуміння та поваги до різних соціокультурних груп.

Зазначимо, що виховання толерантності в молодшому шкільному віці є одним з провідних педагогічних завдань, що ставить сьогодні перед вчителями нової української школи. Саме толерантність не лише забезпечить формування у майбутньому комфортного для кожного громадянина соціального простору, а й навчить дитину правильно реагувати на складні життєві обставини, критично мислити, відстоювати свою гідність, сформує повагу до себе та оточуючих, допоможе набутти навичок командної роботи, ефективного спілкування, ведення відкритого діалогу та сприятиме формуванню лідерських якостей.

Розвиток толерантної особистості у молодших класах – це результат спільної праці педагогічного та батьківського колективів. Досягти найкращого результату дозволять активне залучення усіх учнів до життя класу, стимулювання встановлення дружніх відносин у дитячому колективі, активного спілкування та взаємодії. Враховуючи вікові особливості, треба мати на увазі, що заходи, спрямовані на виховання толерантності, мають бути не лише інформативними, а й яскравими, з позитивним емоційним забарвленням. Це допоможе дитині краще засвоїти матеріал, «прожити» подію і зробити отриману інформацію частиною власного життєвого досвіду [3].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бессараб Н. А. Особливості виховання міжкультурної толерантності у молодших школярів. *Наукові записки. Серія Психолого-педагогічні науки*. Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя. 2019. №2. С. 52-58.
2. Бирко Н. М. Особливості формування толерантності учнів молодшого шкільного віку. *Науковий вісник Донбасу*. 2013. № 4. URL :

http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvd_2013_4_17 (дата звернення: 15.01.2020).

3. Нова українська школа: порадник для вчителя / Під заг. ред. Бібік Н.М. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.

4. Про освіту : Закон України від 09.08.2019 р. № 2145-VIII. Відомості Верховної Ради України. № 38-39, 2017, ст.380.

5. Сидоренко О. Б. Імпульсивність у поведінці молодших школярів та шляхи її подолання. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Психологічні науки*. 2014. Вип. 121(2). С. 138-143.

6. Сухомлинський В. О. Як виховати справжню людину. Вибрані твори : у 5-ти т. Т. 5. К. : Рад. школа, 1977.

Цвєткова І. В.,

здобувачка вищої освіти,

Маріупольський державний університет

КОЛЬОРОВА МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ЧИТАННЮ УЧНІВ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

У змісті початкової освіти читанню належить особлива роль. Цей предмет є багатофункціональним. Читання рідною мовою є потужним засобом виховного і розвивального впливу на особистість дитини. Воно прилучає молодших школярів до скарбниці духовності і культури, літературних надбань українського народу і народів світу, сприяє моральному, етичному та естетичному розвитку. Читаючи, учні збагачують, уточнюють, активізують свій словник, у них формуються світоглядні уявлення, поняття, уміння висловлюватись усно і письмово [1].

Особливу роль відіграють зміст і методика уроків читання у моральноетичному вихованні молодших школярів. У дітей цього віку досвід міжособистісних стосунків обмежений вузьким колом зв'язків з навколишнім світом. Читання художніх творів, у яких розкривається внутрішній світ переживань, думок, мрій людини, розширює життєвий досвід, сприяє усвідомленню ними цінностей, норм поведінки, які підтримуються суспільством. Це зміцнює «природне бажання дитини ставати кращою» (В. Сухомлинський).

Сучасні діти любителі швидких маніпуляцій з дрібними предметами чи ігор на планшеті. Тому їх навчання читанню має бути таким же – захоплюючим і цікавим. Кольорове асоціювання допоможе навчитися читати завдяки дитячому інтересу та власним зусиллям. Роль учителя лише допомагати дитині. Суть методики дуже зрозуміла. Малюнок, фотографія, піктограма – дозволяють учням здогадатися, яке слово у цей час читають [2].

Та все ж існують декілька умов, виконання яких забезпечить дитину почуттям комфорту під час наступних занять, а ступінь самостійності – зросте.

Перша умова – дитина має бачити зображення слова, яке буде читати.

Друга умова – слова, які дитина читає в цей день, об'єднані темою (пори року, родина, квіти тощо). Згодом це має бути група слів, що починаються однаковим звуком. Так, щоб пізніше дитина змогла читати самостійно, щоразу

педагог ознайомлюватиме учня/ученицю із новим звуком, обираючи нову групу слів, які починаються однаковою літерою.

Третя умова – слово записане в трьох позиціях: І – ціле слово (частіше червоного кольору, або ж того, з яким асоціюється це слово: зима - синього, мандарин - помаранчевого. Ще один варіант – ціле слово може бути надруковане чи написане маркером того забарвлення, яке приємне дитині). ІІ – слово, поділене на склади для переносу – забарвлене зеленим кольором. ІІІ – це ж слово - розрізане на прямокутники з окремими літерами.

В основу методики також лягає традиційний фонематичний аналіз і синтез, завдяки яким зі слова виокремлюються певні звуки або, навпаки, певні мовні звуки поєднуються у слова, лише зображуються вони не значками, а одразу літерами.

Зупинимось детальніше на значенні колористики літер. Усі літери на позначення голосних звуків зображуються червоним кольором (а, о, у, е, и, і та я, ю, є у необхідних випадках). Усі букви на позначення твердих приголосних зображуються яскраво-синім кольором - вони складають суттєву більшість. Якщо вони позначають м'якість приголосних – блакитним, разом з ними літера й, яка завжди позначає м'який приголосний звук. Є ще декілька важливих випадків – йотовані я, ю, є після голосних та на початку слова та завжди ї - зливаються з двох звуків й та голосного, а ми знаємо, що при розмішуванні червоної і блакитної фарби отримуємо бузковий колір. Саме тому зображуємо ці літери відповідно. Літера ь взагалі не позначає звуків, її роль м'якшити попередні приголосні, тому вона дуже блідна, майже не помітна, але не менш важлива літера, вона розмішує синю фарбу в блакитну (сталь, кінь). Літера щ, утворюється із двох приголосних звуків ш+ч, тому вона така темно-синя, немов би фарбували двічі. Також важливо зображувати разом дж, дз, дз, оскільки це пари літер, що позначають один звук. Для зручності можна користуватися карткою – де є українська абетка, на ній дослідити звукове значення зображених літер.

Розкриємо план роботи:

1. Учитель видає дитині конверт, у якому слова у трьох позиціях на розрізаних картках та зображення до нього. Учень/учениця виймають вміст конверту, розкладають його на парті.

2. Далі учитель працює з учнем усно над тим, що зображено на малюнку чи фотографії. Або просто дає можливість розглянути картинку, здогадатись, яке слово буде записане далі.

3. Наступним на столі викладається ціле слово.

4. Після цього вчитель просить дитину взяти розрізані картки, на яких є буквосполучення зеленого кольору, підставити їх під цілим словом так, щоб утворилось також ціле. Його учитель може прочитати плавними складами.

5. А тепер варто скласти те ж слово, але з окремих кольорових букв. Для початку дитина орієнтується на першу літеру, наприклад м –мандарин. Інші літери підставляються за зразком слова, що вище, промовляються звуки. (Коли дитина буде готова сприйняти - пояснити, що кожна із цих літер зображує мовні

звуки, тому має різне забарвлення). Далі педагог пропонує скласти інше слово, з іншого конверту. Спостерігає, допомагає, коли це потрібно.

Для зручності підготовки матеріалів до уроку, учителям варто мати касу кольорових літер - статичну із набором літер потрібних кольорів. Більшість букв мають декілька копій, а також розмірів: на позначення великої літери для власних назв та маленьких для загальних іменників чи слів з інших частин мови. Необхідні конверти, щоб до заняття скласти у них слова у трьох позиціях і картинки чи фотографії, що допомагатимуть дитині інтуїтивно розуміти, яке слово читає.

Слова, зображені згідно всіх орфографічних правил – не збивають дитину з пантелику, а готують до грамотного письма чи вміння друкувати на клавіатурі. У дітей спостерігається повільне, а пізніше швидке плавне читання, чітке розуміння прочитаного навіть у найповільнішому варіанті. Дана методика спрямована на індивідуальну, парну або групову роботу учнів. Також можна здійснювати синхронізацію читання і письма: складаючи на дошці слова з друкованих кольорових літер і з наступним його записом нижче писаними літерами [3].

Крім кольорових конвертів також можна додати ще методику кольорових кубиків. Наприклад методику читання Миколи Зайцева. Вона складається з кубиків (52 шт.), а також з 7 повторюваних складів. Вироби мають різні кольори, вагу і жорсткість.

Кубики можуть відрізнятися за розміром. На кубиках великого розміру зображені склади з твердим звучанням. На кубиках маленького розміру – з м'яким звучанням. Вони можуть бути одинарними і подвійними. На здвоєних кубиках розташовані приголосні, не поєднуються з усіма голосними (жа-жу-жи).

Дзвінкість складу вказується металом, глухість – деревом.

Золото – голосні. Твердий знак зображений на залізно-дерев'яних кубиках, м'який – на дерев'яно-золотих. На кубику білого кольору розташовуються знаки пунктуації. Підбір колірної для букв відрізняється від шкільного. Тут для позначення голосних використовується блакитний колір, синім позначені приголосні, а твердий і м'який знаки – зеленим.

Для покрокових занять використовуються таблиці, картинки і ігрове поле.

Демонстративний матеріал розміщується на відстані 160-170 см від підлоги, щоб під час уроку дошкільник дивився вгору і намагався тримати спину рівно. Оптимально підібраний розмір букв, дозволяє бачити матеріал з відстані 10 метрів.

Можна зробити висновок, що взагалі який би метод для навчання читанню вчитель не використовував аби від цього була користь учням. Бо, як казав В. Сухомлинський «Читання – це віконце в світ, найважливіший інструмент навчання, воно має бути вільним, швидким – лише тоді цей інструмент буде готовий до дії».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Савченко О.Я. Методика читання у початкових класах Посібник для вчителя. «Освіта», Київ, 2007.

2. Порадник для вчителя (навчально-методичний посібник). Чернівці, 2018р. 48с.

3. Кубики Зайцева. Учебное пособие. Санкт-Петербург, 1999.

Чайкін М. Г.,

директор,

КЗ «Маріупольської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 26

Маріупольської міської ради Донецької області»

chaikin.n1205@gmail.com

ВПРОВАДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІОНАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

Соціально-емоціональне виховання (СЕВ) – широке поняття, впроваджене у 1994 р. інститутом Фетцера. Термін був запропонований Американським фондом, що підтримує ініціативи, які покликані за допомогою освіти припинити розвиток поведінкових проблем та ризикованої поведінки підлітків та молодих людей.

СЕВ визначають, як процес навчання знанням, формування поглядів і навичок, необхідних для усвідомлення емоцій та управління ними, формування ефективного застосування набутих знань і навичок; розвиток здатності піклуватися про інших, створювати позитивні міжособистісні відносини та формувати адекватну поведінку в складних ситуаціях [2].

Заклад освіти є основним простором соціально-емоціонального розвитку дітей, оскільки саме в школі діти проводять більшу частину часу. Школи, які прагнуть розвивати соціально-емоціональні навички учнів, реалізують програми соціально-емоціонального виховання.

Міжнародна організація The Collaborative for Academic, Social and Emotional Learning, ідентифікує взаємопов'язані групи пізнавальних, емоціональних та поведінкових компетенцій, які повинні виховуватися в школі. Групи компетенцій можуть бути розподілені на п'ять груп: *самосвідомість; самовладання; соціальна свідомість; взаємовідносини; відповідальне прийняття рішень* [2].

Соціально-емоціональному вихованню сприяють різні види діяльності, наприклад, спеціальні уроки СЕВ, програми предметів, що охоплюють актуальні теми СЕВ, неформальна виховна діяльність, створення орієнтованого на учня середовища, методи навчання, а також безпосередній приклад поведінки дорослих. Вчені [1] згодні в тому, що узгодження цих елементів дозволяє досягти бажаних результатів. Згідно з даними новітніх досліджень, а також відповідно до наданої CASEL інформації, соціально-емоціональне виховання має бути реалізоване на трьох різних рівнях:

1-й рівень. Середовище і методи навчання, засновані на хороших міжособистісних відносинах.

2-й рівень. Впровадження ґрунтовних програм СЕВ.

3-й рівень. Інтеграція СЕВ в зміст національного виховання (загальні виховні програми).

Розвиваючи позитивне ставлення всієї школи до СЕВ і інтегруючи всі рівні, можна досягти позитивних результатів, оскільки кожен рівень вносить свій внесок в успіх СЕВ.

3-й рівень пов'язаний з конкретними національними освітніми програмами, 2-й рівень охоплює реалізацію специфічних програм СЕВ і залучення всього шкільного співтовариства, 1-й рівень пов'язаний виключно з особистісними рисами вчителя, його компетенціями і використовуваними їм методами виховання.

1-й рівень найбільш тонкий, оскільки професіоналізм учителя залежить від його освіти, установки та готовності до роботи, внутрішньої мотивації до освіти, створення заснованого на взаємоповазі середовища, здатності вибрати відповідні методи навчання. Крім того, 1-й рівень є основою, що дозволяє створювати безпечне, належним чином кероване, засноване на турботі один про одного середовище. Цей рівень важливий при цілеспрямованому застосуванні методів СЕВ, крім того він є необхідною умовою реалізації 2-го і 3-го рівнів СЕВ [1].

Дослідження показують, що фрагментарне виховання соціально-емоціональних навичок не є результативним. Для того, щоб досягти бажаних результатів, система СЕВ повинна бути інтегрована в життя всієї школи і самого учня – це планомірна і послідовна робота: планування реалізації системи СЕВ у школі; створення в класі середовища, заснованого на міжособистісних відносинах; вибір методів навчання, спрямованих на зміцнення системи СЕВ [1].

Практики, що інтегрують соціально-емоціональне виховання в життя школи, стверджують, що для досягнення позитивних результатів необхідно об'єднати шкільне співтовариство для спільної роботи і послідовно, крок за кроком, працювати. Планування процесу впровадження системи СЕВ включає 7 кроків.

1. Створення в школі інфраструктури, що підтримує розвиток СЕВ.

Впровадження системи СЕВ вимагає постійного планування, крім того, з метою реалізації плану СЕВ рекомендується формування команди розвитку СЕВ. Команда формується за принципом представництва – в роботу команди повинні бути залучені члени всіх груп шкільної спільноти.

2. Оцінка і координування ресурсів СЕВ в школі.

Оцінити ресурси СЕВ можна, відповівши на орієнтовні питання:

- Чи справді всім учням надана можливість виховання соціально-емоціональних навичок?
- Чи застосовують вчителі під час уроків методи вдосконалення соціально-емоціональних навичок?
- Чи створені для учнів умови, що дозволяють демонструвати соціально-емоціональні навички за межами школи?

- Чи прагне школа підтримувати дисципліну, уникаючи покарань?

3. Оцінка культури і атмосфери школи.

Провести аналіз атмосфери школи, включаючи всі вікові групи учнів, весь персонал і батьків учнів. План аналізу може бути різним, проте інструменти, що застосовуються для проведення цього аналізу, повинні бути призначені для

встановлення якості мікроклімату і атмосфери школи. Аналіз допомагає ідентифікувати сильні і слабкі сторони, точніше спланувати СЕВ.

4. Ідентифікація загальних цінностей, основних звичок.

Домовитися зі шкільним співтовариством про загальне бачення всієї реалізації СЕВ та про шляхи досягнення такого бачення. Пояснити, що зусилля будуть спрямовані на створення заснованого на позитивних взаєминах спільноти, в якому кожен член шкільної спільноти буде відчувати себе в безпеці.

Ідентифікувати і сформувати основні цінності школи, забезпечити учням можливість виховувати їх в процесі навчання. Цей крок допомагає знизити фрагментарність і підвищує ймовірність того, що учні будуть хотіти вчитися.

5. Надання учням послідовних і постійних можливостей для практики навичок СЕВ.

Соціально-емоціональні навички важливі кожен день і кожную мить. Фрагментарне виховання соціально-емоціональних навичок дає лише фрагментарні результати. Для виховання в учнів розвинених соціально-емоціональних навичок необхідна постійна робота, спрямована на надання учням можливостей застосування таких навичок в школі і в реальному житті.

6. Удосконалення підготовки персоналу до СЕВ.

За умови наявності плану реалізації СЕВ шкільне співтовариство має забезпечити підготовку до процесу впровадження системи СЕВ всіх членів спільноти, в першу чергу вчителів: вчителі мають вести уроки так, щоб учні з ентузіазмом цікавилися предметом, активно навчалися і прагнули до максимальних результатів. Підготовка вчителів до застосування орієнтованих на учнів методів навчання повинна стати основною частиною соціально-емоційного виховання.

7. Встановлення зв'язків з колегами, які вже реалізували СЕВ.

У закладах, де тільки починають знайомитися з СЕВ, зазвичай виникає багато питань, крім того, такі школи можуть зіткнутися з різними труднощами. Підтримку можуть надати організації, що створюють та реалізують програми соціально-емоціонального виховання, а також заклади, в яких таке виховання вже впроваджено [1].

Успішно інтегрувати систему соціально-емоціонального виховання в життя школи вдається лише в тому випадку, якщо в процес залучаються всі члени шкільної спільноти: керівництво школи, вчителі, батьки, члени сімей та місцевої громади, фахівці в галузі освіти (психологи, соціальні педагоги), фахівці в галузі охорони здоров'я, допоміжний персонал та учні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Weissberg, R. P., Durlak, J. A., Domitrovich, C. E., & Gullotta, T. P. (Eds.). (2015). Social and emotional learning: Past, present, and future. Handbook of social and emotional learning: Research and practice (p. 3–19). The Guilford Press.
2. Zins, J. E., & Elias, M. J. (2006). Social and Emotional Learning. In G. G. Bear, & K. M. Minke (Eds.), Children's Needs III (pp. 1-13). Bethesda, MD: NASP.

Чернікова А. О.,
здобувачка вищої освіти,
Маріупольський державний університет
Anastasia.01.03.2000@gmail.com

ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Особливістю сучасної системи освіти є співіснування двох стратегій організації навчання – традиційної і інноваційної. Історично так склалося, що початкова освіта є першою сходкою системного здобуття освіти людини взагалі [3, с. 6].

Нова освітня політика України повинна соціально, ментально і культурно відтворювати потреби українського суспільства і держави; стати органічною складовою міжнародної системи освіти, відображаючи її загальнолюдські потреби та інтереси; формувати всебічно розвинену та соціально зрілу, національно свідому особистість. Загальновизнаною є істина: які ідеї, зміст і морально-етичні норми сповідуються і реалізуються сьогодні освітою, таким буде суспільство у недалекому майбутньому.

Однак модернізувати початкову освіту шляхом тільки істотного оновлення змісту без зміни науково-теоретичних засад методики неможливо. Потрібна методика викладання у початковій школі, що орієнтується на шестирічного здобувача освіти ХХІ століття, в основу якої покладено принцип педагогіки «партнерства» – допомогти виявити, розкрити та розвинути здібності, таланти й можливості кожної дитини через спілкування, взаємодію та співпрацю трьох складових: учителя, учня та батьків. Усі вони об'єднані спільними цілями та прагненнями, є добровільними та зацікавленими односторонніми, рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за результат.

В. Сухомлинський писав: «Якщо вчитель став другом дитини, якщо ця дружба осяяна благородним захопленням, поривом до чогось світлого, розумного, у серці дитини ніколи не з'явиться зло» [3, с. 7].

У Державному стандарті початкової освіти зазначено такі ключові компетентності :

- 1) вільне володіння державною мовою;
 - 2) здатність спілкуватися рідною та іноземними мовами;
 - 3) математична компетентність;
 - 4) компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій;
 - 5) інноваційність;
 - 6) екологічна компетентність;
 - 7) інформаційно-комунікаційна компетентність;
 - 8) навчання впродовж життя;
 - 9) громадянські та соціальні компетентності;
 - 10) культурна компетентність;
- підприємливість і фінансова грамотність [2].

Отже, реформування сучасної початкової освіти передбачає скорочення кількості предметів за рахунок інтеграції навчального матеріалу, а це – не

стільки поєднання окремих навчальних предметів в один, як поширення принципу доцільності на весь зміст початкової освіти.

Виклики освіти зобов'язують кожного причетного до початкової школи критично проаналізувати свої знання, уміння, бажання й готовність до радикальних змін, нововведень [3, с. 9].

Інноваційний освітній підхід передбачає навчання й виховання молодших школярів через наскрізне змістове інтегрування освітніх галузей базового і варіативного компонентів початкової освіти без уведення спеціальних годин та інтегровані курси.

Успішним навчання учнів буде за таких умов:

1) розроблення нового типу навчально-методичного комплексу саме для шестирічних першокласників: підручників, зошитів, наочності, дидактичних матеріалів, методичної літератури;

2) наскрізна міжпредметна, внутрішньопредметна, міждіяльнісна та міжсистемна інтеграція обов'язково має бути закладена у підручниках, а не тільки в програмах;

3) повна свобода вчителя на вибір та застосування комплексу навчально-методичних і дидактичних засобів (освітніх програм, навчальної та методичної літератури; методів, прийомів, форм, засобів роботи з дітьми);

4) урахування вікових особистостей дітей молодшого шкільного віку, їхньої пізнавальної сфери, типів дитячого сприймання та мислення, практичних дій);

5) використання нових підходів до організації навчально-виховного процесу на засадах гуманної, партнерської довіри у стосунках «учень-вчитель-батьки»;

6) включення у підручники особистісно-значущих виховних завдань, які допомагають формувати культуру спілкування, поведінки, стимулюють орієнтацію на моральні цінності, сприяють національно-патріотичному вихованню [3, с. 111].

У Концепції представлено коментар щодо особливостей організації освітнього процесу в школі I ступеню згідно з новою структурою. Так, в початковій школі виділено два цикли навчання: перший – адаптаційно-ігровий (1 – 2 класи); другий – основний (3 – 4 класи).

Метою першого циклу навчання, відповідно до його назви, буде природне входження дитини в шкільне життя, послідовна адаптація до нового середовища.

До особливостей цього циклу віднесено такі:

– навчальні завдання і час на їхнє виконання будуть визначатися відповідно до (із урахуванням) індивідуальних особливостей школярів;

– навчальний матеріал можна буде інтегрувати в змісті споріднених предметів або вводити до складу предметів у вигляді модулів;

– обсяг домашніх завдань буде обмежено;

– навчання буде організовано через діяльність, ігровими методами як у класі, так і поза його межами;

– учитель матиме свободу вибору (створення) навчальних програм у межах стандарту освіти;

– буде запроваджено описове формувальне оцінювання, традиційних оцінок не буде; найважливіше завдання вчителя – підтримувати в кожному учневі впевненість і мотивацію до пізнання. Метою другого циклу є здійснення навчального процесу з концентрацією педагогічної уваги на формуванні в учнів відповідальності і самостійності; підготовка до успішного навчання в основній школі.

Суттєвими ознаками цього циклу є: використання у процесі навчання методів, які вчать здійснювати самостійний вибір, пов'язувати вивчене з практичним життям, враховують індивідуальність учня; запроваджується предметне навчання; частина предметів передбачатиме оцінювання [1, с. 19-20].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бібік Н. М. Нова українська школа: поради для вчителя. Під заг. ред. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с. (дата звернення: 26.02.2020).

2. Державний стандарт початкової освіти. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України 21 лютого 2018 р. № 87 <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-rochatkovoyi-osviti> (дата звернення: 26.02.2020).

3. Кірик М., Данилова Л. Нова українська школа: організація діяльності учнів початкових класів закладів загальної середньої освіти: навч.-метод. посіб. Львів : Світ, 2019. 136 с. (дата звернення: 26.02.2020).

Черська Н. М.,

здобувачка вищої освіти,

Мариупольський державний університет

n.cherskaya84@gmail.com

РОЛЬ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ У РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ УЧНЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Естетичне виховання – це систематична і цілеспрямована духовно-практична діяльність суб'єкта та об'єкта щодо передачі і засвоєння естетичних цінностей суспільства з метою відтворення людини як суб'єкта та носія естетичної культури. Однак формування естетичної культури особи відбувається не лише в межах цілеспрямованої діяльності, а й під стихійним впливом усієї естетично значущої дійсності.

Згідно нормативних документів, що регламентують організацію освітнього процесу в закладах освіти, впливає, що питанню естетичного виховання приділяється належна увага. Зокрема, у Державній національній програмі «Освіта» (Україна ХХІ століття) визначено основну мету освіти, спрямовану на естетичне виховання та всебічний розвиток людини як найвищої цінності суспільства, формування її духовних смаків, ідеалів та розвиток художньо-творчих здібностей. Згідно Концепції виховання дітей та молоді у національній системі освіти, цілісний процес виховання передбачає художньо-естетичну освіченість і вихованість особистості. Особлива роль в естетичному вихованні молодого покоління, належить загальноосвітній школі [1].

Естетичним самовихованням учнів початкових класів назвемо цілеспрямовану діяльність людини, спрямовану на вироблення й удосконалення своєї естетичної культури відповідно до ціннісних уявлень та орієнтацій, які є похідними від естетичної культури суспільства і виховання. Загалом естетичне виховання, яке не ґрунтується на самовихованні, не може бути ефективним.

Джерелами естетичного виховання є природа, краса побуту й довкілля, мистецтво, участь людини в різних видах діяльності, національні цінності. Спираючись саме на ці аспекти естетичної культури особистості, Г. Ващенко в змісті естетичного виховання розмежував такі напрями: а) естетика побуту (розвиток охайності в одязі, житті, уміння прикрасити приміщення); б) естетика сприймання краси природи; в) естетика творів мистецтва [1].

Слід відмітити, що зміст естетичного виховання, орієнтованого на формування естетичної культури учнів, передбачає розвиток у них здатності сприймати прекрасне в природі, у праці, у творах мистецтва, у навколишньому світі, у поведінці людей, які прагнуть насолоджуватися цим прекрасним.

Одна з важливих умов багатства естетичних потреб, почуттів, переживань є глибокий інтелектуальний розвиток людини. Естетичне виховання як неперервний процес здійснюватися передусім у діяльності, в різнобічній соціальній творчості. Необхідно не лише навчити кожну людину естетично-почуттєво реагувати на оточуючий світ, але й збудити потребу його перетворення без нанесення йому шкоди, згідно з естетичними нормами й ідеалами; постійно прагнути до високої професійної майстерності, розвиватись інтелектуально [6, с. 20-21].

Таким чином, можна чітко прослідкувати зв'язок естетичного виховання та інтелектуального розвитку і зазначити, що інтелектуальний розвиток – це процес мислительної, розумової діяльності, а завдання естетичного виховання – зробити його красивим. Щоб виховати розвинену, естетично багату особистість, потрібно пройти нелегкий шлях. Слід займатися раннім і прискореним розвитком інтелекту, виховувати любов до краси у серці та душі перш за все молодших школярів, бо саме в цей час формується майбутня особистість. Саме у молодшому шкільному віці при провідній ролі пізнавальної діяльності відбувається інтенсивне накопичення, освоєння основних знань про світ: навколишніх речей, людей, людській діяльності, культурі. У цей період формуються елементи знань, уявлень про естетичні і художні явища [5, с. 127].

Часто естетичне виховання розглядається через поняття «формування» (А. Ларін, М. Капустін та ін.); як органічна сукупність послідовних і цілеспрямованих впливів на людину (Л. Волович, Н. Кимценко та ін.); як процес передачі й засвоєння естетичної культури; як процес керування естетичним розвитком особи та суспільства (В. Большаков). Зв'язок естетичного виховання й естетичної культури суспільства, виявляє механізм виховання – передачу та засвоєння естетичної культури [3, с. 40].

Педагогічна система української школи виявляє виняткову турботу про те, щоб підростаюче покоління отримало естетичне виховання, на все життя набуло почуття прекрасного. Естетичне ставлення школярів до дійсності у творчій діяльності припускає засвоєння моделі твірного, художньо-творчого ставлення

до світу, яке може бути вираженим у шкільному віці засобами мистецько-творчих видів діяльності [2]. Таким чином, можна стверджувати, що за своєю структурою естетичне виховання складне й багатокомпонентне явище.

Отже, з аналізу наукової літератури з проблем естетики, педагогіки та психології бачимо, що науковці по-різному підходять до визначення поняття «естетичне виховання». Естетичне виховання учнів – це цілеспрямований процес, що включає в себе систему комплексного, цілеспрямованого, планомірного та послідовного впливу на учня з боку певних соціальних інституцій на основі єдиних науково-педагогічних принципів, методів та засад, в результаті якого в неї виникає світоглядна настанова на безпосередню творчу оцінку дійсності в суспільстві як проявів прекрасного і потворного, піднесеного і низького, комічного і трагічного та інших естетичних категорій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ващенко Г. Г. Виховний ідеал: підручник для педагогів, виховників, молоді і батьків. Полтава: Полтавський вісник, 1994. 191 с.
2. Зязюн І.А. Виховання естетичної культури школярів: навч. посіб. К. : ІЗМН, 1998. 156 с.
3. Кутузова Г. І. Естетичне виховання як засіб творення естетичної культури студентської молоді//Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. – 2011. - № 24. - С. 40-44.
4. Лисевич О. Формування мистецької культури майбутнього вчителя початкових класів як необхідної умови його творчого розвитку. *Початкова школа*. 63 с.
5. Руденко Л. А. Естетичне виховання учнів засобами слова. *Початкова школа*. 1996. № 3.
6. Охріменко І. В. Формувати сучасне мислення учнів. *ПостМетодика*. 1996. № 2. С. 20-21.

Шадріна В. Д.,

здобувачка вищої освіти,

Маріупольський державний університет

vlada.shadrina1999@gmail.com

ЗАСТОСУВАННЯ ПРИЙОМІВ ЗАОХОЧЕННЯ І ПОКАРАННЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

З метою посилення впливу на дитину тих чи інших факторів і активізації особистості вихованця, його дій і вчинків застосовується стимулювання. Стимулювати позначає спонукати, давати поштовх до дії. ЗАОХОЧЕННЯ І ПОКАРАННЯ відносяться до допоміжних методів виховання [1].

Метод заохочення – це комплекс прийомів і засобів морального і матеріального стимулювання кращих результатів різноманітної діяльності. ЗАОХОЧЕННЯ відображає позитивну оцінку вихователя щодо дій і вчинків вихованця. ЗАОХОЧЕННЯ визначається характером справ, які виконуються учнями чи ученицями вчаться у тій або іншій обстановці. Вихователь, оголошуючи заохочення, враховує індивідуальні особливості вихованця, сприйнятливість до

заохочення, мотивацію вчинку, минулу поведінку. Метод заохочення вбирає в себе різноманітні прийоми. Схвалення використовується в момент або після завершення правильної діяльності, поєднується з позитивним відношенням вихователя. Заохочення застосовується в двох основних формах – моральній (підтримка, подяка, увага, хороше відношення) і матеріальній (нагороди подарунком, грошовими преміями, різними предметами, тощо) [2].

Не менш значимі в практичній педагогічній діяльності покарання, до яких інколи доводиться вдаватися в тих чи інших конкретних педагогічних ситуаціях. Покарання – засіб педагогічного впливу, що використовується в разі невиконання встановлених в суспільстві вимог та норм поведінки [3].

До застосування методів покарань пред'являються певні педагогічні вимоги: при визначенні міри покарання враховуються вікові та індивідуальні особливості вихованців, покарання має бути обґрунтованим, заслуженим, відповідним зі ступенем вчинку, а якщо проступків скоєно відразу багато, покарання має бути суворим, але тільки одне за все проступки відразу. За один проступок не можна двічі карати, також не можна поспішати з покаранням, поки немає впевненості в його справедливості. Неприпустимо рукоприкладство і психічне насильство по відношенню до вихованців [4].

Таким чином, важливою специфічною особливістю заохочення і покарання як засобів педагогічного стимулювання діяльності школярів, є те, що їх слід застосовувати значно рідше, ніж інші засоби педагогічного впливу, як, наприклад, такі форми непрямої вимоги, схвалення й осуд.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Методи стимулювання (заохочення і покарання). URL: <http://um.co.ua/9/9-16/9-168535.html> (дата звернення: 21.01..2019).
2. Методи виховання. URL: <http://www.ukr.vipreshebnik.ru/pedagogika-ta-psikhologiya/1409-metodi-vikhovannya.html> (дата звернення: 21.01.2020).
3. Методи заохочення і покарання. URL: <http://medu.pp.ua/psihologiya-pedagogika-voennaya/metodyi-pooschreniya-nakazaniya.html> (дата звернення: 21.01.2020).
4. Використання методів заохочення і покарання у навчально-виховному процесі. URL: https://vuzlit.ru/439946/vikoristannya_metodiv_zaohochennya_pokarannya_navchalno_vihovnomu_protsezi (дата звернення: 21.01.2020).

СЕКЦІЯ IV
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСТУПНОСТІ
ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Гавриловський С. О.,
аспірант кафедри педагогіки, професійної освіти
та управління освітніми закладами,
завідувач навчальної лабораторії ННІ іноземної філології
Житомирський державний університет імені Івана Франка
м. Житомир, Україна
temp@nniif.org.ua

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКИХ УМІНЬ
МАЙБУТНІХ КЕРІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ
ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Актуальність теми дослідження зумовлені тим, що уміння та навички майбутнього керівника закладу освіти багато в чому залежать від того, як оперативного і результативно він забезпечить регулювання, планування та контроль за освітнім процесом, діяльністю педагогічного колективу закладу освіти, спроможності налагодити вертикальні і горизонтальні зв'язки з працівниками відділення освіти, адміністрацією міста, селища, району. Його професіоналізм виявляється у швидкому реагуванні і умінні виконувати будь-які операції, дії в рамках визначеного обсягу компетенції, певного цейтноту і мобільності. Всі означені якості набуваються під час навчання в закладі вищої освіти. На ґрунті такої підготовки досягається високий професіоналізм, зокрема, здатність до виконання складних, іноді рутинних, монотонних завдань, досягнення мети з мінімальною кількістю спроб і помилок, спроможністю прогнозування й застосування елементів критичного мислення.

Мета нашого дослідження полягає в тому, щоб розкрити зміст методичних аспектів формування дослідницьких умінь майбутніх керівників закладів освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

Певні аспекти проблеми проведення науково-дослідницької діяльності представлені значною кількістю публікацій в сучасному педагогічному дискурсі, в яких відображаються результати наукових розвідок, об'єктом яких стають майбутні фахівці в галузі викладання окремих навчальних дисциплін природничо-математичного та гуманітарного спрямування закладів середньої та вищої освіти з акцентуванням на певній групі базових дослідницьких умінь. Так, Н. Уйсімбаєва зосереджує увагу на дослідженні інтелектуальної активності, яка забезпечується в процесі науково-дослідницької діяльності (надалі – НДД); Я. Черньонков виділяє у структурі НДД три групи базових дослідницьких умінь: методологічні, методичні, технічні уміння. Є. Райхман визначає креативність як основну якість, що формується в процесі виконання НДД. Розвиток комплексу дослідницьких умінь майбутніх вчителів досліджували Г. Артемчук, Т. Голуб. Формуванню компонентів дослідницьких умінь у здобувачів закладів вищої освіти значну увагу приділяють О. Борисова, Р. Вернидуб, Л. Кулик, Л. Ніколаєва, Л. Павлюк, О. Повідайчик, І. Сенча, Л. Сущенко та ін.

Про удосконалення інформаційного забезпечення, модернізацію структури і змісту освіти на засадах інформатизації та цифровізації йдеться в Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки, в Законі України «Про освіту» та концепції «Нова українська школа». Зокрема, до понятійного апарату нової української школи включено інформаційно-цифрову компетентність як одну із ключових, що мають стати наскрізними у змісті всіх навчальних предметів, і передбачають впевнене й водночас критичне застосування інформаційно-комунікаційних технологій для створення, обміну інформацією на роботі, в віртуальному просторі та діловому спілкуванні [1; 2; 3].

Як зазначено в Законі України «Про наукову і науково-технічну діяльність» наукова діяльність є інтелектуальною творчою діяльністю, спрямованою на одержання нових знань та (або) пошук шляхів їх застосування, основними видами якої є фундаментальні та прикладні наукові дослідження [4].

Базовими компонентами сформованої науково-дослідницької компетентності майбутнього керівника закладу освіти (надалі – ЗО) є комплекс дослідницьких умінь, якими майбутній управлінець повинен оволодіти упродовж навчання в університеті. Більшість досліджень щодо компонентів дослідницьких умінь акцентують увагу на тому аспекті проблеми: в якій саме сфері професійної діяльності буде задіяний майбутній фахівець. Відповідним чином диференціюються і конкретизуються складові та компоненти дослідницьких умінь. В цьому контексті цілком поділяємо думку науковців щодо успішності реалізації дослідницької діяльності, яка забезпечується комплексом дослідницьких умінь універсального характеру.

Так, виокремимо наступні уміння в дослідницькій компетентності майбутнього керівника закладу освіти [5, с. 110]: уміння володіти методологічними прийомami наукових досліджень з використанням сучасних методів системного наукового аналізу; уміння професійно діяти в сучасному інформаційному середовищі; володіти технікою швидкого читання і оперативного сприймання інформації з наукових публікацій; уміння володіти сучасними методиками обробки наукової інформації та її систематизації; вміння виділяти і формулювати наукову новизну, теоретичну і практичну значущість наукового дослідження; уміння зіставляти і порівнювати різні схеми вирішення проблеми та знаходити способи її вирішення; аналізувати аргументи, що наводяться для доведення наукової доцільності саме власного підходу.

Як бачимо, в структурі науково-дослідницької компетентності поєднуються науково-дослідницький та інформаційно-комунікаційний блоки, що, взаємодоповнюючи змістові й структурні елементи, формують її цілісність.

Виділяючи дослідницькі уміння, ми фокусуємо увагу на особливостях їх формування в процесі навчального процесу і поза межами аудиторної діяльності, що реалізується в межах самостійної роботи і участі в студентських наукових спільнотах, що дає можливість доповнити перелік дослідницьких умінь наступними компонентами: уміння формулювати наукову проблему, мету, об'єкт, предмет, гіпотезу, завдання дослідження; навички пошуку інформації у різних джерелах; уміння аналізувати дані наукового експерименту; уміння аналізувати результати своєї науково-дослідницької діяльності; уміння

дискутувати; уміння виконувати самоаналіз, самоконтроль, самооцінку власної наукової роботи; уміння підготувати наукову статтю, доповідь на науково-практичну конференцію; уміння підготувати презентацію результатів наукового пошуку.

Проведення НДД базується на системі методичних прийомів, засобів, форм, положень, що становлять базу дослідницької роботи, що вирізняються специфікою їх застосування у відкритому навчально-науковому просторі, програмне забезпечення якого дає змогу створювати та розміщувати на платформі довідкові матеріали, вести облік досягнень здобувачів освіти, здійснювати зв'язок між учасниками цього процесу засобами вбудованих комунікаторів. Тобто це структуроване багатовимірне навчально-наукове середовище, що поєднує елементи процесу проведення НДД засобами сучасних інформаційних технологій (надалі – ІКТ), що базуються на автоматизації взаємодії науково керівника та здобувача освіти.

Особливістю такого відкритого наукового середовища є те, що використання ІКТ зводиться не до експлуатації того чи іншого окремого засобу, як ми спостерігаємо у публікаціях щодо застосування різноманітних інформаційних технологій під час викладання окремих предметів, а керування і застосування ІКТ як цілісної методичної системи управління процесом НДД [6].

Власне, якщо виокремити дослідницькі уміння, що формуються на всіх етапах здійснення НДД чи в межах виконання наукового проекту кафедри, чи в процесі підготовки курсової чи магістерської роботи, можемо навести орієнтовні прийоми формування дослідницьких умінь на кожному з відповідних етапів НДД. Ми свідомо узагальнили і гіпотетично сконцентрували увагу на стрижневих, найбільш значущих етапах НДД, що дало можливість виділити наступні основні етапи.

Підготовчий (пошуково-дослідницький) *етап*: інформаційне забезпечення цього етапу забезпечується роботою з науковими базами даних, зокрема базами даних електронних бібліотек, з електронними каталогами; семантично коректна конструкція ключових слів, що сприяють швидкому пошукові та релевантному відображенні наукової інформації.

Організаційно-діагностичний *етап* вимагає вирішення завдання забезпечення отримання достовірних корелятивних залежностей, без втрати точності і достовірності результатів, проведення яких неможливо без методів математичної статистики. Завдання цього етапу – забезпечення репрезентативності вибірки, масиву, що досліджується, педагогічних явищ і валідність отриманих даних.

На *етапі* обробки результатів наукових досліджень найбільш застосовувані програмні засоби, які забезпечують виконання математичних розрахунків з урахуванням діагностичного інструментарію з мінімізацією помилок різноманітного спектру, виконання і уміння використовувати найбільш відомі модулі, вбудовані в MS Office для проведення статистичних вимірів, в основі якого представлено методи, що дозволяють зменшувати статистичні погрішності.

Четвертий *етап* (підсумковий) – оприлюднення, застосування можливостей графічних редакторів, комп'ютерна обробка результатів наукового дослідження, в тому числі – в графічному і текстовому форматах. Поширення результатів наукової діяльності методами сучасних інформаційних комунікацій: публікація в електронному періодичному виданні, організація власних сайтів наукової тематики, участь у роботі інтернет-конференцій з обговорення наукових проблем.

Визначені нами дослідницькі уміння, що формуються, закріплюються на всіх етапах підготовки і проведення НДД, не обмежуються викладеним переліком умінь. Ще раз наголосимо, що формування зазначених умінь є питанням, що постійно знаходиться у фокусі педагогічних досліджень. Супровід НДД здобувачів освіти, майбутніх керівників закладів освіти, пов'язаний з комплексним вирішенням означеної проблеми в навчальному процесі і позааудиторній діяльності майбутніх фахівців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року: Указ Президента України від 25.06.2013 р. № 344/2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013#n10> (дата звернення: 10.02.20).
2. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII : [редакція від 16.01.2020 р.]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 12.02.20).
3. Нова українська школа: основи Стандарту освіти. Львів, 2016. 64 с. URL: http://dspace.udpu.edu.ua/jspui/bitstream/6789/6499/1/osnovy_Standartu.pdf
4. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26.11.2015 р. № 848-VIII : [редакція від 16.07.2019 р.]. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/848-19/page> (дата звернення: 10.02.20).
5. Борисенко Л. Л. Застосування методів проблемного навчання як шлях формування науково-дослідницької компетентності студентів. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 16: Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики* : Збірник наукових праць. К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2013. Вип 19 (29). С. 107–111.
6. Шишкіна М. П. Шляхи розвитку і підвищення якості електронних ресурсів у сучасному освітньо-науковому середовищі. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»*.. Київ: Гнозис, 2014. Дод. 4 до Вип. 31, том IV (12). С. 274–279.

Гладких А. В.,

учитель початкових класів,

Маріупольська загальноосвітня школа № 18,

gladkih.anzhela@ukr.net

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСТУПНОСТІ ЗМІСТУ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ЗАГАЛЬНОЇ ОСВІТИ: ПИТАННЯ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

Чому проблема наступності знову піднімається у Державному стандарті початкової освіти (2018 р.)? Головна причина полягала в тому, що обидві

сторони (дошкільна ланка і початкова ланка школи) діяли паралельно, являли собою два береги, які були розмежовані, і кожна сторона розв'язувала свої проблеми самостійно.

У додатку до листа МОН від 19.04.2018 № 1/9-249 зазначено, що забезпечення неперервності здобуття людиною освіти є можливим за умови реалізації принципів перспективності і наступності між суміжними ланками освіти (дошкільною і початковою). З переходом загальної середньої освіти на нові терміни, структуру та зміст навчання актуалізується питання пошуку шляхів забезпечення цілісного розвитку особистості на різних рівнях освіти.

У Базовому компоненті дошкільної освіти (у редакції 2012р.) та Державному стандарті початкової освіти (2018 р.) визначається пріоритетність особистісно-орієнтованого, компетентнісного, діяльнісного та інших підходів до розв'язання основних завдань дошкільної та початкової освіти. Обидва документи покликані забезпечити становлення особистості дитини, її фізичний, комунікативний, пізнавальний, соціально-моральний, художньо-естетичний, креативний розвиток, набуття нею практичного досвіду [2].

Маленьку людину, що тільки починає крокувати по життю, потрібно направити у двох головних напрямках – у пізнанні своєї індивідуальності (власних потреб, цілей, особливостей, ідеалів тощо) та умов життя, від яких вона залежить і на які сама впливає. Тому створення сприятливих умов для відкриття та освоєння дошкільником двох основних життєвих реалій – власного «Я» та навколишнього світу - це завдання батьків і педагогів, саме на це спрямовано зміст Держстандарту початкової загальної освіти.

Багато років загальноосвітня школа № 18 м. Маріуполя та три дитячі заклади дошкільної освіти «Вербичка», «Перлинка» та «Червона гвоздика» мають тісну співпрацю між собою. Це зумовлено, навіть, не тим, що вони розташовані поблизу. Педагогічні колективи здавна прийшли до висновку, що працювати окремо просто неможливо. Проблема наступності між початковою ланкою та старшими групами дитячого садка завжди була для нас актуальною. Ми віднесли її до числа найважливіших.

У дошкільних закладах забезпечується зв'язок вихованців дитячого садка і школи. Для цього проводяться екскурсії до нашої школи, спільні з першокласниками розваги, наприклад, квест «В гостях у казки», взаємовідвідування свят: «Свято знань», «Посвята в школярі», «Свято Букваря» та інших.

Ми усі усвідомлюємо: підготовка дітей до школи- одне з головних завдань дошкільної освіти. Особливо важлива для майбутніх учнів фігура першого учителя, тому у нас існує практика попереднього знайомства з майбутніми учителями. Педагоги ознайомлюються з роботою випускної групи, вивчають індивідуальні особливості дітей, беруть участь у їхніх справах.

Всю роботу з дітьми дошкільного і молодшого шкільного віку ми будуємо, керуючись принципом «не нашкодь» і спрямовуємо її на збереження здоров'я, емоціонального благополуччя, розвиток індивідуальності кожної дитини. В дошкільному віці особливу увагу треба приділяти формуванню психологічної готовності до школи, розвитку сприйняття, уяви, художньо-творчій уяви дітей.

Тому вихователі посилили роботу по вихованню морально-вольових якостей, самостійності, ініціативності.

Удосконаленню освітнього процесу у наших закладах сприяє відмова від застарілих підходів: фронтальних форм організації освітнього процесу, класичного розташування учнів у класі, статичних поз на заняттях і уроках та інше. Для забезпечення оптимальної рухової активності дітей передбачили динаміку проведення заняття/уроку (зміну видів діяльності). Реалізуємо діяльнісний підхід через введення в освітній процес різних видів дитячої творчості, наприклад, «Інженерний тиждень» - це технічне і художнє моделювання, насичення освітнього простору практико-орієнтованими ситуаціями, наближеними до реального життя.

Для розвитку в дитини активності, ініціативності, почуття власної гідності і самоповаги провідним стає спілкування дорослого з дітьми у формі діалогу. При цьому, необхідно визнавати право дитини на власні висловлювання, аргументоване відстоювання своїх пропозицій, право на помилку. Створювання емоційно значимих ситуацій, підтримування діалогічного спілкування між дітьми також забезпечує дитині можливість взаємодії та взаємообміну досвідом з однолітками і дорослими. Тоді діти зможуть на основі наявного у них досвіду виявляти ініціативу, творчість, фантазію, відповідальність.

При переході з дитячого садка до школи дитина знайомиться з правилами поведінки у даному соціумі, вчиться жити за його законами. Школа повинна не тільки допомогти засвоїти дитині правила поведінки, але й збудувати власну позицію, визначити своє ставлення до життєвих цінностей. Учитель повинен знати про дитину якомога більше. Тому у наших вчителів і вихователів дитячих садочків *склався певний алгоритм роботи*: засідання методичних об'єднань; відвідування уроків у школі та заняття в дитячому садку; загальні батьківські збори «НУШ – очима батьків»; робота сімейного клубу «Крок до школи»; підготовка рекомендацій для батьків; рекомендації практичного психолога.

У перший раз, як правило, діти йдуть із задоволенням до школи. Але підтримувати ці відчуття дуже важко. Інтенсивна навчальна програма, вимоги вчителів та батьків, утома – вже це може визвати у першокласника страх перед школою. Тому профілактика шкільної дезадаптації є головною метою учителів та соціально-психологічної служби школи.

З цією метою організовується робота сімейного клубу «Крок до школи». Батьків і дітей запрошуємо стати активними учасниками цього клубу, де майбутні першокласники та їхні батьки отримують цінні знання та корисні навички, які допоможуть зробити процес адаптації малюків до шкільного життя легшим. Діти у веселій ігровій формі розвиватимуть логіку, мовлення, моторику, а мами й тата під керівництвом педагогів школи зануряться в шкільне життя.

Об'єднані зусилля педагогічних колективів загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 18 м. Маріуполя, трьох дитячих закладів дошкільної освіти та батьківської громадськості для забезпечення наступності створюють і реалізують єдину, динамічну, перспективну систему конструктивних дій, спрямованих на розвиток, виховання і навчання старших дошкільників і молодших школярів.

Ми намагаємось збагатити поняття наступності новими змістовними компонентами: *емоційний компонент* сприяє урахуванню специфіки емоційної сфери особистості дитини, забезпеченню емоційної комфортності, пріоритету позитивних емоцій тощо; *комунікативний компонент* сприяє урахуванню особливостей спілкування дітей старшого дошкільного й молодшого шкільного віку, забезпеченню безпосереднього й конкретного спілкування.

З усього вище сказаного варто відзначити: діяльність педагогічних колективів спільна і системна, робиться все можливе для створення гідних умов перебування дітей закладах шляхом єдності підходів до організації життєдіяльності дитини шостого-восьмого років життя. Все це забезпечить психологічно виважений та успішний для дитини перехід з попереднього рівня – дошкільної освіти, на наступний – початкова освіта.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державний стандарт початкової освіти: затв. Постановою Каб. Міністрів України, від 21 лютого 2018 р. № 87. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/59891/ (дата звернення: 12.02.2020).
2. Богуш А.М. Вектор наступності державних стандартів дошкільної та початкової освіти. *Дошкільне виховання*. 2012. № 7. С. 20-23.
3. Дошкільна освіта: проблеми, пошуки, інновації: збірник наукових і навчально-методичних праць/ за заг. ред. Ковшар О.В., Трусової А.М. Кривий Ріг: КДПУ, 2018. Вип.7. С. 3-7.
4. Інструктивно-методичні рекомендації щодо забезпечення наступності дошкільної та початкової освіти до листа МОН України від 19.04.2018 № 1/9-249. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/nastupnist-mizh-doshkilnoyu-ta-pochatkovoyu-osvitoyu> (дата звернення: 12.02.2020).
5. Лактіонова С.М., Пузанко В.І. Наступність на етапах «Дитячий садок – початкова школа»: методичні рекомендації. *Дошкільний навчальний заклад*. 2015. № 4. С. 2-16.
6. Забезпечення наступності змісту дошкільної та початкової загальної освіти. URL: <https://vseosvita.ua/library/zabezpecenna-nastupnosti-zmistu-doshkilnoi-ta-pochatkovoi-zagalnoi-osviti-7453.html> (дата звернення: 12.02.2020).

Зайцева Л. І.,

доктор пед. наук,

професор кафедри дошкільної освіти,

Бердянський державний педагогічний університет

Zayceva.larissa@gmail.com

НАСТУПНІСТЬ У ФОРМУВАННІ УЯВЛЕНЬ ПРО ОБ'ЄКТИ ДОВКІЛЛЯ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ТА ПЕРШОКЛАСНИКІВ

У період реформування освіти в Україні одним із найважливіших завдань, яке визначено в Законі України «Про дошкільну освіту» (2002), Державній цільовій соціальній програмі підвищення якості шкільної природничо-математичної освіти (2010), «Базовому компоненті дошкільної освіти» (2012), Концепції нової української школи (2016), Програмі «Нова українська школа» у поступі до цінностей (2018) є забезпечення безперервності освіти, що відкриває

можливість для постійного поглиблення загальноосвітньої та фахової підготовки, досягнення цілісності й наступності в навчанні та вихованні. Забезпечення безперервності педагогічного процесу стосується перш за все двох суміжних освітніх ланок – дошкільної та шкільної.

Для вирішення цього питання необхідно з'ясувати суть, особливості та умови забезпечення наступності в організації навчальної діяльності дошкільників і першокласників. Систематизація понять наступності в навчанні, визначених у науково-методичній літературі дозволила охарактеризувати наступність у навчанні як принцип дидактики, який вимагає формування знань, умінь і навичок у відповідному порядку, коли кожний елемент навчального матеріалу логічно пов'язується з іншими, а наступне опирається на попереднє, готуючи до засвоєння нового; послідовність та системність розміщення навчального матеріалу, зв'язок і узгодженість ступенів і етапів навчального процесу [2].

У ряді досліджень охарактеризовані різні аспекти проблеми наступності між дошкільною та шкільною освітою: формування елементарних математичних уявлень (К. Щербакова), естетичне виховання (А. Ароніна), виховна робота (В. Ликова), зображувальна діяльність (Р. Афанасьєва, Я. Чернецький), музичне виховання (С. Колесников), трудове виховання (М. Машовець), ознайомлення з природою (В. Лисенко), екологічне виховання (Л. Іщенко), наступність у навчанні (Г. Назаренко). Важливі аспекти проблеми наступності в згаданому віковому діапазоні відображені у сучасних дослідженнях А. Богуш, О. Кононко, О. Савченко.

Формування в підростаючої особистості наукових знань виступає центральною метою сучасного освітнього процесу. Йдеться про те, щоб особистість ефективно діяльнісно реагувала на соціальні виклики, якими будуть наповнені її майбутня професійна діяльність і життя загалом. Відповідна підготовча робота в цьому напрямі розпочинається уже в дошкільному віці. Під час ознайомлення з довкіллям у дитини необхідно формувати змістовні знання про об'єкти довкілля та способи практичного функціонування в ньому. Така робота презентуватиме формування початків наукової картини світу, якою дитина-дошкільник оволодіватиме у наступних вікових періодах розвитку.

Взаємодія дитини з довкіллям, його перетворення на світ речей та відносин визначає напрям та характер її подальшого розвитку. Кожне покоління починає свою життєву місію із засвоєння досвіду, накопиченого його попередниками та закарбованого в матеріальній і духовній культурі. Оволодіваючи людським предметним світом і системою міжособистісних відносин, дитина розвиває свої особисті здібності та якості відповідно до потреб своєї життєдіяльності. Цю проблему в своїх працях розглядали дослідники Н. Володарська, С. Гончаренко, В. Єфименко, В. Ільченко, Л. Шелестова та інші. Вони розглядають наукову картину світу як систему уявлень про світ, яка є особливим типом наукового теоретичного знання. Учені проаналізували особливості побудови природничо-наукової картини світу та з'ясували, що для її формування необхідна наявність інваріантних принципів і відображення сучасних тенденцій у природничих науках. У своїй сукупності знання та переконання дають змогу зрозуміти сучасну

наукову картину світу. Наукова картина світу – цілісна система уявлень про загальні властивості й закономірності природи, які виникають в результаті узагальнення та синтезу основних природничо-наукових понять [3].

Основою наукової картини світу є наукові знання, які виступають підґрунтям, базою для створення в дитини узагальненої, логічної, послідовної системи понять. Наукова картина світу чітко окреслює можливе й не можливе, роз'яснює причини та наслідки фактів, їх взаємозв'язки тощо. Тому дуже важливо формувати в дітей узагальнені, інтегративні знання, які надають можливості пояснити значну кількість фактів, подій, не тільки констатувати, а й передбачати, керувати ними, використовувати їх у власних інтересах. Наукова картина світу, яка сформована у дитини, допомагає їй співставляти, порівнювати, систематизувати набуті знання, взаємопов'язувати їх, робити висновки, узагальнення. Завдяки цьому вихованці набувають здатності передбачати різноманітні явища, події, випадки, обґрунтовано діяти, планувати й творити своє майбутнє [1].

Пізнання дитиною об'єктивної дійсності розпочинається з живого споглядання предметів та явищ. Чуттєве пізнання є джерелом фактів, потрібних для розуміння тих чи тих об'єктів. Проте зрозуміти об'єкт не означає просто його сприйняти або уявити. Яскраві образи предметів лише допомагають їх зрозуміти, але не забезпечують пізнання цих предметів. У предметах і явищах дійсності існує багато таких властивостей, зв'язків і відношень, які не можна безпосередньо відчувати, сприйняти й уявити. Тим часом життя, суспільна практика вимагає їх пізнання. Щоб пізнати безпосередньо нам не дані, але істотні властивості, зв'язки й відношення речей, ми вдаємося до різних спроб, експериментів та інших дій. Через них з'ясовуємо справжню причину явищ і закони, яким вони підпорядковані, зіставляємо нові факти з уже пізнаними, виокремлюємо їхні істотні ознаки, зараховуємо їх до тієї чи іншої категорії фактів, узагальнюємо, міркуємо, робимо висновки, перевіряємо на практиці.

У пізнавальній діяльності дитини дошкільного віку мають місце постійні переходи від відчуття до думки, від неповного, часткового до все повнішого, узагальненішого знання про об'єктивну дійсність. У цих переходах мисленнєве пізнання не тільки спирається на чуттєве, а й підносить останнє на вищий рівень, змінює, нерідко виправляє його. Дитина вирізняє при цьому одні властивості предметів з-поміж інших, абстрагує одні відношення від інших (наприклад, твердість і міцність), відокремлює істотне, головне від неістотного, другорядного (колір, форма, величина). На основі випробувальних дій вона об'єднує, групує, узагальнює виокремлені ознаки, властивості, відношення об'єктів і завдяки цьому починає глибше розуміти ці об'єкти. Така предметно-перетворювальна адекватна діяльність з об'єктами дає їй змогу розкривати загальне в поодинокому, пізнавати сутність речей.

Перехід від чуттєвого до мисленнєвого пізнання об'єктивної дійсності становить розвиток аналітико-синтетичної діяльності людського мозку, сприяє виникненню нових її якісних особливостей. Поняття виникають на основі чуттєвого пізнання предметів і явищ об'єктивної дійсності як наслідок їх узагальнення. Коли ми мислимо, у нас постають певні образи, уявлення, які

допомагають усвідомити ті чи інші риси об'єктів, що вивчаються. Але зміст понять про ці об'єкти не зводиться до їхніх образів і уявлень про них, адже останні відображають переважно лише зовнішні ознаки, зв'язки й відношення цих об'єктів, дані нам безпосередньо в їх чуттєвому пізнанні. Поняття ж складаються опосередковано через цілу низку суджень, які у своїй сукупності й становлять розумове, мисленнєве відображення об'єктів. Наприклад, оволодіваючи поняттям «розчинник», діти спостерігають і характеризують фізичні зміни, які відбуваються під час об'єднання декількох речовин. Але для поняття «розчинник» властивість речовин змінювати колір неістотна; істотною ж є здатність ділити іншу речовину до повного об'єднання з нею, тобто утворення іншої речовини. Ця властивість виявляється під час випробувальних дій з об'єктом пізнання. Варіація зовнішніх ознак (розчин може не мати кольору), добір типових прикладів об'єктів (речовини, які утворюють однорідні суміші: цукор, марганець) допомагає визначити істотні властивості речовини, абстрагуватися від неістотних і зробити потрібні узагальнення. Дані досліджень доводять, що у разі недотримання цієї вимоги, діти роблять узагальнення односторонні, звужені, пов'язані частковими неістотними або надто широкими ознаками об'єктів.

Отже, основою знань, які увійдуть в картину світу майбутнього школяра, має бути істотна ознака. Засвоєні дітьми в дошкільний період уявлення, які за змістом відповідають науковому поняттю, стануть міцним фундаментом для опанування знань в школі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арцишевська М. Суспільствознавча картина світу як теоретична основа інтеграції змісту шкільної освіти. *Шлях освіти*. 2000. 3. С. 16-20.
2. Черепаня Н. І. Реалізація принципу наступності дошкільної та початкової освіти Педагогічний альманах. 2011. Вип. 9. С. 68-74.
3. Шелестова Л. Картина світу особистості як система впорядкованих уявлень про світ. *Рідна школа*. 2008. 11. С. 16-19.

Калмикова К. О.,

здобувачка вищої освіти

Маріупольського державного університету

kkalmykova62@gmail.com

ЗАОХОЧЕННЯ ТА ПОКАРАННЯ ДИТИНИ В СІМ'Ї

Процес виховання дітей неймовірно складний і вимагає зусиль і витримки від батьків. Часто дорослі не вміють правильно оцінити дії та вчинки дитини, не звертають увагу на позитивні риси її характеру. А вона у відповідь на це просто відвертається. Педагогіка дуже обережно ставиться до покарання дітей і не схвалює дій тих батьків, які принижують людську гідність, шкодять здоров'ю дитини. Заохочення слід використовувати з дотриманням вимогливості й об'єктивності, а покарання – через виявлення поваги.

Найчастіше причиною капризів у дітей є вікові кризи, які відбуваються на перший, третій, сьомий рік життя і так звана підліткова криза. Проти них йти не можна, оскільки ці періоди дуже важливі для розвитку дитини [1].

Виявляючи свою батьківську владу, вони не думають про те, що в їх силі їх слабкість: переконати свою дитину, бути авторитетом набагато важче, ніж нав'язати їй свою волю і примусити підкорятися батькам. Насильство і примус у вихованні лише шкодять. Зовні підкоряючись наказу, дитина залишається при своїй думці, а до вказівок батьків ставитися ще більш вороже. Так у стосунки дітей і батьків приходить відчуженість.

Насильство і примус у вихованні позначаються і на характері дитини. Вона стає нещирою, брехливою, зникає кривити душею. Це призводить до того, що вона перестає бути жвавою і життєрадісною, ховає від усіх таємницю свого існування в рідному домі, стає похмурою і скритною, уминає спілкування з однолітками, сторониться спілкування із учителем, та боїться сказати що-небудь не так. З цього випливає, що якщо батьки карають дитину через власну нетерплячість чи поганий настрій, а також через приступи злості, то з виховної точки зору така поведінка не тільки розходиться з метою, але і приносить шкоду. Дитина хвилину страждає, можливо, й плаче, просить пробачення, але в його розуміння справедливості це не входить, і він не відчуває за собою потрібного почуття провини, немає і полегшення, немає уроку на майбутнє.

Якщо за будь-яку помилку дитину чекає покарання і нічого більше, то вона не навчиться правильного поводитися. Крім того, вона буде боятися того, хто карає, прагнути обдурити його, щоб уникнути покарання. Ніякі докори і покарання не зроблять школу приємнішою для менш обдарованої дитини. Але якщо за кожен маленький успіх хвалити і підбадьорювати її, з'явиться надія, що вона буде працювати із задоволенням і повною віддачею [2].

Мистецтво сімейної педагогіки досягається тоді, коли забезпечуються умови для особистісного розвитку батьків і дітей, які дозволяють їм набратися досвіду й розвивати вміння будувати конструктивні взаємини до себе, уникаючи стресових і неприємних ситуацій приниження і неповаги. В основу такого мистецтва взаєморозуміння покладена педагогіка співробітництва. Її сутність полягає в досягненні співпричетності батьків і дітей до різних справ, у потребі знаходження спільних інтересів, досягнення взаєморозуміння, отримання взаємопідтримки і емоційного задоволення.

Ідея цієї давно забутої технології криється в глибині віків: Квінтіліан, Песталоцці, Я.А. Коменський, сучасні педагоги А. Макаренко, В. Сухомлинський, Ш. Амонашвілі поклали на це багато років свого життя. Якщо відкинути середньовікові нашарування, то ідея гуманності присутня в дослідженнях цих педагогів у чистому вигляді. До механізму створення педагогіки співробітництва можуть входити такі складові: постійне спілкування, в основі якого знаходяться довірливі стосунки (результат спілкування – образ «Я», повноцінна самооцінка дитини); організація сумісної діяльності в сім'ї (ігрової, навчальної, трудової); вияв почуттів прив'язаності, дружби, любові, готовності.

Такий крок у розв'язанні питання методів виховної роботи зробив А. Макаренко. У працях «Проблеми шкільного виховання», «Методика організації виховного процесу» та інших він якнайповніше розкриває основну мету й засоби виховання, висловлює багато цінних і переконливих думок про використання заохочень і покарань у виховному процесі. Кожне покарання треба чітко індивідуалізувати, враховуючи не тільки сам факт вчинку, а й те, хто його зробив. У колонії ім. М. Горького та в комуні Ф. Дзержинського існувала система покарань за невиконання обов'язків або порушень прав іншої людини, як-от: методи морального впливу, зауваження на раді командирів, звільнення з роботи на заводі й призначення на іншу роботу, занесення на «чорну дошку», винесення догани перед лавою.

Протилежним до покарання є метод заохочення, який є способом вираження позитивної оцінки поведінки та діяльності дитини, задоволення нею. Заохочення викликає в дитини позитивні емоції, сприяє формуванню позитивних особистісних якостей, почуття власної гідності, чуйності, відповідальності.

Найпоширенішими із заохочень є схвалення вчинку дитини, похвала, подяка, нагорода, лагідний погляд, усмішка. Заохочення стає методом виховання, що стимулює розвиток дитячої особистості, якщо сприяє закріпленню вже сформованих позитивних якостей і започатковує формування нових [3].

Таким чином, найбільш оптимальне рішення в даній ситуації – це розмова з дитиною. Розкажіть, чому ви сильно розсердилися на його витівку. Деякі проти такого методу, думаючи, що через цей вчинок можна втратити авторитет в сім'ї в очах дитини. Однак це не так. Якщо дитина зрозуміє, чому так сталося, він зможе зрозуміти, і авторитет, навпаки, підвищиться.

Отже, засадами виховного впливу дорослих мають бути любов і вимогливість, розумна міра відповідальності й самоконтролю для кожного вікового періоду.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Процес виховання дітей. URL: <http://www.highschool32.com.ua/batkam/452-zaohochennja-ta-pokarannja-ditini-v-simu> (дата звернення: 19.02.2020).
2. Насильство і примус у вихованні та їх наслідки: веб-сайт. URL: <https://vseosvita.ua/library/zaohocenna-ta-pokaranna-ditini-v-sim-i-62688> (дата звернення: 19.02.2020).
3. Мистецтво сімейної педагогіки: веб-сайт. URL: <http://klasnaocinka.com.ua/ru/article/metodi-zaokhochennja-ta-pokarannja-shcho-vikoristo.html> (дата звернення: 19.02.2020).
4. Найбільш оптимальне рішення в даній ситуації - це розмова з дитиною: веб-сайт. URL: <http://mamatato.com/vikhovannja/472-sposobi-zaokhochennja-i-pokarannja-ditini-v-sim-ji> (дата звернення: 19.02.2020).

Кауркіна М. Є.,
здобувачка вищої освіти,
Маріупольський державний університет
mary.blagodir@gmail.com

НАСТУПНІСТЬ МІЖ ДОШКІЛЬНОЮ ТА ПОЧАТКОВОЮ ОСВІТОЮ

З переходом загальної середньої освіти на нові терміни, структуру та зміст навчання актуалізується питання пошуку шляхів забезпечення цілісного розвитку особистості на різних рівнях освіти. Неперервність здобуття людиною освіти є можливою за умови реалізації принципів перспективності і наступності між суміжними рівнями освіти. Психологічно виваженому та успішному для дитини переходу від дошкільної до початкової освіти сприятимуть об'єднані зусилля педагогічних колективів закладів дошкільної і загальної середньої освіти та батьківської громадськості.

Насамперед актуальні питання є такими: забезпечення наступності змісту дошкільної та початкової освіти, відповідність Базового компонента дошкільної освіти віковим особливостям дітей старшого дошкільного віку та вимогам засад реформування Нової української школи, доцільність використання учителями під час першого (адаптаційно-ігрового) циклу початкової освіти досвіду роботи педагогів закладів дошкільної освіти зі старшими дошкільниками. Наступність була однією з центральних проблем вітчизняної педагогіки. У сучасній педагогічній літературі накопичений значний матеріал з проблем наступності між освітніми ланками. Результати досліджень дозволили визначити теоретичні, організаційно-методичні основи наступності, технології її реалізації в умовах безперервної освіти [1, с. 167].

Наступність дитячого садка і школи передбачає встановлення взаємозв'язку між її ланками з метою послідовного вирішення завдань навчання і виховання – взаємозв'язок навчального змісту, освітньої роботи, а також методів її здійснення. Істотним в спадкоємності є взаємозв'язок між попереднім і наступним освітніми етапами і збереження певних рис попереднього досвіду в подальшому. На думку фахівців, ключовими в спадкоємності є протиріччя між провідними лініями виховання і навчання дошкільнят та дітей молодшого шкільного віку.

Перспективні підходи до розвитку наступності між дошкільною та початковою освітою в даний час знайшли відображення у змісті Концепції безперервної освіти. Цей стратегічний документ розкриває перспективні напрямки розвитку дошкільної початкової освіти, в ньому спадкоємність між дошкільною та початковою загальною освітою розглядається на рівні цілей, завдань і принципів відбору змісту безперервної освіти дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

Таким чином, наступність дитячого садка і початкової школи передбачає, з одного боку, передачу дітей до школи з таким рівнем знань, умінь, загального розвитку і вихованості, який відповідає вимогам шкільного навчання. Формування готовності до навчання в початковій школі означає створення у дітей передумов для успішного засвоєння навчальної шкільної програми та

входження кожної дитини в учнівський колектив. При цьому працівники дошкільних установ (у першу чергу методисти та вихователі) повинні бути знайомі з вимогами, які пред'являються дітям в 1 класі і у відповідності з цими вимогами готувати дошкільнят до систематичного навчання у школі, включаючи в процес навчання спеціальні навчальні завдання і вправи, поступово підвищуючи ступінь їх труднощі і тим самим формуючи у дошкільнят передумови до навчальної діяльності [3].

З іншого боку, наступність передбачає опору школи на досягнутий рівень дошкільної освіти. Притому треба пам'ятати, що в цьому плані існують певні витрати. Зокрема, при вступі до школи від дитини потрібно, щоб він побіжно читав, оперував цифрами в межах ста і багато іншого. У підсумку підвищені навантаження призводять до перевтоми дітей, погіршення їх здоров'я, зниження учбової мотивації, втрати інтересу до навчання і т.д. Вони є причиною неврозів дітей та інших небажаних явищ при переході до шкільного навчання. При цьому гра та інші специфічні для дошкільного віку види діяльності витісняються поурочними заняттями, що ще більше погіршує ситуацію.

У зв'язку з цим вчителі повинні враховувати не тільки рівень спеціальної педагогічної готовності дітей до школи, а й рівень їх психологічної, фізичної готовності. Використання ігрових технологій в перших класах сприяє кращій адаптації дітей до шкільного навчання.

Це означає, що спадкоємність вимагає постійних контактів і взаємодії працівників дошкільних установ і вчителів шкіл. У практиці багатьох дошкільних установ і шкіл склалися продуктивні форми співпраці: по реалізації програм і планів з підготовки дошкільнят до систематичного навчання в школі; відвідуванню вихователем уроків у школі, а вчителем - занять у дитячому садку з метою знайомства з обстановкою і організацією життя і навчання дитини; обміну досвідом, пошуку оптимальних методів, прийомів і форм роботи; аналізу результатів спільної діяльності [2].

Досить ефективними стали такі форми взаємодії між вихователем дитячого садка і вчителем, як взаємне ознайомлення з програмами (Програми першого класу і програми навчання і виховання в дитячому садку), відвідування відкритих уроків та занять, ознайомлення з методами і формами роботи, тематичні бесіди про вікові особливості розвитку дитини. Важливими є зв'язки дитячого садка і школи з іншими установами; співпраця з методичним кабінетом; спільна участь у педагогічних радах і семінарах; співпраця з сім'єю через взаємодію з батьківським комітетом; співпраця з психолого-педагогічної консультації і медичними працівниками.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Нова українська школа: поради для вчителя / під заг. ред. Бібік Н. М. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
2. НУШ: Педагогіка партнерства. Лілія Гриневич про співпрацю вчителів, учнів, батьків та директорів. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=8VWuhwv1B2U> (дата звернення: 25.02.2020).
3. Державний стандарт початкової освіти. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87.

Костіва Я. В.,
здобувачка вищої освіти,
Маріупольський державний університет,
kostivayanochka@gmail.com

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСТУПНОСТІ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Перехід дитини з дитячого садка у школу є важливим етапом її життя, який пов'язаний не лише зі зміною середовища її розвитку, а й із відповідними процесами самоусвідомлення, із зіткненням з новими проблемами, відкриттям у собі нових можливостей тощо [1].

Наступність – це дидактичний принцип забезпечення передумов до шкільного навчання. Інакше кажучи, наступність виступає загальнопедагогічним методом забезпечення готовності дитини до навчання в школі без будь-яких негативних наслідків для її психіки.

Початкова школа, опираючись на набуття дошкільного дитинства, має забезпечити подальше становлення особистості дитини, її інтелектуальний, соціальний, фізичний розвиток. У початкових класах діти укріплюють: ціннісне ставлення до рідного краю, держави, української культури здатність до критичного мислення та творчого самовираження бережливе ставлення до здоров'я тощо. Освітній процес у початковій школі (відповідно до положень нового Державного стандарту початкової освіти) організовують за циклами, враховуючи вікові особливості фізичного, психологічного і розумового розвитку дітей 6–10 років. Реалізація принципів перспективності й наступності у закладах дошкільної та початкової освіти полягає у забезпеченні єдності, взаємозалежності та узгодженості мети, змісту, методів організації освітнього процесу: учителі початкових класів мають бути добре обізнаними з освітніми програмами, методами і прийомами розвитку, виховання дітей старшого дошкільного віку, застосовуваними в закладах дошкільної освіти вихователі старших груп мають бути ознайомлені з освітніми програмами і технологіями навчання початкової школи. Це необхідно, щоб уникнути ситуацій форсування або, навпаки, штучного уповільнення природного темпу розвитку дітей [2].

Принцип наступності в освіті полягає у зв'язку етапів та ступенів розвитку, що полягає в збереженні окремих чи цілих характеристик при переході від попереднього до наступного (нового) - таким чином зберігається тільки значиме для наступних кроків [3].

Щоб забезпечити наступність між дошкільною і початковою освітою, важливо впровадити єдину і динамічну систему конструктивних дій, спрямованих на розвиток, навчання і виховання старших дошкільників і початківців-школярів, застосування яких буде спільним і для управлінців, і педагогів, і батьків. Важливим елементом наступності дошкільної і початкової освіти є обмін досвідом між вихователями та вчителями початкової школи щодо: використання різноманітних форм організації діяльності дітей, ігрових прийомів і методів систем роботи з розвитку мовлення поетапної соціалізації дитини, формування її пізнавальних процесів [2].

Наступність дошкільної і початкової освіти забезпечується шляхом єдності підходів до організації життєдіяльності дитини шостого та сьомого (восьмого) років життя незалежно від соціально-педагогічних умов здобуття освіти: заклад дошкільної освіти, перший клас початкової школи, група Центру розвитку дитини, сімейне виховання тощо. Діяльність закладів освіти щодо забезпечення наступності має здійснюватися педагогічними колективами спільно і системно. Об'єднані зусилля педагогічних колективів закладів дошкільної і загальної середньої освіти та батьківської громадськості забезпечить психологічно виважений та успішний для дитини перехід з попереднього рівня – дошкільна освіта, на наступний - початкова освіта [1].

Сьогодні доводиться констатувати, що взаємозв'язок між дошкільною і шкільною ланками освіти залишається декларативним, хоча саме цей віковий період найважливіший для загального розвитку, формування особистісних якостей, необхідних протягом усього наступного життя і є фундаментом для надбання спеціальних знань, умінь і навичок. Реформаційні процеси, що відбуваються у вітчизняному просторі, зумовлюють нагальність розв'язання комплексних соціально-педагогічних завдань [4].

Мета початкової освіти: продовжити всебічний загальний розвиток дитини з урахуванням специфіки дошкільного виховання. Навчально-виховний процес має бути спрямований на становлення особистості дитини. Усі форми роботи з наступності створюють загальний сприятливий фон для розвитку дітей як у дошкільному закладі, так і в початковій школі. Наступність забезпечує органічне, природне продовження розвитку, навчання та виховання. А пошук нових підходів до цього питання сприяє успішному розв'язанню завдань безперервної освіти [4].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Наступність між дошкільною та початковою освітою URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilnaosvita/nastupnist-mizh-doshkilnoyu-ta-rochatkovoyu-osvitoyu> (дата звернення: 17.02.2020).
2. Забезпечення наступності між дошкільною та початковою освітою URL: https://www.pedrada.com.ua/article/2345_zabezpechennya-nastupnost-zdo-ta-nush (дата звернення: 17.02.2020).
3. Наступність в освіті – навчання в Новій українській школі URL: <https://dixi.education/continuity-of-education/> (дата звернення: 17.02.2020).
4. Наступність між дошкільною та початковою ланками навчання URL: <http://journal.osnova.com.ua/article/50554> (дата звернення: 17.02.2020).

Мельник Я. А.,
вихователь-методист,
Комунальний дошкільний навчальний заклад
комбінованого типу «Ясла-садок №156 «Дельфінятко»
Маріупольської міської ради донецької області»
yana-1989@ukr.net

РОЗВИТОК ГОТОВНОСТІ ВИХОВАТЕЛІВ ЗДО ДО ЗДІЙСНЕННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У КОНТЕКСТІ НАСТУПНОСТІ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

У Базовому компоненті дошкільної освіти (редакція 2012 року) та Державному стандарті початкової освіти (2018 року) визначається пріоритетність особистісно-орієнтованого, компетентнісного, діяльнісного, середовищного підходів до розв'язання основних завдань дошкільної та початкової освіти [1]. У зазначених документах акцентовано на зміні сутності розвитку освіти, що відбуваються сьогодні; вони спрямовані на становлення особистості дитини, її фізичний, комунікативний, пізнавальний, моральний, художньо-естетичний, креативний розвиток, набуття нею практичного досвіду. Особливу роль у зазначеному контексті відіграє дошкільна освіта.

У Законі України «Про дошкільну освіту» зазначено, що «Дошкільна освіта – це цілісний процес, спрямований на забезпечення різнобічного розвитку дитини дошкільного віку відповідно до її задатків, нахилів, здібностей, індивідуальних, психічних і фізичних особливостей, культурних потреб» [5].

Вирішення завдань забезпечення наступності дошкільної й початкової освіти потребує постійного стимулювання, мотивації та підвищення професійного рівня фахівців, здатних забезпечити плавний перехід дошкільника в позицію молодшого школяра, ефективну самореалізацію дитини та її творче самовиявлення у процесі її прямування від дошкільної освіти до початкової, зберегти унікальність і самобутність дошкільного дитинства, вікову індивідуальність особистості, яка зростає [2].

Важливу роль у забезпеченні наступності дошкільної та початкової освіти відіграє здатність педагога здійснювати здоров'язбережувальну діяльність, що забезпечує міцне підґрунтя для подальшого навчання дитини.

Здоров'язбережувальна діяльність характеризує вид діяльності людини, яка спрямована на формування, збереження та зміцнення здоров'я як свого власного, так і інших людей, формування культури здоров'я, екології здоров'я, цілісної (холістичної) формули здорового способу життя, а також здатність вносити зміни в довкілля, спосіб власного життя та оточуючих людей, використовуючи та поєднуючи оптимальні методи навчання і виховання та вміння прогнозувати очікуваний результат [4].

Проте, діяльність педагога закладу дошкільної освіти має реалізувати у забезпечувати широкий комплекс функцій, серед яких: інформативно-мотиваційна, орієнтувальна, дослідницько-творча, розвивальна, виховна, рекреаційна, культурологічна, конструктивна, комунікативна, діагностична, методична, мобілізаційна, прогностична, коригувальна, рефлексивна тощо.

Майбутні вихователі реалізують дані функції у різних видах діяльності. Але провідна роль у зазначеному вище переліку належить здоров'язбережувальній функції, яка являє собою вміння організовувати та реалізовувати здоровий спосіб життя, вміння підвищувати рівень рухової активності дітей, моделювання та використання різних форм та методів здоров'язбереження, здатність до створення здоров'язбережувального середовища, спрямованого на передумови формування здоров'я [4].

Педагогічна практика переконує, що розвиток здатності педагогів закладу дошкільної освіти то здійснення здоров'язбережувальної діяльності потребує постійної уваги з боку адміністрації закладу освіти. Підтримка педагогів, їх мотивування до підвищення рівня актуальних для здоров'язбереження знань та професійних умінь є запорукою успішної діяльності вихователів у зазначеному напрямі.

Науковцями визначено три взаємопов'язані напрямки діяльності, спрямовані на розвиток у вихователів закладу дошкільної освіти готовності до здоров'язбережувальної діяльності, а саме: педагогічний; медико-валеологічний; психологічний [3].

Педагогічний напрямок спрямований на запровадження методів та методик здоров'язбереження, здоров'язбережувальних технологій в процесі формування здоров'язбережувальної компетентності, прищеплення дітям дошкільного віку навичок здорового способу життя. Значущість медико-валеологічного напрямку полягає в розширенні знань педагогів закладів дошкільної освіти, щодо власного здоров'язбереження та оточуючих людей, а також вміння використовувати різні навички здорового способу життя, здійсненні контролю за фізичним розвитком та фізичною підготовленістю дітей.

Психологічний напрямок передбачає розвиток вміння вихователів визначати психічний стан дитини, визначити тілорухи, розуміння на що вони вказують: бажання до руху, до активності, бажання спілкуватися, сум, радість, заклопотаність; аналіз своїх дій і вчинків, характеру, власного здоров'я, поводження з людьми, ставлення до життя, інтересів та захоплень, щоб здійснити самопізнання, досягнути успіху і спланувати власний розвиток особистого зростання, самовдосконалення, зміни світосприйняття та відповідальності за власне здоров'я і щастя тощо. Також психологічний напрямок орієнтує вихователя на надання рекомендацій батькам вихованців щодо покращення фізичного стану їх та їхніх дітей за допомогою оздоровчих методик.

Отже, організаційно-педагогічними умовами розвитку готовності вихователів закладів дошкільної освіти до здійснення здоров'язбережувальної діяльності є: розвиток ціннісного ставлення у вихователів закладів дошкільної освіти до свого здоров'я та здоров'я вихованців, їхніх батьків на основі самовираження кожного з педагогів у процесі дотримання здорового способу життя; активізація здоров'язбережувальної діяльності вихователів за допомогою постійного поповнення їх методичної скарбнички актуальними знаннями здоров'язбережувального змісту; набуття педагогами закладу дошкільної освіти досвіду ведення здорового способу життя та демонстрування такого способу життя перед вихованцями для формування в них умінь та навичок зміцнення та

збереження здоров'я.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: А. М. Богуш; Авт. кол-в. К.: Видавництво, 2012. 26 с.
2. Волинець К. І., Волинець Ю. О., Стецюра М. В. Особливості підготовки майбутніх вихователів до забезпечення наступності дошкільної й початкової освіти. *Народна освіта: електронне фахове наукове видання*. URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=5943 (дата звернення: 10.02.2020).
3. Дремлюга С. Організація здоров'язбережувальної діяльності в школі. URL: http://library.udpu.org.ua/library_files/stud_konferenzia/2012_1/visnuk_55.pdf. (дата звернення: 10.02.2020).
4. Кравчук Н. П. Здоров'язбережувальна діяльність та її функції в процесі формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів. *Наукове мислення*. URL: <http://naukam.triada.in.ua/index.php> (дата звернення: 18.02.2020).
5. Про дошкільну освіту: Закон України 16.07.2019. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2001, № 49, ст.259.

Рухліна Н. О.,
вихователька,

КДНЗКТ «Ясла-садок №156 «Дельфінятко»
nataljakonoreva05@gmail.com

ЗАГАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСТУПНОСТІ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

З переходом загальної середньої освіти на новий зміст, структуру та засади організації освітнього процесу актуалізується питання пошуку шляхів забезпечення цілісного розвитку особистості на різних рівнях освіти. Неперервність здобуття людиною освіти є можливою за умови реалізації принципів перспективності і наступності між суміжними рівнями освіти. З огляду на зазначене, особливої значущості набуває проблема наступності дошкільної та початкової освіти.

У Законі України «Про дошкільну освіту», (ст.6) наголошується, що одним із принципів дошкільної освіти є «наступність і перспективність між дошкільною та початковою загальною освітою», а у ст. 7 зазначено, що одним із завдань дошкільної освіти є «виконання вимог Базового компонента дошкільної освіти, забезпечення соціальної адаптації та готовності продовжувати освіту» [6, с. 6-7].

У Базовому компоненті дошкільної освіти (у редакції 2012 р.) та Державному стандарті початкової освіти (2018 р.) визначається пріоритетність особистісно-орієнтованого, компетентнісного, діяльнісного, середовищного підходів до розв'язання основних завдань дошкільної та початкової освіти. Обидва документи покликані забезпечити становлення особистості дитини, її фізичний, комунікативний, пізнавальний, соціально-моральний, художньо-естетичний, креативний розвиток, набуття нею практичного досвіду [1].

Система неперервної освіти повинна носити державно-суспільний характер та забезпечувати, насамперед, наступність концепцій, стандартів освіти та освітніх програм. Реформа освіти в Україні започаткована ухваленням Концепції «Нова українська школа», що визначає ідеологію змін в освіті, базові тенденції її модернізації. Педагоги початкової школи детально опрацьовують цей визначальний документ із метою подальшого вироблення перспектив діяльності; педагоги дошкільних закладів теж мають трансформувати зміст Концепції на дошкільну галузь. Реалізуючи цей виклик, в основу здійснення наступності покладаються ключові позиції Концепції: формування життєвих компетентностей, реалізація ідей педагогіки партнерства, впровадження принципу дитиноцентризму, наскрізний процес виховання, мотивування до якісної педагогічної діяльності [5, с.6-7].

Наступність між дошкільною та початковою освітою має здійснюватися в усіх всіх напрямках, включаючи цілі, зміст, форми, методи, і реалізовуватися через взаємодію всіх професійних рівнів, включаючи роботу вихователя дитячого садка, шкільного вчителя, психолога дошкільного закладу, психолога школи тощо.

Зрештою, принципи побудови дошкільної та початкової освіти за умов реформування загальної середньої освіти в рамках Концепції Нової української школи мають багато спільного.

Принципи побудови дошкільної та початкової освіти: гуманізм як прояв поваги до особистості – доброзичливе, турботливе ставлення до дітей без застосування примусу й насилля; урахування вікових особливостей дітей і досягнень попереднього етапу розвитку; визнання самоцінності кожного вікового періоду; орієнтація на індивідуальні схильності, інтереси, темпи розвитку дітей; створення умов, комфортних для: розвитку пізнавальних та психічних процесів у дітей, їхньої спрямованості на активність у соціумі; усвідомлення мотивів власної поведінки; позитивної самооцінки; самоповаги та ввічливого ставлення до інших; забезпечення реалізації можливостей і здібностей дитини.

Однак, вирішення проблеми наступності дошкільної та початкової освіти на практиці вирішується складніше. Вона (наступність) має забезпечити взаємозв'язок двох програм: Базової програми розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі», яка сьогодні набула значного впровадження, та Державної програми початкової загальної освіти. Базова програма має забезпечити розвиток дитини у чотирьох сферах життєдіяльності – «Природа», «Культура», «Люди», «Я сам», які повинні сформувати мовленнєву, пізнавальну, фізичну, соціально-моральну, емоційноціннісну, художньо-естетичну, креативну лінії розвитку.

Державна початкової освіти включає знання в освітніх галузях, а саме: «Мова і література», «Математика», «Мистецтво», «Технологія», «Людина і світ», які є навчальними предметами. Зміст цих програм різний і яким чином має відбуватися реалізація принципу наступності між дошкільною і початковою освітою згідно цих програм не зовсім зрозуміло. Ці програми не взаємодіють між собою, не передбачають послідовного переходу від змісту виховання в дитячих закладах освіти до навчання в початковій школі [4, с. 6-7].

З огляду на складність вирішення проблеми наступності дошкільної та початкової освіти, Г. Коберник визначає три напрями її забезпечення в роботі дитячого садка та школи. Перший напрям пов'язаний із усією виховною роботою в дитячому садку, що спрямована на загальну підготовку дитини до шкільного навчання. Другий напрям передбачає спеціальну підготовку дітей до тих предметів, які вони вивчатимуть у початкових класах. Третій напрям наступності у роботі дитсадку і школи – це, з одного боку, взаємодія дошкільної установи і загальноосвітньої школи, а з іншого – спільна діяльність школи, дитячого садка і батьків з підготовки дітей до шкільного навчання [3].

Отже, існує об'єктивна необхідність у подальшому дослідженні всього комплексу питань, які стосуються вирішення проблеми наступності в навчанні дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: А. М. Богущ; Авт. кол-в: К.: Видавництво, 2012. 26 с.
2. Виноградова Н. А. Дошкільна педагогіка: електронний підручник. URL: https://stud.com.ua/17811/pedagogika/doshkilna_pedagogika (дата звернення: 15.02.2020).
3. Коберник Г. Ефективні шляхи реалізації наступності дошкільної та початкової шкільної освіти URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/4955/1/> (дата звернення: 16.02.2020).
4. Конівіцька Т. Реалізація принципу наступності дошкільної і початкової освіти – перший крок до неперервної освіти. *Молодь і ринок*. №7 (90), 2012. С. 116-119.
5. Левицька І. В. Нові виклики наступності дошкільної і початкової освіти: оцінюємо, розмірковуємо, упроваджуємо URL: <http://www.tsiurupynsk.pdf> (дата звернення: 15.02.2020).
6. Про дошкільну освіту: Закон України 16.07.2019. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2001, № 49, ст.259.

Шелепова Л. Г.,

здобувачка вищої освіти,

Мариупольський державний університет

ВИКОРИСТАННЯ ІДЕЙ ВИДАТНИХ ПЕДАГОГІВ У ФОРМУВАННІ РОДИННОГО ВИХОВАННЯ

У концепції сімейного виховання в системі освіти України «Щаслива родина на 2012-2021 роки зазначається, що сучасна сім'я має стати головною ланкою у вихованні дитини, забезпечити їй належні матеріальні та педагогічні умови для фізичного, морального і духовного розвитку.

Про значущість родинного виховання зазначали зарубіжні та вітчизняні педагоги такі, як Я.-А. Коменський, Ж.Ж. Руссо, Й.Г. Песталоцці, К.Д. Ушинський, А.С. Макаренко, В.А. Сухомлинський.

Я.-А. Коменський вказував на цінність родинного виховання та вплив на становлення особистості дитини. Педагог провів паралель між формуванням особистості дитини та її психічним розвитком на які впливає атмосфера в родині.

У своїй книзі «Материнська школа» Я.-А. Коменський писав, що «...людина народилася здатною до доброчинності, необмеженої любові до Бога... і коріння цих здібностей існують у ній ж безсумнівно, як і коріння кожного дерева» [1]. Важливою функцією родинного виховання педагог вважав пробудження та підтримку в дітях жаги до навчання. Він зазначає, що школа дає дитині певні наукові знання, а сім'я забезпечує життєвий досвід. Саме ці фактори потрібні для гармонійного розвитку дитини.

Послідовник Я.-А. Коменського – Ж.Ж. Руссо вбачав виховання особистості дитини у «вихованні серця», яке досягається добрим прикладом батьків. Він радить батькам – «...поволі діяти на дітей, проявляти наполегливість, вимогливість, не поспішати з задоволеннями небажаних і навіжених дитячих прохань» [2]. Але в той час, педагог заперечує авторитаризм у вихованні, адже обмеження для дітей повинні бути тільки законами природи.

Особливий інтерес до виховання дітей в сім'ї проявляв Й.Г. Песталоцці. Педагог вважав, що навколишня природа, домашній побут, держава і церква ефективно впливають на розум, серце та тіло дитини. Головну роль у родинному вихованні він віддавав матері, адже писав, що «...природа вклала в серце (матері)...першу й найсуттєвішу турботу про збереження спокою дитини. Водночас коло людської любові і людської віри дитини дедалі розширюється, бо кого любить мати, того любить і дитя» [3].

В українській педагогіці значне місце посідали погляди К.Д. Ушинського на родинне виховання. Педагог зазначав, що «сім'я- джерело матеріальною та емоційної підтримки, яка необхідна для розвитку її членів, особливо дітей...» [4]. Саме родинне виховання педагог розглядав, як «громадський обов'язок кожного члена суспільства» [4]. Формування поглядів про родинне виховання в К.Д. Ушинського формувались під впливом великої поваги до народу, народної творчості (казок, приказок, билин), також він обстоював використання досвіду народного виховання.

У працях В.А. Сухомлинського («Батьківська педагогіка», «Серце віддаю дітям») також великої уваги приділялося ролі сім'ї. Педагог вважав, що дитині закладається як соціальні, так і моральні якості особистості. Він зазначав, що «Діти- продовження не тільки нашого роду, а й нашого соціального ладу, наших завоювань і благородних намірів. І від того, які духовні цінності візьме від нас молодь, залежатиме майбутнє нашого народу та суспільства» [5]. В.А. Сухомлинський стверджував, що чим вік дитини менше, тим вразливіша та сприятливіша вона до виховання, тим легше пробудити в ній добрі почуття, виховати чи перевиховати.

Питання родинного виховання займає немале місце у творчій спадщині А.С. Макаренка. У своїх творах « Книга для батьків» та «Лекції про виховання дітей» він зазначав, що «виховання дітей – найважливіша галузь нашого життя. ...Наші діти повинні вирости прекрасними громадянами, хорошими батьками й матерями. Але й це – не все: наші діти – це наша старість. Правильне виховання – це наша щаслива старість, погане виховання – це наше майбутнє горе, це наші сльози, це наша провина перед іншими людьми» [6].

Отже, можливості виховання дитини в контексті родинного виховання унікальні та незмінні. До основних факторів, які впливають на виховання та становлення особистості дитини у сім'ї, належать: атмосфера в сім'ї, оточення родини, життєві погляди батьків, міжособистісні родинні відносини, батьківське ставлення до школи.

Таким чином, батькам слід розуміти, що діти повинні стати людьми на землі, гідними громадянами своєї Батьківщини. Кожен з педагогів наголошував на тому, що повинна бути співпраця сім'ї з усіма інститутами суспільства, без перекидання обов'язків один на одного, адже побудувати повноцінну національну сучасну школу без активної участі та підтримки сім' та суспільства неможливо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Коменський Я.-А. Материнська школа. URL: http://jorigami.ru/PP_corner/Classics/Komensky/01_Comenius_Mother_school.html (дата звернення: 03.02.2020).
2. Левківський М.В. Історія педагогіки: підруч. Київ: Центр навчальної літератури, 2003. 360с.
3. Марушкевич А.А., Постовий В.Г. та ін. Родинна педагогіка: навч.-метод. посіб. Київ: Парапан, 2002. 216 с.
4. Нич О. К.Д. Ушинський про родинне виховання. *Витоки педагогічної майстерності*, 2016. №18. с. 254-258.
5. Сухомлинський В. Батьківська педагогіка . URL: <https://www.rulit.me/books/roditelskaya-pedagogika-sbornik-read-464212-1.html> (дата звернення: 03.02.2020).
6. Макаренко А.С. Лекції про виховання. URL: http://chtyvo.org.ua/authors/Makarenko_Anton/Knyha_dlia_batkiv/ (дата звернення: 03.02.2020).

СЕКЦІЯ V
УЧИТЕЛЬ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ: ПРОБЛЕМИ
ОСВІТНЬОЇ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ

Бадасен І. Г.,
здобувач вищої освіти,
Маріупольський державний університет
isidorbadasen@ukr.net

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ
ГРОМАДЯНСЬКОГО ВИХОВАННЯ

Сучасна школа покликана вирішувати життєво важливі завдання реалізації ціннісних підстав освіти, одним з яких є громадянське виховання, яке передбачає не тільки формування віри і переконань, а й втілення теоретичних пропозицій в конкретних справах. Все це привело до пошуку нових методів і форм організації процесу виховання. Виховання учнів визначає основні умови ефективності громадянської роботи в установах освіти, а саме професіоналізм, високий рівень ідейної впевненості педагогів, тощо.

Конституція України головним завданням ставить виховання гідних будівників держави, творців і захисників [1]. В Законі України «Про освіту» [2] визначається, що держава повинна створювати умови для здобуття громадянської освіти, спрямованої на формування компетентностей, пов'язаних з реалізацією особою своїх прав і обов'язків як члена демократичного суспільства.

Основною метою громадянського виховання є навіювання учням любові до Батьківщини, залучення їх до соціальних цінностей – патріотизму, громадянськості, історичної пам'яті, самосвідомості тощо. Для досягнення мети, можливо сформулювати наступні завдання: вивчення історії свого краю, виховання почуття любові, гордості за свою Батьківщину, готовності захищати та сприяти її захисту, милосердя і співчуття до оточуючих людей, створення необхідних умов для виховання патріотизму та громадськості, як духовної складової особистості громадянина.

Формування громадянських якостей особистості висвітлено в різних аспектах наукових досліджень вітчизняних та закордонних вчених. Філософський аспект громадянської освіти розкрито у працях Г. Білонова, П. Гольбаха, Г. Сковороди. Психологічне обґрунтування розглянуто в роботах Б. Ананьєва, І. Бека, К. Платонова, тощо.

На сучасному етапі розвитку української держави громадянське виховання дітей розглядається в контексті демократизації освіти та визначається як система педагогічного впливу на особистість з метою виховання основ кращих громадянських якостей учнів. Основними елементами громадянськості визначаються моральна і правова культура, яка виражається в почутті власної гідності, внутрішньої свободи, дисциплінованості, в повазі й довірі до інших громадян і до державної влади особистості, здатної виконувати свої обов'язки в гармонійному поєднанні національних та інтернаціональних почуттів [3, с. 17].

Громадянська вихованість як результат процесу громадянського виховання становить собою сукупність стійких якостей особистості, яка визначає її здатність активно діяти задля держави, інших людей, самої себе на основі сформованих знань і громадянських ставлень [3, с. 15]. Таким чином, сформованість громадянських якостей людини, що зумовлюють свідому громадянську поведінку, є метою громадянського виховання. Ефективність громадянського виховання зумовлюється спрямованістю виховного процесу, формами та методами його організації.

Серед методів та форм громадянського виховання пріоритетна роль належить активним методам, що базуються на демократичному стилі взаємодії й спрямовані на самостійний пошук істини [4]. До таких методів належать: ситуаційно-рольові ігри, соціально-психологічні тренінги, інтелектуальні аукціони, «мозкові атаки», метод аналізу соціальних ситуацій з морально-етичним характером, ігри-драматизації тощо. Крім цих методів доцільно долучати також традиційні: бесіди, диспути, лекції, семінари, різні форми роботи з книгою, з періодичною пресою, самостійне рецензування, тощо. Застосування наведених форм та методів громадянського виховання покликане формувати в особистості когнітивні, нормативні та поведінкові норми, що включають в себе вироблення умінь міркувати, аналізувати, ставити питання, шукати власні відповіді, критично розглядати проблему з усіх боків, робити власні висновки, брати участь у громадському житті, захищати свої інтереси, поважати інтереси і права інших, самореалізуватися тощо [4].

Отже, з усього вищезазначеного можна зробити висновок, що громадянське виховання в Україні має перспективи розвитку. Тому держава має здійснювати процес його створення шляхом поєднання українського та загально людського досвіду.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 16.02.2020).
2. Про освіту: Закон України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення 16.02.2020).
3. Ціпан Т. С. Педагогічні умови громадянського виховання підлітків у дитячо-юнацьких об'єднаннях: дис. канд. пед. наук: 13.00.07 «Соціальна педагогіка». Ціпан Тетяна Степанівна. Рівне, 2012. 23 с.
4. Концепція розвитку громадянської освіти в Україні. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/710-2018-%D1%80?lang=ru#n10>

Василюк А.В.,

д-р пед. наук, доцент,

доцент кафедри дошкільної та початкової освіти,

Вінницький державний педагогічний університет ім. Михайла Коцюбинського

allawasyluk@gmail.com

НОВІ ПІДХОДИ ДО КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧИТЕЛІВ

У сучасних реаліях поступово вимальовується модель школи ХХІ ст., в якій: діти будуть краще підготовленими до навчання; пізніше (по віку)

здійснюватимуть свій професійний вибір та особисту «освітню стежку»; навчання стає більш диференційованим, тривалішим і поглибленим, концентрується на формуванні ключових компетентностей учнів; «дидактика пам'яті» замінюється на «дидактику креативного мислення» тощо.

Змінюється характер праці та підвищується оплата праці вчителів; запроваджується педагогіка партнерства (між учнем, вчителями і батьками), що потребує ґрунтовної якісної підготовки та удосконалення вчителів за новими методиками і навчальними технологіями. У Новій українській школі учитель перестає бути самотнім лідером у класі з реалізації навчальної програми. Його функції розвиваються за наступним ланцюгом: навчання – виховання – виховуюче навчання – опіка в компенсаційно-корекційній сфері – участь у фізичній та духовній культурі – педагогічна творчість – дослідницько-розвивальна діяльність – саморозвиток і самореалізація.

Перед учителем школи ХХІ століття постають усе нові завдання, серед яких: передача знань і досвіду з метою підготовки молоді до дорослого життя; активізація пізнавальної діяльності, розвитку творчих сил та інноваційних здібностей учнів; розвиток системи цінностей, формування переконань і характеру вихованців; розвиток інтересів, створення умов до самостійної практичної діяльності учнів; використання новітніх навчальних технологій в умовах Нової української школи; перевірка і оцінка шкільних досягнень учнів; підготовка вихованців до неперервного навчання - учіння, що повинно стати потребою людини ХХІ століття, ознакою її нової якості; керування процесами шкільної та професійної орієнтації, допомога учням у формулюванні навчальних намірів, професійних та життєвих планів; допомога в організації їх громадського життя у школі, а також доцільного використання вільного часу.

Для забезпечення численних функцій та завдань сучасний учитель має володіти комплексом різноманітних компетентностей. Серед них варто виокремити психологічні, а саме: позитивне ставлення до учнів (та людей взагалі); уміння уникати типових причин непорозуміння в стосунках; уміння порозумітися взагалі, а з учнями зокрема; уміння стимулювати пізнавальний інтерес та мотивацію учнів до навчання; уміння створювати колектив з випадкової за складом групи учнів та ін.

Свідченням тенденцій появи порівняно нових і важливих психологічних компетентностей є підвищення в Україні уваги до менеджерських (організаційних та управлінських) умінь та навичок сучасного вчителя, а також стійкості до стресів і психологічної готовності до подолання життєвих ускладнень (можливе безробіття, високий рівень конкурентності й напруги у щоденній діяльності тощо).

У цілому, обсяг та різноманітність необхідних компетентностей такі значні, що поява їх повного ансамблю у майбутнього вчителя за період його перебування у ЗВО неможлива. Відтак, професійна підготовка вчителя повинна включати кілька стадій та утворювати узгоджений комплекс, найтривалішою частиною якого має стати не сучасне спорадичне підвищення кваліфікації, а постійна і ефективна допомога вчителю в його розвитку.

Відомо, що професійний успіх учителя у значній мірі залежить від характеристик його особистості, а також сформованих ключових педагогічних компетентностей. Від них залежить, чи розуміє вчитель цілі навчання і виховання, як він зможе використовувати новітні технології, створювати умови для досягнення намічених змін у вихованцях. Обидва ці чинники (особистість вчителя і педагогічні компетентності) знаходяться у взаємозалежності. Перший полягає у формуванні усвідомлення багатогранної відповідальної місії вчителя; а другий – у формуванні педагогічних умінь, підпорядкованих цій місії чи ролі.

МОН України запропоновано перелік базових компетентностей педагогічних працівників початкової школи, які охоплюють індивідуально-особистісні та професійно-діяльнісні якості, важливі для успішного виконання стратегічної мети та завдань освітньої реформи. А саме:

- *професійно-педагогічна компетентність* (обізнаність із новітніми знаннями з педагогіки, психології, методик, інноватики для створення освітньо-розвивального середовища, що сприяє до продуктивної професійної діяльності, вимог педагогічної етики та викликів початкової школи;

- *соціально-громадянська компетентність* (розуміння сутності громадянського суспільства, володіння знаннями про права і свободи людини, усвідомлення глобальних проблем людства, усвідомлення громадянського обов'язку та почуття власної гідності, вміння визначати проблемні питання у соціокультурній, професійній сферах життєдіяльності людини та віднаходити шляхи їх розв'язання, навички конструктивної участі в суспільному розвитку, здатність до ефективної командної роботи, вміння попереджувати та розв'язувати конфлікти, досягаючи компромісів);

- *загальнокультурна компетентність* (здатність розуміти твори мистецтва, формувати власні мистецькі смаки, самостійно виражати ідеї, досвід та почуття за допомогою мистецтва, усвідомлення власної національної ідентичності);

- *мовно-комунікативна компетентність* (володіння системними знаннями про норми і типи педагогічного спілкування в процесі організації колективної та індивідуальної діяльності, вміння вислуховувати, відстоювати власну позицію, використовуючи різні аргументації, здатність досягати результатів засобами продуктивної комунікативної взаємодії залежно від комунікативно-діяльнісних ситуацій);

- *психологічно-фасилітативна компетентність* (усвідомлення ціннісної значущості фізичного, психічного і морального здоров'я дитини, здатність сприяти творчому становленню молодших школярів та їхній індивідуалізації);

- *підприємницька компетентність* (вміння генерувати нові ідеї й ініціативи та втілювати їх у життя з метою підвищення як власного соціального статусу та добробуту, так і розвитку суспільства і держави);

- *інформаційно-цифрова компетентність* (здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, отримувати інформацію та оперувати нею відповідно до власних потреб і вимог сучасного високотехнологічного інформаційного суспільства) [3].

Науковці і державні освітні діячі вважають, що вчитель виконуватиме свою роль в процесі освітньої реформи лише за умови, якщо буде: гарним

спеціалістом із ґрунтовними знаннями і науковою культурою, коли він не лише зможе переказувати знання, але й викликати інтерес та формувати мотивацію до навчання; використовувати в своїй праці допоміжні засоби, які несе із собою технічний прогрес; бажати і вміти бути прихильним поради́нком молоді і батькам; відчувати потребу і вміти безперервно і різносторонньо себе удосконалювати.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Василюк А. Обрис нової української школи і сучасна місія вчителів. Гуманітарний простір науки: досвід та перспективи: зб. матеріалів XIX Міжнарод. наук. практ. інтернет-конф., 2 жовтня 2018 р. Переяслав-Хмельницький, 2018. Вип. 19. С. 99-104.

2. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-p> (дата звернення: 23.02.2020)

3. Про затвердження Типової освітньої програми організації і проведення підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладами післядипломної педагогічної освіти: Наказ МОН від 15.01.2018 № 36. URL: https://drive.google.com/file/d/1mG7U91TLtuHS7aEaBW1B_MuTP5fdgIis/view (дата звернення: 23.02.2020).

Задорожна-Княгницька Л. В.,

доктор пед. наук, доцент,
завідувач кафедри педагогіки та освіти,
Маріупольський державний університет
zador_knyag@i.ua

Андрієвська-Герланець Р. М.,

директорка, *Комунальний заклад дошкільної освіти
комбінованого типу «Ясла-садок №156 «Дельфінятко»*

РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ВСТУП ДО СПЕЦІАЛЬНОСТІ» У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Нині в Україні розпочато масштабну реформу загальної середньої освіти, що має перетворити школу на важіль соціальної рівності та згуртованості, економічного розвитку і конкурентоспроможності. Реалізація завдань Нової української школи значною мірою залежить від учителя – патріота, професіонала та інноватора, здатного надавати якісні освітні послуги й формувати в учнів – майбутніх громадян України компетентності, необхідні для успішної самореалізації в суспільстві.

Професійна підготовка такого вчителя обумовлюється комплексом об'єктивних чинників, серед яких найбільш вагомими є: зміна освітньої парадигми та визнання самоцінності особистості кожного учасника освітнього процесу; посилення дитиноцентричної тенденції в освіті, ствердження педагогіки партнерства; забезпечення академічних прав і свобод закладів освіти, що значно підвищило ступінь відповідальності педагогів за надання освітніх

послуг; підвищення соціально-державних, кваліфікаційних, атестаційних вимог до педагогічних кадрів та закладів освіти в цілому; інтеграція сучасних наукових досягнень (зокрема в галузі педагогіки, психології, гуманітарних та суспільних наук) та практики професійної педагогічної діяльності.

Професійну підготовку педагогічних кадрів для Нової української школи слід розглядати, перш за все, з позицій реалізації компетентнісного підходу, що відображає інтегральний прояв професіоналізму, який конкретизується у змісті компетентності. Професійна компетентність є динамічною комбінацією знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, що визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу освітню діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти [1].

Компетентнісний підхід пов'язаний, перш за все, з оновленням змістового наповнення фахових компетентностей педагога у зв'язку з його майбутньою професійною діяльністю щодо формування в учнів десяти ключових компетентностей, визначених Концепцією Нової української школи. Отже, незалежно від обраної спеціальності випускник закладу вищої педагогічної освіти має бути здатним забезпечити формування в учнів наскрізних для усіх компетентностей умінь: читати і розуміти прочитане, висловлювати думку усно і письмово, критично мислити, здатність логічно обґрунтовувати позицію, виявляти ініціативу, творити, уміння вирішувати проблеми, оцінювати ризики та приймати рішення, конструктивно керувати емоціями, застосовувати емоційний інтелект, співпрацювати в команді [2].

У контексті професійної підготовки вчителя початкової школи, який є «педагогом-універсалом», особливої значущості набувають фахові компетентності: предметні психологічні, педагогічні та професійно-комунікативні.

Навчальна дисципліна «Загальні основи педагогіки», що, відповідно до навчального плану підготовки здобувачів вищої освіти за спеціальністю 013 «Початкова освіта» у Маріупольському державному університеті, викладається протягом першого семестру, сприяє формуванню базових компетентностей, що забезпечують фундамент для оволодіння майбутніми вчителями початкової школи інтегральної, загальних та фахових компетентностей.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є загальні основи педагогіки як складової педагогічної науки, що розкриває питання загальних підходів до виховання в сучасному суспільстві, знайомить з професією вчителя початкової школи, сприяє оволодінню здобувачами вищої освіти теоретичних основ сучасної педагогічної науки, розвитку професійного мислення, підготовці до усвідомленого оволодіння професійними вміннями та навичками необхідними для ефективної роботи у сучасній школі.

Отже, зміст навчальної дисципліни «Загальні основи педагогіки» спрямовується на формування таких загальних компетентностей майбутніх учителів початкової школи: здатність діяти громадянські свідомо на основі загальнолюдських ціннісних орієнтирів, вміти застосовувати основні принципи функціонування сучасного суспільства сталого розвитку та його соціальних

інститутів в умовах ринкових відносин, дотримуватися основ безпеки професійної діяльності та здорового способу життя; здатність до збору, обробки, збереження, продукування, передачі й аналізу професійно важливої інформації з різних джерел; здатність ефективно формувати комунікаційну стратегію; працювати в команді з дотриманням етичних норм та цінностей мультикультурного суспільства; спілкуватися рідною та іноземною мовами усно та письмово; здатність розвивати вміння вчитися упродовж життя з високим ступенем автономії, розробляти власну траєкторію саморозвитку упродовж життя.

Зміст зазначеної вище навчальної дисципліни підпорядковується наступним завданням:

- озброєння знаннями про специфіку професійної діяльності вчителя початкової школи;
- формування усвідомлення сутності дитиноцентризму як методологічної основи сучасної загальної середньої освіти;
- розвиток умінь грамотно використовувати антропологічні знання для аналізу, осмислення та розв'язання соціально-педагогічних проблем, здатностей обирати раціональні технології професійного й особистісного самовдосконалення та гуманістичного виховання дітей;
- формування здатності програмувати та аналізувати власну діяльність на засадах педагогіки;
- стимулювання самовиховання, самовдосконалення та самоосвіти студентів.

Оволодіння змістом навчального матеріалу передбачає послідовне опрацювання здобувачами вищої освіти матеріалу трьох модулів: «Педагогіка як наука», «Дитина як об'єкт та суб'єкт виховання», «Учитель Нової української школи». У результаті опанування матеріалу цих змістових модулів здобувач вищої освіти має оволодіти відповідними знаннями (місце та значення педагогіки в системі психолого-педагогічних наук; основні категорії педагогіки; галузі педагогіки та їх зв'язок з іншими науками; принципи організації системи народної освіти в Україні; проблеми та позитивний досвід організації сучасної системи освіти в розвинутих країнах; вчення про сутність людини а сучасні концепції її розвитку, формування та виховання; гуманістичні ідеали вітчизняної виховної системи, мету виховної системи у сучасній школі; соціальні, професійні та культурні вимоги до сучасного вчителя) та вміннями (використовувати закони та закономірності педагогіки у професійно-педагогічній діяльності; будувати власну педагогічну діяльність на основі системи педагогічних принципів; аналізувати сучасну вітчизняну та зарубіжну системи освіти; визначати мету і завдання навчання протягом всього життя; використовувати активні методи самонавчання; організовувати самостійну навчальну діяльність; аналізувати вплив соціуму на формування особистості; застосовувати методи педагогічного впливу в колективі в контексті професійної діяльності) [2].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Національний освітній глосарій: вища освіта / за заг. ред. В. Г. Кременя.

Київ, 2014. 100 с.

2. Нова українська школа: Концептуальні засади реформування середньої освіти : офіц. сайт. URL: <http://nus.org.ua/news/> (дата звернення: 25.02.2020).

3. Робоча програма із загальних основ педагогіки зі вступом до спеціальності для студентів за напрямом підготовки 01 Освіта, спеціальністю 013 Початкова освіта / Л.В. Задорожна-Княгницька, І.Б. Тимофєєва. Маріуполь: МДУ, 2019 р. 14 с.

Задоя О.В.,

здобувачка вищої освіти,

ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України

Armadaukraina@gmail.com

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ

Актуальність обраної теми зумовлена посиленими вимогами роботодавців до випускників закладів освіти, а також і до підготовки педагогічних працівників, які здійснюють підготовку випускників. Один з головних принципів НУШ – умотивований учитель. Це означає, що сприяючи його професійному та особистому зростанню, а також підвищуючи його соціальний статус, а оскільки реформу НУШ розраховано на роки, адже неможливо швидко змінити освітню традицію, що плекалася в Україні протягом десятиліть. Проте зміни вже розпочалися, і Міністерство освіти і науки робить усе, аби вони були невідворотними.

Зокрема, випускники закладів освіти у сучасних умовах мають володіти такими характеристиками, що забезпечать його швидку адаптацію до умов праці. Комплекс характеристик, якими має володіти майбутній фахівець, що приступає до виконання своїх професійних обов'язків – це не тільки набір умінь, знань та навичок, але й притаманних йому особистісних характеристик, які за наявності досвіду діяльності дозволять йому реалізуватись на ринку праці. Саме компетентнісний підхід є актуальним на сучасному етапі розвитку освіти.

У зв'язку з цим, ми акцентуємо увагу на одному з головних завдань, що постає перед закладом освіти, це підготовка висококваліфікованого фахівця, який володіє не тільки певним рівнем знань, умінь і навичок, а й може практично застосувати їх у конкретній професійній діяльності. Впровадження і реалізація компетентнісного підходу в освіту дозволить швидко реагувати на потреби ринку праці, на його вимоги.

Згідно з визначенням Міжнародного департаменту стандартів для навчання, досягнення та освіти (International Board of Standards for Training, Performance and Instruction (IBSTPI)) поняття компетентності визначається як спроможність кваліфіковано здійснювати діяльність, виконувати завдання або роботу. При цьому поняття компетентності містить набір знань, навичок та відношень, що дають змогу особистості ефективно здійснювати діяльність або виконувати певні функції, що підлягають досягненню певних стандартів у галузі професії або виду діяльності [1, с. 20].

Питаннями педагогічної компетентності займалися такі дослідники як В. Адольф, Ю. Варданян, Е. Зеєр, І. Зязюн, І. Колесникова, Н. Кузьміна, А. Маркова, Л. Мітіна, Е. Рогов, В. Сериков, В. Синенко, А. Щербаков та ін. Різні науковці «професійну компетентність» розглядають по-різному, так В. Адольф стверджує, що це – складне утворення, що охоплює комплекс знань, умінь, властивостей і якостей особистості та забезпечує оптимальність, ефективність і варіативність побудови освітнього процесу [2, с.118]; В. Веснін трактує, що це – здатність працівника якісно й безпомилково виконувати свої функції як у звичайних, так і в екстремальних умовах, успішно опановувати нові знання й швидко адаптуватися до змінних умов [3, с.59]; Г. Данилова характеризує як здатність ухвалювати рішення й відповідати за їх реалізацію під час виконання функціональних обов'язків [4, с.10]; Н. Волкова запевняє, що це – наявність професійних знань (суспільних, психолого-педагогічних, предметних, прикладних умінь та навичок) [5, с.418].

Ефективність застосування компетентнісного підходу у професійній підготовці майбутнього фахівця забезпечується низкою педагогічних умов, під якими у педагогіці розуміють чинники або обставини, від яких залежить ефективність процесу навчання. За твердженням Л. Качалової, педагогічні умови – це сукупність заходів освітнього процесу, що забезпечують досягнення здобувачами відповідного рівня підготовки [6, с. 231].

На основі аналізу науково-педагогічної літератури та власного досвіду викладання, ми дійшли висновку, що найбільш вагомими умовами, які сприяють ефективному формуванню професійної компетентності є такі як: впровадження ігрових технологій навчання; системність практичної підготовки; комп'ютеризація та інформатизація навчального процесу.

На сучасному етапі інформаційні технології набули нового розвитку. Це пояснюється масовим застосуванням у навчальному процесі персональних комп'ютерів та комп'ютерних систем. Інформатизація освіти являє собою комплекс заходів, пов'язаних із використанням інформаційних засобів та інформаційної продукції.

Інформаційні технології навчання, перш за все, обумовлюються використанням навчальних засобів як спеціально розроблених матеріальних чи матеріалізованих об'єктів, застосування яких спрямоване на забезпечення ефективності навчального процесу. Цілеспрямоване, обґрунтоване, систематичне застосування комп'ютерних програм забезпечує розв'язок інформаційних, навчальних, контрольних та організаційних функцій. Технологічне використання комп'ютера в навчальному процесі розв'язує ряд проблем:

- освітню: знайомлять учнів з можливостями обчислювальної техніки; прищеплюють їм уміння та навички доцільного її використання; формує уміння користуватись навчальними програмами.

- Педагогічну: допомагає швидко і якісно засвоювати навчальний матеріал; унаочнює навчальний процес; індивідуалізує навчання.

•Організаційну: забезпечує можливість одночасного комп'ютерного тестування; проводить комп'ютерний контроль за якістю роботи та її економний облік.

У сучасних умовах реформування економіки України, реалізація НУШ сприяє зростанню і вимог до підготовки висококваліфікованих та конкурентноспроможних фахівців. Тому формування професійної компетентності – одне з основних завдань навчального закладу, який має створити усі необхідні для цього умови. Наш педагогічний досвід доводить, що формування професійної компетентності є ефективним за таких умов: впровадження ігрових технологій навчання, комп'ютеризація та інформатизація навчального процесу.

Отже, питання формування професійної компетентності, ще недостатньо вивчені і спонукають нас до подальших досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Стратегія реформування освіти в Україні: рекомендації з освітньої політики. К. : «К. І. С.», 2003. 296 с.
2. Адольф В. А. Профессиональная компетентность современного учителя: монография. Красноярск: Краснояр. гос. ун-т, 1998. 286 с.
3. Веснин В. Р. Практический менеджмент персонала: пособие по кадровой работе. М. : Юрист, 1998. 96 с.
4. Данилова Г. С. Управління процесом становлення професійної компетентності методиста. К. : УІПККО, 1995. 80 с.
5. Волкова Н. П. Педагогіка: посібник. К. : Академія, 2002. 576 с.
6. Качалова Л. П. Педагогическая импровизация: теоретическое обоснование основных понятий, обеспечивающих диссертационное исследование [монография]. Шадринск: ГРКТ, 2006. 185 с.

Золотко Ю. С.,
старший викладач кафедри англійської філології,
Маріупольський державний університет
j.zolotko@mdu.in.ua.

ПРОБЛЕМА ПОБУДОВИ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ОСВІТНЬОЇ ТРАЄКТОРІЇ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

Професійна підготовка сучасного вчителя здійснюється в умовах студентоцентрованого навчання, вагомою складовою якого виступає індивідуальна освітня траєкторія. Її сутність представлено у наріжному для розвитку вітчизняної освіти документі – Законі України «Про освіту» (2017 р.), де зазначено, що «персональний шлях реалізації особистісного потенціалу здобувача освіти, що формується з урахуванням його здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей і досвіду, ґрунтується на виборі здобувачем освіти видів, форм і темпу здобуття освіти, суб'єктів освітньої діяльності та запропонованих ними освітніх програм, навчальних дисциплін і рівня їх складності, методів і засобів навчання» [4].

Проте, сучасними науковцями поняття індивідуальної освітньої траєкторії визначається по-різному. Зокрема, зміст цього поняття трактується як:

– програма освітньої діяльності здобувача освіти, розробленої ним спільно з педагогом із різною часткою їх участі, що залежить від готовності здобувача до цього виду діяльності та наявності у нього відповідних навичок (К. Александрова);

– персональний шлях досягнення поставленої освітньої цілі (або навчального завдання) конкретним здобувачем освіти, який відповідає його можливостям, мотивам, інтересам і потребам (П. Сисоев);

– проект індивідуально-диференційованого опанування основною освітньою програмою, що забезпечує здобувачеві вищої освіти як суб'єкту освітньої діяльності позицію суб'єкта вибору індивідуальної освітньої траєкторії, розробки та реалізації основної освітньої програми при забезпеченні педагогічних умов (М. Соколова);

– персональний шлях реалізації особистісного потенціалу кожного здобувача освіти, що є сукупністю його здібностей (організаційно-діяльнісних, пізнавальних, творчих, комунікативних тощо), процес виявлення, реалізації та розвитку яких відбувається в ході освітнього руху здобувачів за індивідуальними траєкторіями (А. Хуторський);

– умовна лінія, переміщення за якою особистість здійснює в освітньому просторі відповідно до рівнів підготовки (освітніх цензів) і з урахуванням наступності раніше набутих знань (Т. Ломакіна).

Отже, одним із пріоритетних напрямів розвитку освітнього процесу у закладі вищої освіти є орієнтація на індивідуальні можливості й запити студентів, навчання впродовж життя, дуальну освіту. Це дає змогу забезпечити самостійність здобувачів вищої освіти, орієнтацію їх на проектну та творчу діяльність [1, с. 94].

Ще більш значущою проблема формування індивідуальної освітньої траєкторії постає у межах професійної педагогічної підготовки фахівців для Нової української школи, які є новою генерацією педагогічних кадрів, здатних надавати якісні освітні послуги в умовах постійного підвищення вимог суспільства до педагогів, працювати в умовах суспільно-політичних викликів.

Розробка індивідуальної освітньої траєкторії майбутнього вчителя містить у собі наступні етапи:

1) діагностичний (аналіз індивідуальних особливостей здобувача вищої освіти, його освітніх переваг (навчальних і позанавчальних) на підставі спостережень, тестування, вивчення продуктів творчої діяльності; проектування можливої спрямованості індивідуальної освітньої траєкторії здобувача освіти і прогнозування результатів її реалізації;

2) прогностичний (моделювання викладачем індивідуальної освітньої траєкторії здобувача освіти, що максимально враховує його освітні можливості й запити).

3) коригувальний (зіставлення уявлення педагога-наставника та здобувача вищої освіти про індивідуальну освітню траєкторію і коригування її з визначенням послідовності, темпу виконання запланованої діяльності та інших її аспектів);

4) організаційний (організація самостійної діяльності здобувача освіти у процесі реалізації «пробної» (короткочасної) індивідуальної освітньої траєкторії, консультування здобувача у випадку виникнення запитань щодо реалізації ним індивідуальної освітньої траєкторії, фіксування динаміки позитивних зрушень в освітній діяльності здобувача.

5) процесуально-діяльнісний (мотивація і стимулювання діяльності здобувача вищої освіти у межах реалізації ним індивідуальної освітньої траєкторії, використання мікрогрупових або індивідуальних консультацій, проведення дебатів, дискусій тощо, здійснення аналізу як типових проблем студентів, так і специфічних для ситуації індивідуальних траєкторій проблем спілкування і навчання (індивідуальні способи досягнення успіху, поєднання індивідуальних освітніх інтересів з вимогами державного стандарту освіти в частині мінімального його змісту, міжособистісні відносини у процесі виконання групових проектів і тощо);

6) оцінно-рефлексивний (організація презентації результатів реалізації індивідуальної освітньої траєкторії і рефлексія процесу в цілому в різноманітних формах (від індивідуального спілкування, мікрогрупових обговорень – до масових колективних творчих справ і шоу) [3].

У ході застосування індивідуальних освітніх траєкторій здобувач вищої освіти має перебувати у взаємодії з педагогом-наставником, який виконує роль партнера, індивідуального консультанта, який, здатний організувати свою професійну діяльність у такий спосіб, щоб навчити студентів переносити відповідальність за самостійне розв'язання особистісних і навчальних проблем на самих себе: через взаємодію прийти до самостійності.

Як зазначає І.О. Зелена, майбутні учителі вирізняються більш розвинутою творчою уявою, що пов'язано насамперед із різними способами пізнання, а також з тим, що в них оперує образне мислення, вміння зосереджувати свою увагу на розвитку емоційної сфери учнів; вони вирізняються широтою пізнавальних та естетичних інтересів, більш комплексним, емоційно-чуттєвим сприйняттям, ерудованістю, «чуттям» мови, оригінальним та панорамним мисленням, багатим словниковим запасом, умінням правильно його використовувати тощо [2].

Таким чином, майбутній учитель оволодіває здатністю працювати з навчальним матеріалом, а також застосовує різні види діяльності, що є невід'ємною складовою під час проектування індивідуальної освітньої траєкторії учня у межах майбутньої професійної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ізбаш С.С. Реалізація творчих проектів у навчальному процесі сучасної школи. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка*. 2010. № 5. С. 92-97.

2. Зелена І. О. Педагогічні умови формування естетичного світогляду майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу: дис....канд. пед. наук: 13.00.04. Черкаси, 2011. 265 с.

3. Осипова Т.Ю., Руденко Т.Б. Сутність поняття «індивідуальна освітня траєкторія». URL: www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/cgiirbis_64 (дата звернення: 12.02.2020).

4. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T172145.html (дата звернення: 12.02.2020).

Кіт Г. Г.,

к. пед. наук, доцент,
доцент кафедри дошкільної та початкової освіти,
*Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського*
galinakit12@gmail.com

Демченко О. П.,
к. пед. наук, доцент,
доцент кафедри дошкільної та початкової освіти,
*Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського*
elena.dp.jera@gmail.com

ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ТВОРЧОЇ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ НУШ

Реформування сучасної школи залежить від багатьох факторів, однак одним із найбільш вагомих серед них є учитель як основна дійова особа освітнього процесу. В основних документах про реформування освіти (Державному стандарті початкової освіти, Законі України «Про освіту») наголошується, що нова школа потребує нового вчителя, який має стати агентом змін, нововведень, забезпечити поступальний рух освітнього простору до нових стандартів, реалізації нових функцій.

Основою розвитку суспільства є висока професійна компетентність кожної особистості, яка включає творчу складову. А оскільки особистісне становлення людини відбувається перш за все в школі, то значною мірою визначається загальною культурою, духовністю та творчістю педагога. Принципово нові вимоги до вчителя висуваються в умовах упровадження Нової української школи, адже організація навчально-пізнавальної діяльності будується на постійному русі, експериментуванні і, звичайно, на творчості. Звідси здатність педагога організовувати навчальну роботу з вирішенням творчих завдань, вияв ініціативи, самостійності є новим професійним орієнтиром у роботі вчителя. Творчо має ставитись педагог і до своїх нових функцій. Недарма широко впроваджуються у практику нові терміни як відображення нових ролей учителя: поруч з репетитором, наставником – тьютор, едвайзер, коуч, фасилітатор, ментор. Адже «найбільш перспективною вважається та система навчання, за якою вчитель перетворюється з авторитарного транслятора готових ідей на педагога-методолога, організатора, натхненника інтелектуального і творчого

потенціалу учня, а учень стає активним учасником, суб'єктом процесу навчання, власного самотворення» [4, с. 323].

Як стверджують дослідники [2], творча особистість може бути сформована завдяки креативному педагогу, з індивідуальним стилем діяльності, який шукає нестандартні рішення, продукує нові ідеї, відходить від шаблонів. Творче мислення і уява, оригінальний підхід, ініціативність, швидка реакція необхідні педагогу на кожному етапі роботи з дитиною. Творчий педагог має кардинально змінити шкільне освітнє середовище, забезпечити формування позитивної мотивації учіння. Провідним мотивом навчальної діяльності має стати не страх (за різними оцінками він складає близько 70 %), а пізнавальний мотив або мотив самореалізації (на даний час він складає всього 4 %).

Прийнятий нещодавно професійний стандарт вчителя початкових класів закладу загальної середньої освіти [5], визначає творчість, проведення наукової діяльності як необхідні компетентності педагога. Якщо раніше інноваційність, дослідництво були бажаними компонентами професійної діяльності вчителя, то сьогодні це узаконені трудові функції. Виходячи з цього, актуальним стає питання готовності вчителя до творчої науково-педагогічної діяльності, до організації творчої навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів в умовах реалізації Нової української школи.

Основу для розуміння творчого характеру педагогічної діяльності становить теоретична спадщина класиків педагогіки – А.В. Дістервега, К.Д. Ушинського, Я.А. Коменського, Й.Г. Песталотці. Теорія педагогічної творчості розкрита у фундаментальних працях видатних психологів Л.С. Виготського, Г.Г. Костюка, О.Н. Леонтьєва, Я.Н. Пономарьова, педагогів В.І. Загвязинського, А.С. Макаренка, В.О. Сухомлинського, Ю.К. Бабанського, Н.В. Кузьміної, В.О. Сластьоніна, Н.В. Кічук, С.О. Сисоевої та ін. Широко представлені проблеми психології творчості, формування творчої особистості, творчої педагогічної діяльності, виявлення творчої обдарованості в працях іноземних дослідників – Дж. Гілмера, А. Кроллі, Ф. Лезера, Х.Г. Мелорна.

Ми повністю розділяємо думку відомих вчених-педагогів (В.О. Корнілова, М.Д. Нікандрова) про те, що школа не може отримати сучасного вчителя з потужним творчим потенціалом без радикальних змін у педагогічній освіті, без нововведень у сфері підготовки педагогічних кадрів. Навички творчої педагогічної праці формуються уже в стінах ЗВО і продовжують розвиватись у процесі педагогічної діяльності вчителя в умовах загальноосвітньої школи. Тому їх формуванню і розвитку має сприяти весь освітній процес у ЗВО (теоретичні курси, практично-лабораторні заняття, тренінги, факультативи і гуртки, різні види педагогічної практики, громадська робота і самоуправління), а також правильно організована, діяльність школи (запровадження у школах роботи творчих груп дослідницько-пошукового спрямування, удосконалення форм і методів методичної роботи тощо). За нашим переконанням [1], сприятливі умови для розвитку творчого педагога закладені в квазіпрофесійній діяльності студентів, в контексті якої доцільним є використання ділових ігор.

Отже, першочерговим завданням, яке стоїть перед педагогічними закладами та загальноосвітніми школами, є пробудження та розвиток в учителя

духу творчості, що відповідає новим соціальним потребам. Проведене нами дослідження на контингенті випускного курсу здобувачів вищої освіти «бакалавр» спеціальності «Початкова освіта» було спрямовано на: визначення критеріїв та показників готовності майбутніх учителів до організації творчої навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів в умовах запровадження Нової української школи; проведення комплексних діагностичних завдань серед студентів ЗВО; виявлення рівнів готовності майбутніх учителів до означеного виду діяльності.

У визначенні критеріїв та показників готовності до досліджуваної діяльності були враховані компоненти готовності студентів до організації творчого процесу: мотиваційно-аксіологічний, теоретико-гносеологічний, практико-технологічний. Оцінювалась професійна спрямованість майбутніх педагогів на організацію творчої навчально-пізнавальної діяльності у початковій школі (характер професійної мотивації, пов'язаної з творчим процесом; ступінь усвідомлення особистісної та суспільної значущості творчої навчально-пізнавальної діяльності; характер цільових установок на організацію творчої діяльності молодших школярів; система ціннісних орієнтацій студентів), оволодіння системою психолого-педагогічних знань, необхідних для організації творчого процесу у початковій школі (знання психологічних особливостей творчої педагогічної діяльності; усвідомленість значущості творчої діяльності у навчально-пізнавальному процесі; уміння не тільки зрозуміти суть поставленого творчого завдання, а й виконати його; уміння переносити раніше засвоєні зразки діяльності в нові ситуації), оволодіння практичними уміннями організації творчого навчально-пізнавального процесу у школі I ступеня (дотримання етапів творчого процесу; ступінь автоматизації в засвоєнні основних операцій та прийомів, пов'язаних з організацією творчої навчально-пізнавальної діяльності; уміння самостійно та оригінально мислити, тобто дивитися на предмет нестандартно).

На основі аналізу виокремлених критеріїв та показників було встановлено рівні готовності майбутніх учителів до організації творчої навчально-пізнавальної діяльності у школі I ступеня: формальний, частково-продуктивний, креативний. *Формальний (низький) рівень* переважає у студентів, які не усвідомлюють важливості, цілей і завдань організації творчої навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів. Вони володіють певною сукупністю теоретичних знань, пов'язаних із організацією творчої діяльності, але часто не вміють застосувати їх на практиці. У навчальному процесі пасивні, схильні до копіювання дій. *Частково-продуктивний (середній) рівень* властивий студентам, які здебільшого використовують у навчальному процесі лише елементи творчої діяльності; усвідомлюють значущість творчого процесу, володіють системою психолого-педагогічних знань, необхідних для організації творчої навчально-пізнавальної діяльності. Часто погоджуються з чужими ідеями, але при потребі можуть запропонувати свої. Переважають висловлювання репродуктивного характеру, де особиста позиція чітко не виявлена. *Креативний (високий) рівень* властивий майбутнім фахівцям, які усвідомлюють зміст, цілі і завдання організації творчої навчально-пізнавальної

діяльності у школі І ступеня; володіють практичними вміннями організації творчого процесу, шукають нові шляхи вирішення проблем. У них спостерігається висока пізнавальна активність, ініціатива, винахідливість, прагнення уникнути шаблону. Мислення – оригінальне, нестандартне.

З метою з'ясування стану готовності майбутніх учителів початкових класів до організації творчої навчально-пізнавальної діяльності у школі нами було використано систему методів дослідження, з-поміж них: аналіз навчальних планів та програм ЗВО, спостереження, анкетування, тестування, аналіз продуктів творчої діяльності студентів. Майбутнім фахівцям було запропоновано низку діагностичних процедур, метою яких було діагностування рівнів сформованості готовності майбутніх педагогів до організації творчої навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів (визначення асоціацій за запропонованими словами (методика С. Медніка); тест П. Торренса; виконання творчих робіт: «Я – творчий, я – неповторний», «Я – вчитель, я – творчий вчитель»; написання творів «Учитель у моєму житті» з формулюванням свого творчого педагогічного кредо тощо).

Узагальнивши отримані результати, ми дійшли до висновку, що переважна більшість студентів знаходиться на середньому (частково-продуктивному) рівні готовності до організації творчої навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів в умовах НУШ (62%). Високий (креативний) рівень притаманний 16% студентів. На низькому (формальному) рівні знаходяться 22% студентів. Отже, виникає необхідність в удосконаленні організації творчої діяльності у ЗВО, у реалізації сучасних методик викладання, які б сприяли ефективній підготовці майбутніх учителів до організації творчої навчально-пізнавальної діяльності учнів у новій українській школі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Демченко Е.П., Кит Г.Г., Голюк О.А., Родюк Н.Ю., Громович О.П. Деловые игры в квазипрофессиональной подготовке будущих педагогов к развитию одаренности детей. *SOCIETY. INTEGRATION. EDUCATION : Proceedings of the International Scientific Conference*. Volume I, May 24th -25th. 2019. С. 144-159.

2. Демченко Е. П. ,Кепуле И. Формирование креативной компетентности будущих педагогов в контексте подготовки к работе с одаренными детьми. «*Young Scientist*» («Молодий вчений»). 2018. № 5.2 (57.2). Май /Травень. С.28-35.

3. Державний стандарт початкової освіти (2018 р.). Постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87. *Початкове навчання та виховання*. 2018. № 28-29. С. 41-45.

4. Кит Г.Г. Творчий характер дослідницької діяльності учасників педагогічного процесу. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія: Педагогіка і психологія. Випуск 34. Вінниця, 2011. С. 320-325.

5. Про затвердження професійного стандарту «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти»: Наказ Міністерства соціальної політики

Кішиш І. Ю.,
здобувачка вищої освіти,
Маріупольський державний університет
ira.kishish.h@ukr.net

НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА ЯК ЧИННИК ТВОРЧОСТІ ВЧИТЕЛЯ

Успіх освітньої діяльності залежить не лише від використання в ній тих чи інших методів, але й від організаційних форм цієї роботи. У свою чергу, ці форми визначаються метою і завданнями навчання, кількістю учнів, характерними особливостями окремих навчальних предметів, місцем і часом навчання школярів, забезпеченістю школи навчальними посібниками тощо [2].

Актуальними для реалізації ідей Нової української школи є: орієнтація на інтереси та досвід учнів, активність учнів в освітньому процесі, створення освітнього середовища, яке б перетворило навчання на яскравий елемент життя дитини; практична спрямованість навчальної діяльності, взаємозв'язок особистого розвитку дитини з її практичним досвідом; відмова від орієнтації освітнього процесу на середнього школяра і обов'язкове врахування інтересів кожної дитини; виховання вільної незалежної особистості; забезпечення свободи і права дитини в усіх проявах її діяльності, врахування її вікових та індивідуальних особливостей, забезпечення психологічного комфорту дитини [5].

Нова українська школа – це школа, до якої приємно ходити учням. Тут враховують думку кожного, вчать критично мислити. Це школа, яка знаходить все більше прихильників, ставить перед освітою багато завдань. Адже універсальний дизайн у сфері освіти, переобладнання будівель та приміщень, підбір просторових рішень для того, щоб перебування у освітньому закладі було комфортним потребує часу, зусиль та допомоги фахівців. Але результат виправдає себе, бо усі діти отримають можливість для успішної соціалізації, розвитку своїх здібностей, пошуку власних переваг і цілей для вибору подальшої дороги в житті [3].

Нова освітня концепція надає педагогам можливість самостійно вибирати методи та технології навчання, підручники, програми, які покращать освітній процес. Учитель має не тільки подавати транслятувати навчальний матеріал, а й допомогти учневі виявити і розвинути задатки, здібності й таланти, визначитися у подальшому життєвому шляху. До новітньої освітньої реформи, українські школи опирались на репродуктивний тип навчання, дітям повідомлялись знання які їм потрібно було завчити, усі завдання зводились до копіювання уже раніше підготовлених рішень. Концепція Нової української школи надала вчителям свободу вибору методик, завдань, що дозволяє педагогам у повній силі проявити свої творчі задатки та можливості, вправи та завдання спиратимуться на творчий потенціал учнів, розв'язуючи їх діти розкриватимуть свій потенціал [6].

Творчість – це необхідна частина праці вчителя, без якої неможливо ефективно організувати освітній процес. Творчість педагога специфічна за своєю суттю. Вона формує педагогічний талант учителя. Від розвитку творчих

можливостей педагога залежить також творча діяльність його учнів, адже саме він зможе направити творчість своїх вихованців на правильний шлях. Кожна дитина – творча індивідуальність, до якої потрібно знайти свій підхід. Але щоб допомогти дитині розвинути свої здібності, зробити перші кроки у творчій діяльності, учитель має у собі розвивати креативність [1].

Робота з учнями будується на використанні у викладанні нових підходів, які переносять акцент не на накопичення знань, а на формування технологій розумової праці учнів. Співпраця учителя і учнів, партнерство на уроці, спільний процес пізнання і відкриттів, постійне створення ситуації успіху – ось складові самореалізації учня в освітньому середовищі. [4, с.65].

Під час організації освітнього процесу необхідно: змінювати роль педагога, як керівника освітнього процесу (учень є активним співавтором уроку); надавати перевагу дослідницьким та активним формам роботи; опановувати продуктивні способи діяльності; максимально використовувати особистий досвід учня; розвивати критичне мислення; формувати мотивацію до навчання.

У зв'язку з тим, що в шкільному житті зростає частка групової ігрової, проектної і дослідницької діяльності, мають бути урізноманітненні варіанти упорядкування освітнього простору. Удосконаленню освітнього процесу у початковій школі сприятиме відмова від застарілих підходів: фронтальних форм організації освітнього процесу, класичного розташування учнів у класі, статичних поз на заняттях і уроках та інше. Для забезпечення оптимальної рухової активності дітей доцільно передбачити динаміку проведення заняття/уроку (зміну видів діяльності) [5].

Отже, Нова українська школа – це перші кроки у становленні нашої країни, як могутнього реформатора, підготовка нестандартно мислячих, креативних, гуманістично спрямованих педагогів, які підготують нові покоління до життя у сучасних умовах [2].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вишневський О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки: Посібник для студентів вищих навчальних закладів. Дрогобич : Коло, 2006. 326 с.
2. Державний стандарт початкової освіти: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 № 87 URL: [http://dano.dp.ua/attachments/article/Державний стандарт початкової освіти.pdf](http://dano.dp.ua/attachments/article/Державний_стандарт_початкової_освіти.pdf) (дата звернення: 28.01.2020).
3. Міністерство освіти і науки України . Нова українська школа. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola> (дата звернення : 28.01.2020).
4. Нова українська школа: poradnik dla vchytela (навчально-методичний посібник). Чернівці, 2018. 126 с. URL: http://ippobuk.cv.ua/images/2018/2018-02/poradnyk_vchutelu.pdf (дата звернення 28.01.2020).
5. Особливості впровадження Концепції Нова українська школа. URL:<https://osvita-hotin.rada.today/nova-ukrayinska-shkola/osoblyvosti-vprovadzhennya-kontseptsiiyi-nova-ukrayinska-shkola/> (дата звернення: 28.01.2020).
6. Про Концепцію Нової української школи. (дата звернення 28.01.2020).

Корольова Л.М.,
к. пед. наук,
старший викладач кафедри педагогіки та методик навчання,
Комунальний навчальний заклад вищої освіти
«Хортицька національна
навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради Запорізької області
luseyna.77@ukr.net

СТИМУЛЮВАННЯ ФАХОВОЇ САМОІДЕНТИФІКАЦІЇ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Пошуки вирішення проблеми побудовано, виходячи з того, що будь-яке освітнє завдання, яке розв'язують у руслі креативної фахової підготовки, перебудовує внутрішній світ особистості, її систему цінностей і норм. Конкурентоспроможність спеціаліста на ринку багато в чому залежить від реалізації його здібностей у межах своєї професії, освіти, досвіду трудової діяльності, адаптивних здібностей особистості.

Професійна самоідентифікація зростає в міру накопичення практичного досвіду, зацікавленості працею й статусних характеристик професії. Ґрунтуючись на аналізі дефініції «креативність» [1, с. 14; 2, с. 308; 3, с. 189], можна стверджувати, що креативний фахівець повинен володіти набором здібностей, мотивів, знань, умінь для реалізації освітньої діяльності, і головним завданням закладу вищої освіти є створення максимально комфортних умов для інтеграції студента в професію.

Тому професійна самоідентифікація є одним із механізмів і водночас детермінантою становлення професійної самосвідомості особистості, вона забезпечує стабілізаційну та перетворювальну функції соціалізації майбутнього фахівця. Це певною мірою усвідомлене (емоційно насичене) відчуття належності до професійної групи.

Як шляхи забезпечення цілісного впливу на процес підготовки майбутніх учителів до розвитку креативних здібностей учнів у навчально-виховній діяльності початкової школи визначено напрями інформаційно-методичної роботи зі спеціальності «Початкова освіта», зокрема, такі як:

- функціонування виїзного постійно діючого педагогічного клубу «Новатор» (Класичний приватний університет м. Запоріжжя), у якому відбувалися цікаві зустрічі з провідними фахівцями з початкової освіти, педагогами Нової української школи, філософами освіти, психологами;

- організація та проведення вебінарів з фахових дисциплін, конференцій, дискусій, дебатів в режимі on-line за участю провідних спеціалістів Нової української школи;

- залучення майбутніх учителів початкової школи до проходження онлайн-курсів генерації креативних ідей щодо викладання навчального матеріалу на освітянських інтерактивних платформах «Освіторія» та «Edera»;

- активна участь майбутніх фахівців початкової освіти у студентських олімпіадах (зі спеціальності «Початкова освіта»), панорамах методичних

напрацювань, професійних тренінгах, брифінгах, бінарних лекціях, форумах, ділових іграх, квест-технологіях, фестивалях, педагогічних виставках, майстер-класах, круглих столах з назрілих проблем сучасної початкової освіти під керівництвом провідних педагогів;

– відвідування студентами постійно діючих міських творчих груп учителів молодших класів, орієнтованих на актуальні питання з проблем розвитку методики та практики;

– проведення виїзних занять на базі опорних освітніх закладів з метою долучення майбутніх фахівців до кращого педагогічного досвіду вчителів Нової української школи та традицій початкової ланки;

– проведення педагогічної практики й стажування з метою засвоєння передового педагогічного досвіду Нової української школи на базі пілотних та експериментальних майданчиків.

Зазначені аспекти такої діяльності зумовлені необхідністю створення суб'єкт-суб'єктної взаємодії здобувачів вищої освіти та успішних представників Нової української школи, що надасть змогу майбутнім учителям початкових класів найбільш глибоко усвідомити завдання, зміст, пріоритетні напрями, особливості та шляхи реалізації з актуальних питань початкової освіти.

Отже, успішне проходження процесу підготовки майбутніх учителів до розвитку креативних здібностей молодших школярів обґрунтований тим, що їх практична реалізація сприяє становленню фаховій самоідентифікації, забезпеченню суб'єкт-суб'єктної навчальної взаємодії учасників процесу, розкриттю творчого потенціалу особистості студента, особистісному й професійному креативному саморозвитку майбутнього вчителя. Усе це створює фундамент для ефективної підготовки майбутніх фахівців до розвитку учня-креатива, а також можливість для оволодіння різними способами отримання нових знань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Милославский И. Креативный или творческий? Москва: Смысл: Академия, 2009. 34 с.
2. Педагогічний словник / за ред. М. Ярмаченка. Київ: Педагогічна думка, 2001. 516 с.
3. Педагогічний словник / за ред. С. У. Гончаренка. Київ, 1988. 374 с.

Кузурман Н. Ю.,

заступник директора з навчально-виховної роботи,
Маріупольська загальноосвітня школа I-III ступенів № 26
nkuzurman@i.ua

МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ВЧИТЕЛЯ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Зміни – це завжди виклик перед сучасним учителем. Концепція Нової української школи спрямовує нас на успіх дитини. Але тільки успішний, творчий, компетентний учитель може виховати учня нового покоління. Новій школі потрібен новий учитель, який вміє мотивувати учня до розвитку. На сучасному етапі вчитель має свободу вибору форм та методів викладання. Як

знайти та обрати найбільш ефективні? Як зацікавити учнів? Як отримати оптимальний результат?

На ці питання можуть дати відповідь тільки самі вчителі в процесі вивчення, впровадження та розповсюдження перспективного педагогічного досвіду. Тому зараз дуже актуальні різні форми презентації особистого досвіду вчителів. Одним із завдань методичної роботи в Новій українській школі є активізація творчих здібностей учителів. До творчої праці спонукає вчителя його учень – розвинена й нестандартна особистість, вимоглива до свого наставника. Модернізація системи освіти, зокрема впровадження нових Державних стандартів, вимагає від нього пошуку оптимального рішення в кожному конкретному випадку. Творчість учителя виявляється насамперед у прагненні та вмінні постійно вдосконалювати свою майстерність, відкидати застарілі і знаходити нові, більш досконалі методи практичної реалізації вимог часу, творчо застосовувати надбання передового досвіду, досліджувати свою роботу і працю колег. Отже, оптимізація методичної роботи в школі повинна йти насамперед шляхом розвитку творчості педагогічного колективу через застосування інноваційних, нетрадиційних форм методичної роботи.

При плануванні, при складанні перспективного, а на його основі річного плану роботи школи необхідно запланувати розвиток педагогічної творчості вчителів як один із напрямів роботи з педагогічними кадрами, при цьому в річному плані можна передбачити: вивчення досягнень психолого-педагогічної науки, передового досвіду; різні форми роботи для розвитку колективної творчості вчителів; зміст роботи з учителями для розвитку їхньої творчої індивідуальності; виявлення творчих пошуків учителів при проведенні атестації; надання вчителям допомоги щодо складання особистого творчого плану; виступи вчителів на методичних об'єднаннях; відкриті уроки для обміну досвідом.

При плануванні особливу увагу слід звернути на розвиток колективної творчої діяльності вчителів. Основними формами роботи для розвитку колективної творчості вчителів вважаємо такі: педагогічна рада; науково-практичні, теоретичні, конференції; засідання круглого столу; дискусії; творчі групи (мікрогрупи, тимчасові об'єднання вчителів); обговорення відвіданого уроку чи позакласного заходу; науково-дослідницька робота вчителів; майстер-класи; видання шкільної збірки «Методична скарбниця».

Другий рік КЗ «Маріупольська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 26» працює над методичною проблемою «Розвиток ключових компетентностей учнів з метою підвищення якості знань та формування життєздатної особистості в умовах сучасного суспільства». Основну увагу при складанні перспективного плану роботи педколектив приділив втіленню нового Державного стандарту початкової освіти. Перший рік вчителі початкової школи вивчали та опановували нові Типові освітні програми, освоювали новітні педтехнології, напрацьовували практичний досвід. Протягом 2018-2019 навчального року групою вчителів початкових класів нашої школи було створено творчу лабораторію «Формування позитивної мотивації до навчання учнів в умовах Нової української школи». Метою роботи творчої лабораторії було визначено: вивчення та впровадження

інноваційних педагогічних технологій в процесі формування основних освітніх компетентностей та розвитку творчої особистості молодших школярів. До цієї лабораторії увійшли вчителі з різним досвідом роботи.

У 2019-2020 навчальному році на базі школи було проведено педагогічні ради, де члени творчої лабораторії презентували досвід своєї роботи у формі майстер-класів за темами: «Ранкові зустрічі в процесі формування позитивної мотивації учнів до навчання», де запропонували особисті знахідки в організації та проведенні ранкового кола, щоденних новин та запровадження ігрових моментів організації групової роботи учнів; «Використання прийомів інтерактивного навчання з метою формування та розвитку комунікативних компетенцій учнів у початковій школі», де вчителі надали рекомендації щодо впровадження ефективних методик організації групової роботи учнів; «Лепбук - процес та результат проектної діяльності учнів», де на практиці показали різноманітні технології та тематики створення лепбуків. «Використання метода «Сім райдужних капелюшків» на уроках літературного читання», де презентували особистий метод, який розроблено на основі метода «Шість райдужних капелюшків Боно».

На етапі поширення перспективного педагогічного досвіду роботи Творчої лабораторії вчителів школи було організовано та проведено 14.02.2020 року міський захід для вчителів початкових класів у формі майстер-класів з презентацією досвіду роботи за темою «Формування позитивної мотивації учнів до навчання в умовах Нової української школи». Майстер-класи проводились у двох локаціях: Локація № 1 «Інтерактивні групові вправи» та Локація № 2 «Практична робота». Вчителями були представлені ефективні прийоми та методи організації ранкових зустрічей, інтерактивні вправи та руханки, методики формування критичного мислення та впровадження проектних технологій на прикладі створення лепбуків. При підведенні підсумків роботи творчої лабораторії учасникам була запропонована рефлексія, де в письмовій формі треба було зробити короткий висновок: які методики найбільш продуктивні та будуть використані в педагогічній практиці. Колеги схвально поставились до всіх запропонованих методик та відзначили практичне значення майстер-класів вчителів школи.

Отже, розвиток педагогічної творчості вчителів і підвищення на цій основі результативності навчально-виховного процесу знаходиться у прямо пропорційній залежності від педагогічних умов, від правильно обраних шляхів розвитку та реалізації творчої педагогічної діяльності, від особистісних якостей учителя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Завалевський Ю.І. Удосконалення науково-методичної роботи вчителя як конкурентоспроможного фахівця. *Педагогічний пошук. Науково-методичний вісник*. 2007. № 3-4.
2. Павлютенков Є.М., Крижко В.В. Організація методичної роботи. . Х.: Вид. група «Основа», 2005. 80 с.
3. Державний стандарт початкової освіти : затв. Постановою Каб. Міністрів України, від 21 лютого. 2018 р. № 87. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro->

Лапшина І. М.,
к. пед. наук, доцент,
професор по кафедрі дошкільної та початкової освіти,
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського
lapirnik1@gmail.com

ВПРОВАДЖЕННЯ НЕТРАДИЦІЙНИХ ПРИЙОМІВ ПОЛІМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ УЧИТЕЛЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Глобалізаційні процеси, що відбуваються у світі, вимагають від системи освіти усіх країн орієнтацію на формування у випускників закладів освіти не лише рідномовної, але й іншомовної компетентності. Перспективи розвитку в Україні мовно-літературної освіти на найближчі 10 років пов'язані передусім із становленням мовної особистості громадян, забезпеченні «горизонтальної» гуманітарної освіти (взаємне навчання, навчання в розвивальному мовленнєвому середовищі), формуванням загальнокультурної компетентності, заміною в освітньому процесі запам'ятовування зразків мовленнєвих дій творчим вирішенням життєво важливих ситуацій вербальними засобами.

Випускник сучасного загальноосвітнього закладу, за вимогами Державного стандарту початкової школи, має володіти українською мовою, однією з мов корінних народів або національних меншин України, іноземною мовою [1, с.94]. Отже, і вчитель, який допомагає у створенні розвивального мовленнєвого середовища, має на належному рівні володіти цими мовами.

Основним завданням іншомовної початкової освіти визнається «формування іншомовної комунікативної компетентності для безпосереднього та опосередкованого міжкультурного спілкування, що забезпечує розвиток інших ключових компетентностей та задоволення різних життєвих потреб здобувача освіти» [1, с. 94]. Таким чином, учитель Нової української школи має володіти низкою умінь і навичок, що реалізуватимуться засобами нерідної мови і пов'язуватимуться не лише із спроможністю сприймати, перетворювати, аналізувати та інтерпретувати усну та письмову інформацію, але й з використанням словесних і несловесних засобів для продукування власних думок, обстоювання особистої позиції, її переконливої аргументації.

Формування комунікативної компетентності вимагатиме як від учителя, так і від учнів початкової школи, не лише набуття необхідних лінгвістичних уявлень, розвитку мовленнєвих умінь і навичок, але й вироблення усвідомленої потреби у дотриманні правил культури вербального спілкування. Поняття «культура спілкування молодших школярів» ми трактуємо так: це реалізація суми знань дітей молодшого шкільного віку про правила спілкування, усвідомлення й дотримання у процесі спілкування з дітьми й дорослими правил поведінки, що ґрунтуються на повазі й доброзичливості; коректна вербальна поведінка в різних навчально-пізнавальних (парна та групова робота школярів) і соціально-

рольових (у школі, на дитячому майданчику, в театрі, музеї, в транспорті тощо) ситуаціях шкільного та родинного оточення [2, с. 272].

Етичне спілкування учнів починається із ситуації знайомства, коли дітям потрібно назвати своє ім'я, коротко розказати новому / новій приятелю / приятельці про себе. Представити цю інформацію необхідно у спосіб, який враховував би особливості віку, статі, соціального статусу, освітнього й комунікативного досвіду, зацікавленості співрозмовника / співрозмовниці у знайомстві.

Наведемо деякі нетрадиційні прийоми полімовної підготовки, які можна використати на уроках з мови корінних народів або національних меншин України, зокрема російської мови.

Навчально-мовленнєві ситуації «Познайомимось!»

* Голосно і чітко назви своє ім'я. За послідовністю літер свого імені назви якості, які тобі притаманні. Наприклад: Анна – **аккуратная, наблюдательная, надёжная, активная**. Толя – **трудолюбивый, осторожный, любознательный, яркий**.

* Повільно назви своє ім'я. Назви кілька імен, які співзвучні твоєму імені. Подай руку дітям твого класу зі схожими іменами. Зверніть увагу, яка група твоїх однокласників за кількістю найчисленніша. До прикладу: Ирина – Марина – Карина – Катерина – Арина. Миша – Маша – Саша – Даша. Оля – Толя – Коля – Поля.

* Запропонуй товаришеві / подрузі знайти твоє ім'я у «прихованому» записі або звучанні: **столяр, полярник, пират, автомат, ромашка, равнина, середина**.

* Запропонуй однокласникам / однокласницям відгадати твоє ім'я за переказом казки або оповідання. Приклади початку можливих творів: Жил на свете маленький мальчик. Ему очень нравилось Воскресенье. До чего же хорошо играть и резвиться с утра и до вечера без всяких забот. Захотелось ему, чтобы так всегда было. (*Сильви Вьяльл. Семь друзей Юссике*). Жила девочка. Однажды послала её мама в магазин за баранками. Купила она семь баранок: две баранки с тмином для папы, две баранки с маком для мамы, две баранки с сахаром для себя и одну маленькую баранку для братика Павлика (*Валентин Катаев. Цветик-семицветик*. Девочка Женя).

* Назви своє ім'я. Поясни друзям, що воно позначає, у якій мові виникло. Словничок: Валентина – крепкая, здоровая; Галина – спокойная, Наталия – родная, Марина – морская, необычная, Оксана – неведомая, София – мудрая, Ирина – миролюбивая; Константин – постоянный, Кирилл – хозяйственный, Александр – мужественный, Григорий – бодрый, Андрей – храбрый, Алексей – справедливый, Максим – большой, Сергей – высокий, уважаемый.

* Намагайся запам'ятати імена однокласників / однокласниць, які сидять за партами / столами в одному з тобою ряду: перший учень називає своє ім'я, другий повторює ім'я попереднього учня і додає своє, третій – повторює два попередніх імені і додає своє. Гра продовжується до першої помилки у називанні імені. Виграє той ряд учнів, який точно називав імена дітей своєї групи.

* Назви імена твоїх однокласників / однокласниць у такому порядку: спочатку назви імена з одного складу, потім – з двох складів, далі – трьох і

більше. Наприклад: Глеб, Влас, Руфь – Алла, Андрей, Артур, Богдан, Яна – Галина, Лидия, Валерий, Виталий, Ростислав.

* Посміхнись учню / учениці твого класу з іменем з вірша. До прикладу:

Сколько имён у подружки, у Оли?

Как бы, друзья, не запутаться тут.

Ольгой зовут эту девочку в школе,

Олечкой мама и папа зовут.

Олюшкой тётя её называет.

- Олька! – кричит озорник во дворе.

Кто же, скажите-ка мне, подсчитает,
сколько имён у подружки моей? [3, с.57].

Назви імена дівчинки, які тобі запам'яталися.

* Склади сенкан з власним іменем або іменем друга / подруги.

1 рядок - ім'я

2 рядок – 2 слова, які відповідають на питання *який? яка?*

3 рядок – 3 слова, які відповідають на питання *що робить?*

4 рядок – речення з 4-х слів

5 рядок – висновок, основна думка – 1 слово

Катерина

чистая, доверчивая

оберегает, помогает, радуется

Это самая добрая девочка.

Подруженька!

* Склади розповідь про свого друга за схемою. Запропонуй однокласникам відгадати, про кого ця розповідь, по можливості, продовжити її.

Это У него / неё есть Он / она может Мне нравится

Ці та подібні завдання ми апробували на заняттях з методики формування іншомовної компетентності зі студентами ступеня вищої освіти бакалавра спеціальності «Початкова освіта» Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Майбутні вчителі Нової української школи засвідчили стійкий інтерес й високу ефективність наведених прийомів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державний стандарт початкової освіти : затв. Постановою Каб. Міністрів України, від 21 лютого. 2018р. №87. - К.: ТД «ОСВІТА-ЦЕНТР+», 2018. 240с.

2. Лапшина И.Н., Любчак Л.В. Использование технологии коллективного игрового общения в процессе формирования диалоговой компетентности младших школьников // *SOCIETY. INTEGRATION. EDUCATION. Proceedings of the International Scientific Conference*. Volume II, May 24th – 25th, 2019. P. 267-279.

3. Ступеньки : рабочая тетрадь к учебнику «Русский язык и чтение». Часть 2. / Сост. И.Н.Лапшина, Н.Н.Зорька. К.: Видавничий дім «Освіта», 2020. 64с.

РОЛІ ВЧИТЕЛЯ В УМОВАХ РЕФОРМИ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

На сучасному етапі модернізації системи освіти, введення нових освітніх стандартів виникає потреба визначити нові ролі вчителя. Внаслідок вищезазначених змін підвищуються вимоги до особистісних і професійних якостей вчителя, соціальної та професійної позиції, що відображено в Концепції Нової української школи (НУШ). Функції вчителя, такі як навчання та виховання, повинні трансформуватися у здійснення супроводу, що спрямований на створення умов для раціонального саморозвитку дитини [1]. Нова школа потребує вчителя, який зможе стати агентом змін, тому з'являються нові ролі: тьютор, фасилітатор, модератор, коуч, ментор. Детальніше проаналізуємо ці ролі. Коуч – це педагог, головним завданням якого є вивільнення самопізнання та потенціалу, прихованих у дитині на основі принципів дитиноцентризму. Коучинг дозволяє не тільки ефективно розв'язувати навчальні завдання учнів, але й сприяє створенню згуртованої команди. Джерела коучингу лежать у спортивному тренерстві, позитивній, когнітивній й організаційній психології, в уявленні про усвідомлене життя й можливості постійного й цілеспрямованого розвитку людини [2, с.53].

Роль *тьютора* передбачає створення умов для неперервного зростання учня як суб'єкта власної життєдіяльності (навчання), який чітко знає для чого він навчається (цілі), як здійснювати продуктивне навчання (способи та засоби). Дія педагога-тьютора цілеспрямована на: виявлення освітніх потреб, проблем та запитів учня; супроводження його на усіх етапах навчання; наповнення освітнього середовища надлишковими ресурсами, тим самим створюючи систему виборів. Тьюторство здебільшого базується на ідеї сумлінності учня, що прагне знань, і тьютор підтримує та не дає згаснути цьому вогнику, підштовхуючи учня до нових вершин [2, с.52].

Ментор – людина, що зацікавлена в розвитку знань, умінь, навичок та міжособистісних стосунків своїх вихованців. Завдання ментора – допомагати тоді, коли дитина просить про допомогу. І хоча ці два терміни часто вживаються як синоніми, є доволі суттєва відмінність між наставниками та менторами. Перший призначається, щоб допомогти досягнути цілі групи, колективу, установи, закладу, компанії. Другого можна вибрати, щоб досягнути індивідуального зростання [3, с.120].

Модератор – це роль, яка передбачає стеження за виконанням встановлених правил і норм. У означеному контексті педагог-модератор може коментувати певні репліки та судження учнів, узагальнювати отриману інформацію, стимулювати роботу, планувати хід подій, має певні адміністративні повноваження. Фасилітатор – це вчитель, який стимулює та скеровує процес самостійного пошуку інформації та спільної діяльності учнів, підтримує прагнення до самореалізації, самовдосконалення та саморозвитку. Фасилітатор не зацікавлений у підсумках обговорення конкретних питань, не представляє

інтереси жодної з груп–учасників і не бере прямої участі в обговоренні, але несе відповідальність за якісне виконання завдань і є радше супровідником навчальної групи у їхньому особистому розвитку [3, с.119].

Отже, як висновок, ми можемо сказати, що у своїй діяльності вчителю потрібно переосмислити власну позицію в освітньому процесі, оновити професійне мислення, зосередити свою увагу на самоосвіті, систематичному аналізі власної педагогічної діяльності, відстеженні результативності своєї роботи через систему моніторингу. Новий учитель має навчити дітей активності, навикам співпраці в команді, коли учні можуть доповнювати один одного, стимулювати до саморозвитку та самовдосконалення. Коли всі учні є складовою одного цілісного організму – класу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / Під заг. ред. Бібік Н. М. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.

2. Цюпак І. М. Сутність дефініції «тьютор» у сучасному просторі дошкільної освіти. *Підготовка сучасного педагога дошкільної та початкової освіти в умовах розбудови Нової української школи*: збірник матеріалів Всеукраїнської з міжнародною участю науково-практичної конференції. Херсон, 2018. 393 с.

3. Забавляєва Т. А., Пюрко В. Є. Організація навчально-виховного процесу на засадах педагогіки партнерства в умовах реалізації Концепції нової української школи. *Особистісно-професійний розвиток вчителя в умовах реалізації Концепції Нової української школи*. Мелітополь: ФОП Однорог Т.В., 2018. 289 с.

Мойсеєнко Р. М.,

канд. пед. наук, доцент,

доцент кафедри педагогіки та освіти

Маріупольський державний університет

henomelis15@ukrnet

ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ПРОВЕДЕННЯ ЗАНЯТЬ З ДИСЦИПЛІНИ «МИСТЕЦТВО»

У наш час актуалізується проблема підготовки майбутнього вчителя до проведення інтегрованих уроків у сучасній початковій школі. Це пов'язується з основними положеннями Концепції нової української школи, яка вимагає будувати освітній процес на засадах реалізації змісту освіти через предмети або інтегровані курси, яким і є дисципліна «Мистецтво» [1].

Нові структурні компоненти змісту типової освітньої програми для 1-2 класів для успішної її реалізації вимагають також від майбутніх учителів володіння певними компетентностями. У підготовці майбутніх учителів до здійснення занять музичного мистецтва, визначено як одну із провідних загальнокультурну компетентність, яка передбачає наступні вміння вчителя: здатність розуміти твори мистецтва, формувати власні мистецькі смаки, самостійно виражати ідеї, досвід та почуття за допомогою мистецтва;

усвідомлення власної національної ідентичності як підґрунтя відкритого ставлення та поваги до розмаїття культурного вираження інших [2].

У типовій освітній програмі для 1-2 класів визначено, що метою навчання мистецтва молодших школярів є всебічний художньо-естетичний розвиток особистості дитини, освоєння нею культурних цінностей у процесі пізнання мистецтва; плекання пошани до вітчизняної та зарубіжної мистецької спадщини; формування ключових, мистецьких предметних та міжпредметних компетентностей, необхідних для художньо-творчого самовираження в особистому та суспільному.

Програма з освітньої галузі «Мистецтво» враховує таку сучасну вимогу освітнього процесу, як взаємозв'язок різних видів мистецтва на уроці, а саме музичного та образотворчого мистецтва. Треба зазначити, що ідея взаємозв'язку мистецтв, яка ґрунтується на цілісності сприймання навколишнього світу та творів мистецтва, має стати однією з провідних в естетичному навчанні та вихованні учнів початкової школи.

Інтегрований підхід до викладання уроків мистецтва має певні переваги: оскільки встановлення міжпредметних зв'язків допомагає сформувати в учнів цілісну систему знань про мистецтво. Необхідною умовою художнього виховання молодших школярів є реалізація на уроці таких художньо-пізнавальних завдань, які вимагатимуть від учнів загально естетичної орієнтації в засобах творення художнього образу [3].

Л. М. Масол визначаючи значущість художньо-естетичного розвитку дітей зазначає, що «впровадження програми «Мистецтво», збагаченої творчістю вчителя, його авторським «баченням» багатоваріантних «поліфонічних партитур» таких уроків, дає змогу розвивати цілісне художнє світовідчуття і мислення дитини, що забезпечить гнучкість переносу отриманих знань, умінь, уявлень на інші сфери їхньої творчої самореалізації» [3].

Творчий підхід у виконанні професійній діяльності можна розглядати не тільки як професійну характеристику, але й як необхідну особистісну якість, що дозволяє людині адаптуватися в соціальних умовах і орієнтуватися в інформаційному полі, що все більше розширюється. Комплексом професійних умінь, навичок музично-естетичного виховання молодших школярів студенти оволодівають під час опанування дисциплін мистецького спрямування.

Здобувачі вищої освіти освітнього ступеня «бакалавр» спеціальності 013 Початкова освіта Маріупольського державного університету під час занять з музичного мистецтва засвоюють необхідні знання теорії і практики організації і проведення інтегрованих уроків мистецького спрямування; набувають навичок планувати, моделювати й проводити такі заняття під час педагогічної практики.

На заняттях студенти опановують основи мистецтв, розробляють конспекти уроків, виховних заходів тощо. З кожного виду музичної діяльності проводяться практичні заняття на яких студенти відпрацьовують навички розучування пісень, слухання музичних творів, імпровізації, музично-ритмічних рухів та музичних театралізованих постанов. Кожен із студентів не тільки розробляє план-конспект уроку тай проводить його, а й накопичує портфоліо дидактичних матеріалів з метою його використання спочатку на практиці, а пізніше вже у педагогічній

діяльності. Календарно-тематичне планування уроків з «Мистецтва» представлено на основі підручника для 1-2 класів «Мистецтво» за програмою Нова українська школа та розроблено колективом авторів таких як: Л.М. Масол, О.В. Гайдамака, О.М. Колотило.

Дидактичні матеріали відіграють велику роль у підготовці молодого вчителя до уроку, оскільки підготовка до уроку як творчий процес вимагає від учителя знань, вмінь, розвиненої уяви та натхнення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Концепція «Нова українська школа» URL: <https://www.kmu.gov.ua/.../ukrainska-shkola-compressed.pdf>. (дата звернення: 07.02.2020 р.).

2. Типова освітня програма для 1-2 класів Нової української школи /розроблена під керівництвом О.С. Савченко. URL: <http://nus.org.ua/news/opublikuvaly-typovi-osvitni-programy-dlya-1-2-klasiv-nush-dokumenty> (дата звернення: 11.02.2020 р.).

3. Методика навчання мистецтва у початковій школі: посібник для вчителів / за ред. Л. М. Масол. Харків: Веста: Ранок, 2006. 256 с.

Нетребя М. М.,

к.філол.н., доцент кафедри педагогіки та освіти,

Мариупольський державний університет

netrebamarina1@gmail.com

СТАН ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МОВНОЇ КУЛЬТУРИ ВЧИТЕЛЯ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

На сьогодні все більшої актуальності набирає проблема мовної культури вчителя Нової української школи. Молоді спеціалісти, що тільки-но прийшли працювати, ще не в достатній мірі володіють усіма мовними інструментами, вживають недоцільні слова та не вміють правильно побудувати розмову з учнями.

Однією з підсистем педагогічної культури сучасного вчителя є його мовна культура. Вона містить дотримання засвоєних норм взаємин учителя з учнями, батьками. Сьогодні учитель – не просто скарбниця знань, а один із творців людини. Адже кожна помилка вчителя може повернутися крахом людської особистості, болем душі – стражданнями. Педагогічна культура вчителя Нової української школи передбачає не лише оволодіння науковими теоріями, педагогічною соціологією та навичками, а й культурою спілкування [5, с. 82].

Проблему підвищення рівня мовної та мовленнєвої культури розглянуто в працях вчених-лінгвістів І. Білодіда, Н. Бабича, Д. Ганича, М. Жовтобрюха, І. Ковалика, А. Коваля, М. Пентилюка, М. Пилинського, В. Русанівського, С. Єрмоленко та інших. Так, Н. Бабич було висвітлено теорію мовної культури, зокрема, теоретичні основи виразного читання, запропоновано багато практичних рекомендацій та матеріалів для її впровадження, що в подальшому допоможе у формуванні навичок якісного мовлення педагога [1, с. 36].

Психологічними аспектами проблеми розвитку мовної культури педагога цікавилися у своїх працях Л. Айдарова, Д. Богоявленський, Л. Виготський, М. Жинкін, Д. Ельконін, Г. Костюк, О. Леонтьєв та інші. Ці вчені свої думки

щодо культури мови педагога висловлюють у теорії мовленнєвої діяльності. Сутність цієї теорії у розгляді мовленнєвого акту як специфічного виду діяльності (комунікації), який бере свій початок з мотиву і логічно завершується досягненням результату та поставленої перед собою мети. Таким чином педагог має на меті за допомогою власної мовної культури збагатити знання учнів.

Я. Коменський, Ф. Буслаєв, І. Срезневський займалися розробкою педагогічних та методичних основ роботи над розширенням та розвитком словникових запасів та підвищенням мовної культури як педагогів так і учнів. Велике значення роботі над словом у контексті мовної культури надано С. Чавдаровим, В. Сухомлинським, М. Стельмаховичем та іншими. Важливу роль у розкритті проблем мовної культури педагога мають дослідження І. Синиці, який розкриває закономірність мовної комунікації, змістовність та завдання словникової роботи, проблему співвідносності усного і писемного мовлення, їхню специфіку. Він же перший проводив дослідження на мовному матеріалі й від терміна «психологія мови» перейшов до терміна «психологія мовлення» [5, с. 82].

Науковці В. Барковський, Г. Берегова, С. Капітанець, Т. Окуневич у своїх дисертаційних дослідження приділяли увагу покращенню культури професійного мовлення та надавали поради які корисні як для учнів, студентів так і педагогів закладів загальної середньої освіти. Вони спробували знайти ефективні шляхи формування мовної культури, запобігти й усунути в мовленні майбутніх та діючих фахівців помилки, пов'язані з порушенням літературних норм мови.

Мовна культура педагога теж базується на мистецтві спілкування, бо спілкування само по собі це зв'язуючий ланцюжок між людьми, що спричиняє психологічний контакт, взаємодію, в процесі якої відбувається обмін інформативним здобутком, взаємовплив, взаєморозуміння та взаємопереживання. Специфічною рисою педагогічного спілкування виступає комплексність впливу педагога на учня, що забезпечує ефективне навчання, поштовх до розвитку нової особистості, виховання гідної людини. Спілкування транслює досвід минулих поколінь до нового покоління, ураховуючи усі позитивні здобутки [6, с. 95].

У закладах загальної середньої освіти роль вчителя Нової української школи зміщується у сторону провідника у світі знань. Він допомагає «розкласти по полицях» та упорядкувати отриману інформацію та «вчить життю» у цей непростий період постійних змін [7, с. 86]. Видатними педагогами А. Макаренком та В. Сухомлинським відзначається мудра влада педагога в спілкуванні: «Мистецтвом і майстерністю виховання потрібно володіти для того, щоб уміти бачити себе в образі вихованця, в тій людині, що думає, відчуває, переживає, істоті, яку ми творимо з маленького створіння – дитини» [2, с. 305].

Так, наприклад, мовна діяльність у педагогічному процесі, за словами О. Ксенофонтової, виконує важливе завдання – створення умов для стимулювання і прояву активної позиції учня. Суб'єктивність позиції учнів виявляється у формі конструктивних пропозицій, у здатності проявити самостійність у мовних виразах. Педагог спирається на мовну активність учнів,

їх самостійність і творчі можливості. Поза мовною діяльністю неможливо уявити собі жодної сфери людської діяльності, спілкування людей, духовної культури людства [4, с. 26].

Мовна культура педагога розглядалася у працях багатьох вчених, вони надавали різноманітні рекомендації щодо її вдосконалення, але усі вони погоджуються в одному, що вона є невід'ємною частиною освітнього процесу, яка має безпосередній вплив на розвиток та становлення учнів.

Отже, особливо важливою є вдосконалення вчителем Нової української школи своїх комунікативних навичок, практичних умінь, особистісних якостей та досвіду, що забезпечують високий рівень самоорганізації особистості. Основними вимогами до мови вчителя є не лише логічність та змістовність викладу, правильність щодо граматики, але й педагогічна культура, яка виражається у його мовній культурі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабич Н. Д. Основи культури мовлення. Львів: Світ, 1994. 231 с.
2. Донченко Т. Мовленнєвий розвиток як науково-методична проблема. *Дивослово*. 2006. № 5. 85 с.
3. Надім'янова Т., Виницька Н. Мовна культура як складова педагогічної культури вчителя початкових класів. URL: http://dspu.edu.ua/native_word/wp-content/uploads/2016/04/2012-61.pdf (дата звернення: 21.02.2020).
4. Педагогічна майстерність: підручник / І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін./ за ред. І. А. Зязюна. К.: Вища шк., 2007. 349 с.
5. Синиця І.О. Педагогічний такт і майстерність учителя. К., 2000. 319 с.
6. Терлецька Л. Г. Основи психології спілкування. К.: Главник, 2008. 112 с.
7. Томан І. Мистецтво говорити. К.: Україна, 2006. 268 с.

Солдатова А. Г.,

здобувачка вищої освіти,

Маріупольський державний університет

soldato940@gmail.com

ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ВЧИТЕЛЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Нова українська школа – це ключова реформа Міністерства освіти і науки. Головна мета – створити школу, в якій буде приємно навчатись і яка даватиме учням не тільки знання, як це відбувається зараз, а й уміння застосовувати їх у повсякденному житті. НУШ – це школа, до якої приємно ходити учням. Тут прислухаються до їхньої думки, вчать критично мислити, не боятись висловлювати власну думку та бути відповідальними громадянами. Водночас батькам теж подобається відвідувати цю школу, адже тут панують співпраця та взаєморозуміння [1].

Вчитель – це людина, на якій тримається реформа. Без неї чи нього будь-які зміни будуть неможливими, тому один з головних принципів НУШ – умотивований вчитель. Це означає, що наша мета – сприяти його професійному та особистому зростанню, а також підвищувати його соціальний статус.

Щоб навчати по-новому, вчитель повинен отримати свободу дій – обирати навчальні матеріали, імпровізувати та експериментувати. Цю свободу дає новий

закон «Про освіту». Міністерство освіти і науки пропонуватиме типові навчальні програми, проте будь-який вчитель чи авторська група може доповнювати їх або створювати свої. Вчитель тепер обмежений лише Державним стандартом. У цьому документі окреслено результати: що мають знати та вміти учні, закінчивши певний етап навчання [2].

Освітнє середовище у початкових класах має бути безпечним місцем, де діти відчуватимуть себе захищеними та в безпеці, де відбувається більшість навчальних видів діяльності. З першого погляду на середовище в класі ми можемо зробити висновок кому воно належить – вчителям і їхньому баченню щодо освіти чи дітям і їхнім батькам, їхньому баченню освіти. Можна стверджувати, що середовище в класі, де не видно дитячих робіт, робіт їхніх сімей, членів місцевої громади, не належить дітям. Таке середовище створюється лише вчителем для того, щоб викладати навчальну програму без врахування таких чинників, як інтереси і потреби дітей, їхні попередні знання та досвід. Лише вчитель здійснює контроль щодо того, як, де, і якими навчальними матеріалами будуть користуватися діти. У такому класі немає місця для творчості, досліджень, розвитку позитивної самооцінки дітей [3].

Вчителі початкових класів мають усвідомлювати основні риси відповідальності, яку вони несуть за своїх учнів, що передбачає такі обов'язки: поважати кожну дитину; вірити в успішність кожної дитини; вміти слухати й дотримуватися конфіденційності; мати високі очікування щодо кожного учня, у тому числі учнів з особливими освітніми потребами; цінувати особисті зусилля дітей; організовувати стимулююче навчальне середовище; постійно поновлювати свої знання про дитячий розвиток [4].

Отже, вчитель має бути готовим до процесу оновлення педагогічної системи. Сьогоднішнє завдання вчителя – створити умови для розвитку учня, його здібностей, творчого сприйняття знань, виробити вміння самостійно мислити, мотивацію до вивчення предметів, усі діти заслуговують навчатися у такому середовищі, де забезпечуються їхні потреби – базові потреби, потреби у навчанні, додаткові потреби (для дітей з особливими освітніми потребами). У такому освітньому середовищі є баланс між навчальними видами діяльності, ініційованими вчителем. Таке середовище забезпечує можливості дітям робити власний вибір, можливості для розвитку нових та удосконалення наявних практичних навичок, отримання нових знань, розвитку свого позитивного ставлення до інших. Вчитель має бути моделлю бажаної поведінки і ставлення важливо, щоб вчителі повною мірою розуміли свою роль як моделі бажаної поведінки та ставлення до людей з повагою, добротою й відповідальністю [5].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Міністерство освіти та науки. Нова українська школа станом на 1 вересня 2017 року. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola> (дата звернення: 30.01.2020).

2. Управління освіти і науки. Житомирської ОДА. URL <http://osvita.zt.gov.ua/nush/> (дата звернення: 29.01.2020).

3. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja .2017p URL <https://nuschool.com.ua/lessons/elementary/1adviser/5.html> (дата звернення: 30.01.2020).

4. Софій Н. З., Онопрієнко О. В., Найда Ю. М., Пристінська М. С., Большакова І. О. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.

5. Васильєва В. В. Нові професійні ролі і завдання сучасного вчителя в контексті концепції Нової української школи. 2018. URL <https://vseosvita.ua/library/novi-profesijni-rol-i-zavdanna-sucasnogo-vcitela-v-konteksti-koncepcii-novoi-ukrainskoi-skoli-87162.html> (дата звернення: 30.01.2020).

Сущенко Л. О.,

доктор пед. наук, доцент,
завідувач кафедри дошкільної та початкової освіти,
Запорізький національний університет
zcp@ukr.net

ПЕДАГОГІКА НАУКОВОЇ ТВОРЧОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ – СИНЕРГІЯ РОЗВИТКУ

Сучасний етап розвитку людської цивілізації посилює вимоги до наукової компетентності фахівців закладів вищої освіти (ЗВО). Вони повинні вміти творчо мислити, самостійно поповнювати свої знання, орієнтуватися у бурхливому потоці наукової інформації. Необхідність підвищення особистісно-професійного рівня з реалізацією дослідницької функції у фаховій підготовці є характерною ознакою сьогодення і в галузі професійної педагогічної діяльності. Адже наукові дослідження – це джерело педагогічного пошуку, що сприяє збагаченню теорії та практики педагогіки й забезпечує розвиток творчості індивідуальності майбутнього вчителя початкової школи.

Сучасному фахівцеві доведеться зробити важливий вибір свого професійного соціуму культури, у якому він стане реалізовувати власну програму життєздійснення. Ми вважаємо, що надзвичайно гостро постає питання створення таких організаційно-педагогічних умов, щоб професійний розвиток майбутнього вчителя початкової школи пов'язати з формуванням особливої професійної ментальності в широкому життєдіяльнісному контексті, що забезпечує цілісність мислення та його гуманітарний характер. Потрібно вивести на перший план суб'єктивні компоненти культури професійної праці педагога – почуттєві, образні знання, індивідуальні здібності, світогляд, а об'єктивним компонентам (понятійним знанням, умінням, навичкам) відвести почесне друге місце.

Творчість, зазвичай, визначають як процес створення чогось нового. Творчість стосується не тільки науково-дослідної роботи, технічних винаходів або рішення будь-якого завдання нешаблонним методом. Воно пов'язане з виробництвом, питаннями управління багатьма іншими сферами діяльності. Творчість, як правило, не починається з фактів: вона починається з виявлення

проблеми і віри в можливість її рішення. Кульмінаційним етапом творчості є відкриття нової, провідної думки чи ідеї, що визначає, яким чином може бути вирішена проблема, що дала початок творчого процесу. Звичайно, нові ідеї відкриваються не кожному, а лише підготовленому і зацікавленому розуму.

Нова постановка проблеми підготовки підростаючого покоління потребує наукового переосмислення існуючих цінностей щодо розвитку креативної особистості, актуалізується пошук оптимальних форм організації освітнього процесу. Особливу роль у цьому відіграє учитель, який здійснює педагогічний супровід розвитку креативної особистості. Відтак, підготовка майбутніх учителів початкової школи, підвищення їхнього професіоналізму крізь призму Концепції нової української школи стає найважливішою умовою відродження не лише освіти, але й усієї вітчизняної культури, її інтеграції в загальнолюдське та європейське співтовариство.

Розвиток особистісного наукового потенціалу є важливим напрямом підвищення ефективності науки, яке залежить від організації праці науковців. Необхідність наукової організації творчої праці виникла у зв'язку з науково-технічним прогресом та посиленням потреби в координації цілої низки однорідних за технічним характером процесів колективної праці, коли застарілі методи організації, що ґрунтуються на практичному досвіді окремого дослідження, вже не забезпечують оптимальності творчого процесу.

Основним різновидом творчої діяльності й свого роду її ядром є, як побачимо далі, наукова творчість. Суть і зміст останнього полягає у створенні й постійному удосконаленні теоретичної моделі об'єктивної реальності. Цією моделлю реальності є наукове знання. Наука ж являє собою соціальний інститут, функція якого полягає у виробництві нового наукового знання, в удосконаленні наукової картини світу.

Найважливішою умовою наукової творчості є вміння по-новому уявити собі картину протікання досліджуваних явищ. Творча уява – необхідний компонент розумової діяльності на всіх етапах наукової творчості. На первісному етапі дослідження уява виступає у визначенні робочих гіпотез на основі первісної творчої переробки наявних у науці даних, у виношуванні експериментального задуму чи дослідження його принципової (теоретичної) схеми, у створенні конкретної методики дослідження, іноді уявному моделюванні.

На наступному етапі дослідження – етапі нагромадження вихідних даних, необхідних для вирішення проблеми, – уява має не менш істотне значення. На цьому етапі дуже важливо в міру нагромадження фактів уявити собі, що криється за малопомітними і, на перший погляд, випадковими відхиленнями в досліджуваних явищах.

На заключному етапі наукового дослідження роль творчої уяви зводиться до того, що завершується перетворення раніше наявних у дослідника уявлень про досліджуваний об'єкт, формуються нові уявлення-образи. У них з необхідною ясністю і повнотою відбиваються закономірні зв'язки і причини залежності.

Стан сучасної науки і техніки такий, що наукова творчість здійснюється зусиллями творчих колективів і об'єднань. Вирішення складних наукових

проблем, створення нової наукової теорії, нові відкриття і винаходи у поодиноких випадках являють собою результати творчої роботи одного дослідника чи вченого, яким би високим ступенем творчих можливостей він не володів.

Отже, обов'язковою умовою здійснення наукової творчості є діяльність творчої уяви. У науковій творчості понятійна форма відображення доповнюється образною. Варто також враховувати: специфічна роль уяви в науковій творчості полягає в тому, що вона перетворює образний, наочний зміст проблеми і цим сприяє її вирішенню. І тільки творчість, відкриття нового відбувається завдяки перетворенню наочно-образного змісту, вона може бути віднесена за рахунок уяви.

Тимофєєва І.Б.,

канд. пед. наук,

доцент кафедри педагогіки та освіти,

Маріупольський державний університет

tib_kalmius@ukr.net

ТЕХНОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ УЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

В умовах сучасних освітніх реформ формування технологічної компетентності вчителя початкових класів НУШ стає актуальною вимогою сьогодення. Сучасному закладу освіти потрібен компетентний педагог початкових класів, мотиватор та фасілітатор освітнього процесу. Набуття вчителем професійної компетентності полягає в тому, що професійне знання має формуватися водночас на всіх рівнях: методологічному, теоретичному, методичному, технологічному. Професійна підготовка майбутніх учителів, за О. Біляковською, різновид педагогічної системи, що входить у систему освіти та володіє усіма необхідними ознаками системи: спрямована на досягнення планованої мети; містить сукупність взаємопов'язаних методів, засобів і процесів, які забезпечують цілеспрямовані впливи на формування готовності майбутнього вчителя до професійної діяльності; сприяє досягненню окреслених цілей розвитку особистості майбутнього вчителя [1].

Досить вдало, на нашу думку, обґрунтовує основні компоненти професійної компетентності вчителя початкової школи І. Онищенко: 1) мотиваційний компонент – забезпечує позитивну мотивацію учителя до прояву і розвитку професійно-педагогічної компетентності, що виражається в інтересі до педагогічної діяльності, бажанні працювати, потребі у самоосвіті; 2) змістовий компонент – охоплює такі елементи компетентності, як володіння науковими професійно-педагогічними знаннями (психолого-педагогічними, методичними, спеціальними, загальноосвітніми, управлінськими, інформаційно-технологічними), здатність педагогічно мислити на основі системи знань та досвіду пізнавальної діяльності; 3) операційно-діяльнісний компонент – охоплює уміння практично вирішувати педагогічні завдання, фаховий досвід, творчі здібності, володіння педагогічними технологіями та педагогічним

менеджментом, фахове мислення; 4) особистісний компонент – представлений такими особистісними та професійно важливими якостями особистості, як любов до дітей, доброта, альтруїзм, толерантність, комунікабельність, активність, ініціативність, креативність, гнучкість мислення; 5) рефлексивний компонент – реалізується у рефлексивних уміннях особистості, що дозволяють здійснювати рефлексивні процеси, реалізовувати рефлексивні здібності, забезпечувати процеси самопізнання, саморозвитку й самовдосконалення [4, с. 98]. Для визначення професійних компетентностей вчителя початкових класів ми спиралися на Професійний стандарт вчителя початкових класів, який визначає необхідні компетентності, знання та вміння вчителів початкових класів. Загалом у цьому документі виділено вісім основних функцій, які має здійснювати вчитель початкових класів: планування і здійснення освітнього процесу; забезпечення і підтримка навчання, виховання і розвитку учнів в освітньому середовищі та родині; створення освітнього середовища; рефлексія та професійний саморозвиток; проведення педагогічних досліджень; надання методичної допомоги колегам з питань навчання, виховання й соціалізації учнів початкових класів закладу загальної середньої освіти; узагальнення власного педагогічного досвіду та його презентація педагогічній спільноті; оцінювання результатів роботи вчителів початкових класів закладу загальної середньої освіти [5].

Л. Куземко, аналізуючи сутність технологічної компетентності педагога, доходить висновку, що це – логічне поєднання теоретичних знань, способів організації освітнього процесу у закладах освіти і практичних умінь застосовувати спроектовану освітню роботу, аналізувати і оцінювати результати. Теоретична складова – сформованість професійних знань щодо цілей, засобів, компонентів педагогічного процесу, розуміння важливості добирати та впроваджувати педагогічні технології з урахуванням індивідуальних особливостей дітей. Практична складова – уміння проектувати педагогічний процес з погляду найбільшої оптимальності, спрямовані на досягнення запланованого результату; співвідносити методи, засоби і технології з цілями навчання і розвитку дітей [2, с. 160].

Як зазначає Т. Мачача [3, с. 111], сучасна технологічна освіта як зміст, процес і результат творення виробничої культури власного народу, з одного боку, здійснює трансформацію цінностей соціокультурного досвіду сфери виробництва в особистісний досвід учнів, з іншого, – розвиває їхні творчі здібності в проектно-технологічній діяльності, формує здатність і готовність творити виробничу культуру власного народу, цілісно виконує функції навчання, виховання і розвитку. Зміст технологічної освітньої галузі реалізовується через новий інтегрований курс «Дизайн і технології», логічну послідовність його змістових ліній, які відображають структуру розвитку особистості та культури організації сучасного виробництва: «Інформаційно-комунікаційне середовище», «Середовище проектування», «Середовище техніки і технологій», «Середовище соціалізації». Змістові лінії «Дизайну і технологій» передбачають логічне встановлення взаємозв'язків та інтеграцію практично з усіма освітніми галузями, системне відтворення шкільного, природного, народного і державного

календарів, місцевих традицій і звичаїв, максимальне наближення змісту до кожного учня.

Учитель початкових класів Нової української школи має володіти креативно-технологічними знаннями, розвивати здібності і впроваджувати прийоми інструменталізованої діяльності; володіння графічною грамотою допоможе вчителям точно побудувати креслення; наявність естетичного художнього смаку надасть можливість виготовити прекрасні вироби декоративно-ужиткового мистецтва; знання основ економіки зорієнтують в альтернативному виборі матеріалів та інструментів, необхідних для виготовлення виробу; знання з основ здоров'я, охорони праці та безпеки життєдіяльності є основою дотримання техніки безпеки під час занять і проведення на належному рівні інструктажів з техніки безпеки серед учнів; високий рівень ЗУН з інформатики, комп'ютерних технологій, технічних засобів навчання є запорукою організації освітнього процесу на сучасному рівні; знання історії, національної культури допоможуть в організації проектів зі створення самобутніх незрівнянних виробів українського мистецтва, мотивують до збереження та примноження національних традицій.

Підсумовуючи вищесказане, можна впевнено констатувати, що технологічна компетентність вчителя початкових класів в умовах Нової української школи є інтегральна, багаторівнева, динамічна особистісна професійна якість педагога, що забезпечує вчителям початкової школи успішне виконання їх професійних функцій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білявська О. О. Системний підхід до забезпечення якості професійної підготовки майбутніх учителів. *Науковий часопис національного педагогічного університету імені м. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. Київ, 2019. Випуск 70. С. 27-30.

2. Куземко Л. В. Зміст, форми і методи формування технологічної компетентності студентів технологічних спеціальностей. *Освітологічний дискурс*. 2015. № 2 (10). С. 159–169.

3. Мачача Т. Особливості змісту та методики інтегрованого курсу «Дизайн і технології» технологічної освітньої галузі початкової освіти. *Початкова освіта : Методичні рекомендації щодо використання в освітньому процесі типової освітньої програми для 1 класів закладів загальної середньої освіти; типова освітня програма для закладів загальної середньої освіти*. К. : УОВЦ «Оріон», 2018. С.111-118.

4. Онищенко І. Модель формування фахової компетентності майбутнього вчителя початкових класів. Навчання і виховання обдарованої особистості: теорія та практика. 2012. № 8. С.94-101.

5. Професійний стандарт «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти»: затв. наказом Міністерства соціальної політики України 10.08.2018. № 1143. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1143732-18#n8> (дата звернення: 26.01.2020).

УЧИТЕЛЬ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ В МЕДІАОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

Нинішнє століття називають епохою «інформаційних технологій». Саме тому крилатий вислів Ротшильда «хто володіє інформацією, той володіє світом» не лише не застаріває, але стає актуальнішим з кожним днем. Медіапростір є невіддільною частиною життя сучасної людини. При цьому він є не лише її цивілізаційним здобутком, а й потужною зброєю, яка здатна керувати свідомістю кожного. Уміння критично сприймати інформацію в сучасному світі, не вестися на головні виклики сучасності – дезінформацію та фейки – це одні із нових медіаосвітніх компетентностей, які сьогодні необхідні кожній людині, а особливо дитині, яка народжується з гаджетами в руках і виростає перед екраном телевізора.

Дитину кожного дня оточує інформаційний шум і він для неї є привабливим, незрозумілим, а частіше шкідливим. Молодші учні ще не вміють самостійно моделювати свою поведінку та планувати свої вчинки [1]. Їхнє поводження в навколишньому світі – це наслідування побаченого та почутого. Більшу частину моделей поведінки діти беруть з улюблених медіапродуктів: музичних кліпів, реклами, коміксів, а найчастіше – з мультфільмів. При цьому вони ще не вміють співвідносити реальний світ та медійний, що може призводити до негативних наслідків (наприклад, формування асоціальної чи девіантної поведінки) [1].

Значна проблема пов'язана з віртуальними інтерактивними іграми. Діти нерідко уподібнюють себе з образами (аватарами) в цих іграх, вони підмінюють реальні успіхи у своїй соціальній групі на нереальні титули та здобутки. На фоні невтішної статистики впливу медіаресурсів на здоров'я дітей є очевидним, прикладів достатньо [4]. Треба тільки зізнатися дорослим й педагогам в тому, що існує ця проблема, і що в школярів, особливо молодшого віку, не вироблена критична позиція захисту від цього засилля. І школа тільки на шляху протистояння інформаційному вирію.

З 1 вересня 2018 року в Україні застосовується новий Державний стандарт початкової освіти, де обов'язкові результати навчання передбачають, що школяр Нової української школи має засвоїти навички зі сприйняття, аналізу, інтерпретації, критичної оцінки інформації в текстах різних видів та медіатекстах [3]. Нова українська школа покликана підготувати учнів до життя в суспільстві, навчити практичних навичок, які допоможуть їм у повсякденні [2]. Сучасна дитина повинна знати, що таке медіаграмотність, уже в початковій школі. Типова освітня програма початкової школи передбачає змістову лінію «Досліджуємо медіа», відповідно до якої учні мають набути навичок, пов'язаних із медіапродуктами [5].

Як в теорії, так і в практиці мають місце серйозні проблеми. Ми вважаємо можливим виокремити деякі, вирішення яких, на наш погляд, дозволить зняти гальмування і простимулює зміни на краще. Процес здобуття знань треба

починати зі створення медіаосвітнього середовища навчального закладу. Медіаосвіта повинна охоплювати всіх учасників навчально-виховного процесу, відбуватися цілеспрямовано, мати певну кінцеву мету і здійснюватися відповідно до певної програми.

Однією з проблем є недостатнє володіння дітьми певними термінами та поняттями. Для нас помічником став сервіс «LearningApps». Маючи вже певну теоретичну базу, діти більш свідомо підійдуть до створення власних медіапродуктів. Але для цього уроку замало. Тому треба організувати роботу як поєднання урочної та позаурочної діяльності. Вдома, у вільний час, учні можуть грати в створені ігри, закріплюючи при цьому вивчені терміни та поняття.

Виконуючи завдання з медіаграмотності, діти не завжди застосовують знання на практиці. Вони читають етикетки на упаковках, аналізують реклами, шукають авторів статей, перевіряють на правдивість зображення та подані матеріали. Теоретично учні це вміють робити, а практично – не завжди використовують в життєвих ситуаціях. Чому? Занадто пізно ми стали їх цьому вчити. У дітей дуже рано формується стиль поведінки в медіаосвіті. І виходить, що ми не формуємо медіаграмотну поведінку, а переробляємо вже наявне. Але, як відомо, перевчити набагато важче, ніж навчити. Починати треба навіть не з початкової школи, не з дошкільного віку, а з раннього віку в родині. Батьки втрачають духовний зв'язок з дітьми, разом не переглядають мультфільми та фільми, не обговорюють дитячі проблеми. Щоб стати нашими активними союзниками та помічниками, батьки теж потребують медіаосвіти. А для цього ми почали проводити тренінги з батьками школярів та батьками майбутніх першокласників, на яких розповідаємо про використання мережі для отримання інформації, правила спілкування тощо.

Ще один важливий момент: діти повинні відчувати інтерес до збору інформації та роботи з нею. Щоб цей інтерес підтримати, ми проводимо «інформаційні хвилинки» у ранковому колі: подача правдивої-неправдивої інформації у вигляді ігор «Зіпсований телефон», «Довіряй, але перевіряй», «Три факти про мене».

Однією з найважливіших проблем є інтеграція медіаграмотності в викладанні навчальних предметів. Використання прийомів формування в молодших школярів основ культури здоров'язбереження із залученням рекламних сюжетів; творчо-пошукові та ігрові самостійні завдання, які спонукають дітей створювати власні медіатексти на задані або вільні теми.

За нашими спостереженнями, дітям дуже подобається працювати з коміксами. На успіхах та помилках персонажів коміксів діти вчать знаходити правильні рішення у реальному житті. Комікси перетворюються на ефективну навчальну методику, коли дітям цікаво не лише читати, а й створювати їх.

Не є секретом, що сьогодні ми спостерігаємо кризу читання і як, наслідок, - «кліпове мислення»: діти читають картинками, заголовками та не бачать важливих моментів у тексті. Комікси можуть мотивувати не тільки тих, хто навчається читання, а й підтримувати тих, хто покращує навички читання.

Серед проблем теорії та практики медіаосвіти існує і проблема підготовки вчителя, зокрема вчителя початкових класів, до формування медіаграмотності. Педагоги мають бути носіями культури в соціумі школярів.

Як ми бачимо, медіа стають комплексним засобом освоєння дитиною навколишнього світу, тому що вигідно відрізняються від традиційних форм навчально-виховного процесу. Однак аспект медіаосвіти в Новій українській школі вивчений недостатньо і потребує ретельного опрацювання. І тоді все стане на свої місця: людина буде володіти інформацією, а не інформація людиною, як це відбувається зараз.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абетка візуальної грамотності / за редакцією Волошенюк О., Іванова В., Євтушенко Р. Київ : АУП, ЦВП, 2019. 80 с.
2. Медіаграмотність. З чого почати. URL: <https://nus.org.ua/articles/mediagramotnist-z-chogo-pochaty/> (дата звернення: 10.02.2020).
3. Медіаграмотність у початковій школі: посібник для вчителя / за редакцією Волошенюк О. В., Іванова В. Ф. Київ : ЦВП, АУП, 2018. 34 с.
4. Практична медіаграмотність : міжнародний досвід та українські перспективи : *матеріали 4-ої Міжнар. наук.-метод. конф.*, Київ, 18-19 березня 2016 р. / Центр Вільної Преси, Академія української преси. К.: ЦВП, АУП, 2016. 504 с.
5. Типові освітні програми для 1-2 класів закладів загальної середньої освіти затверджені наказом МОН від 08.10.2019 № 1272. URL: http://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/65920/ (дата звернення: 10.02.2020).

Гальчинська Г.О.,
здобувачка вищої освіти,
Мариупольський державний університет
hanna.halchinskay@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ УЧНІВ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Сьогодні в Україні є проблема оцінювання результатів навчання учнів. Існуюча система оцінювання характеризується жорсткістю та неефективністю. Тож компетентнісний підхід, який є одним із головних елементів Нової української школи неможливо впровадити без змін підходів до оцінювання та вимірювання знань учнів. Саме тому одним із важливих напрямків впровадження освітньої реформи є створення стимулюючої системи оцінювання. Основна її мета – підкреслити досягнення учнів на рівні з помилками.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 № 87 «Про затвердження Державного стандарту початкових освіти» на наказу Міністерства освіти і науки України від 21.03.2018 №268 «Про затвердження типових освітніх програм для 1-2 класів закладів загальної середньої освіти», [4] важливим компонентом освітнього процесу в початкових класах є оцінювальна діяльність, що здійснюється на засадах компетентнісного, діяльнісного, суб'єкт-суб'єктового підходів та передбачає партнерську взаємодію вчителя, учнів та їхніх батьків або їхніх законних представників. Основними функціями

оцінювання є мотиваційна, діагностична, корегувальна, прогностична, розвивальна, навчальна, виховна, управлінська.[5]

Вчитель із поступовим залученням учнів до освітнього процесу, встановлює критерії оцінювання. Орієнтирами для визначення критеріїв є вимоги до обов'язкових результатів навчання та компетентностей учнів, визначених Держстандартом.[2]

У Державному стандарті початкової загальної освіти заявлено рекомендацію впроваджувати формувальне оцінювання навчальних досягнень учнів. За формувальним оцінюванням відстежується особистісний розвиток дитини та хід опановування нею навчального досвіду як основи компетентності.[1, с.119]

Формувальне оцінювання, метою якого є відстеження особистісного розвитку учнів, процесу опанування ними навчального досвіду як основи компетентності, забезпечення індивідуальної траєкторії розвитку особистості, є невід'ємним складником освітнього процесу та здійснюється постійно.[5]

Для того, щоб повноцінно реалізувати цей підхід, МОН підготувало форму свідоцтва досягнень. Воно містить два блоки. Перша частина – особисті досягнення – заповнюється двічі протягом року. У жовтні – проміжне оцінювання та в травні – підсумкове оцінювання. Друга частина – предметні компетенції – заповнюється лише в травні в межах підсумкового оцінювання.[3]

Для оцінювання учнів пропонується чотирирівнева система: «має значні успіхи», «демонструє помітний прогрес», «досягає результату з допомогою вчителя», «ще потребує уваги і допомоги».

Окрім зафіксованих навчальних результатів, що містяться у свідоцтві і за якими здійснюється оцінювання, вчитель може додавати свої характеристики, про які бажає поінформувати батьків. Також свідоцтво передбачає поле для розгорнутого коментаря вчителя, що може бути адресований батькам учня для глибшого розуміння розвитку дитини.

У них наголошується, що метою оцінювання учня в першому-другому класах є: формування впевненості в собі, в своїх можливостях; відзначення будь-якого успіху; акцентування уваги на сильних сторонах, а не на помилках; діагностування досягнення на кожному з етапів навчання; адаптування освітнього процесу до здатностей дитини; запобігання виробленню страху помилки; виявлення проблем і вчасне запобігання їх нашаруванню; стимулювання бажання вчитися та прагнути максимально можливих результатів.[3]

Новий формат оцінювання також передбачає обов'язкове залучення дитини та вироблення у неї здатності до самоконтролю та самооцінювання.[3] Воно може здійснюватися на різних етапах навчальної діяльності – як на етапі планування виконання навчального завдання (вироблення критеріїв оцінки), так і по завершенню його виконання (оцінка учнем власної роботи за виробленими критеріями).[1, с.125]

Отже, на вчителя Нової української школи покладена велика відповідальність об'єктивно оцінювати навчальні досягнення учнів за новими вимогами та сприяти формуванню здатності дітей до самооцінки. Критерії

оцінювання надають змогу простежити наскільки дитина зацікавлена в навчанні, чи потрібна їй допомога в розвитку особистісних якостей. Одне із завдань сучасної школи сформувати в школярів розуміння світу, розвинути критичне і комплексне мислення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Нова українська школа: порадник для вчителя / Під заг. ред. Бібік Н. М. Київ.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
2. МОН визначило, як оцінювати другокласників НУШ: Нова Українська Школа: *веб-сайт*: URL: <https://nus.org.ua/news/mon-vyznachylo-yak-otsinyuvaty-drugoklasnykiv-nush/> (дата звернення: 25.02.2020).
3. Оцінювання для первачків НУШ: 5-ступеневої алгоритм роботи вчителя, замість абстрактних оцінок – концентрація на конкретних результатах та врахування вікових особливостей: Міністерство освіти і науки України. *веб-сайт*: URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/ocinyuvannya-dlya-pershachkiv-nush-5-stupenevij-algoritm-roboti-vchitelya-zamist-abstraktnih-ocinok-koncentraciya-na-konkretnih-rezultatah-ta-vrahuvannya-vikovyh-osoblivostej-ditej> (дата звернення: 25.02.2020).
4. Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання навчальних досягнень учнів першого класу у Новій українській школі: наказ Міністерство освіти і науки України від 20.08.2018р. №924.
5. Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання навчальних досягнень учнів другого класу: наказ Міністерство освіти і науки України від 27.08.2019р. №1157.

Замуруєва О.С., Назюта З.І.,

учителі початкових класів,

*КЗ «Маріупольська спеціалізована школа І-ІІІ
ступенів № 40 ім. Миська Є.М. Маріупольської*

міської ради Донецької області»

olgazamurueva1606@gmail.com

zoyanazuta01@gmail.com

БАТЬКІВСЬКІ МАЙСТЕР-КЛАСИ ЯК АКТИВНА ФОРМА ЗАЛУЧЕННЯ РОДИНИ ДО ПОБУДОВИ ОСВІТНЬОЇ ТРАЄКТОРІЇ ДИТИНИ

Вибір даної теми продиктований головним завданням сьогодення – підготувати людину до життя в нових умовах, до самовдосконалення та підвищення неможливо нам, учителям, не бути співучасниками модернізації освітнього процесу. На основі сучасних інформаційних технологій, інноваційних методів ми намагаємось формувати ключові компетентності здобувачів освіти (наших маленьких початківців), ефективно готувати їх до успішної самостійної діяльності в різноманітних життєвих ситуаціях, застосовувати набуті ними знання на практиці.

Але реалізувати компетентнісний підхід в освітньому процесі молодших школярів можна лише за умови конструктивної взаємодії школи (закладу освіти) й родини на засадах партнерства. Розуміння пріоритетності родинного виховання ставить перед новою українською школою (НУШ) завдання – залучення батьків до організації освітньо-виховного процесу як його рівноправних учасників [2].

Тому вирішили розширити коло впливу на підготовку учнів до життя, знайшли такі форми співпраці з батьками, які були б ефективними, сучасними, динамічними та використовувались у різних вікових аудиторіях, і паралельно розширювали спектр освітнянських послуг згідно з європейськими стандартами і вимогами ринку праці. Впевнені, що саме *співробітництво, співтворчість сім'ї та закладу освіти є головною ланкою розвитку дитини*.

Нашою вдалою знахідкою стали *батьківські майстер-класи* - найцікавіші напрямки співпраці для вибору майбутньої професії з родиною дітей різних вікових категорій. Це проект поступового, поетапного очікування успіху, впевненості, захищеності особистості. Це створення *оптимального освітнього простору й розвивально-виховного середовища*.

Важливо показати *наступність* в організації активних форм взаємодії трикутника: батьки – діти – вчителі. Учні мають можливість доторкнутися до майбутньої спеціальності, стати учасниками виробництва, побачити кінцевий результат. Адже світ професій – це океан можливостей, які треба спробувати здійснити. Саме майстер - класи батьків - професіоналів дозволяють кожній дитині зануритись у цей світ. Успішними були зустрічі учнів з перукарями салону краси, працівниками банківської сфери, торгівлі, лікарем – стоматологом, кардіологом, акушером, медпредставником, робітником порту, металургом, економістом, працівниками поліції, газопостачання та іншими.

Перш за все керуємось програмою й нормативними документами, у яких за новим Державним стандартом передбачаються такі форми уроків, як урок-тренінг, урок-екскурсія, урок-зустріч, а також партнерство вчителя з батьками та батьків з дітьми [1; 2; 3].

Приклади батьківських майстер-класів. Зустріч з продавцем.

Учні були учасниками майстер - класу в магазині «Золотий ключик». Фахівець розкрила секрети успішного малого бізнесу. Діти дізнались про різновиди чаю, його вирощування, про доставку й закупівлю товару. Юні початківці одягнули спецодяг і побували в ролі продавців. А склянка гарячого чаю і пакетик печива стали подарунком за активну участь і бажання оволодіти азами майстерності.

Зустріч з лікарем – акушером.

У родильному будинку не були, але «малюка» (принесену іграшку) пеленали, одягали, роздягали. Виконували санітарно-гігієнічні процедури: чистили піпеткою носик, обробляли присипкою пахові області тіла, наносили й розтирали дитячий крем. І, безперечно, мила, задушевна бесіда лікаря-акушера про таїну народження, про щастя батьків під час появи на світ дитини справили незабутнє враження на першокласників. Подарунок від майстра – багатофункціональні марлеві пов'язки й фото на пам'ять.

У методичній скарбничці є *учнівські та спільні майстер-класи*. Школярі можуть презентувати народження картини, техніку бісероплетіння, створити фотоколаж з допомогою засобів фотошопу, організувати віртуальну екскурсію до свого саду, до улюбленого місця відпочинку, створити синоптичну довідку погоди та інші. Спільно з батьками можна показати майстерність гри на фортепіано, написати панно в техніці «квілінг», провести танцклас та флешмоб. Так народжуються сімейні майстер-класи.

Шукаючи відповідь на питання, у чому перевага батьківських майстер-класів над іншими формами профорієнтаційної роботи, дійшли таких висновків.

Отже, майстер – професіонал володіє тією кількістю знань, які необхідні в тій чи іншій області. Під час проведення майстер – класів використовується біоадекватна технологія. Задіяні всі органи чуття: зір, слух, нюх, смак, дотик, що допомагає сприйняттю, запам'ятовуванню інформації, підвищенню якості знань.

Ця форма партнерства пов'язана з реаліями життя, конкретною професією та її секретами. Формуються інформативно-комунікативна, здоров'язбережувальна, соціальна компетентності. Створюється ситуація успіху, знімаються негативні емоції. Особливо це стосується дітей, які потребують підвищеної педагогічної уваги. Бесіда батьків, близьких людей позитивно впливає на діяльність серцево-судинної системи, знижує тиск, сповільнює ритм серця, поліпшує настрій... Більше 96% спілкування залежить від уміння слухати. Енергетика спілкування зміцнює зв'язки між поколіннями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про освіту. Закон України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 20.03.2020).
2. Державний стандарт нової української школи (НУШ). URL: <http://nus.org.ua/news/uryad-opublikuvav-novyj-derzhstandart-pochatkovoyi-osvity-dokument/> (дата звернення: 20.03.2020).
3. Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти: 1-2 класи. К.: Освіта-центр+, 2018.

ЗМІСТ
СЕКЦІЯ І
ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ РЕФОРМУВАННЯ
ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Eleni Griva, Ifigenia Kofou Alternative Assessment: rethinking the methods of assessment in a modern classroom	3
Στεργιανή Ζήση Ο ρόλος της διαφοροποιημένης διδασκαλίας στις σύγχρονες πολυποίκιλες τάξεις	6
Eleni Korosidou, Ioannis Theodorou, Eleni Griva Parental involvement as a key factor for student success in the modern school	9
Ευμορφία Κηπουροπούλου Η παιδαγωγική της συμπερίληψης και ο ρόλος των εκπαιδευτικών	12
Χρυσάνθη Μάρκου, Ελένη Γρίβα Act as an Intercultural Encounter: Μια πρόταση καλλιέργειας διαπολιτισμικών επικοινωνιακών δεξιοτήτων και στρατηγικών σε δίγλωσσα εκπαιδευτικά μάθησης	16
Olena Pavlenko Foreign languages provision in Ukrainian Primary Schools	19
Бадасен Є. О. Особливості морального виховання в НУШ.....	22
Бондаренко Т. Ю. Зарубіжні методики викладання англійської мови в закладах загальної середньої освіти.....	24
Воевутко Н. Ю. Аналіз змісту терміна «Ознаки дискримінації» в межах антидискримінаційної експертизи підручників	25
Год Т. О. Екологічна грамотність як одна із ключових компетентностей Нової української школи	27
Гриньова О. П. Концепція розвитку школи: передумови та алгоритм створення	29
Довшан Є. Ю. Шкільний булінг як педагогічна проблема	33
Єсаулкова В. В. Українські народні традиції у системі національного виховання школярів	35
Заболотна Ю. О. Шляхи впровадження екологічного виховання учнів початкових класів	37
Згара С. В. Функції класного керівника	39
Зубцова Ю. Є. Педагогічні умови запровадження інклюзивного навчання	41
Ігнатова О. М. Модель взаємодії психологічної служби Маріупольського міського технологічного ліцею з батьками «Ліцей+сім'я = успішна особистість»	44
Конькова Х. І. Формування духовно-етичних цінностей школярів засобами телебачення	47
Круш О. М. Гуманістичне виховання учнів початкових класів за концепцією НУШ.....	49
Ксенофонтова Є. Р. Умови ефективного використання заохочення в рамках реалізації концепції Нової української школи	50
Кулігіна О. В., Жульова О. А. Алгоритм упровадження в закладі освіти системи науково-дослідницької роботи на засадах імерсії	52
Кулікова Н. С. Національне виховання сучасних школярів	55

Куцєбова Т. Ф. Розвиток естетичної компетентності учнів початкових класів	56
Лодкін А. В. Індивідуальний підхід у вихованні школярів	59
Левашова О. О. Активізація пізнавальної діяльності учнів на уроках української літератури	60
Можасєва Л. М. Сімейне виховання як соціально-педагогічна проблема	62
Москаленко І. І. Проблема якості освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти	63
Налізко І. С. Основні складники парадигми Нової української школи..	66
Ніколенко Л. В. Національне виховання сучасних школярів	68
Павлова С. В. Сім'я як середовище становлення моральної особистості	71
Пейчев А. Ю. Взаємодії вчителя з батьками	73
Растєгаєв О. О. Національно-патріотичне виховання школярів	75
Реуцька М. М. Особливості використання перекладу назв фільмів на уроках іноземних мов у закладах загальної середньої освіти	76
Ровенська Ю. В. Управління як соціально-психологічний феномен	78
Савченко В. А. Використання українських народних традицій у системі національного виховання учнів	79
Сачєєва С. І. Впровадження сервісів Google в закладах загальної середньої освіти	81
Семаненко В. В. Визначення поняття «Здоров'язбережувальні технології закладу освіти»	84
Сисоєва К. А. Статеве виховання підлітків	86
Солонська А. В. Організація діяльності школярів у закладі загальної середньої освіти	87
Стьопін М. Г. Тенденції розвитку дистанційного навчання у сучасному освітньому процесі	88
Трубачова В. Я. Педагогіка розвитку особистості дитини молодшого шкільного віку.....	90
Шаповалова В. А. Булінг як актуальна педагогічна проблема	93
Шкодїна К. Д. Формування морально-етичних суджень учнів 6-7 класів у процесі роботи над художнім твором на уроках літератури	95
Шувалова О. Ю. Визначення поняття «Методична робота в закладі загальної середньої освіти».....	97
Юсупова А. І. Педагогічні проблеми шкільного булінгу	99
Якимчикайте Є. Е. Народні традиції в системі національного виховання	100

СЕКЦІЯ II

ОСВІТНІЙ МЕНЕДЖМЕНТ В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Батїна Я. С. Організаційно-управлінський аспект забезпечення превентивного виховного середовища у закладі освіти	102
Бомбал В. В. Сутність поняття «Корпоративна культура» у науковій літературі	105

Жукова К. С. Дитячі громадські організації України: співпраця з НУШ	107
Кулішова М. С. Інноваційні технології в управлінні закладами освіти	109
Лисих В. Г. Управління закладом позашкільної освіти як науково-педагогічна проблема	111
Мітін А. О. Цифрова компетентність майбутнього менеджера освіти: теоретичний аспект	113
Погомій М. П. Кодекс безпечного освітнього середовища НУШ: забезпечення прав, свобод та інтересів учнів	115
Ровенська Ю. В. Сучасна робота класного керівника.....	117
Цехмістер О. М. Психолого-педагогічні умови організації моніторингу освітніх досягнень у закладі загальної середньої освіти.....	118
Шиман О. В. Вимоги до особистості керівника Нової української школи	121

СЕКЦІЯ ІІІ

ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Кляйін В., Рожнова Т. Є. Управління закладами освіти з інклюзивним навчанням в умовах НУШ	125
Агаєва А. С. Новий освітній простір: особливості організації	128
Безвершенко А. Е. Пріоритети організації освітнього процесу в умовах нової української школи	130
Бурмистрова Л. О. Розвиток пізнавальних потреб учнів класним керівником.....	133
Буряк В. Г. Формування мовної компетентності учнів нової української школи	135
Гарачук Т. В. Ранкові зустрічі: середовище, що належить дітям.....	138
Гнатюк О. Д. Дослідницьке навчання як напрямок STEM-освіти в початковій школі	141
Дементьєва Є. А. Колективні форми роботи в НУШ.....	143
Дериведмідь В. М. Формування читацької компетентності у дітей з порушеннями слуху в умовах НУШ.....	144
Дядечко А. К. Реалізація інтегрованого навчання в умовах Нової української школи	146
Єфименко К. С. Актуальність реалізації компетентнісного підходу в освітньому процесі учнів початкової школи.....	149
Жижкіна В. Є. Формування культури спілкування в учнів початкових класів	151
Крамаренко А. М. Здоров'язберігаючий освітній процес в умовах Нової української школи	154
Махсма В. В. Шляхи реалізації концепції Нової української школи на уроках англійської мови	157
Михайлова Я. О. Виховний вплив ігрової діяльності на учнів початкових класів	159
Мітеланг Н. В. STEM-освіта як новий напрямок у навчанні учнів початкових класів	161

Климанчук О. М., Муращенко В. Г., Ситкова Л. П., Стахєєва О. В., Юдіна С. В. Педагогіка партнерства: «Нестандартні форми проведення батьківських зборів».....	164
Назарова Г. Л. Умови організації освітнього процесу для дітей з особливими освітніми потребами	166
Новицька Є. О., Новицька С. М. Педагогіка партнерства в умовах НУШ	170
Ольмезова А. І. Мотивація учнів до навчання як основна вимога концепції НУШ	172
Павленко Є. А. Особливості використання вправ Хаду на уроках фізичної культури у початковій школі	174
Поліщук О. А. Позакласна виховна робота у сучасних умовах Нової української школи	177
Полянська В. В. Дослідницька діяльність учнів в умовах Нової української школи	178
Ситнік А. В. Сучасні підходи організації розвитку творчого потенціалу учнів	180
Склярова С. В. Виховання у школярів любові до національних традицій	182
Солодовник Н. О. Навчальні матриці як інструмент формувального оцінювання навчальних досягнень учнів	184
Ткачова К. Г. Використання сервісу LearningApps з метою формування лексичної іншомовної компетенції	186
Товстоног К. В. Запровадження інтерактивних дидактичних ігор в умовах Нової української школи	188
Трубачова В. Я. Педагогіка розвитку особистості дитини молодшого шкільного віку	190
Філіппова Г. А. Моральне виховання учнів початкових класів засобами творів В. О. Сухомлинського	193
Хаджинова І. В. Використання мовного портфоліо для оцінювання навчальних досягнень з англійської мови учнів початкових класів НУШ	195
Хом'юк І. В. Проблема формування основ фінансової грамотності молодших школярів	197
Хоренко К. С. Впровадження проектного навчання в умовах Нової української школи	199
Худолей Н. С. Особливості виховання толерантності в учнів початкових класів	201
Цвєткова І. В. Кольорова методика навчання читанню учнів у початкових класах.....	204
Чайкін М. Г. Впровадження соціально-емоціонального виховання в освітній процес закладу освіти	207
Чернікова А. О. Організація освітнього процесу в Новій українській школі	209
Черська Н. М. Роль естетичного виховання у розвитку особистості учня початкових класів	212

Шадріна В. Д. Застосування прийомів заохочення і покарання в освітньому процесі	214
--	------------

СЕКЦІЯ IV

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСТУПНОСТІ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Гавриловський С. О. Методичні аспекти формування дослідницьких умінь майбутніх керівників закладів освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій	216
Гладких А. В. Забезпечення наступності змісту дошкільної та початкової загальної освіти: питання та шляхи вирішення	219
Зайцева Л. І. Наступність у формуванні уявлень про об'єкти довкілля у старших дошкільників та першокласників	222
Калмикова К. О. Заохочення та покарання дитини в сім'ї	225
Кауркіна М. Є. Наступність між дошкільною та початковою освітою.....	228
Костіва Я. В. Забезпечення наступності дошкільної та початкової освіти	230
Мельник Я. А. Розвиток готовності вихователів ЗДО до здійснення здоров'язбережувальної діяльності у контексті наступності дошкільної та початкової освіти	232
Рухліна Н. О. Загальні підходи до забезпечення наступності дошкільної та початкової освіти в контексті реалізації концепції Нової української школи	234
Шелепова Л. Г. Використання ідей видатних педагогів у формуванні родинного виховання	236

СЕКЦІЯ V

УЧИТЕЛЬ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ: ПРОБЛЕМИ ОСВІТНЬОЇ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ

Бадасен І. Г. Теоретико-методологічні основи громадянського виховання	239
Василюк А. В. Нові підходи до компетентностей учителів	240
Задорожна-Княгницька Л. В., Андрієвська-Герланець Р. М. Роль та значення навчальної дисципліни «Вступ до спеціальності» у професійній підготовці майбутніх учителів початкової школи.....	243
Задоя О. В. Формування професійної компетентності у процесі підготовки фахівців.....	246
Золотько Ю.С. Проблема побудови індивідуальної освітньої траєкторії майбутніх учителів	248
Кіт Г. Г., Демченко О. П. Готовність майбутнього вчителя до організації творчої навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів в умовах НУШ	251
Кішиш І. Ю. Школа як чинник творчості вчителя	255
Корольова Л. М. Стимулювання фахової самоідентифікації майбутніх учителів початкової освіти нової української школи	257
Кузурман Н. Ю. Методичний супровід розвитку творчого потенціалу вчителя в умовах нової української школи	258

Лапшина І.М. Впровадження нетрадиційних прийомів полімовної підготовки учителя Нової української школи	261
Літовченко Х. М. Ролі вчителя в умовах реформи Нової української школи	264
Мойсеєнко Р.М. Підготовка вчителів початкової школи до проведення занять з дисципліни «Мистецтво»	265
Нетребя М. М. Стан дослідження проблеми розвитку мовної культури вчителя в умовах Нової української школи	267
Солдатова А. Г. Основні завдання вчителя Нової української школи ...	269
Сущенко Л. О. Педагогіка наукової творчості майбутніх учителів початкової школи – синергія розвитку	271
Тимофєєва І. Б., Технологічна компетентність учителя початкових класів Нової української школи	273
Шаповалова І. Ф., Васильєва О.В., Матвєєва Н.М. Учитель Нової української школи в медіаосвітньому просторі: проблеми та шляхи вирішення	276
Гальчинська Г.О. Особливості оцінювання результатів навчання учнів Нової української школи	278
Замуруєва О.С., Назюта З.І. Батьківські майстер-класи як активна форма залучення родини до побудови освітньої траєкторії дитини	280
ЗМІСТ	283